

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ
ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ
ΕΥΡΩΠΑΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

**«Η γεωπολιτική αξία της Αρκτικής: Συνεργασία στο
Κέντρο της Γης ή Σύγκρουση στη Μήτρα των Ηπείρων;»**

Διπλωματική Εργασία

**ΡΑΠΤΗ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ-ΜΑΡΙΑ
Α.Μ: ΜΘ/08027**

Επιβλέπων καθηγητής: κ. Άγγελος Κότιος

Πειραιάς, Νοέμβριος 2011

Αφιερώνεται στους γονείς, στους φίλους και στους καθηγητές μου

Σκοπός παρόντος πονήματος

«Είναι αληθές ότι η βραχύτερη απόσταση μεταξύ αρκετών πόλεων του βόρειου ημισφαιρίου διαγράφει ένα μεγάλο κύκλο μέσω του Βόρειου Πόλου. Είναι επίσης αληθές ότι με τις πτήσεις στα όρια της στρατόσφαιρας, οι κλιματικές αλλαγές στην περιοχή αυτή δεν είναι πολύ δριμύτερες συγκρινόμενες με τις επικρατούσες στο επίπεδο της στρατόσφαιρας σε άλλα μέρη του κόσμου. Παρά ταύτα, ο κλιματικός παράγοντας παραμένει ένα ισχυρό εμπόδιο στην αξιοποίηση επικουρικών χερσαίων και θαλάσσιων διαδρομών, απαραίτητων για την καθιέρωση μεγάλης κλίμακας αερομεταφορών σε μακρές αποστάσεις. Σε όποιο βαθμό κι αν αναπτυχθούν οι χερσαίες και θαλάσσιες οδοί, οι αεροπορικές διαδρομές θα παραμείνουν μακριά από τον Πόλο και κοντά στην ανοιχτή θάλασσα. **Χρειάζεται πολύ μεγάλη φαντασία** για να περιμένουμε ότι η κυκλοφορία μέσω του Αρκτικού Ωκεανού θα φτάσει ποτέ να αντιστοιχεί σε περισσότερο από ένα απειροστικό κλάσμα της διακίνησης που θα συνεχίσει να ζευγνύει τους ωκεανούς, είτε σε καιρό πολέμου είτε σε καιρό ειρήνης».¹

Αυτά ήταν τα λόγια ενός από τους μεγαλύτερους θεωρητικούς της γεωπολιτικής ανάλυσης του δρ. Nicholas Spykman, ο οποίος ήταν ο μόνος πολιτικός επιστήμονας που μίλησε ανοιχτά για τη γεωστρατηγική σημασία του Βόρειου Πόλου μόλις από το 1944. Ο Spykman είχε διαπιστώσει στο μεγαλύτερο εγχειρίδιο γεωπολιτικής ανάλυσης που είχε συγγράψει κατά τη μεταπολεμική περίοδο, ότι η βραχύτερη απόσταση μεταξύ αρκετών πόλεων του βόρειου ημισφαιρίου της γης διαγράφει έναν μεγάλο κύκλο μέσω του Βόρειου Πόλου. Αναφερόμενος μάλιστα στα «σενάρια γεωπολιτικών παιχνιδιών» που μπορούν να διεξαχθούν επί του χάρτη της υδρογείου, δεν παρέλειψε να αναφέρει ότι η απόσταση της Βόρειας Ρωσίας με τον Καναδά, την Αλάσκα, τις Σκανδιναβικές χώρες και τη Γροιλανδία είναι γεωγραφικά μικρές, γεγονός που δε γίνεται αντιληπτό εξαιτίας της γνωστής προβολής Μερκάτο, η οποία προβάλλει ως επίπεδες τις συντεταγμένες των γεωγραφικών περιοχών στο χάρτη. Τουναντίον, όπως παρατηρεί ο δρ. Spykman, ο γεωγραφικός χάρτης της γης έχει ως κέντρο βάρους του το Βόρειο Πόλο και συνεπώς οι αποστάσεις της Αρκτικής με τα γειτονικά κράτη είναι βραχείες.

¹ **Spykman, Nicholas J. (2004). Η Γεωγραφία της Ειρήνης, Αθήνα, εκδόσεις Παπαζήση, σελ. 68-69.**

Πόσο λοιπόν 'φανταστικό' παρουσιάζεται σήμερα το εν λόγω 'σενάριο' του μεγάλου μελετητή της γεωπολιτικής ανάλυσης, του οποίου η φαντασία εν έτει 1944 θα μπορούσε να αποτελέσει πηγή μυθιστορηματικής έμπνευσης ανάλογης του μυθιστορήματος του Ιουλίου Βερν «20.000 λεύγες κάτω από τη θάλασσα» που είχε γραφεί το 1870; «Καθόλου φανταστικό και καθόλα υπαρκτό», θα αποκρίνονταν οι περισσότεροι.

Σήμερα, το συγκεκριμένο σενάριο του διορατικού πολιτικού αποδεικνύεται ολοένα και περισσότερο απτό και κοντινό, καθώς με τις έντονες κλιματικές αλλαγές των τελευταίων δέκα ετών και την υπερθέρμανση του πλανήτη, οι πάγοι στην περιοχή της Αρκτικής λιώνουν με ταχύτερους ρυθμούς από το αναμενόμενο, και αυτό τείνει να δημιουργήσει ευνοϊκότερες κλιματολογικές συνθήκες για τη δημιουργία θαλάσσιων οδών, τόσο για διαμετακομιστικούς λόγους όσο και για την περαιτέρω έρευνα και εκμετάλλευση των ενεργειακών αποθεμάτων του Βορρά, γεγονός που αναδύει γεωπολιτικούς ανταγωνισμούς και διεκδικήσεις μεταξύ των κυριότερων «αρκτικών παικτών» και όχι μόνο.

Στόχος λοιπόν της παρούσας διπλωματικής μελέτης είναι η εξέταση ενός νέου σχετικά ζητήματος στην ατζέντα των διεθνών σχέσεων, το οποίο πριν από αρκετές δεκαετίες αποτελούσε θέμα 'ταμπού', αυτού της περιπτώσιολογικής μελέτης του «αρκτικού ζητήματος», της ανάδειξης των ανταγωνισμών μεταξύ των παράκτιων αρκτικών κρατών για το κυνήγι του αρκτικού «χρυσόμαλλου δέρατος» υπό το πλαίσιο του νομικού πλαισίου για το Δίκαιο της Θάλασσας, αλλά και υπό την παρατηρητική ματιά των όποιων στρατιωτικών ενεργειών των παράκτιων κρατών έξω από αυτό ως μέσο ενδυνάμωσης της παρουσίας και κυριαρχίας τους στον μέχρι πρότινος απροσπέλαστο Βορρά. Η εν λόγω θεματική επελέγη ως πεδίο έρευνας καθότι αποτελεί ένα σύγχρονο θέμα του διεθνούς διακρατικού συστήματος το οποίο προβλέπεται να απασχολήσει έντονα τα εμπλεκόμενα μέρη στο εγγύς μέλλον, ενώ παράλληλα αποτελεί μία περιπτώσιολογική μελέτη των «γκρίζων σημείων» της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας που άπτεται και των ελληνικών θέσεων στο Αιγαίο και συγκεκριμένα στη θαλάσσια περιοχή του Καστελόριζου.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα εργασία δεν θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί χωρίς την πολύτιμη συμβουλή και βοήθεια ορισμένων ανθρώπων τα οποία θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά.

Αρχικά θα ήθελα να ευχαριστήσω τον καθηγητή κ. Ανδρέα Λιαρόπουλο, με το μάθημα της Γεωπολιτικής του οποίου μου δόθηκε η ευκαιρία να γνωρίσω την ιδιαίτερη περιπτωσιολογική μελέτη της γεωγραφικής περιοχής της Αρκτικής, όπου και μου δόθηκε το έναυσμα να την εξετάσω περαιτέρω σε ερευνητικό επίπεδο εκπόνησης μιας διπλωματικής εργασίας.

Εν συνεχεία, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντά μου καθηγητή κ. Αγγελο Κότιο, ο οποίος με όλη του τη βοήθεια και κατανόηση με στήριξε και με εμπόησε για την επιτυχή περάτωση της εν λόγω εργασίας χωρίς να αρνηθεί οποιαδήποτε επικοινωνία μαζί μου κάθε φορά που είχα ανάγκη τη συμβολή του στη συγγραφική μου προσπάθεια.

Επίσης, δε θα μπορούσα να μη συμπεριλάβω στις ευχαριστίες μου και τους καθηγητές κκ. Πέτρο Λιάκουρα και Νικόλαο Φαραντούρη, οι οποίοι με τις ουσιαστικές τους επισημάνσεις άμβλυναν τις όποιες δυσκολίες παρουσιάστηκαν στις απαιτήσεις της συγγραφής της διπλωματικής εργασίας.

Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω τους γονείς και τους φίλους μου για την ψυχολογική στήριξη και κατανόηση όλο αυτό το χρονικό διάστημα που απαιτήθηκε για την εκπόνηση της συγκεκριμένης έρευνας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	ΣΕΛ.
ΣΚΟΠΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	3-4
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	5
 <u>ΜΕΡΟΣ Α: Σκοπός εργασίας και ερευνητικό ερώτημα</u>	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 – Προσδιορισμός του υπό μελέτη προβλήματος η σημασία και η στοχοθεσία της έρευνας	
Εισαγωγή	9- 11
 <u>ΜΕΡΟΣ Β: Ανάπτυξη θέματος</u>	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Ο γεωγραφικός προσδιορισμός και η κλιματική αλλαγή	
2. Η Αρκτική στην αυγή του 21 ^{ου} αιώνα	13- 19
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 – Το «παγωμένο» ενεργειακό κλειδί και οι αρκτικοί εμπορικοί δρόμοι	
3.α) Η ενεργειακή εκμετάλλευση του αρκτικού υπεδάφους και τα επιδιωκόμενα οφέλη	21- 24
3.β) Οι αρνητικοί παράγοντες της αρκτικής ενεργειακής αξιοποίησης	25
3.γ) Η ανάπτυξη των αρκτικών θαλάσσιων οδών και η άνθηση εμπορικών δραστηριοτήτων στο Βορρά	26- 31
3.δ) Το επιχειρηματικό ενδιαφέρον και τα κρατικά προσχώματα	32
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 - Η διεθνοποίηση της Αρκτικής και το Νομικό Καθεστώς της	
4.1. Το νομικό καθεστώς της Αρκτικής: «Ρευστότητα», «ασάφεια», ή «ευελιξία»;	36
4.1.α) Διαμόρφωση θεσμικού πλαισίου αρκτικής πολιτικής: Η ανάγκη	37
4.1.β) Διαμόρφωση θεσμικού πλαισίου αρκτικής πολιτικής και ρύθμιση επιμέρους δράσεων: «Η γέννηση»	

4.1.γ) Οι κυριότερες Συμβάσεις, Συνθήκες και Θεσμοί που ανέδειξαν την «αρκτική δυναμική» - Πίνακες	39-42
4.2) Διαμόρφωση θεσμικού πλαισίου αρκτικής πολιτικής και ρύθμισης επιμέρους δράσεων	43
4.2.α) Οι κυριότεροι θεσμοί, φορείς και οργανισμοί που διαμορφώνουν και ρυθμίζουν την «αρκτική ατζέντα»: Περιγραφή και Ανάλυση	44- 80
4.2.β) «Κακοφωνία» διεθνών πρωτοβουλιών και ανάγκη ενιαίας θεσμοθετημένης δράσης;	81- 95

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 - Οι παίκτες της Αρκτικής- Η «γεωπολιτική σύγκρουση» και η οικονομική συνεργασία

5.1) Οι κυρίαρχες πολιτικές των πέντε παράκτιων αρκτικών κρατών	99- 192
5.2) Οι κυρίαρχες πολιτικές των μη παράκτιων αρκτικών κρατών	193- 249

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6- Συμπεράσματα- Αξιολόγηση	251- 254
---	----------

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

Προσδιορισμός του υπό μελέτη προβλήματος, η σημασία του
και η στοχοθεσία της έρευνας

Εισαγωγή

Στο παρόν πόνημα θα προβούμε στην ανάλυση των διεκδικήσεων των παράκτιων αρκτικών κρατών με βάση τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας σύμφωνα με την οποία τα παράκτια κράτη έχουν την αποκλειστική αρμοδιότητα να προσδιορίσουν το εξωτερικό όριο της εκτεινόμενης ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας τους προκειμένου να εξασφαλίσουν δικαιώματα εξερεύνησης και εξόρυξης του φυσικού της πλούτου πέραν των 200νμ της Αποκλειστικής Οικονομικής τους Ζώνης. Παράλληλα, θα παρουσιάσουμε τη σχεδιαζόμενη αρκτική στρατηγική κάθε κράτους, απαριθμώντας ταυτόχρονα τον όποιο τεχνολογικό και στρατιωτικό εξοπλισμό σε θάλασσα, αέρα και στεριά που διαθέτει ή ενισχύει σταδιακά στον τομέα της εθνικής του άμυνας. Η ανάλυσή μας θα ιδωθεί υπό το πρίσμα της γεωπολιτικής ερμηνείας, εξετάζοντας ταυτόχρονα ποια στοιχεία της ρεαλιστικής και φιλελεύθερης θεωρίας παρατηρούνται στη συμπεριφορά των ενδιαφερόμενων κρατών, και πώς αυτή καθορίζει αλλά και σχηματοποιεί τη μελλοντική συμπεριφορά τους στη διακυβευόμενη αρκτική περιοχή. Σύγκρουση ή συνεργασία τελικά στη «μήτρα» των ηπείρων; Και με ποιον τρόπο είναι δυνατόν να αποφευχθεί το πρώτο δυσοίωνα σενάριο;

Το ερευνητικό μας πόνημα θα λάβει ως δεδομένο την κλιματική αλλαγή, με τη συνεπακόλουθη υπερθέρμανση του πλανήτη και την επιστημονικά προβλεπόμενη τήξη των πάγων της Αρκτικής.

Επιπρόσθετα, θα αναφερθούμε στις διακρατικές θεσμικές συμβάσεις αναφορικά με την περιοχή της Αρκτικής, στο βαθμό αποτελεσματικότητας των διεθνών θεσμών και φορέων που άπτονται των αρκτικών ζητημάτων, στις διμερείς κρατικές συμφωνίες για την οριοθέτηση των χωρικών υδάτων στο βορρά, ενώ θα γίνει ιδιαίτερη μνεία στις οικονομικές συμφωνίες μεταξύ των ενδιαφερόμενων «αρκτικών παικτών» είτε σε εμπορικό είτε σε ενεργειακό επίπεδο.

Ως προς τη δομή της εργασίας στο πρώτο μέρος της ερευνητικής μας προσπάθειας (2^ο κεφάλαιο αρίθμησης) προσδιορίζουμε γεωγραφικά την περιοχή της Αρκτικής και περιγράφουμε το μέγεθος της συντελούμενης κλιματικής αλλαγής και με ποιον τρόπο εγείρεται το γεωπολιτικό ενδιαφέρον στην αρκτική περιοχή από τα προσκείμενα στον Αρκτικό Ωκεανό κράτη.

Στο δεύτερο μέρος (3^ο κεφάλαιο αριθμησης), λαμβάνει χώρα η παρουσίαση των ενεργειακών αποθεμάτων της Αρκτικής σύμφωνα με τις μελέτες της διεθνούς επιστημονικής κοινότητας.

Στο τρίτο μέρος (4^ο κεφάλαιο αριθμησης), θα αποπειραθούμε να αναδείξουμε το νομικό καθεστώς που χαρακτηρίζει την Αρκτική, ποια είναι η ιδιομορφία του και τι επιπτώσεις αυτό έχει στη διαμόρφωση των διακρατικών συνόρων και στις όποιες ασάφειες και γκρίζα σημεία αυτό χαρακτηρίζεται με βάση κυρίως το θεσμικό πλαίσιο της UNCLOS και του Αρκτικού Συμβουλίου.

Στο τέταρτο μέρος (5^ο κεφάλαιο αριθμησης) αναλύονται διεξοδικά οι «παίκτες της αρκτικής σκακιέρας», οι μεμονωμένες στρατηγικές τους, ποια ρεαλιστικά χαρακτηριστικά ενδεχομένως ενέχουν αλλά και από ποιες φιλελεύθερες πτυχές χαρακτηρίζεται η τακτική τους για τη διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους επί των αρκτικών θαλάσσιων υδάτων και οδών διέλευσης, καθώς επίσης και του υποθαλάσσιου ορυκτού πλούτου. Επιπλέον, γίνεται λεπτομερής αναφορά για τις διαφωνίες που προκύπτουν πάνω σε «γκρίζες ζώνες» διεκδίκησης, αλλά και για τις ήδη υπογεγραμμένες διμερείς συμφωνίες οριοθέτησης των κρατικών χωρικών υδάτων, Κυριότεροι παίκτες αναδεικνύονται βάση των διεθνών συμβάσεων και συνθηκών η Ρωσία, οι Η.Π.Α, ο Καναδάς, η Νορβηγία και η Δανία.

Στο πέμπτο και τελευταίο τμήμα της εργασίας (6^ο κεφάλαιο αριθμησης), θα αποπειραθούμε να αναδείξουμε, βάση των άνωθεν συμπερασμάτων, κατά πόσο είναι δυνατόν να αναπτυχθεί η Αρκτική ως ένα πεδίο ανταγωνισμού ανάμεσα στα παράκτια αρκτικά κράτη και τις συμμαχίες τους σε Ευρώπη και Ασία και να μετατραπεί σε ένα νέο «Ελντοράντο»², ή να εξελιχθεί σε ένα πεδίο εμπορικής και οικονομικής διακρατικής συνεργασίας σε διεθνές επίπεδο με την επέκταση της ενεργειακής αγοράς, την ανάπτυξη της ναυσιπλοΐας και των ναυτικών επιχειρήσεων μέσω του εκσυγχρονισμού των χερσαίων και θαλάσσιων υποδομών στις παράκτιες πόλεις του Αρκτικού Ωκεανού, απαντώντας στο ερευνητικό μας ερώτημα. Τα συμπεράσματά μας θα βασίζονται στους εξής εξεταζόμενους παράγοντες: *το περιβάλλον, την οικονομική ανάπτυξη, την ενέργεια και το την ασφάλεια*, παράγοντες που επηρεάζουν το νομικό καθεστώς και την πολιτική διακυβέρνησης της Αρκτικής στο σύγχρονο διεθνές σύστημα, επηρεάζουν, χαρακτηρίζουν και καθορίζουν τη

² Βασιλοπούλου Κορίνα. 2006. «Ο πάγος λιώνει, οι πετρελαϊκές εταιρείες έρχονται», *Καθημερινή* 18-6-2006
Πανεπιστήμιο Πειραιώς- Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών
Ακαδημαϊκά Έτη: 2008-2010

μορφή και το βαθμό των γεωπολιτικών ζυμώσεων στην αρκτική περιοχή. Ενδεχομένως να περιλαμβάνει και προτάσεις για περαιτέρω έρευνα και επιστημονική μελέτη.

Στη συνέχεια, κατατίθεται το παράρτημα με συγκεκριμένα άρθρα της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, τα σχετικά ψηφίσματα του Αρκτικού Συμβουλίου για το αρκτικό ζήτημα, καθώς και τα αντίστοιχα επίσημα κυβερνητικά έγγραφα των παράκτιων κρατών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης που πιστοποιούν τις μεμονωμένες στρατηγικές τους περίξ του Αρκτικού Ωκεανού, στοιχεία που κρίθηκαν απαραίτητα κατά την κρίση μας για την εγκυρότητα της έρευνας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Ανάπτυξη Θέματος :

Ο γεωγραφικός προσδιορισμός και η κλιματική αλλαγή

2.1 Η Αρκτική στην αυγή του 21^{ου} αιώνα

«Όλα τα πράγματα, συμπεριλαμβανομένων και των ζώων έχουν ψυχή όπως οι άνθρωποι. Κάθε κυνήγι το οποίο δεν αποδίδει στο νεκρό ζώο τον απαιτούμενο σεβασμό και την εθιμική ικεσία, απελευθερώνει πνεύματα που θα ζητήσουν εκδίκηση»

[Θρησκευτική ρήση Εσκιμώων]

Για τους Εσκιμώους, τους πρώτους αυτόχθονες πληθυσμούς της παγωμένης και απροσπέλαστης αρκτικής επικράτειας, η φύση ήταν η ίδια τους η θρησκεία. Οι ίδιοι είχαν μάθει να μοχθούν σκληρά για την τροφή τους μέσα από το κυνήγι στις απέραντες χιονισμένες εκτάσεις χωρίς ποτέ να καταριούνται τη φύση του βορρά, από την οποία επιβίωναν, και στην οποία έτρεφαν υπέρμετρο σεβασμό.

Στον αντίποδα, για τους ενδιαφερόμενους του αρκτικού πλούτου, η Αρκτική ανακηρύσσεται ως το «όγδοο θαύμα», καθώς ξεπροβάλλει σαν ένας καινούργιος κόσμος νέων διελεύσιμων εμπορικών οδών και κυρίως ενεργειακής παγκόσμιας τροφοδότησης που θα εξασφαλίσει κρατικά κέρδη ενισχύοντας ταυτόχρονα την παγκόσμια οικονομία

«Φανταστείτε έναν κόσμο όπου η διεθνής ναυσιπλοΐα μπορεί να πραγματοποιηθεί απευθείας μέσω μιας βόρειας θαλάσσιας οδού που να συνδέει τις Ασιατικές, ΒορειοΑμερικανικές και Ευρωπαϊκές αγορές... Ενώ θρηνούμε το τέλος μιας εποχής και την απώλεια ενός μοναδικού οικοσυστήματος, μπορούμε να γιορτάσουμε την επερχόμενη αλλαγή και την έλευση κάτι εντελώς εκπληκτικά καινούργιου»

[Barry S. Zellen-αμερικανός αρθρογράφος και στρατηγικός αναλυτής]

«Η υπερθέρμανση του πλανήτη δε σημαίνει απαραίτητα και την καταστροφή τουλάχιστον όχι και για τις πολυεθνικές πετρελαϊκές εταιρείες. Η συρρίκνωση των πάγων θα αποκάλυπτε τεράστιες ενεργειακές πηγές της Αρκτικής και θα συντόμευε κατά χιλιάδες μίλια τις διαδρομές δεξαμενόπλοιων»

[Erich Wiedemann- "Spiegel"]

«Εάν η Αρκτική αποτελεί το θερμόμετρο για να μετρήσει κανείς τη θερμοκρασία της γης, τα συμπτώματα που παρουσιάζει ήδη μαρτυρούν πράγματι έναν πολύ άρρωστο πλανήτη»

[Scott G. Borgerson- ερευνητής Εξωτερικών Σχέσεων στο Συμβούλιο Εξωτερικών των Η.Π.Α]

α) Ο γεωγραφικός προσδιορισμός

Ιστορικά, και στις παλαιότερες αρκτικές επιστημονικές μελέτες, η Αρκτική εθεωρείτο μία «πολική περιοχή», και κυρίως ένα γεωγραφικό τμήμα αποκομμένο από τον υπόλοιπο κόσμο. Πριν από μία δεκαετία, δεν μπορούσε καν να υποθεθεί ότι η Αρκτική θα εντασσόταν στην εσωτερική ατζέντα πολιτικής των βόρειων κρατών του αρκτικού κύκλου, αλλά και κρατών εκτός του αρκτικού κύκλου σε Ευρώπη και Ασία, και τελικά να φτάσει να αποτελέσει ένα διακρατικό «μήλον της έριδος» και να συμπεριληφθεί στο θεσμικό πλαίσιο του Διεθνούς Δικαίου της Θάλασσας των Ηνωμένων Εθνών για τη διευθέτηση των συννοριακών διαφορών επί της αρκτικής υφαλοκρηπίδας.

Οι λησμονημένες για πολλές δεκαετίες βόρειες περιοχές του Καναδά, της Αλάσκας (Η.Π.Α), της Ρωσίας και της Γροιλανδίας (Δανία) με τους αυτόχθονες πληθυσμούς των «Ινουίτ» ή διαφορετικά «Εσκιμώων», προβάλλονται στη διεθνή επικαιρότητα μετά την ταχεία τήξη των πάγων που καταγράφεται στο βόρειο ημισφαίριο κυρίως τα τελευταία οκτώ χρόνια. Ως αποτέλεσμα, η «αρκτική περιοχή» δεν καλύπτει πλέον τις παραδοσιακές παγωμένες περιοχές του Βορρά, αλλά μεγάλα γεωγραφικά τμήματα της ξηράς των

Σκανδιναβικών χωρών. Ως «αρκτική περιοχή» νοείται πλέον η γεωγραφική περιοχή των 21 εκατομμυρίων τετραγωνικών χιλιομέτρων που εκτείνεται από το Βόρειο Πόλο μέχρι τουλάχιστον τον Αρκτικό Κύκλο και το πολύ 60 μοίρες βόρεια του γεωγραφικού πλάτους της γης. Πρόκειται για μια περιοχή με σημαντική ποικιλομορφία και η μεγαλύτερη σε γεωγραφικό μέγεθος.³ Ως εκ τούτου, περιλαμβάνει τις ψυχρές δασικές εκτάσεις

των βόρειων χωρών και πληθυσμό περίπου τεσσάρων εκατομμυρίων ανθρώπων που ζουν στην πλειονότητά τους σε οικισμούς πόλεων, με βάση την απογραφή του «Προγράμματος Παρακολούθησης και Αξιολόγησης της Αρκτικής» (Arctic Monitoring and Assessment Program) το 1998. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του γνωστού εμπειρογνώμονα για θέματα της Αρκτικής και συγγραφέα δρ. Oran Young, η **Αρκτική στις πιο εκτενείς αξιολογήσεις της περιλαμβάνει το 15% της παγκόσμιας ξηράς και έναν συνολικό πληθυσμό περίπου δέκα εκατομμυρίων ανθρώπων.**

Ενδεικτικός είναι ο προσδιορισμός της αρκτικής από το θεσμό του Αρκτικού Συμβουλίου ως μιας περιοχής με κοινά γεωγραφικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά και σημαντικές πληθυσμιακές ομοιότητες.

³ Keskitalo, E.C.H (2004). *Negotiating the Arctic-The Construction of an International Region*, New York, A Routledge Series edition, σελ. 2.

β) Η κλιματική αλλαγή

Ιστορικά, η Αρκτική αποτελούσε πάντα μία πρόκληση για τους εξερευνητές εξαιτίας του αφιλόξενου κλίματός της. Εντούτοις, η κλιματική αλλαγή σύμφωνα με τις περισσότερες επιστημονικές μελέτες είναι πλέον γεγονός με την αρκτική περιοχή να γίνεται ολοένα και πιο προσβάσιμη. Πλέον αποτελεί επιστημονική απόδειξη ότι η αρκτική περιοχή διαβαίνει το περιβαλλοντικό «κατώφλι» μεταξύ της μόνιμα παγωμένης περιοχής σε έναν εποχικά ελεύθερο από πάγους αρκτικό ωκεανό μέσα σε δύο δεκαετίες, ενώ παράλληλα απειλείται η οικολογική ισορροπία μιας περιοχής που είναι έξι φορές μεγαλύτερη από την έκταση της Πολιτείας Καλιφόρνια. Τον Αύγουστο του 2005 το ρωσικό επιστημονικό σκάφος «Akademik Fyodorov» ήταν το πρώτο πλοίο που προσέγγισε το Βόρειο Πόλο χωρίς τη βοήθεια παγοθραυστικών. Το γεγονός αυτό αποτέλεσε αφορμή εκδήλωσης έντονου ενδιαφέροντος αρκετών επιχειρηματιών οι οποίοι αναζητούσαν τρόπους μείωσης του κόστους διέλευσης από τις διώρυγες Παναμά και Σουέζ με την παράλληλη εκβιομηχάνιση του πλούσιου σε ορυκτά και μεταλλεύματα Βορρά.

Συνολικά, στα τελευταία 23 χρόνια η Αρκτική έχει απωλέσει το 41% του αιώνιου πάγου της. «Η σταδιακή αποσύνθεση των αιώνιων στρωμάτων πάγου της Αρκτικής σημαίνει ότι η Αρκτική αρχίζει να μετατρέπεται σε μία άλλη Βαλτική Θάλασσα που θα καλύπτεται μόνο από ένα λεπτό στρώμα εποχικού πάγου τη χειμερινή περίοδο, ενώ θα είναι πλήρως διελεύσιμη όλο το χρόνο», αναφέρει χαρακτηριστικά ο συνεργάτης Διεθνών Σχέσεων στο Συμβούλιο Εξωτερικών των Η.Π.Α και πρώην διοικητής της αμερικανικής ακτοφυλακής Scott G. Borgerson.⁴

Λαμβάνοντας υπόψη τον τρέχοντα ρυθμό της υποχώρησης του αρκτικού πάγου, ταξίδια διαμέσου του Αρκτικού Ωκεανού φαίνεται να γίνονται πραγματικότητα στα επόμενα πέντε με δέκα χρόνια. Μάλιστα, οι πρόσφατες επιστημονικές προβλέψεις της Αμερικανικής Γεωφυσικής Ένωσης το 2007 έκαναν πρόβλεψη και για μία ελεύθερη από πάγους Αρκτική μόλις από το καλοκαίρι του 2013».⁵

⁴ **Borgerson, Scott G. (2008).** *Arctic Meltdown-The Economic and Security Implications of Global Warming*, New York, Foreign Affairs magazine, issue March/April 2008, σελ. 66.

⁵ **Borgerson, Scott G. (2008),** ό.π., σελ. 66.

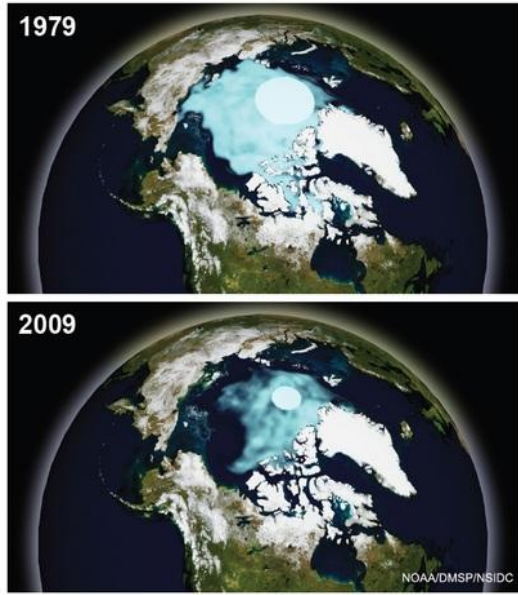
Ειδικότερα, κάθε χρόνο το μέγεθος της τήξης των πάγων κατά τη θερινή περίοδο τείνει να καταρρίπτει το ρεκόρ του προηγούμενου. Η χειμερινή εποχή έχει μικρύνει κατά δύο εβδομάδες μέσα σε λίγες δεκαετίες, ενώ η θερμοκρασία στην παγωμένη επιφάνεια της Αρκτικής έχει αυξηθεί μεταξύ μισού και δύο βαθμών κελσίου. Σύμφωνα με μία από τις πιο «αισιόδοξες» προβλέψεις για το μέλλον της αρκτικής περιοχής, όπως εκφράζεται από το πανεπιστήμιο του Μπέργκεν στη Νορβηγία, το 2070 δεν θα υπάρχουν καθόλου πάγοι στην περιοχή την περίοδο του καλοκαιριού, ενώ άλλες επιστημονικές έρευνες προβλέπουν ακόμα πιο σύντομη επαλήθευση αυτού του, όπως θα φαινόταν μέχρι πρότινος, σουρεαλιστικού σεναρίου.

Μεταξύ 2004 και 2005, η Αρκτική απώλεσε το 14% των αιώνιων πυκνών και παχιών στρωμάτων πάγου της που αποτελούν πλέον τα κυριότερα εμπόδια ναυσιπλοίας στον Αρκτικό Ωκεανό, ενώ το Μάρτιο του 2006 οι δορυφόροι της NASA έδειξαν ότι η έκταση των παγετώνων είχε μειωθεί κατά 300.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα. **Αντιπροσωπευτική εικόνα της μεταστροφής του πολικού κλίματος, αποτέλεσε η μείωση του αρκτικού πάγου στο μισό μέγεθος από τις διαστάσεις του πριν από 50 χρόνια το καλοκαίρι του 2007, όπως χαρακτηριστικά απεικονίζεται από τις δορυφορικές φωτογραφίες της NASA.**⁶

Επιπλέον, σύμφωνα με τη δημοσίευση 1.000 απόρρητων δορυφορικών φωτογραφιών της πρώην αμερικανικής κυβέρνησης από την κυβέρνηση Ομπάμα τον Ιούλιο του 2009, αποδεικνύεται η ραγδαία και μη αναστρέψιμη αλλαγή του κλίματος, καθώς μεγάλες επιφάνειες πάγου εξαφανίζονται χωρίς να υπάρχουν σημάδια επαναδημιουργίας τους, ενώ βάση μελέτης του «Παγκόσμιου Μετεωρολογικού Οργανισμού» (World Meteorological Organization) το 2010 ήταν το πιο ζεστό έτος που είχε καταγραφεί ποτέ. Ήταν ο τρίτος συνεχής χρόνος κατά τον οποίο και το βορειοδυτικό Πέρασμα και η Βόρεια Θαλάσσια Διαδρομή (ανάμεσα σε Νορβηγία και Χερσονήσου Καμτσάκα) ήταν ελεύθερες από πάγο, γεγονός πρωτοφανές πριν το 2008.

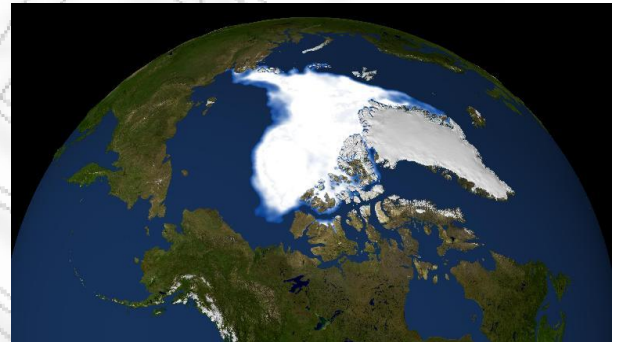
Συνεπώς, δανειζόμενοι τη διαπίστωση του Scott Borgerson, το ερώτημα δεν είναι πλέον «εάν», αλλά «πότε» ο Αρκτικός Ωκεανός θα είναι ανοιχτός σε τακτικές θαλάσσιες μεταφορές, και σε εξερεύνηση των προσοδοφόρων αποθεμάτων του ορυκτού του πλούτου.

⁶ Βλέπε Εικόνα 1.

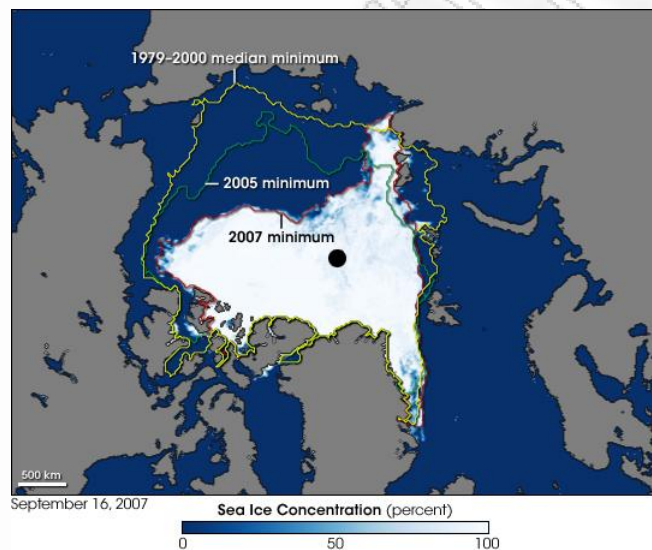
Οι πρώτες ενδείξεις ταχείας τήξεως του αρκτικού πάγου τα τελευταία 20 χρόνια.

Πηγή: [NASA](#)

Το κάλυμμα πάγου στην Αρκτική το καλοκαίρι του 2007
Ρεκόρ μείωσης αρκτικού πάγου. Πηγή: [NASA](#)

Εικόνα 2

Συγκριτική παρουσίαση της μείωσης της έκτασης του αρκτικού πάγου από το 1979 έως τη μέγιστη μείωσή του το καλοκαίρι του 2007. Πηγή: [NASA](#)

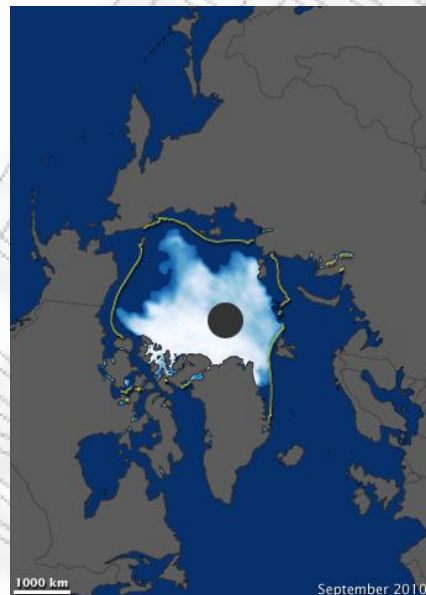
Μία από τις δημοσιευμένες
δορυφορικές φωτογραφίες
της NASA που
αποδεικνύουν το μέγεθος
της κλιματικής αλλαγής στο
Βόρειο Πόλο.

Πηγή: [NASA](#)

Οι δορυφορικές
φωτογραφίες της
NASA που
αποδεικνύουν το πιο
ζεστό έτος του 2010
και την έκταση των
αρκτικών πάγων το
φετινό χειμώνα

Πηγή: [NASA](#)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Ανάπτυξη Θέματος :

Το παγωμένο «ενεργειακό κλειδί» και οι αρκτικοί εμπορικοί δρόμοι

α) Η ενεργειακή εκμετάλλευση του αρκτικού υπεδάφους και τα επιδιωκόμενα οφέλη

Η απαρχή του 21^{ου} αιώνα έχει διακριθεί από την εντατικοποίηση του διεθνούς διαγωνισμού για την πρόσβαση στις ενεργειακές πηγές, η τροφοδοσία από τις οποίες καθορίζει το τωρινό καθεστώς της οικονομίας. Η εξάρτηση των κρατών από τις παραδοσιακές μορφές ενέργειας θα εξακολουθήσει να υφίσταται παρά τις σθεναρές προσπάθειες να βρεθούν εναλλακτικές πηγές ενέργειας. Καθώς τα παραδοσιακά παλιά ενεργειακά κοιτάσματα εξαντλούνται- τα ενεργειακά αποθέματα δεν έχουν χρόνο ζωής παραπάνω από τριάντα με σαράντα χρόνια βάση των σύγχρονων ρυθμών εξόρυξης- η Αρκτική έχει αρχίσει να αποσπρά σιγά σιγά την προσοχή των ανεπτυγμένων κρατών και των διεθνών συμμαχιών σαν αποθήκη σημαντικών αποθεμάτων υδρογονανθράκων, καθώς επίσης και να αναβαθμίζεται στη διεθνή κοινή συνείδηση ως η περιοχή στην οποία θα μπορούν να αναπτυχθούν κατάλληλες θαλάσσιες βόρειες ηπειρωτικές διαδρομές και αεροπορικά ταξίδια.

Πηγή: [Ελευθεροτυπία: «Αρκτική σε στυλ ψυχροπολεμικό»](#) , Νεφέλη Τζαννετάκου

Στο υπέδαφος της Αρκτικής εκτιμάται ότι υπάρχουν:

Πανεπιστήμιο Πειραιώς- Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών
Ακαδημαϊκά Έτη: 2008-2010

- ✓ Το 1/4^ο των παγκόσμιων αποθεμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου
- ✓ 83 δις βαρέλια αργού πετρελαίου
- ✓ 1,55 τετράκις εκατομμύρια κυβικά μέτρα φυσικού αερίου
- ✓ Μεταλλεύματα και πολύτιμοι λίθοι

Ειδικότερα, σύμφωνα με πρόσφατες επιστημονικές έρευνες του Γεωλογικού Ινστιτούτου των Η.Π.Α και και της νορβηγικής εταιρείας «StatoilHydro» εκτιμάται ότι στον Αρκτικό Κύκλο βρίσκονται περισσότερο από το 25% των μη εκμεταλλεύσιμων αποθεμάτων του πλανήτη σε πετρέλαιο και φυσικό αέριο. Επιπλέον, στο υπέδαφος της Αρκτικής κατά πάσα πιθανότητα εντοπίζονται μεταλλεύματα, σιδηρομεταλλεύματα, καθώς επίσης και πολύτιμοι λίθοι. Με σημερινές εκτιμήσεις, η αξία τους ανέρχεται σε αμύθητα ποσά δολαρίων.

Σύμφωνα με τον νορβηγό ερευνητή του Πανεπιστημίου του Tromsø Øisten Harsem οι θερμότερες συνθήκες που θα επικρατούν στο Βόρειο Πόλο θα δημιουργήσουν μεγαλύτερες περιόδους ελεύθερου αρκτικού ωκεανού όπου θα είναι δυνατή η εξερεύνηση, η άντληση και η παραγωγή πετρελαίου και φυσικού αερίου στην αρκτική περιοχή⁷ καθώς ο αρκτικός πάγος θα εξακολουθήσει να συρρικνώνεται. «Είναι ένα γεγονός το οποίο είναι κοινό μυστικό ανάμεσα στις πετρελαϊκές εταιρείες, αλλά δεν αναφέρεται ρητά δημοσίως», αναφέρει χαρακτηριστικά ο νορβηγός επιστήμονας⁸ και προσθέτει ότι ο λιγότερος αρκτικός πάγος θα διαμορφώσει καλύτερες συνθήκες μεταφοράς του πετρελαίου διαμέσου των περιοχών του Βορρά. Σε αυτό το σημείο θα προσθέταμε ότι οι περισσότερες πλουτοπαραγωγικές πηγές του Βορρά βρίσκονται πολύ μακριά από τις κυριότερες σημερινές αγορές και οι νέοι δρόμοι που θα διαμορφωθούν διαμέσου της πολικής θάλασσας θα συντομεύσουν σημαντικά την απόσταση διαμετακόμισης του πετρελαίου

⁷ Σύμφωνα με έρευνα του «Οργανισμού για τις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής στην Αρκτική» (Arctic Climate Impact Assessment- ACIA που δημοσιεύτηκε το 2004 τα τελευταία 30 χρόνια έλιωσαν 998.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα παγετώνων στο Β.Πόλο, έκταση που ισοδυναμεί με το διπλάσιο της επιφάνειας της Γαλλίας.

⁸ **BarentsObserver (2011)**. *Climate change boosts oil production*. Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα: <http://www.barentsobserver.com/climate-change-boosts-oil-production.4877965-91228.html> (τελευταία προσπέλαση 29 Μαρτίου 2011)

στις αγορές των Η.Π.Α, της Ευρώπης και της Ασίας. Παράλληλα, στο εγγύς μέλλον θα είναι δυνατή η εξόρυξη και η εκμετάλλευση σπάνιων μεταλλευμάτων, όπως διαμαντιών, χρυσού, αργύρου, μολύβδου, χαλκού, ψευδαργύρου.⁹

■ Οι εκτιμήσεις για φυσικό αέριο: 1/4° των παγκόσμιων αποθεμάτων

Το ένα τρίτο των αποθεμάτων φυσικού αερίου που απομένει να ανακαλυφθούν σε όλον τον κόσμο βρίσκεται βορείως του Αρκτικού Κύκλου και συγκεκριμένα έξω από τις ακτές, αλλά εντός των ορίων των ηπειρωτικών υφαλοκρηπίδων, το μερίδιο των οποίων διεκδικούν τα προσκείμενα στον Αρκτικό Ωκεανό κράτη. Σύμφωνα με επιστημονικές εκτιμήσεις, τα δύο τρίτα του ανεξερεύνητου αερίου της Αρκτικής εντοπίζονται σε μόνο τέσσερις περιοχές: τη Νότια Θάλασσα Κάρα (39%), τη Βόρεια και Νότια Λεκάνη του Μπάρεντς και την Πλατφόρμα της Αλάσκας. Το μεγαλύτερο μέρος αυτών των κοιτασμάτων ανήκει στη Ρωσία

■ Οι εκτιμήσεις για πετρελαϊκά κοιτάσματα: Το 3% με 4% της γης

Σύμφωνα με τη διεθνή μελέτη του επικεφαλής της Γεωλογικής Υπηρεσίας των Η.Π.Α Ντόναλντ Γκότιερ η Αρκτική ενδέχεται να κρύβει το 3% με 4% των κοιτασμάτων υδρογονανθράκων που απομένει να ανακαλυφθούν στον κόσμο.¹⁰ Η Αλάσκα αναδεικνύεται ως η πλουσιότερη γεωγραφική περιοχή όσον αφορά το πετρέλαιο, καθώς εκτιμάται ότι περιέχει 22 με 256 δισεκατομμύρια βαρέλια στο υπέδαφός της. Κι αν αναλογιστούμε τη σημερινή παγκόσμια ζήτηση σε πετρέλαιο η οποία κυμαίνεται στα περίπου 30 δις βαρέλια το χρόνο, ακόμη και ορισμένα από τα πιο απομακρυσμένα κοιτάσματα φαίνονται άκρως θα λέγαμε ελκυστικά. Η αξιοποίηση των εν λόγω κοιτασμάτων φαντάζει ενδιαφέρουσα δεδομένου ότι τοποθετούνται σε μία γεωπολιτική ζώνη πολύ πιο σταθερή από τη Μέση Ανατολή. **Κατ'επέκταση, η Αρκτική προσφέρεται ως μέσο παράκαμψης του Οργανισμού Πετρελαιοπαραγωγών Χωρών (OPEC), ενώ παράλληλα, εγγυάται τόσο στις γειτονικές της χώρες ενεργειακή ανεξαρτησία όσο και ενεργειακή κάλυψη** ανερχόμενων κρατικών δυνάμεων, όπως η Κίνα και η Ινδία. Επιπρόσθετα, με την τιμή του

⁹ **Morozov, Yuri (2009).** *The Arctic: The Next "Hot Spot" of International Relations or a Region of Cooperation?*, New York, Carnegie Council for Ethics in International Affairs, a set of papers on U.S-Russia relations.

¹⁰ **Μητροπούλου, Ειρήνη (2009).** «Απόρρητη» η καταστροφή του πλανήτη- Η κυβέρνηση Μπους απαγόρευσε τη δημοσίευση τη δημοσίευση εκατοντάδων φωτογραφιών που έδειχναν το λιώσιμο των πάγων στην Αλάσκα, **Το Βήμα 28-7-2009.**
Πανεπιστήμιο Πειραιώς- Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών
Ακαδημαϊκά Έτη: 2008-2010

πετρελαίου να έχει ξεπεράσει τα 100 δολάρια το βαρέλι με σχετικά μεγάλη συχνότητα τα τελευταία χρόνια, δε χωράει καμία αμφιβολία ότι η εξόρυξη των επίμαχων κοιτασμάτων από τις παράκτιες περιοχές του αρκτικού κύκλου αποτελεί μία επικερδή δραστηριότητα, και για αυτό το λόγο ο αριθμός των δρώντων που εκδηλώνουν μία σφοδρή επιθυμία για την αρκτική εκμετάλλευση αυξάνεται.

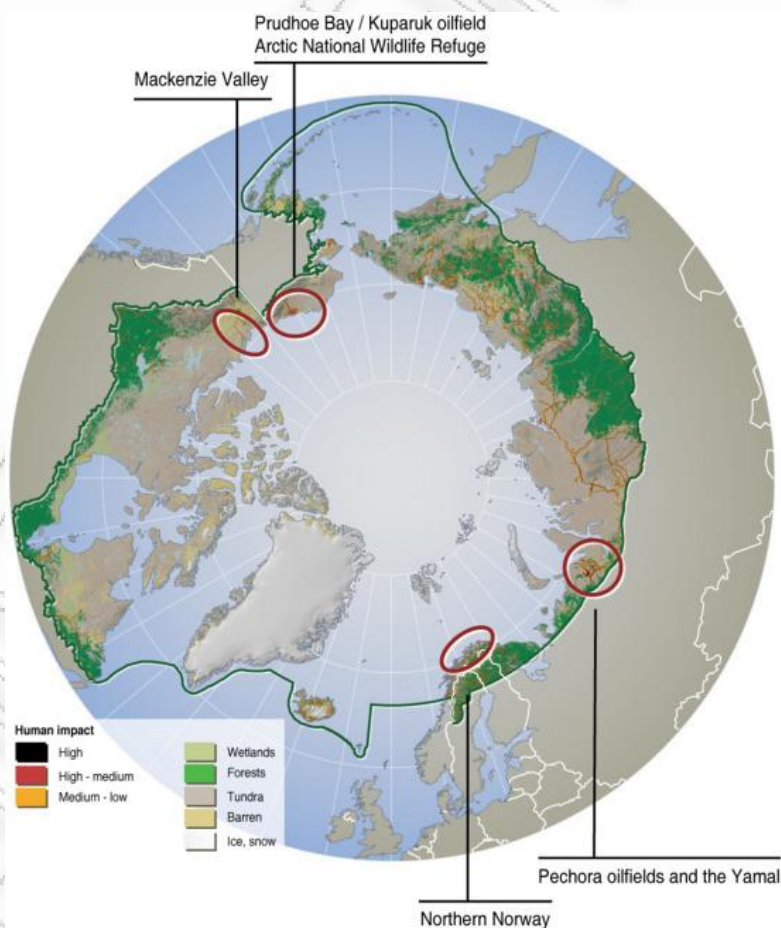
Τα κυριότερα σημεία ενεργειακής αξιοποίησης¹¹

Ο χάρτης απεικονίζει τα κυριότερα σημεία με υπάρχουσα ή προτεινόμενη αξιοποίηση.

Παρουσιάζονται οι περιοχές με τα έργα για την ανάπτυξη της εξόρυξης ορυκτών καυσίμων, όπως πετρελαίου και φυσικού αερίου που βρίσκονται ήδη σε εξέλιξη σε διάφορα σημεία της Αρκτικής- τόσο στην ξηρά όσο και στη θάλασσα. Τα καύσιμα σχεδιάζεται να μεταφέρονται μέσω αγωγών διά θαλάσσης και ξηράς, καθώς και με πλοία. Παράλληλα, απεικονίζονται και οι περιοχές προς αξιοποίηση με τα ευαίσθητα οικοσυστήματα και οι περιοχές όπου ήδη υπάρχει ανθρώπινη δράση.

Τα σημεία εστίασης είναι: η **Κοιλιάδα**

Mackenzie(Καναδάς), ο **Κόλπος Prudhoe** με τα κοιτάσματα πετρελαίου στο **Kuparuk** (Αλάσκα/ΗΠΑ), η **Θάλασσα Μπάρεντς** στη νορβηγική πλευρά (Νορβηγία), τα πετρελαιικά κοιτάσματα σε **Penchora** και η **Χερσόνησος Yamal** (Ρωσία).

¹¹ Πηγή: UN Environment Program/GRID-Arendal/<http://maps.grida.no/go/graphic/arctic-development-hotspot>

β) Οι αρνητικοί παράγοντες της αρκτικής ενεργειακής αξιοποίησης

Παρά τις επιστημονικές ενδείξεις για την ταχεία απελευθέρωση από πάγο μεγάλων τμημάτων του Αρκτικού Ωκεανού και παρά το ήδη προβεβλημένο ενδιαφέρον των παράκτιων και όχι μόνο κρατών για άμεση ενεργειακή ιχνηλάτηση, εγείρονται ταυτόχρονα από την επιστημονική κοινότητα έντονες ανησυχίες από τους ενδεχόμενους κυριότερους κινδύνους που εγκυμονεί ένα τέτοιο εγχείρημα.

Ως πρώτος ανασταλτικός παράγοντας προσδιορίζεται ο γεωγραφικός περιορισμός για την άσκηση επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, καθώς το εγχείρημα για εκτεταμένη ανάπτυξη των αρκτικών πλουτοπαραγωγικών πηγών περιορίζεται από τις ακραίες καιρικές συνθήκες που επικρατούν στην περιοχή και αυξάνει το κόστος από την ανάγκη τοποθέτησης κατάλληλου εξοπλισμού στις βιομηχανικές εγκαταστάσεις και την έγκαιρη προμήθεια καυσίμων και ειδών πρώτης ανάγκης.

Ως δεύτερος ανασταλτικός παράγοντας αναφέρεται ο περιβαλλοντικός κίνδυνος αλλοίωσης του αρκτικού οικοσυστήματος από την ανάπτυξη οποιωνδήποτε ανθρώπινων δραστηριοτήτων στο Βόρειο Πόλο, καθώς η μεγάλη έλλειψη ηλιακής θερμότητας, και ο ιδιαίτερος ρόλος που παίζει η αρκτική περιοχή στην παγκόσμια μετεωρολογική και υδρολογική διαδικασία που καθορίζει το κλίμα της Γης, είναι τεράστια.

Ως τρίτη και τελευταία αρνητική συνέπεια της αρκτικής ενεργειακής εκμετάλλευσης κρίνεται το υψηλό κόστος διατήρησης των μεγάλων αρκτικών βιομηχανικών μονάδων με το προσωπικό τους εξαιτίας του δυσμενούς πολικού κλίματος.

γ) Η ανάπτυξη των αρκτικών θαλάσσιων οδών και η άνθηση εμπορικών δραστηριοτήτων στο Βορρά

Μία από τις μεγαλύτερες θα λέγαμε ανταμοιβές από την τήξη των αρκτικών πάγων θα είναι η διάνοιξη των νέων θαλάσσιων οδών πέριξ του Βόρειου Πόλου, η ανακάλυψη των οποίων ανάγεται από τη βικτωριανή περίοδο τον 19^ο αιώνα. Το στρατηγικό ενδιαφέρον της περιοχής του Βορρά αναζωπυρώνεται κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου και του Ψυχρού Πολέμου, όταν πυρηνικά υποβρύχια και διηπειρωτικοί πύραυλοι μετέτρεψαν την Αρκτική σε θαλάσσια στρατιωτική ζώνη. Τις νέες αρκτικές θαλάσσιες διαδρομές αποτελούν η «Βόρεια Θαλάσσια Διαδρομή» πάνω από την Ευρασία και το «ΒορειοΔυτικό Πέρασμα» πάνω από τη Βόρεια Αμερική, οι οποίες προβλέπεται βάση αναλυτών ότι θα επιφέρουν τη μείωση των υφιστάμενων χρόνων εμπορικής διέλευσης των ωκεανών κατά ημέρες, περιορίζοντας σημαντικά τις δαπάνες των ναυτιλιακών εταιρειών, και των έκτακτων εξόδων από τα σημερινά φαινόμενα πειρατείας και λαθρεμπορίου, εξασφαλίζοντας με αυτόν τον τρόπο ασφαλέστερες διαδρομές ναυσιπλοΐας.

Παράλληλα, εφικτή φαντάζει και η προοπτική εκμετάλλευσης της Βόρειας Θάλασσας λόγω της σταδιακής απουσίας των πάγων και της δημιουργίας νέων θαλάσσιων οδών.

Εν ολίγοις, η προοπτική δημιουργίας αρκτικού διαύλου δε στοχεύει μόνο στη μείωση των αποστάσεων αλλά και στην ασφαλή διέλευση των μεταφερόμενων φορτίων.

Αρκτικές μεταφορές: παράκτιοι δρόμοι, θαλάσσιες διαδρομές ναυσιπλοΐας και αγωγοί

Πηγή: *UN Environment Program/GRID-Arendal*
<http://maps.grida.no/go/graphic/arctic-transportation-routes-roads-shipping-and-pipelines>

Τα χρώματα συμβολίζουν:

- **Κόκκινο:** οι μεγάλες οδικές αρτηρίες
- **Πράσινο :** το κυρίως σιδηροδρομικό δίκτυο
- **Γαλάζιο:** οι κυριότεροι δρόμοι ναυσιπλοΐας
- **Μωβ:** οι κυριότεροι αγωγοί πετρελαίου και φυσικού αερίου
- **Μωβ διακεκομμένο:** Οι υπό κατασκευή ή προς σχεδιασμό αγωγοί πετρελαίου και φυσικού αερίου

Εικόνα 10

Στο χάρτη απεικονίζεται ολόκληρο το δίκτυο επικοινωνιών και μεταφορών των χωρών που πρόσκεινται στον Αρκτικό Κύκλο μέσω των μελλοντικά διελεύσιμων θαλάσσιων οδών. Παρατηρούμε ότι μέσω του ΒορειοΔυτικού Περάσματος και της Γροιλανδικής και Νορβηγικής Θάλασσας αναπτύσσεται ένα δίκτυο μεταφορών σε Καναδά, Η.Π.Α και Ευρώπη, και μέσω της Βόρειας Θαλάσσιας Διαδρομής ένα δίκτυο μεταφορών αρκετά μεγαλύτερο στη Ρωσία.

Τα θετικά της αξιοποίησης των αρκτικών θαλάσσιων οδών

Πρώτον, η «**Βόρεια Θαλάσσια Διαδρομή**» θα μείωνε την απόσταση ναυσιπλοΐας μεταξύ των λιμανιών Rotterdam (Ολλανδία) και Yokohama (Ιαπωνία) από 11.200 ναυτικά μίλια που είναι σήμερα διαμέσου της τωρινής θαλάσσιας οδού από τη διώρυγα του Σουέζ σε μόνο 6.500 ναυτικά μίλια, δηλαδή εξοικονόμηση της θαλάσσιας διαδρομής **κατά 40%**.

Πηγή: <http://scitizen.com>

Δεύτερον, αντίστοιχα, «**το ΒορειοΔυτικό Πέρασμα**» θα συντόμευε τη θαλάσσια διαδρομή μεταξύ των λιμανιών San Francisco (Η.Π.Α) και Rotterdam (Ολλανδία) κατά 2.000 ναυτικά μίλια, δηλαδή **κατά 25%** από τη σημερινή απόσταση ναυσιπλοΐας μέσω της διώρυγας του Παναμά. Συγκεκριμένα, η θαλάσσια διαδρομή μέσω του ΒορειοΔυτικού Περάσματος θα περιοριζόταν στα 7.000 ναυτικά μίλια από τα 9.000 ναυτικά μίλια που είναι σήμερα.

Πηγή: <http://scitizen.com>

Τρίτον, εάν συνυπολογίσουμε τους φόρους διέλευσης από τις διώρυγες του Σουέζ και του Παναμά, τα οικονομικά ποσά που απαιτούνται για καύσιμα, και τις άλλες μεταβλητές που καθορίζουν επιπλέον ναύλα, οι παραπάνω συντομεύσεις στις θαλάσσιες εμπορευματικές μεταφορές, **θα μπορούσαν να ελαττώσουν τις δαπάνες ακόμη και για ένα μονό ταξίδι ενός μεγάλου κοντέϊνερ έως και 20% προς οικονομικό όφελος της ναυτιλιακής βιομηχανίας.**¹² Η εξοικονόμηση δαπανών θα είναι ακόμη μεγαλύτερη για τα μεγάλα δεξαμενόπλοια τα οποία δεν είναι σε θέση να διέλθουν εύκολα μέσα από τις διώρυγες Παναμά και Σουέζ και για αυτό το λόγο σήμερα διέρχονται από το «Ακρωτήριο

¹²

Borgerson, Scott G. (2008), ό.π, σελ. 70.

Πανεπιστήμιο Πειραιώς- Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών
Ακαδημαϊκά Έτη: 2008-2010

Καλής Ελπίδας» και από το «Ακρωτήριο Κέρας της Αφρικής», από τη διέλευση των οποίων έχουν υπάρξει ουκ ολίγες φορές στόχος πειρατών κυρίως από τη Σομαλία. Το εν λόγω επιχειρηματικό ρίσκο κρίνεται ακόμη μεγαλύτερο για τα εμπορικά και στρατιωτικά πλοία δεδομένης και της γενικότερης αστάθειας που επικρατεί στην περιοχή της Μέσης Ανατολής.

Τέταρτον, σε μία εποχή όπου η άμεση μεταφορά και παράδοση των εμπορικών αγαθών κρίνεται ολοένα και πιο επιτακτική εξαιτίας της παγκοσμιοποίησης, και με την αύξηση των τιμών των καυσίμων που επιβαρύνουν όλο και περισσότερο τις ναυτιλιακές εταιρείες, η μείωση των αποστάσεων των θαλάσσιων εμπορικών δρόμων έως και 40% θα μπορούσε να ανοίξει μία νέα σελίδα στις παγκόσμιες συναλλαγές και να επηρεάσει δραστικά τα πρότυπα του παγκόσμιου εμπορίου. Από τη στιγμή που οι ασφαλιστικές εταιρείες υπολογίσουν εκ νέου τους κινδύνους που εμπλέκονται σε αυτά τα ταξίδια, η ναυσιπλοΐα μέσω των αρκτικών υδάτων θα γίνει εμπορικά βιώσιμη και θα πραγματοποιηθεί σε μεγάλη κλίμακα.

Πέμπτον, οι αρκτικές θαλάσσιες διαδρομές ως εναλλακτικοί εμπορικοί δρόμοι, θα αφαιρούσαν το μονοπώλιο των σημερινών εμπορικών δρόμων, θα αναδεικνύονταν σαφέστατα πιο ανταγωνιστικές και θα οδηγούσαν σε μείωση των τωρινών τελών διέλευσης από τις διώρυγες Παναμά και Σουέζ. Για παράδειγμα, κομβικά σημεία θαλάσσιας εμπορικής διέλευσης όπως είναι τα «Στενά της Μαλάκα» δε θα υπαγορεύουν ούτε θα καθορίζουν πλέον τα πρότυπα της παγκόσμιας ναυτιλίας, καθώς η σταδιακή πραγματοποίηση της αρκτικής ναυσιπλοΐας θα συνδράμε με τον τρόπο της στην ταχύτερη και ασφαλέστερη παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη. Αξίζει να αναφερθεί ότι μία λωρίδα ταχείας θαλάσσιας κυκλοφορίας στο βορρά βρίσκεται ήδη υπό κατασκευή μεταξύ των αρκτικών λιμανιών «Murmansk» της Ρωσίας και «Hudson Bay» του Καναδά, η οποία συνδέεται βόρεια από ξηράς με το σιδηροδρομικό δίκτυο και των δύο χωρών.

Πρώτον, η επικινδυνότητα του απρόβλεπτου πολικού καιρού σε συνδυασμό με τη δυσκολία πλοήγησης σε σπασμένο πάγο και η έλλειψη εμπειρίας για τον κατάλληλο χειρισμό, μετατρέπει την Αρκτική ένα «ύπουλο και επικίνδυνο εγχείρημα ακόμη και στις καλύτερες συνθήκες»¹³ με κίνδυνο μόλυνσης του ευαίσθητου αρκτικού οικοσυστήματος. Ακόμη και κατά τη διάρκεια της καλοκαιρινής περιόδου, θα ελλοχεύει και ο κίνδυνος πρόκλησης ατυχημάτων και επιπλέον βραδυπορείας των πλοίων από τα μεμονωμένα κομμάτια πάγου που θα δυσχεραίνουν την ομαλή ναυσιπλοΐα, με βάση τους επιστήμονες. Ιδιαίτερα ανησυχητικό κρίθηκε το συμβάν της σύγκρουσης μεταξύ δύο πετρελαιοφόρων της ρωσικής βιομηχανίας «Murmansk Shipping Company» τον Ιούλιο του 2010 στο ΒορειοΔυτικό Πέρασμα εξαιτίας της απότομης βραδυπορείας του προπορευόμενου εκ των δύο λόγω της ανίχνευσης απρόσμενων τεράστιων κομματιών πάγου που είχαν αποκολληθεί, μολονότι καμία διαρροή του πετρελαίου δεν ανιχνεύθηκε από στο σημείο της σύγκρουσης από την πλοικτήτρια εταιρεία.

Δεύτερον, ακόμη κι αν η αύξηση της θερμοκρασίας συνεχιστεί θα χρειαστούν πολλές δεκαετίες και πάνω από μία ανθρώπινη γενιά για να γίνουμε μάρτυρες ενός διελεύσιμου αρκτικού ωκεανού πλήρως απελευθερωμένου από πάγους.¹⁴

Τρίτον, η ναυσιπλοΐα στην Αρκτική θα είναι εφικτή μόνο κατά τη διάρκεια των ζεστών και φωτεινών καλοκαιρινών μηνών και δε θα αντισταθμίζεται οικονομικά από τη βραδυπορεία των πετρελαιοφόρων και των φορτηγών πλοίων εξαιτίας της απαραίτητης συνοδείας τους από παγοθραυστικά στις ομολογουμένες μεγάλες διαδρομές.

Τέταρτον, το κόστος κατασκευής και συντήρησης του αρκτικού στόλου στα παγωμένα αρκτικά ύδατα είναι υπέρογκο, καθώς κρίνεται απαραίτητη η τεχνολογική αναβάθμιση των αρκτικών πλοίων μεταφοράς με επιπλέον δαπάνες.¹⁵

¹³ **Ebinger Charles K. and Zambetakis, Evie (2009). *The geopolitics of Arctic melt*, London, The Royal Institute of International Affaires, Vol. 85, page 1222.**

¹⁴ **Christensen, Svend Aage (2009). *Are the northern sea routes really the shortest? Maybe a too rose-coloured picture of the blue Arctic Ocean*, Denmark, Danish Institute for International Studies, σελ. 5.**

¹⁵ Όπως για παράδειγμα: τα ενισχυμένα σκαριά, ο πρόσθετος εξοπλισμός για την προστασία της προπέλας από την πιθανή καταστροφή από τα κομμάτια πάγου, αλλά και η κατασκευή και συντήρηση θερμών εγκαταστάσεων για το προσωπικό και τους μηχανικούς του καραβιού και των χώρων του φορτίου.

Πέμπτον, η βραδεία κίνηση του στόλου και η καθυστέρηση της μεταφοράς εμπορευμάτων είναι ένας σημαντικός ανασταλτικός παράγοντας ο οποίος δε μπορεί να αποφευχθεί εξαιτίας των πολικών συνθηκών.¹⁶ Σύμφωνα με έρευνα του Καναδού μελετητή Frederic Lasserre, προς το παρόν μόνο 130 ναυτιλιακές εταιρείες έχουν εκδηλώσει ενδιαφέρον για την κατασκευή κατάλληλων πετρελαιοφόρων και φορτηγών πλοίων που θα πραγματοποιούν αρκτικές διελεύσεις καθώς οι διαδρομές χαρακτηρίζονται ως «πολύπλοκες», γεγονός που ενέχει τεράστιο επιχειρηματικό ρίσκο για καθυστερήσεις στη μεταφορά των προϊόντων στις αγορές εξαιτίας των πιθανών εμποδίων στη ναυσιπλοΐα αφενός και της ανυπαρξίας κατάλληλης λιμενικής υποδομής αφετέρου.¹⁷ Εάν σε αυτά αναλογιστούμε και τη συσσώρευση πάγου στο πλοίο, αυτό έχει ως αποτέλεσμα την αδυναμία μεταφοράς της μέγιστης ποσότητας φορτίου για την οποία είναι κατασκευασμένο, εξαιτίας του κινδύνου μετατόπισής, αλλά ακόμη και την πιθανότητα βύθισης του φορτίου κατά τη διάρκεια του ταξιδιού

Έβδομον, άλλη δυσχέρεια της αρκτικής ναυσιπλοΐας προκύπτει η υψηλή ασφάλιση του στόλου από τις ναυτιλιακές εταιρείες για πιθανά ατυχήματα.¹⁸

Τέλος, δε θα μπορούσε να παραλειφθεί στη μελέτη μας η αναφορά για τον κίνδυνο εκδήλωσης «ασύμμετρων απειλών» στα αρκτικά ύδατα, όπως τρομοκρατικές επιθέσεις και εκδήλωση περιστατικών πειρατείας στις θαλάσσιες μεταφορές και επικοινωνίες, καθώς και στους μελλοντικούς τερματικούς σταθμούς υδρογονανθράκων.¹⁹

¹⁶ Morozov, Yuri (2009), ό.π.

¹⁷ Christensen, Svend Aage (2009), ό.π, σελ. 3.

¹⁸ Christensen, Svend Aage (2009), ό.π, σελ. 3.

¹⁹ Morozov, Yuri (2009), ό.π.

δ) Το επιχειρηματικό ενδιαφέρον και τα κρατικά προσχώματα

Το επιχειρηματικό ενδιαφέρον

Για να γίνουν πλεύσιμες οι εν λόγω θαλάσσιες εμπορικές οδοί για την ασφαλή μεταφορά πετρελαίου και φυσικού αερίου, οι ναυπηγικές εταιρείες προχωρούν ήδη στην κατασκευή παγοθραυστικών, ενώ ο ιδιωτικός επιχειρηματικός τομέας έχει ήδη προχωρήσει στη δαπάνη δισεκατομμυρίων δολαρίων για την κατασκευή και νηολόγηση αρκτικών παγοθραυστικών και δεξαμενόπλοιων. Ενδεικτικά, το 2005 262 παγοθραυστικά ήταν υπό κατασκευή παγκοσμίως και 234 υπό ναυπήγηση.

Από την πλευρά τους, οι αγορές πετρελαίου και φυσικού αερίου ασκούν πιέσεις μέσω χρηματοδοτήσεων για την ανάπτυξη τεχνολογίας αιχμής και την κατασκευή νέου τύπου πλοίων, όπως είναι τα «δεξαμενόπλοια διπλής δράσης»²⁰ τα οποία θα έχουν τη δυνατότητα ασφαλούς πλεύσης στα πλούσια σε μεταλλεύματα, πετρέλαιο και φυσικό αρκτικά ύδατα, χωρίς τη βοήθεια παγοθραυστικών. **Οι εν λόγω ανακαλύψεις φέρνουν την επανάσταση της αρκτικής ναυσιπλοΐας και μετατρέπουν τα πρώην ασύμφορα εμπορικά εγχειρήματα σε μία νέα προσοδοφόρα επενδυτική δράση.**

Τα αρκτικά κράτη και οι περιορισμοί στο καθεστώς της ελεύθερης ναυσιπλοΐας

Το νέο επενδυτικό περιβάλλον που διαμορφώνεται στην πυξίδα του Βορρά οδηγεί σε ατραπούς πρωτόγνωρων νομικών θεμάτων και περιβαλλοντικών προβλημάτων, με τα περισσότερα αρκτικά κράτη να υποστηρίζουν ανεμπόδιστες διελεύσεις σε αντίθεση με τη Ρωσία και τον Καναδά. Η μεν Ρωσία διεκδικεί περιοχή έως τον Β. Πόλο, θέτοντας όρο ελέγχου των διελεύσεων λόγω των ιδιαίτερων συνθηκών ναυσιπλοΐας στην περιοχή, επιδιώκοντας τη μη διέλευση επικίνδυνων φορτίων και επιβάλλοντας εισφορές διέλευσης και αποζημιώσεις στην περίπτωση ατυχημάτων, ενώ ο Καναδάς επίσης αξιώνει προνόμια, εστιάζοντας το έντονο ενδιαφέρον του στις διελεύσεις, θέτοντας όρους και συνθήκες προστασίας περιβαλλοντικού περιεχομένου για τη ναυσιπλοΐα σε συνθήκες πάγου.

²⁰

Borgerson, Scott G. (2008), ό.π, σελ. 71.

Πανεπιστήμιο Πειραιώς- Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών
Ακαδημαϊκά Έτη: 2008-2010

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

Ανάπτυξη Θέματος :

Η διεθνοποίηση της Αρκτικής και το Νομικό Καθεστώς της

«Η Αρκτική περιοχή θα μπορούσε να ολισθήσει σε μία νέα εποχή, η οποία θα χαρακτηρίζεται από συγκρούσεις δικαιοδοσίας, ολοένα και πιο σοβαρές συμπλοκές για τον ανταγωνισμό εξαγωγών των αρκτικών φυσικών πόρων, και από την ανάδυση ενός 'μεγάλου παιχνιδιού' ανάμεσα στις παράκτιες υπερδυνάμεις. Πάραυτα, το αρκτικό περιβάλλον προσφέρει ένα φυσικό και εννοιολογικό πλαίσιο συμβιβασμού των διακυβερνητικών συμφερόντων των κρατών στον Αρκτικό Ωκεανό, καθώς και ένα πλαίσιο προώθησης των διασυνοριακών συμφερόντων μέσα από τη διακρατική συνεργασία»

[Paul Arthur Berkman and Oran R. Young]

«Τα θεμέλια για την ωκεάνια διακυβέρνηση είναι η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, το οποίο αποτελεί το σύνταγμα που ορίζει τη θαλάσσια πολιτική. Η αποφυγή συγκρούσεων, η διεθνής ειρήνη και ασφάλεια, και η παγκόσμια σταθερότητα συνδέονται άμεσα με την εφαρμογή του Δικαίου της Θάλασσας»

[James Kraska]

«Η εμπορική πολιτική και η προώθηση άλλων συμφερόντων στην Αρκτική θα αναπτυχθεί όταν τα σύνορα είναι ξεκάθαρα οριοθετημένα και υπάρχει ένα νομικό πλαίσιο σε ισχύ που θα εξασφαλίζει ένα ευνοϊκό επενδυτικό περιβάλλον, και όταν όλα τα αρκτικά κράτη συμμορφωθούν με τις διεθνείς νομικά δεσμευτικές συνθήκες και κώδικες δεοντολογίας»

[Charles K. Ebinger και Evie Zambetakis]

Στο παρόν κεφάλαιο θα εξετάσουμε το νομικό καθεστώς στο οποίο υπάγεται ο Αρκτικός Ωκεανός αναφορικά με το ζήτημα της πολιτικής διακυβέρνησής του επί της βάσης ενός θεσμικού πλαισίου διεθνών και εθνικών κανόνων. «Σε ποιον ανήκει η Αρκτική;» «Ποια τμήματα του Αρκτικού Ωκεανού βρίσκονται υπό τη διεκδίκηση της κυριαρχίας των παράκτιων αρκτικών κρατών και ποια τμήματα αποτελούν την 'Ανοιχτή Θάλασσα';» «Η Αρκτική πρέπει να αποτελεί αποστρατιωτικοποιημένη ζώνη;» «Υπάρχει συγκεκριμένο θεσμικό όργανο που να εξασφαλίζει την ασφάλεια και τη σταθερότητα στην γεωγραφική περιοχή του Βόρειου Πόλου»;

Όλα τα παραπάνω αποτελούν ερωτήματα τα οποία έχουν διαμορφωθεί στο σύγχρονο γεωπολιτικό περιβάλλον το οποίο προβάλλει την αρκτική περιοχή ως τη νέα «Μεσόγειο του Βορρά», όπου οι μεταβλητές της «συγκρότησης ενός συνεκτικού θεσμικού πλαισίου» που θα σκιαγραφεί και θα σχηματοποιεί τους όρους της «περιβαλλοντικής προστασίας» κρίνονται κομβικά κριτήρια για τη διαμόρφωση ενός ασφαλούς ή όχι αρκτικού περιβάλλοντος.

Το βασικό ερώτημα που εγείρεται και στο οποίο θα προσπαθήσουμε να απαντήσουμε στο παρόν κεφάλαιο του πονήματος είναι: **«Ποια είναι ακριβώς η σχέση μεταξύ της διαμόρφωσης των θεσμών στην Αρκτική και της αποτελεσματικότητάς τους;»**

4.1. Το νομικό καθεστώς της Αρκτικής: «Ρευστότητα», «ασάφεια» ή «ευελιξία»;

Η Αρκτική δεν ανήκει σε κάποιο διεθνές κανονιστικό πλαίσιο που να της διασφαλίζει συγκεκριμένο καθεστώς και πλήρη προστασία. Επί της ουσίας, η αρκτική περιοχή δεν ανήκει σε καμία χώρα. Στο ερώτημα «Σε ποιον ανήκει ο Βόρειος Πόλος;» Η απάντηση θα μπορούσε να είναι «Σε κανέναν».²¹ Σύμφωνα με το άρθρο 76 της Συνθήκης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (United Nations Convention on the Law of the Sea), οι χώρες που περιστοιχίζουν την Αρκτική (Η.Π.Α, Καναδάς, Ρωσία, Νορβηγία, Δανία), μπορούν να επεκτείνουν τα σύνορά τους πέραν των 200 ναυτικών μιλίων προς τη θάλασσα, μόνο εάν καταφέρουν να αποδείξουν ότι η ηπειρωτική τους υφαλοκρηπίδα εκτείνεται και κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας. Για να γίνει μάλιστα αυτό αποδεκτό θα πρέπει πρώτα να αποδειχθεί επιστημονικά στην αρμόδια Επιτροπή για την Οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας των Ηνωμένων Εθνών. Τη συγκεκριμένη Συνθήκη επικύρωσαν η Νορβηγία το 1996, η Ρωσία το 1997, η Δανία το 2004, ενώ οι Η.Π.Α δεν την έχουν επικυρώσει ακόμη εν αναμονή του τελικού σταδίου της έγκρισης από το Κογκρέσο.

Συνεπώς, το νομικό καθεστώς που διέπει την Αρκτική μπορεί να περιγραφεί ως ένα καθεστώς εδραίωσης δικαιωμάτων οικονομικού χαρακτήρα μέσω της επέκτασης των ΑΟΖ των παράκτιων κρατών παρά ως ένα καθεστώς εδαφικών διεκδικήσεων.²²

²¹ **Proelss, Alexander and Muller, Till (2008). *The Legal Regime of the Arctic Ocean*, Heidelberg, Heidelberg Journal of International Law, ZaoRv, Vol. 68, No 3., σελ. 655.**

²² **Proelss, Alexander and Muller, Till (2008), ό.π. σελ. 655.**

α) Διαμόρφωση θεσμικού πλαισίου αρκτικής πολιτικής : Η ανάγκη

Η πρόσφατη άνοδος της θερμοκρασίας διαμόρφωσε μία «έκτακτη κινητοποίηση» εκ μέρους των παράκτιων αρκτικών κρατών έτσι ώστε να φθάσουν σε έναν διακανονισμό για τα δικαιώματα κυριαρχίας και δικαιοδοσίας τους επί του Αρκτικού Ωκεανού. Όσο χρονικό διάστημα ο πάγος περιόριζε την ανάπτυξη της εμπορικής ναυτιλίας στην περιοχή, ένας αριθμός ενδεχόμενων συγκρούσεων είχαν τεθεί σε δεύτερη μοίρα, και τα εμπλεκόμενα έθνη απλά «συμφωνούσαν ότι διαφωνούσαν» στα ζητήματα κυριαρχίας.²³ Συγκεκριμένα, τον 20^ο αιώνα η Αρκτική αποτέλεσε ένα 'τεράστιο θέατρο' επίδειξης οπλικών συστημάτων κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου για την προβολή ισχύος μεταξύ των αντιτιθέμενων διακρατικών συμμαχιών που κορυφώθηκε κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου μεταξύ των Η.Π.Α και της τότε Σοβιετικής Ένωσης. Σήμερα, η ταχεία τήξη των πάγων μοιάζει να έχει αλλάξει όλο αυτό το σκηνικό. Άλλες χώρες, ακόμη και μη παράκτιες, επιθυμούν την ελεύθερη διέλευση στις βόρειες θαλάσσιες διαδρομές και σε τμήματα αμφισβητούμενης υφαλοκρηπίδας, με αποτέλεσμα να διαμορφώνεται ένας αριθμός νέων κατευθύνσεων πολιτικής με στόχο την αποσαφήνιση θέσεων και σκοπών σε μία τόσο ευαίσθητη οικολογικά περιοχή. Τι ρόλο θα παίξει το νέο αυτό δεδομένο στις διακρατικές σχέσεις την επόμενη δεκαετία είναι ακόμη υπό προσδιορισμό, αλλά το σίγουρο είναι ότι θα ωθήσει τις ηγεσίες των παράκτιων αρκτικών κρατών σε μία συντονισμένη συνεργασία για τη διευθέτηση των διαφορών.

Οι επιπτώσεις της εξόρυξης μη ανανεώσιμων πηγών στο αρκτικό οικοσύστημα απαιτεί μακροπρόθεσμη παρακολούθηση και διακανονισμό, ενώ ταυτόχρονα ο αγώνας των αυτόχθονων πληθυσμών για τη διατήρηση της ακεραιότητας του πολιτισμού τους και της αυτοδιάθεσής τους θα εξακολουθήσει να βρίσκεται υπό τη σκιά και το φόβο της στρατιωτικοποίησης και εκβιομηχάνισης της Αρκτικής.²⁴ Σύμφωνα με τον αμερικανό καθηγητή Oran R. Young, παρατηρείται πλέον μια αυξανόμενη ανάγκη επινόησης ρυθμίσεων για τη διευθέτηση των συνεχιζόμενων συγκρούσεων εξαιτίας των διασυνοριακών διαφορών στην περιοχή, με τον ίδιο να τάσσεται υπέρ της «ελπιδοφόρας διαμόρφωσης διεθνών καθεστώτων για την Αρκτική».²⁵

²³ Grant Shelagh D. (2010). *Polar Imperative- A history of Arctic Sovereignty in North America*, Vancouver, D&M Publishers Inc., σελ. 219.

²⁴ Young, Oran R. et al. (1993). *Polar Politics- Creating International Environmental Regimes*, Ithaca and London, Cornell University Press, σελ. 22.

²⁵ Young, Oran R. et al. (1993), ό.π., σελ. 30.

β) Διαμόρφωση θεσμικού πλαισίου αρκτικής πολιτικής και ρύθμισης επιμέρους δράσεων: «Η γέννηση»

Κατά τον Oran Young, η «πολεμική σημειολογία» της αρκτικής περιοχής στο χάρτη οφείλεται για την καθυστέρηση της διαμόρφωσης κανόνων προώθησης της διακρατικής συνεργασίας στο Βορρά. «Αυτό που είναι λιγότερο γνωστό αλλά πολύ σημαντικό χαρακτηριστικό είναι ότι μεγάλα τμήματα της αρκτικής γης και θάλασσας μέχρι πρότινος αντιμετωπιζόνταν ως 'περιφέρειες' χωρών των οποίων ο πυρήνας της πολιτικής και της διακυβέρνησής τους βρισκόταν στο νότο. Είτε λοιπόν γινόταν λόγος για την αξιοποίηση των φυσικών πόρων είτε για τη μεταχείριση των αυτόχθονων λαών, η κυβέρνηση της Μόσχας έλεγχε τη Ρωσική Αρκτική, η Οττάβα κυβερνούσε την Καναδική Αρκτική, και η Ουάσιγκτον λάμβανε πολιτικές αποφάσεις για την Αλάσκα. Δεδομένου λοιπόν του μοτίβου της δομής 'εξάρτηση του Βορρά από το Νότο', δεν αποτελεί έκπληξη ότι δεν υπάρχει παράδοση αντίληψης του Βορρά ως μιας διακριτής γεωγραφικά περιοχής, πόσο μάλλον σαν μια περιοχή εγκαινίασης, θεμελίωσης και ανάπτυξης παραγωγικών διεθνών σχέσεων»,²⁶ διατυπώνει χαρακτηριστικά.

Ωστόσο, η κατάσταση έλαβε διαφορετική τροπή τα τελευταία δέκα με δεκαπέντε χρόνια μετά το πέρας του Ψυχρού Πολέμου. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980 εκδηλώθηκαν προσπάθειες εγκαινίασης συνεργατικών εγχειρημάτων που θα παράβλεπαν οποιαδήποτε σύνορα κυριαρχίας ή δικαιοδοσίας στο Βορρά. Πολυάριθμα θεσμικά καθεστώτα που προσανατολίστηκαν στα αρκτικά ζητήματα, διαμορφώθηκαν κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα, και ποίκιλλαν από διμερείς διακανονισμούς μέχρι πολυμερείς θεσμούς. Επιπρόσθετα, διευρυμένοι γεωγραφικά θεσμοί ένταξαν τα αρκτικά ζητήματα σε ένα διεθνές κανονιστικό πλαίσιο προσδίδοντάς τους γενικευμένη δράση. Η σταδιακή αυτή αποκέντρωση εξουσιών και αρμοδιοτήτων από τις κεντρικές κυβερνήσεις σε τοπικούς, περιφερειακούς, διακρατικούς φορείς, καθώς και σε μη κυβερνητικούς, διακυβερνητικούς/διαπεριφερειακούς οργανισμούς, αλλά και η εγκαινίαση διμερών συμφωνιών και κατόπιν περιφερειακών(regional) ή υποπεριφερειακών (sub-regional) νομικά δεσμευτικών πρωτοβουλιών για τα αρκτικά ζητήματα αποτέλεσε τη θεμέλιο λίθο διεθνούς αναγνώρισης της σπουδαιότητας του Βορρά

²⁶ **Young, Oran R. (2000).** *The Internationalization of the Circumpolar North: Charting a Course for the 21st Century*, **The Stefansson Arctic Institute and individual authors, σελ. 2.** Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα: <http://www.thearctic.is/articles/topics/internationalization/enska/index.htm> (τελευταία προσπέλαση 18 Μαρτίου 2011).

γ) Οι κυριότερες Συμβάσεις, Συνθήκες και Θεσμοί που ανέδειξαν την «αρκτική δυναμική»

Πίνακας 1α

Όνομα Σύμβασης/Συνθήκης/ Θεσμού	«Η Σύμβαση για την Προστασία της Φώκιας»	«Η Συνθήκη Spitsbergen» (Spitsbergen Treaty) για το καθεστώς του Αρχιπελάγους Svalbard (ισχύς έως σήμερα)	Η Συμφωνία Προστασίας της Πολικής Αρκούδας (Agreement on the Conservation of Polar Bears)	«Το Συμβούλιο των Εσκιμών περίξ του Βόρειου Πόλου» (Inuit Circumpolar Council/ICC: Ο πρώτος ΜΚΟ για την προώθηση των δικαιωμάτων και του πολιτισμού των Εσκιμών	Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (United Nations Convention on the Law of the Sea/UNCLOS: Το κυρίως νομικό πλαίσιο για διευθέτηση θαλάσσιων συνοριακών διαφορών
Οι Συμβαλλόμενες Χώρες	Μ. Βρετανία εν ονόματι Καναδά, Ιαπωνία, Ρωσία και Η.Π.Α	Νορβηγία, Αυστραλία, Καναδάς, Δανία, Γαλλία, Ιταλία, Ιαπωνία, Ολλανδία, Σουηδία, Ηνωμένο Βασίλειο, Η.Π.Α, ΕΣΣΔ, Γερμανία. Έως σήμερα την έχουν υπογράψει 40 κράτη.	ΕΣΣΔ και Η.Π.Α	Αυτόχθονες πληθυσμοί της Αλάσκας, του Καναδά, της Ρωσίας και της Γροιλανδίας	161 έθνη-κράτη (ορισμένα την έχουν μεν υπογράψει αλλά όχι ακόμη επικυρώσει στο εσωτερικό τους. (ενδεικτικό παράδειγμα οι Η.Π.Α)
Ημερομηνία/Έτος Υπογραφής	1911	1920	1973	1977	1982

Πίνακας 1β

<p>Όνομα Σύμβασης/Συνθήκης/Θεσμού</p>	<p>Η Συμφωνία Συνεργασίας για την Αρκτική (Cooperation Agreement/Canada- USA</p>	<p>Η Συμφωνία Οριοθέτησης Θαλάσσιων Συνόρων μεταξύ Η.Π.Α και ΕΣΣΔ: Δεν έχει επικυρωθεί επίσημα έως σήμερα από τη Ρωσική Δούμα</p>	<p>Η Μη Κυβερνητική Οργάνωση «Διεθνής Επιτροπή για την Επιστημονική Συνεργασία στην Αρκτική» (The International Arctic Science Committee)</p>	<p>«Η Στρατηγική για την Προστασία του Περιβάλλοντος στην Αρκτική», ή διαφορετικά «η Φινλανδική Πρωτοβουλία» (Arctic Environmental Protection Strategy/ AEPS): Εγκαινιάσε το «Προγράμμα Παρακολούθησης και Αξιολόγησης της Αρκτικής» (Arctic Monitoring and Assessment Programme)</p>	<p>«Η Συμφωνία Συνεργασίας για την Αρκτική μεταξύ Καναδά και Ρωσίας» (Arctic Cooperation Agreement/Canada- Russia)</p>
<p>Οι Συμβαλλόμενες Χώρες</p>	<p>Καναδάς – Η.Π.Α</p>	<p>Η.Π.Α και ΕΣΣΔ</p>		<p>Τα 8 αρκτικά κράτη: Καναδάς, Δανία/Γροιλανδία, Φινλανδία, Ισλανδία, Νορβηγία, Σουηδία, ΕΣΣΔ και Η.Π.Α</p>	<p>Καναδάς – Ρωσία</p>
<p>Ημερομηνία/Έτος Υπογραφής</p>	<p>1988</p>	<p>1990</p>	<p>1991</p>	<p>1991</p>	<p>1992</p>

Πίνακας 1γ

<p>Όνομα Σύμβασης/Συνθήκης/Θεσμού</p>	<p>Η «Επιτροπή Προστασίας των Θαλάσσιων Θηλαστικών στο Βόρειο Ατλαντικό» (The North Atlantic Marine Mammal Commission/The NAMMCO Agreement)</p>	<p>Η «Περιφέρεια στην ΕυρωΑρκτική περιοχή του Μπάρεντς» (the Barents Euro-Arctic Region): Θέσπιση του «Ευρω-Αρκτικού Συμβουλίου του Μπάρεντς (Barents Euro-Arctic Council/BEAC) σε διακυβερνητικό επίπεδο και θέσπιση του «Περιφερειακού Συμβουλίου του Μπάρεντς (Barents Regional Council/BRC)</p>	<p>Η ίδρυση του θεσμού του Αρκτικού Συμβουλίου: Ένα υψηλού επιπέδου διακυβερνητικό φόρουμ: Κύριότεροι άξονες δράσης τα Προγράμματα «Παρακολούθηση και Αξιολόγηση της Αρκτικής» (Arctic Monitoring and Assessment Programme/AMAP) και το Πρόγραμμα «Προστασίας του Αρκτικού Θαλάσσιου Περιβάλλοντος» (Protection of the Arctic Marine Environment)</p>	<p>Η πρωτοβουλία της «Βόρειας Διάστασης»: Εστιάζει για πρώτη φορά στη διασυνοριακή συνεργασία των σκανδιναβικών χωρών, των χωρών της Βαλτικής και της Ρωσίας κυρίως σε θέματα που αφορούν τις εταιρικές ενεργειακές σχέσεις των χωρών του Βορρά</p>	<p>Διεθνής Ναυτιλιακός Οργανισμός (ΙΜΟ): Έθεσε για πρώτη φορά κατευθυντήριες γραμμές για τα πλοία που πλέουν στα καλυμμένα από πάγο αρκτικά ύδατα</p>
<p>Οι Συμβαλλόμενες Χώρες</p>	<p>Νορβηγία, Ισλανδία, Γροιλανδία και νησιά Faroe</p>	<p>Νορβηγία, Σουηδία, Φινλανδία, Ρωσία και εκπρόσωποι αυτόχθονων πληθυσμών που διαβιούν στις εν λόγω χώρες</p>	<p>Καναδάς, Δανία/Γροιλανδία, Φινλανδία, Ισλανδία, Νορβηγία, Ρωσία, Σουηδία, Η.Π.Α. και οργανώσεις αυτόχθονων πληθυσμών όπως: ICC, Saami Council, RAIPON και AIA</p>	<p>Τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p>	<p>Διεθνής Οργανισμός</p>
<p>Ημερομηνία/Έτος Υπογραφής</p>	<p>1992</p>	<p>1993</p>	<p>1996</p>	<p>2001</p>	<p>2002</p>

Πίνακας 1δ

Όνομα Σύμβασης/Συνθήκης/ Θεσμού	<i>Η Συνθήκη/Συμφωνία μεταξύ Νορβηγίας και Ρωσίας για τη Συνεργασία στη Θάλασσα του Μπάρεντς (Norway-Russia Barents Sea Boundary Treaty)</i>	<i>Η 1^η στα χρονικά δεσμευτική συμφωνία μεταξύ των μελών του Αρκτικού Συμβουλίου: Η «Συμφωνία/Συνεργασία για την Έρευνα και τη Διάσωση στην Αρκτική» (The Arctic Search and Rescue Agreement/SAR)</i>
Οι Συμβαλλόμενες Χώρες	Νορβηγία- Ρωσία	Οι χώρες-μέλη του Αρκτικού Συμβουλίου και οι φορείς αυτόχθονων πληθυσμών της Αρκτικής
Ημερομηνία/Έτος Υπογραφής	2010	2011

4.2) Διαμόρφωση θεσμικού πλαισίου αρκτικής πολιτικής και ρύθμισης επιμέρους δράσεων

Με μία πρώτη μελέτη των άνωθεν, παρατηρούμε ότι η αρκτική περιοχή χαρακτηρίζεται στην ιστορία της από μία πολυμέρεια και διασπορά συμφωνιών καθώς και φόρουμ έρευνας και επιστημονικών συζητήσεων, και από μία ανυπαρξία ενός ενιαίου και ολοκληρωμένου νομικά δεσμευτικού πλαισίου ειδικά στοχευμένου στα αρκτικά προβλήματα και στις διευθετήσεις των προσεχών εξελίξεων στην ιδιαίτερη αυτή γεωγραφικά περιοχή. Σύμφωνα με τον επιστήμονα Dr Oran Young, η ανάγκη για ενισχυμένη διεθνή συνεργασία στην Αρκτική είναι εύκολο να τεκμηριωθεί, εντούτοις η περιοχή παρουσιάζει ταυτόχρονα και την αδυναμία επίτευξης αποτελεσματικής συνεργασίας στη βάση κοινών οικονομικών ωφελειών. Επιπρόσθετα ο αναλυτής προβάλλει τον προβληματισμό του χαρακτηρίζοντας το δρόμο για ουσιαστική και παραγωγική διεθνή συνεργασία στο αρκτικό ζήτημα ως «μακρύ και βραχώδη».²⁷

Αναμφισβήτητα, η Αρκτική αναδύεται ως μία διεθνής περιοχή στρατιωτικής, οικονομικής, και περιβαλλοντικής σπουδαιότητας. Η σκιά του «βεβαρυμένου» στρατιωτικά παρελθόντος της με τις προσεχείς επιπτώσεις από την εξόρυξη των πλουτοπαραγωγικών πηγών απαιτεί σίγουρα μακροπρόθεσμη παρακολούθηση και διακρατικό διακανισμό σε περιφερειακό και παγκόσμιο πλέον επίπεδο. Από τη μία πλευρά της πλάστιγγας εντοπίζουμε τον αγώνα των αυτόχθονων πληθυσμών για τη διατήρηση της ακεραιότητας του πολιτισμού τους, της αυτοδιάθεσής και της ενεργής συμμετοχής τους στη διαμόρφωση ενός κατάλληλου περιβαλλοντικού κανονιστικού πλαισίου, και από την άλλη πλευρά συναντάμε τις προσδοκίες κρατικών και πολυεθνικών δρώντων για εντατική εκβιομηχάνιση.

Θετική ένδειξη αποτελεί η αυξανόμενη ανάγκη επινόησης ρυθμίσεων για τη διευθέτηση των συνεχιζόμενων διακρατικών διαφωνιών που ανακύπτει από διασυνοριακές διαφορές στον Αρκτικό Ωκεανό.

²⁷

Young, Oran R. et al. (1993), ό.π., σελ. 34.

Πανεπιστήμιο Πειραιώς- Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών
Ακαδημαϊκά Έτη: 2008-2010

α) Οι κυριότεροι θεσμοί, φορείς και οργανισμοί που διαμορφώνουν και ρυθμίζουν την «αρκτική ατζέντα»

Περιγραφή και Ανάλυση

«Η Αρκτική είναι ένα πεδίο προσοχής για αυτούς που διαμορφώνουν τους σύγχρονους θεσμούς κάτω από διαφορετικές καταστάσεις συγκριτικά με την τεταμένη προπολεμική εποχή, τη μεσοπολεμική περίοδο, την εποχή μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και την μεταψυχροπολεμική περίοδο», αναφέρουν οι Gail Osherenko και Oran Young στο βιβλίο τους «*Polar Politics - Creating International Environmental Regimes*» που εκδόθηκε το 1993²⁸, και το ερώτημα που θα εξετάσουμε παραμένει το ίδιο εν έτει 2011: **«Θα κατορθώσει το θεσμικό πείραμα της Αρκτικής να αποδειχθεί αντάξιο της εύθραυστης γεωγραφικής περιοχής που καλείται να ρυθμίσει;»**

Η ατζέντα διακρατικών συζητήσεων για τη διαμόρφωση ενός θεσμικού καθεστώτος σε συγκεκριμένες γεωγραφικά περιοχές εξαρτάται από τις πολιτικοοικονομικές εξελίξεις που λαμβάνουν χώρα σε παγκόσμιο επίπεδο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η ανάδειξη της περιοχής του Barents ως ένα διεθνές ζήτημα που συνέπεσε με την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και την αλλαγή του πολιτικού αρχιτεκτονήματος στην Ευρώπη. Επιπλέον, τα οικονομικά προβλήματα των σκανδιναβικών χωρών από το 1980 έως το 1990 συνετέλεσαν στην εστίαση των βόρειων χωρών στη μελλοντική εμπορική και συνεπώς οικονομική αξιοποίηση της Θάλασσας του Barents, εξέλιξη που οδήγησε στην εγκαινίαση μιας προοπτικής ρωσοσκανδιναβικής συνεργασίας. Για αυτό το λόγο άλλωστε, τέτοιες πρωτοβουλίες συνδέονται και με τα ονόματα συγκεκριμένων χωρών, με την πρωτοβουλία των οποίων υλοποιήθηκαν. Για παράδειγμα, η «Στρατηγική Περιβαλλοντικής Προστασίας για την Αρκτική» συνδέθηκε με τη φινλανδική πρωτοβουλία, και το «ΕυρωΑρκτικό Συμβούλιο του Μπάρεντς» συνδέθηκε με τη νορβηγική πρωτοβουλία. Βέβαια, εδώ αξίζει να αναφερθεί και η συμβολή και άλλων παραγόντων, συμπεριλαμβανομένων και των μη κρατικών/κυβερνητικών φορέων.

Εντούτοις, καταλήγουμε ότι ένα συγκεκριμένο ζήτημα δε φτάνει στην κορυφή των διαπραγματεύσεων της διεθνούς ατζέντας εάν δεν προωθηθεί από κρατικούς και

²⁸

Young, Oran R. et al. (1993), ό.π., σελ. 203.

πολιτικούς δρώντες, όπως το περιβαλλοντικό πρόβλημα που αναδεικνύεται μέσα από το αρκτικό ζήτημα.

Το θεσμικό πλαίσιο για την Αρκτική χαρακτηρίζεται από ένα δίκτυο διαφορετικών ήπιων ή αυστηρών θεσμών σε διαφορετικά επίπεδα δρώντων. Ως *πρώτη κατηγορία* μπορεί να νοηθεί το περιφερειακό σώμα, το οποίο έχει ειδικά σχεδιασθεί για την οργάνωση των ζητημάτων που αφορούν την Αρκτική, **το Αρκτικό Συμβούλιο**. Η *δεύτερη κατηγορία* αναφέρεται στο θεσμικό πλαίσιο με παγκόσμια αναφορά, **τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS)** και **το Διεθνή Ναυτιλιακό Οργανισμό (IMO)**, τα οποία έχουν αναγνωρισθεί από τους περισσότερους δρώντες σαν τα περισσότερο πρακτικά και νομικά πλαίσια για τον καθορισμό προτύπων και τη διευθέτηση διακρατικών διαφορών. Ο πρόσφατος σχεδιασμός του **Ευρω-Αρκτικού Συμβουλίου του Μπάρεντς (BEAC)**, το οποίο έχει μεν περιορισμένη γεωγραφική κάλυψη στον Ευρωπαϊκό Βορρά αλλά έχει συμβάλει θετικά στη διαμόρφωση ενός πλαισίου συνεργασίας μεταξύ Νορβηγίας και Ρωσίας, καθώς και **ο θεσμός της Βόρειας Διάστασης**, μπορεί να ιδωθούν ως *μία τρίτη θεσμική κατηγορία*. Τέλος, η **Ε.Ε** σαν ένα ενιαίο σύνολο και το **NATO** μπορούν να περιγραφούν ως οι «καθυστερημένοι παράγοντες» στο σύστημα διακυβέρνησης της Αρκτικής και να εξεταστούν ως *μία τέταρτη κατηγορία διαμόρφωσης του αρκτικού θεσμικού πλαισίου*.²⁹ Είναι ενδεικτικό ότι το NATO πραγματοποίησε το πρώτο μεγάλο βεληνεκούς επίσημο σεμινάριο για την περιοχή της Αρκτικής μόλις το 2009 στο Ρέικιαβικ της Ισλανδίας, όπου έδωσε στη δημοσιότητα μη δεσμευτικές προτάσεις για την ασφάλεια της Αρκτικής. Στο παρόν πόνημα θα εξετάσουμε ενδελεχώς τους κυριότερους θεσμούς και φορείς που έχουν πρωταγωνιστικό ρόλο στη διαμόρφωση του θεσμικού πλαισίου για την Αρκτική αναφορικά με την ασφαλή ναυσιπλοΐα, την ενεργειακή και εμπορική οικονομική ανάπτυξη, την προστασία του περιβάλλοντος και την ασφάλεια. Ειδικότερα, θα αναφερθούμε:

- ✓ **Στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS)**
- ✓ **Στον Διεθνή Ναυτιλιακό Οργανισμό (IMO)**
- ✓ **Στο Αρκτικό Συμβούλιο (Arctic Council)**

²⁹ **Keil, Kathrin. (2010). The EU in the Arctic 'Game' - The Concert of Arctic Actors and the EU's Newcomer Role, Berlin, Berlin Graduate School for Transnational Studies, σελ. 12.**

Πώς ορίζεται η διεθνής συνεργασία στην Αρκτική

Η διεθνής συνεργασία στην Αρκτική ορίζεται από ένα δίκτυο διμερών και πολυμερών συμφωνιών που εγκαινιάζουν φορείς και θεσμικά όργανα με αλληλοκαλυπτόμενες αρμοδιότητες, και τα οποία εστιάζουν περιοριστικά σε ζητήματα όπως η θαλάσσια ασφάλεια και ο διακανονισμός ναυσιπλοΐας, η έρευνα, η διάσωση, και η περιβαλλοντική προστασία.

Ο Oran Young επιχειρεί μία διάκριση των διεθνών πρωτοβουλιών για την Αρκτική σε δύο κατηγορίες: *Στην πρώτη κατηγορία* τοποθετεί τις Διεθνείς Συνθήκες-Συμβάσεις ή τους Θεσμούς που περιλαμβάνουν κοινωνικές πρακτικές, όπως οι Συνθήκες για την Αλιεία στη Θάλασσα του Μπάρεντς και στα Στενά του Βερίγγειου Πορθμού (the fisheries regimes for the Bering and Barents Seas) και *στη δεύτερη κατηγορία* τους Διεθνείς Οργανισμούς με ολοκληρωμένη δομή όπως το «Βόρειο Φόρουμ»(Northern Forum) και το «Το Συμβούλιο των Εσκιμών πέραξ του Βόρειου Πόλου» (Inuit Circumpolar Council/ICC).

Στις νέες πολυμερείς πρωτοβουλίες για την Αρκτική ο επιστήμονας συγκαταλέγει τη συμμετοχή διαφόρων κυβερνητικών φορέων στο εσωτερικό των κρατών, αλλά και μη κυβερνητικών δρώντων που προάγουν τη δι-εθνική συνεργασία στην αρκτική περιοχή.

Πέραν από αυτές, από πλευράς μας αξίζει να σημειώσουμε τη σημαντική σύνδεση ανάμεσα στις προσπάθειες για την προώθηση της διεθνούς συνεργασίας στην Αρκτική και στη διαμόρφωση ενός αριθμού από ευρύτερες, συχνά παγκόσμιες πρωτοβουλίες διαμόρφωσης ενός θεσμικού πλαισίου. **Βάση της έρευνάς μας θα παρατηρούσαμε ότι αρκετές φορές το πρόβλημα που ανακύπτει είναι στον κατάλληλο τρόπο ένταξης των αρκτικών διατάξεων σε ευρύτερες συμφωνίες όπως στην περίπτωση του Άρθρου 234 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας. Και σε άλλες περιπτώσεις, θα καταλήγαμε ότι το πρόβλημα εστιάζεται στον τρόπο ενσωμάτωσης των θεσμικών καθεστώτων με γενική παγκόσμια εφαρμογή (όπως το θεσμικό καθεστώς για τη Βιοποικιλότητα) σε ειδικότερα κανονιστικά πλαίσια με περιορισμένη γεωγραφική εφαρμογή, όπως ο Βορράς. Εντούτοις, πιο αξιοσημείωτες κρίνονται εκείνες οι περιπτώσεις κατά τις οποίες ανακύπτει το ερώτημα εάν θα πρέπει η ευρύτερη περιοχή της Αρκτικής να ενταχθεί στο παγκόσμιο περιβαλλοντικό θεσμικό πλαίσιο, καθώς η ανθρώπινη δραστηριότητα σε οποιοδήποτε σημείο του πλανήτη έχει αντίκτυπο στα βόρεια γεωγραφικά πλάτη. Αντιπροσωπευτικά παραδείγματα αποτελούν οι συνέπειες της**

κλιματικής αλλαγής στο αρκτικό οικοσύστημα, η αραίωση του στρώματος του όζοντος πάνω από τους Πόλους, και η φυσική συγκέντρωση στο Βορρά μέσω των ωκεάνιων ρευμάτων των οργανικών ρύπων.³⁰

- **Η Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS) – Το κατεξοχήν θεσμικό πλαίσιο που ορίζει το καθεστώς στην Αρκτική**

Η «Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας» (UNCLOS) υπεγράφη στις 10 Δεκεμβρίου 1982 από 119 κράτη, τέθηκε σε ισχύ στις 16 Νοεμβρίου του 1994, ενώ σήμερα απαριθμεί 138 Συμμετέχοντα κράτη, συμπεριλαμβανομένης και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και 157

συμβαλλόμενους. Ως ένα από τα σημαντικότερα νομικά όργανα του 20ου αιώνα, η «Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας» επέφερε καινοτομίες στο διεθνές δίκαιο των συνθηκών. Έχοντας συλληφθεί ως ένα «πακέτο συμφωνίας» που αναγνώριζε ότι όλα τα προβλήματα που αφορούν τον ωκεάνιο χώρο συσχετίζονται στενά και πρέπει να λαμβάνονται υπόψη ως σύνολο, **θεσπίζει ότι ο πυθμένας της θάλασσας και ο πυθμένας των ωκεανών πέρα από τα όρια των εθνικών δικαιοδοσιών είναι η «κοινή κληρονομιά της ανθρωπότητας» της οποίας η χρήση και προστασία είναι δικαίωμα και ευθύνη όλων. Επιπλέον, κάνει λόγο για την υποχρεωτική διευθέτηση των διαφορών, θέτει το γενικό νομικό πλαίσιο για όλες τις δραστηριότητες εντός ή επί των ωκεανών και πελάγων, και παρέχει λεπτομερείς κανόνες που διέπουν όλες τις χρήσεις των ωκεανών και καθόρισε τα δικαιώματα και τις ευθύνες των κρατών. Η Συνθήκη καλύπτει τα εξής κύρια θέματα:**

- √ Όρια θαλάσσιων ζωνών (χωρικά ύδατα, παρακείμενη ζώνη, αποκλειστική οικονομική ζώνη, υφαλοκρηπίδα)

³⁰ **Young, Oran R. (2000). *The Internationalization of the Circumpolar North: Charting a Course for the 21st Century*, The Stefansson Arctic Institute and individual authors, σελ. 4-5.** Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα: <http://www.thearctic.is/articles/topics/internationalization/enska/index.htm> (τελευταία προσπέλαση 18 Μαρτίου 2011).

- ✓ Δικαιώματα ναυσιπλοΐας, συμπεριλαμβανομένων των στενών που χρησιμοποιούνται για διεθνή ναυσιπλοΐα
- ✓ Ειρήνη και ασφάλεια στους ωκεανούς και στα πελάγη
- ✓ Διατήρηση και διαχείριση ζώντων θαλάσσιων πόρων
- ✓ Προστασία και συντήρηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος
- ✓ Επιστημονική έρευνα
- ✓ Δραστηριότητες στο θαλάσσιο πυθμένα πέρα από τα όρια των εθνικών δικαιοδοσιών
- ✓ Διαδικασίες για διευθέτηση διαφωνιών ανάμεσα στα κράτη.
- ✓ Θαλάσσιες ζώνες και Δικαιώματα Ναυσιπλοΐας

Ένα από τα πιο θεμελιώδη επιτεύγματα της Σύμβασης είναι η συναίνεση για τα όρια μεταξύ χωρικών και διεθνών υδάτων, στα οποία όλα τα κράτη μπορούν να ασκούν ελεύθερα τη ναυσιπλοΐα. Πρωτύτερα αυτό αποτελούσε κύρια εστία διαμάχης ανάμεσα σε παράκτια κράτη. Συγκεκριμένα, η Σύμβαση:

- 1) Θεσπίζει χωρικά ύδατα 12 ναυτικών μιλίων, εντός των οποίων τα κράτη είναι ελεύθερα να επιβάλουν οποιοδήποτε κανόνα δικαίου, να ρυθμίσουν οποιαδήποτε χρήση και να εκμεταλλευτούν οποιονδήποτε πόρο.
- 2) Την ίδια στιγμή διατηρεί το δικαίωμα της α) «αθώας διέλευσης» από τα χωρικά ύδατα και β) εγγυήθηκε το δικαίωμα διέλευσης για πλοία και αεροσκάφη διαμέσου και πάνω από στενά που χρησιμοποιούνται για διεθνή ναυσιπλοΐα.
- 3) Εγκαθιδρύει τις αποκλειστικές οικονομικές ζώνες (Exclusive Economic Zones EEZs), μία καινοτόμο αντίληψη που παρέχει στα παράκτια κράτη το δικαίωμα να εξερευνούν, να εκμεταλλεύονται, να διαχειρίζονται και να συντηρούν όλους τους πόρους - όπως ψάρια, πετρέλαιο και αέριο - που βρίσκονται στα ύδατα και στον πυθμένα των ωκεανών πάνω στην υφαλοκρηπίδα συνήθως σχεδόν μέχρι τα 200 ναυτικά μίλια από τις ακτές τους. Εντός των αποκλειστικών τους οικονομικών ζωνών, τα παράκτια κράτη πρέπει να λαμβάνουν μέτρα για την αποτροπή και μείωση της μόλυνσης και για προώθηση της επιστημονικής έρευνας. Η Σύμβαση επίσης ενθαρρύνει τα παράκτια κράτη να κάνουν σωστή χρήση των αποθεμάτων ψαριών χωρίς

υπεραλιεία, ενώ την ίδια στιγμή, οι αποκλειστικές οικονομικές ζώνες διατηρούν ορισμένα σημαντικά δικαιώματα και ελευθερίες για άλλα κράτη, όπως τα δικαιώματα στη ναυσιπλοΐα και στις διελεύσεις υπεράνω και στο να τοποθετούν καλώδια και πετρελαιοαγωγούς.

- 4) Προωθεί την ειρηνική χρήση των θαλασσών και με γνώμονα τη συνεργασίας και τη διατήρηση φιλικών σχέσεων μεταξύ των κρατών. Ένα σημαντικό χαρακτηριστικό είναι η αξίωση τα κράτη να συνεργάζονται για να αποτρέψουν πράξεις πειρατείας και παράνομης διακίνησης ναρκωτικών φαρμάκων και ψυχοτρόπων ουσιών.
- 5) Προωθεί την προστασία ωκεανών, θαλάσσιου και παράκτιου περιβάλλοντος από τη μόλυνση χερσαίων δραστηριοτήτων (πετρελαιοκηλίδες στη θάλασσα, χημικά απόβλητα, βιομηχανικά, αγροτικά λύματα και λύματα οικισμών, κ.α)
- 6) Αποτρέπει την υπερεκμετάλλευση των Ζώντων Θαλάσσιων Πόρων (υπεραλιεία)
- 7) Διευθετεί τις διασυννοριακές διαφορές μεταξύ των κρατών. Όταν τα Κράτη-Μέρη δεν μπορούν από μόνα τους να επιλύσουν διαφορές που προκύπτουν από τη Σύμβαση, είναι υποχρεωμένα να ακολουθήσουν συγκεκριμένες διαδικασίες που περιγράφονται στη Σύμβαση-όπως προσφυγή στο «Διεθνές Δικαστήριο για το Δίκαιο της Θάλασσας». Η διευθέτηση των διακρατικών διαφορών των παράκτιων αρκτικών κρατών σχετικά με τις διεκδικήσεις τους επί της ΑΟΖ εντός των 200 ναυτικών μιλίων και επί του ζητήματος της απόκτησης κυριαρχικών δικαιωμάτων επί της επέκτασης της υφαλοκρηπίδας πέραν των 200νμ, εντάσσεται στο θεσμικό πλαίσιο της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας.³¹

Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας εφαρμόζεται σε όλη την αρκτική λεκάνη και είναι σε ισχύ για όλα τα αρκτικά παράκτια κράτη πλην των Η.Π.Α, οι οποίες αποδέχονται τις σχετικές διατάξεις της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας ως διεθνές παραδοσιακό δίκαιο. **Η Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας αποτελεί το κατεξοχήν σύστημα διακυβέρνησης της Αρκτικής.**

³¹ «Ωκεανοί: Η Πηγή της Ζωής Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, 20^η Επέτειος (1982-2002)», Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης των Ηνωμένων Εθνών. Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα: <http://www.unric.org/el/--law-articles/26267> (τελευταία προσπέλαση 16 Μαρτίου 2011)

Η τήξη των πάγων και το αναδυόμενο ενδιαφέρον για τα ανεξερεύνητα κοιτάσματα πετρελαίου και φυσικού αερίου στον αρκτικό κύκλο, έχει οδηγήσει στη διαμόρφωση περιστατικών «γκρίζων θαλάσσιων ζωνών» μεταξύ των παράκτιων αρκτικών κρατών αναφορικά με τον προσδιορισμό των θαλάσσιων συνόρων μέσω της ακριβούς οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας τους σύμφωνα με διεθνολογικές εκτιμήσεις. Οι Η.Π.Α, η Ρωσία, ο Καναδάς, η Νορβηγία, και η Δανία (Γροιλανδία) αναδεικνύουν το ζητούμενο της επέκτασης της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας ως ένα πρόβλημα στο οποίο ενσκήπτει πλέον όλη η διεθνής κοινότητα για την ειρηνική επίλυσή του. Η «Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας» ορίζεται ως το κατεξοχήν θεσμικό πλαίσιο το οποίο επιφορτίζεται με το κατάλληλο κανονιστικό πλαίσιο για ειρηνική διευθέτηση των διακρατικών διενέξεων στον Αρκτικό Ωκεανό.

Με βάση το διεθνές δίκαιο, κάθε ένα από τα πέντε παράκτια κράτη του αρκτικού κύκλου έχει υπό τη δικαιοδοσία του 200 ναυτικά μίλια άσκησης της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης στον Αρκτικό Ωκεανό. Στόχος και των πέντε είναι να αποδείξουν ότι η υφαλοκρηπίδα τους εκτείνεται πέραν των 200nm, έτσι ώστε να αποκτήσουν κυριαρχικά δικαιώματα επί της εκμετάλλευσης των ζώντων θαλάσσιων οργανισμών αλλά κυρίως του ορυκτού πλούτου του θαλάσσιου υπεδάφους της υφαλοκρηπίδας.

Εφαρμόζοντας την ποιοτική ιεραρχία των άρθρων της Σύμβασης και όχι την αριθμητική, εστιάζουμε αρχικά στον ρητό κανόνα ότι: *Τα παράκτια αρκτικά κράτη οφείλουν να ακολουθούν τους κανόνες που απορρέουν από το Άρθρο 76 της Σύμβασης για τη νόμιμη οριοθέτηση των συνόρων της υφαλοκρηπίδας τους για την απόκτηση κυριαρχικών δικαιωμάτων πέραν από τα όρια της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ)*. Συγκεκριμένα, **το Άρθρο 76** της Σύμβασης παράγραφος 1, 2, 3, 4α) και 7, 8 και 10 αναφέρουν τα εξής:

1. «Η υφαλοκρηπίδα ενός παράκτιου Κράτους αποτελείται από το θαλάσσιο βυθό και το υπέδαφός του που εκτείνεται πέραν της χωρικής του θάλασσας καθ'όλη την έκταση της φυσικής προέκτασης του χερσαίου του εδάφους 1)μέχρι του εξωτερικού ορίου του υφαλοπλαισίου ή 2)σε μια απόσταση 200 ναυτικών μιλίων από τις γραμμές βάσης από τις οποίες μετράται το πλάτος της χωρικής θάλασσας όπου το εξωτερικό όριο του υφαλοπλαισίου δεν εκτείνεται μέχρι αυτή την απόσταση.
2. Η υφαλοκρηπίδα ενός παράκτιου Κράτους δεν εκτείνεται πέραν των ορίων που προβλέπονται στις παραγράφους 4 έως 6.
3. Το υφαλοπλάσιο περιλαμβάνει την υποθαλάσσια προέκταση της χερσαίας μάζας του παράκτιου Κράτους και αποτελείται από το θαλάσσιο βυθό και υπέδαφος της

υφαλοκρηπίδας, του υφαλοπρανούς και του ηπειρωτικού ανυψώματος. Δεν περιλαμβάνει το βυθό του ωκεανού με τις ωκεάνιες ράχες του και το υπέδαφός του.

4.(α) Για τους σκοπούς της παρούσας Σύμβασης, το παράκτιο Κράτος καθορίζει το εξωτερικό όριο του υφαλοπλαισίου όπου αυτό εκτείνεται πέραν των 200 ναυτικών μιλίων από τις γραμμές βάσης (...).

7. Το παράκτιο Κράτος καθορίζει τα εξωτερικά όρια της υφαλοκρηπίδας του, όπου αυτή εκτείνεται πέραν των 200 ναυτικών μιλίων από τις γραμμές βάσης από τις οποίες μετράται το πλάτος της χωρικής θάλασσας, με ευθείες γραμμές που δεν υπερβαίνουν σε μήκος τα 60 ναυτικά μίλια και που συνδέουν σταθερά σημεία, οριζόμενα από συντεταγμένες πλάτους και μήκους».

8. Πληροφορίες για τα όρια της υφαλοκρηπίδας πέραν των 200 ναυτικών μιλίων από τις γραμμές βάσης από τις οποίες μετράται το πλάτος της χωρικής θάλασσας θα υποβάλλονται από το παράκτιο Κράτος στην Επιτροπή για τα όρια της Υφαλοκρηπίδας που θα συσταθεί σύμφωνα με το παράρτημα II επί τη βάση δίκαιης γεωγραφικής εκπροσώπησης. Η Επιτροπή προβαίνει σε συστάσεις προς τα παράκτια Κράτη σε θέματα που σχετίζονται με την καθιέρωση των εξωτερικών ορίων της υφαλοκρηπίδας τους. Τα όρια της υφαλοκρηπίδας που καθορίζονται από το παράκτιο Κράτος με βάση αυτές τις συστάσεις θα είναι οριστικά και δεσμευτικά. (...)

10. Οι διατάξεις αυτού του άρθρου δε θίγουν το θέμα της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας μεταξύ Κρατών με έναντι ή προσκείμενες ακτές.³²

ΜΕΡΟΣ VI

Η «πεμπτούσια» του Δικαίου της Θάλασσας που προσδιορίζει το νομικό καθεστώς στην Αρκτική

Σύμφωνα με τις παραγράφους 4 και 7 του Άρθρου 76 της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας, το παράκτιο κράτος και μόνο θα πρέπει να προσδιορίσει το εξωτερικό όριο της εκτεινόμενης ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας του και μόνο τότε μπορεί να εξασφαλίσει αποκλειστικά το δικαίωμα εξερεύνησης και εξόρυξης του φυσικού της πλούτου. Τα κυριαρχικά δικαιώματα του παράκτιου κράτους περιορίζονται στους φυσικούς πόρους της υφαλοκρηπίδας,

³² Πουλαντζάς, Νικόλαος Μ. (1998). *Το Δίκαιο της Θάλασσας*, Αθήνα, Εκδόσεις Σταμούλης, σελ. 156.

συμπεριλαμβανομένων πετρελαίου και φυσικού αερίου, καθώς και των οστρακοειδών (αχιβάδες, στρείδια, καβούρια).

Με βάση το Άρθρο 76 της Σύμβασης, Ως «εσωτερικό τμήμα της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας» ορίζονται τα 200 ναυτικά μίλια στα οποία ορίζεται η ΑΟΖ με βάση τη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας, ενώ ως «εξωτερικό τμήμα της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας» ορίζεται η προέκταση της ΑΟΖ πέραν των 200 ναυτικών μιλίων έως τα 350 ναυτικά μίλια.

Εξασφάλιση κυριαρχικών δικαιωμάτων του παράκτιου Κράτους στην Υφαλοκρηπίδα: Το Άρθρο 77 της Σύμβασης αναφέρει ρητά ότι:

1. «Το παράκτιο Κράτος ασκεί στην υφαλοκρηπίδα κυριαρχικά δικαιώματα προς το σκοπό της εξερεύνησης και εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων αυτής.
2. Τα δικαιώματα που αναφέρονται στην παράγραφο 1, είναι αποκλειστικά υπό την έννοια ότι αν το παράκτιο Κράτος δεν εξερευνά την υφαλοκρηπίδα ή δεν εκμεταλλεύεται τους φυσικούς της πόρους, κανείς δεν μπορεί να αναλάβει αυτές τις δραστηριότητες χωρίς ρητή συναίνεση του παράκτιου Κράτους.
3. Τα δικαιώματα του παράκτιου Κράτους στην υφαλοκρηπίδα δεν εξαρτώνται από την πραγματική ή ιδεατή κατοχή ή από οποιαδήποτε ρητή διακήρυξη.
4. Οι φυσικοί πόροι που αναφέρονται σ' αυτό το Μέρος αποτελούνται από τους μεταλλευτικούς και άλλους μη-ζώντες οργανισμούς που ανήκουν στα καθιστικά είδη, δηλαδή οργανισμούς οι οποίοι κατά το στάδιο που είναι δυνατή η αλίευσή τους είναι είτε ακίνητοι στο βυθό της θάλασσας ή κάτω από αυτόν, είτε ανίκανοι να κινηθούν εμμή μόνον εφόσον βρίσκονται σε διαρκή φυσική επαφή με το βυθό της θάλασσας ή το υπέδαφός του».³³

ΜΕΡΟΣ VI

Ποια είναι τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις του παράκτιου Κράτους επί της Υφαλοκρηπίδας: Το Άρθρο 56 της Σύμβασης αναφέρει ότι:

1. « Στην Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ) το παράκτιο Κράτος έχει: α)κυριαρχικά δικαιώματα που αποσκοπούν στην εξερεύνηση, εκμετάλλευση, διατήρηση και διαχείριση των φυσικών πόρων, ζωντανών ή μη, των υπερκειμένων του βυθού της θάλασσας υδάτων του βυθού της θάλασσας και του υπεδάφους αυτού, ως επίσης και

³³

Πουλιαντζάς, Νικόλαος Μ. (1998), ό.π., σελ. 157.

με άλλες δραστηριότητες για την οικονομική εκμετάλλευση και εξερεύνηση της ζώνης, όπως η

παραγωγή ενέργειας από τα ύδατα, τα ρεύματα και τους ανέμους. β) δικαιοδοσία, όπως προβλέπεται στα σχετικά άρθρα της παρούσας σύμβασης, σχετικά με: i) την εγκατάσταση και χρησιμοποίηση τεχνητών νήσων, εγκαταστάσεων και κατασκευών, ii) τη θαλάσσια επιστημονική έρευνα, iii) την προστασία και διατήρηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος, γ) άλλα δικαιώματα και υποχρεώσεις που προβλέπονται από την παρούσα Σύμβαση.

2. Κατά την άσκηση των δικαιωμάτων του και την εκτέλεση των υποχρεώσεών του, σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση, στην Αποκλειστική Οικονομική του Ζώνη (ΑΟΖ), το παράκτιο Κράτος λαμβάνει υπόψη του τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των άλλων Κρατών και ενεργεί κατά τρόπο συνάδοντα με τις διατάξεις της παρούσας Σύμβασης. (...)».³⁴

ΜΕΡΟΣ IV- Τμήμα V

Σχολιασμός, ανάλυση και οι ερμηνευτικές προβληματικές που ανακύπτουν από τη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας

Άρθρο 56 και Άρθρο 77

Μολονότι το Άρθρο 56 της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας θεωρεί την Υφαλοκρηπίδα σαν ενιαίο κομμάτι της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ) του παράκτιου Κράτους, **τα δικαιώματα που αναφέρονται να απορρέουν από το παράκτιο Κράτος επί του θαλάσσιου βυθού και υπεδάφους θα πρέπει να εφαρμόζονται με βάση τις δυνατότητες εκμετάλλευσης της υφαλοκρηπίδας.** Συνεπώς, με βάση το άρθρο των ερευνητών Alexander Proelss και Till Muller «The Legal Regime of the Arctic Ocean», **το θεσμικό πλαίσιο που ορίζει η Σύμβαση για την υφαλοκρηπίδα αποτελεί «lex specialis»³⁵, εφόσον λαμβάνεται υπόψη όχι η κυριαρχία του παράκτιου κράτους επί της υφαλοκρηπίδας, αλλά η θαλάσσια ζώνη επί της οποίας το παράκτιο κράτος εξασκεί τα κυριαρχικά του δικαιώματα για την εξερεύνηση και εκμετάλλευση των φυσικών πόρων του θαλάσσιου υπεδάφους(Άρθρο 77, παρ.1) .³⁶**

³⁴ Πουλιαντζάς, Νικόλαος Μ. (1998), ό.π., σελ. 142.

³⁵ «lex specialis derogat legi generali» σημαίνει «Ο ειδικός νόμος ισχύει του γενικού»

³⁶ Proelss, Alexander and Muller Till (2008). *The Legal Regime of the Arctic Ocean*, Heidelberg, Heidelberg Journal of International Law, ZaoRV, Vol. 68, No 3,, σελ. 661-662.

Μοναδικές εξαιρέσεις στην αποκλειστική άσκηση των κυριαρχικών δικαιωμάτων του παράκτιου Κράτους επί της Υφαλοκρηπίδας του αποτελούν 1) το δικαίωμα ελεύθερης ναυσιπλοΐας και άλλων δικαιωμάτων και ελευθερίες άλλων Κρατών όπως προβλέπονται στη Σύμβαση (Άρθρο 78, παρ. 2: «Η άσκηση των δικαιωμάτων του παράκτιου Κράτους στην υφαλοκρηπίδα δεν πρέπει να παραβιάζει ή να παρενοχλεί αδικαιολόγητα τη ναυσιπλοΐα ή άλλα δικαιώματα και ελευθερίες των άλλων Κρατών όπως προβλέπονται σ' αυτή τη Σύμβαση»³⁷), και 2) η δυνατότητα παραχώρησης σε ιδιώτες ή άλλα κράτη του δικαιώματος κατασκευής πλατφόρμων εξόρυξης (Άρθρο 60 και 80 της Σύμβασης).³⁸

Άρθρο 76

Το ερώτημα που προκύπτει από το κυριότερο Άρθρο 76 της Σύμβασης είναι **με ποιον τρόπο μπορούν να επεκτείνουν τα Αρκτικά Κράτη την υφαλοκρηπίδα τους έτσι ώστε να συμπεριλάβουν τις επιθυμητές πλουτοπαραγωγικές πηγές;** Μία συγκεκριμένη απάντηση δεν μπορεί να δοθεί καθώς το κανονιστικό πλαίσιο που περιλαμβάνεται στο Άρθρο 76 χαρακτηρίζεται από μία σχετική πολυπλοκότητα. Ειδικότερα, το ζήτημα της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας υπάγεται σε ένα πλήθος γεωλογικών και υδρογραφικών κριτηρίων μη τελικού δεσμευτικού χαρακτήρα, ενώ συγχρόνως δε διευκρινίζεται επακριβώς στη Σύμβαση τι σημαίνει «απόδειξη της φυσικής προέκτασης» της Υφαλοκρηπίδας από το παράκτιο Κράτος.³⁹

Αναλυτικά, οι αδυναμίες που παρατηρούνται να προκύπτουν από το κανονιστικό πλαίσιο που καθορίζεται από το Άρθρο 76 εντοπίζονται ως εξής:

- **1^η αδυναμία :** Μη υποχρεωτική δέσμευση των παράκτιων Κρατών απέναντι στην απόφαση της «Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για την οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας»- Δυνατότητα αμφισβήτησης της απόφασης της Επιτροπής- Αποτελεί η Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας Εθιμικό Δίκαιο;

³⁷ Πουλαντζάς, Νικόλαος Μ. (1998), ό.π., σελ. 158.

³⁸ Proelss, Alexander and Muller Till (2008), ό.π., σελ. 662.

³⁹ Proelss, Alexander and Muller Till (2008), ό.π., σελ. 662.

Βάση του Άρθρου 76 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας όλα τα παράκτια κράτη που διεκδικούν την επέκταση της Υφαλοκρηπίδας τους, εν προκειμένω στον Αρκτικό Ωκεανό, υποχρεούνται να προσδιορίσουν με επιστημονικές αποδείξεις (υδρογραφικά και γεωλογικά στοιχεία), τα εξωτερικά όρια της υφαλοκρηπίδας τους και να τα υποβάλουν αρχικά στην «Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Όρια της Υφαλοκρηπίδας» (UN Commission on the Limits of the Continental Shelf/CLCS) εντός μιας δεκαετίας από τη στιγμή που προσχώρησαν στη Σύμβαση⁴⁰. Στη συνέχεια, η Επιτροπή θα κάνει συγκεκριμένες συστάσεις-προτάσεις στα παράκτια κράτη, βάσει των υποβληθέντων επιστημονικών στοιχείων που έχει στη διάθεσή της, για τον προσδιορισμό των εξωτερικών ορίων της υφαλοκρηπίδας τους.⁴¹ Από εκεί στο εξής, ορίζει το Άρθρο 76 της Σύμβασης «τα όρια της υφαλοκρηπίδας που καθορίζονται από το παράκτιο Κράτος με βάση αυτές τις συστάσεις θα είναι οριστικά και δεσμευτικά» (Άρθρο 76, παρ. 8).

Τι συμβαίνει όμως στην περίπτωση που ένα παράκτιο κράτος διαφωνεί με τις προτάσεις της «Επιτροπής για τα Όρια της Υφαλοκρηπίδας»; Ο αδύναμος ρόλος της Επιτροπής

Όπως ορίζει το Άρθρο 8 του Παραρτήματος II της Σύμβασης σε περίπτωση που ένα παράκτιο κράτος διαφωνήσει με τις συστάσεις της Επιτροπής, θα πρέπει σε ένα λογικό διάστημα να κάνει μία νέα υποβολή επιστημονικών στοιχείων στην Επιτροπή και να ξεκινήσει η ίδια διαδικασία χωρίς να αναφέρεται ρητά πόσες φορές μπορεί να επαναληφθεί. Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι:

α) ούτε το Άρθρο 76, αλλά ούτε και το Παράρτημα II της Σύμβασης αναφέρεται στις νομικές επιπτώσεις που θα έχει για το παράκτιο Κράτος μία πιθανή αθέτηση των προτάσεων και αποφάσεων της Επιτροπής.

β) Επιπλέον, το Άρθρο 76 χρησιμοποιεί τον όρο «συστάσεις» όταν αναφέρεται στις προτάσεις στις οποίες καταλήγει η Επιτροπή για την Υφαλοκρηπίδα και όχι τον όρο

⁴⁰ Η Ρωσία θα υποβάλει για 2^η φορά (κατόπιν της 1^{ης} απόρριψής τους από την Επιτροπή) επιστημονικές αποδείξεις στην Επιτροπή το 2012, ο Καναδάς αναμένεται να υποβάλει επιστημονικά στοιχεία το 2013, και η Δανία(Γροιλανδία) το 2014.

⁴¹ Εδώ να σημειώσουμε ότι η Επιτροπή έχει ήδη απορρίψει την υποβολή επιστημονικών στοιχείων από 4 παράκτια Κράτη για ανεπάρκεια επιστημονικών δεδομένων. Συγκεκριμένα, έχει απορρίψει την υποβολή επιστημονικών στοιχείων για επέκταση της υφαλοκρηπίδας από τη Ρωσία (2001), την Αυστραλία (2004), την Ιρλανδία (2005) και τη Νέα Ζηλανδία (2006).

«αποφάσεις», στοιχείο που αφήνει περιθώριο περιορισμένης ερμηνείας των αποφάσεων της Επιτροπής από τα παράκτια Κράτη.

γ) Το Άρθρο 76 επαφίεται μόνο στην «καλή πρόθεση» του συμβαλλόμενου στη Σύμβαση παράκτιου Κράτους να εφαρμόσει τις προτάσεις της Επιτροπής για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας του, χωρίς να καταδεικνύει μία σαφή ερμηνεία για το αν υπάρχει μία τελική δεσμευτική απόφαση για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας του.

Από την άλλη πλευρά, υπάρχει η άποψη μιας μερίδας διεθνολόγων που υποστηρίζουν ότι «η Επιτροπή για την Οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας» δεν αποτελεί δικαστήριο επίλυσης διακρατικών διαφορών επί της υφαλοκρηπίδας και ούτε πρόκειται να μετατραπεί σε έναν φύλακα ήπιας αποδοχής και εφαρμογής των προτάσεων της από τα παράκτια Κράτη. Αντίθετα, αποτελεί ένα υψηλόβαθμο επιστημονικό όργανο που καλείται να θέσει σε πολιτισμένο τόνο τα νόμιμα σύνορα της υφαλοκρηπίδας των παράκτιων κρατών με βάση το θεσμικό πλαίσιο της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας.⁴²

δ) Πώς ερμηνεύονται οι λέξεις «οριστικά» και «δεσμευτικά» του Άρθρου 76 παρ. 8 της Σύμβασης: Η «οριστική» και «δεσμευτική» απόφαση της Επιτροπής νοείται στο ότι η πρόταση του υποβάλλοντος κράτους προς την Επιτροπή γίνεται δεκτή από τη στιγμή που το εξωτερικό όριο της υφαλοκρηπίδας που επιδιώκει να οριοθετήσει δεν προσβάλλει και δε διεκδικείται από άλλα κράτη με αποτέλεσμα να αποφεύγεται το γεγονός πιθανής αμφισβήτησής της. Συνεπώς από αυτό αποδεικνύεται για άλλη μία φορά ότι ο κύριος χαρακτήρας της Επιτροπής είναι η εξασφάλιση της νομιμότητας της θαλάσσιας οριοθέτησης και μόνο.⁴³

Δε διασαφηνίζεται εάν τα παράκτια Κράτη αποθαρρύνονται στο να προβούν σε αμφισβήτηση των συστάσεων της Επιτροπής ή σε χάραξη διαφορετικών ορίων της υφαλοκρηπίδας τους μη σεβόμενα τη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας.

Οι ερευνητές Alexander Proelss και Till Muller χαρακτηρίζουν τη σχέση που δομείται μεταξύ του παράκτιου Κράτους και της «Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για την Οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας» ως μια σχέση καθαρά «διαδικαστική» που απορρέει από την πρωτοβουλία και μόνο του παράκτιου Κράτους να ακολουθήσει τη

⁴² Proelss, Alexander and Muller Till (2008), ό.π., σελ. 676.

⁴³ Proelss, Alexander and Muller Till (2008), ό.π., σελ. 677.

διαδικασία που του προτείνεται από την Επιτροπή και τις συστάσεις που του απευθύνονται εκ μέρους της.⁴⁴

- **2^η αδυναμία :** Η Επιτροπή δεν είναι επιφορτισμένη να διευθετεί διασυνοριακές διαφορές κρατών με έναντι ή προσκείμενες ακτές. Η Σύμβαση προτρέπει τα παράκτια Κράτη να επιλύουν τις διαφορές τους επί των ορίων της υφαλοκρηπίδας τους με τα γειτονικά κράτη αρχικά με ειρηνικά μέσα.

α) Σύμφωνα με το Άρθρο 76 παράγραφο 10 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, η Επιτροπή δεν αναλαμβάνει την επίλυση διαφωνιών επί της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας μεταξύ γειτονικών παράκτιων Κρατών. Ως συμπληρωματική και επεξηγηματική διάταξη αυτού, έρχεται το **Άρθρο 83** της Σύμβασης, με βάση το οποίο η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας μεταξύ Κρατών με έναντι ή προσκείμενες ακτές πραγματοποιείται κατόπιν **συμφωνίας με βάση το διεθνές δίκαιο**, όπως αναφέρεται στο Άρθρο 38 του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου προκειμένου να επιτευχθεί μία δίκαιη λύση (Άρ. 83, παρ. 1).⁴⁵

Και το ερώτημα που ανακύπτει εδώ είναι «Έχει το δικαίωμα ένα τρίτο παράκτιο Κράτος να αναλάβει νομική δράση εναντίον παράκτιου Κράτους το οποίο έχει οριοθετήσει την υφαλοκρηπίδα του με τέτοιον τρόπο που αντιβαίνει στις τελικές συστάσεις που του έχει απευθύνει η Επιτροπή και προσβάλλει τα θαλάσσια σύνορα του πρώτου;»

Η απάντηση εμφανίζεται καταφατική, καθώς ένα τέτοιο ενδεχόμενο φαίνεται να προβλέπει το **Άρθρο 83 με την παράγραφο 2:** «Αν η συμφωνία δεν μπορεί να επιτευχθεί μέσα σε εύλογο χρονικό πλαίσιο, τα ενδιαφερόμενα κράτη προσφεύγουν στις διαδικασίες που προβλέπονται στο Μέρος XV». Πράγματι, βάση του Άρθρου **279 του Τμήματος 1 Μέρους XV** της Σύμβασης, τα Κράτη Μέρη θα πρέπει να επιλύουν οποιαδήποτε μεταξύ τους διαφορά σχετικά με την ερμηνεία ή εφαρμογή της παρούσας Σύμβασης με ειρηνικά μέσα.⁴⁶ Εάν όμως πάραυτα η διαφωνία συνεχίζεται, το Άρθρο 287 του Τμήματος 3 Μέρους XV της Σύμβασης προβλέπει τη δυνατότητα χρήσης δικαστικών μέσων για την επίλυση διαφορών με γειτονικά κράτη επί των ορίων της υφαλοκρηπίδας: «Όταν υπογράφει, επικυρώνει ή προσχωρεί στην παρούσα Σύμβαση ή οποτεδήποτε μεταγενέστερα,

⁴⁴ Proelss, Alexander and Muller Till (2008), ό.π., σελ. 678.

⁴⁵ Πουλαντζάς, Νικόλαος Μ. (1998), ό.π., σελ. 159.

⁴⁶ Πουλαντζάς, Νικόλαος Μ. (1998), ό.π., σελ. 256.

κάθε Κράτος είναι ελεύθερο να επιλέξει με γραπτή δήλωσή του, ένα ή περισσότερα από τα ακόλουθα μέσα για την επίλυση διαφορών σχετικά με την ερμηνεία ή εφαρμογή της παρούσας Σύμβασης: (α) Το Διεθνές Δικαστήριο για το Δίκαιο της Θάλασσας που ιδρύεται σύμφωνα με το παράρτημα VI. (β) Το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης. (γ) Ένα διαιτητικό δικαστήριο, συγκροτούμενο σύμφωνα με το Παράρτημα VII».

Από αυτό λοιπόν συμπεραίνεται ότι οποιοδήποτε παράκτιο Κράτος με έναντι ή προσκείμενες ακτές μπορεί να κινήσει νομικές διαδικασίες για διευθέτηση των ορίων της υφαλοκρηπίδας γειτονικών του κρατών έτσι ώστε να μην πλήττονται τα κυριαρχικά του δικαιώματα, με καθαρά δική του πρωτοβουλία. Αντίθετα, το θεσμικό πλαίσιο της Σύμβασης δεν επιφορτίζει την Επιτροπή με την περαιτέρω αρμοδιότητα να υποβάλλει οποιαδήποτε μακροχρόνια ή έντονη διαφωνία για το εξωτερικό όριο της υφαλοκρηπίδας ενός παράκτιου κράτους σε κάποιο διεθνές δικαστήριο.⁴⁷

- **3^η αδυναμία :** Αδιευκρίνιστο το καθεστώς «του ΒορειοΔυτικού Περάσματος» και της «Βόρειας Θαλάσσιας Διαδρομής»: Αποτελούν «διεθνή στενά» ή ύδατα παράκτιων κρατών;

Το νομικό καθεστώς που διέπει το «ΒορειοΔυτικό Πέρασμα» αποτελεί ένα αμφιλεγόμενο ζήτημα εδώ και αρκετό χρονικό διάστημα μεταξύ Καναδά και Η.Π.Α. Ο Καναδάς ισχυρίζεται ότι το Στενό του «ΒορειοΔυτικού Περάσματος» αποτελεί τμήμα του εγχώριου Αρκτικού του Αρχιπελάγους και κατέχει νόμιμα τα κυριαρχικά δικαιώματα επί του στενού, αλλά οι Η.Π.Α χαρακτηρίζουν το Στενό του ΒορειοΔυτικού Περάσματος ως «διεθνές στενό» που υπόκειται στο καθεστώς της διεθνούς ναυσιπλοΐας. Η θέση του Καναδά στηρίζεται στην ιστορικότητα της κυριαρχίας επί του στενού και κατεπέκταση στην επιβολή φόρου για τη διέλευση μέσω του Στενού οποιουδήποτε πλοίου με ξένα σημαία, καθώς και στην εφαρμογή του **Άρθρου 234 Μέρους XII**⁴⁸ για τη λήψη μέτρων ελέγχου στα ξένα πλοία για

⁴⁷ Proelss, Alexander and Muller Till (2008), ό.π., σελ. 678.

⁴⁸ Το Άρθρο 234 της Σύμβασης ορίζει τις υποχρεωτικές κατευθυντήριες γραμμές για τη ναυσιπλοΐα σε ύδατα καλυμμένα από πάγο, αποτελεί ενσωμάτωση στο Δίκαιο της Θάλασσας της λεγόμενης «Καναδικής εξαίρεσης» για την πρόληψη της ρύπανσης σε παράκτια αρκτικά ύδατα με κατεξοχήν αρμοδιότητα του παράκτιου κράτους, και αναφέρει τα εξής: «Τα παράκτια Κράτη έχουν το δικαίωμα να υιοθετούν και να επιβάλλουν αμερόληπτους νόμους και κανονισμούς για την πρόληψη, μείωση και έλεγχο της θαλάσσιας ρύπανσης από πλοία σε περιοχές καλυμμένες με πάγο μέσα στα όρια

πρόληψη της ρύπανσης από το παράκτιο κράτος στα 200 ναυτικά μίλια⁴⁹, ενώ η θέση των Η.Π.Α βασίζεται στο **Άρθρο 37 και 38 του Μέρους III** της Σύμβασης, τα οποία προσδιορίζουν ως διεθνές στενό «το στενό μεταξύ ενός τμήματος της ανοικτής θάλασσας ή αποκλειστικής οικονομικής ζώνης και ενός άλλου τμήματος της ανοικτής θάλασσας ή αποκλειστικής οικονομικής ζώνης» (Άρ. 37)⁵⁰, και όλα τα πλοία απολαμβάνουν το δικαίωμα πλου διέλευσης ανεμπόδιστα «Στα στενά που αναφέρονται στο άρθρο 37, όλα τα πλοία και αεροσκάφη απολαύουν του δικαιώματος πλου διέλευσης το οποίο ασκείται ακωλύτως...» (Άρ.38, παρ.1).⁵¹

Ανάλογη περίπτωση αποτελεί και η «Βόρεια Θαλάσσια Διαδρομή». Μολονότι από την πλευρά των Η.Π.Α αποτελεί «διεθνές στενό» ναυσιπλοΐας, αντίθετη άποψη έχει η Ρωσία η οποία παραθέτει την άποψη της ελάχιστης διέλευσης ξένων πλοίων στα χρονικά και με τη σειρά της προβάλλει κυριαρχικά δικαιώματα επί της Διαδρομής.⁵²

Το μόνο Στενό που αναγνωρίζεται επίσημα ως «διεθνές Στενό» ναυσιπλοΐας αποτελεί ο Βερίγγειος Πορθμός που ενώνει τον Αρκτικό Ωκεανό με τον Ειρηνικό Ωκεανό και υπάρχει ιστορικά τακτική διέλευση εμπορευματικών πλοίων.

Σε κάθε περίπτωση, κρίνεται αναγκαίο τόσο το καθεστώς του ΒορειοΔυτικού Περάσματος, όσο και το καθεστώς της Βόρειας Θαλάσσιας Διαδρομής να αποτελέσουν πολυμερή ζητήματα που άπτονται των πρωτοβουλιών της αρκτικής κοινότητας αλλά και των χωρών που ενδιαφέρονται για τις νέες βόρειες θαλάσσιες διαδρομές, και όχι διμερή ζητήματα μεταξύ δύο μόνο παράκτιων κρατών.⁵³

της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ), όπου οι ιδιαίτερα δριμυείς κλιματολογικές συνθήκες και η παρουσία πάγου, που καλύπτει τις περιοχές αυτές σχεδόν όλο το χρόνο, δημιουργούν εμπόδια ή εξαιρετικούς κινδύνους στη ναυσιπλοΐα, και η ρύπανση του θαλάσσιου περιβάλλοντος θα μπορούσε να επιφέρει σημαντική βλάβη ή οριστική διαταραχή στην οικολογική ισορροπία. Οι νόμοι και οι κανονισμοί αυτοί οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη τη ναυσιπλοΐα και την προστασία και διατήρηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος που βασίζεται στα καλύτερα διαθέσιμα επιστημονικά στοιχεία».

ΜΕΡΟΣ XII , Τμήμα 8

⁴⁹ **Byers, Michael. (2009).** *Arctic Region*. Αρθρογραφία από την Ιστοσελίδα: <http://byers.typepad.com/arctic/> (τελευταία προσπέλαση 23 Μαρτίου 2011).

⁵⁰ **Πουλιαντζάς, Νικόλαος Μ. (1998), ό.π., σελ. 132-133.**

⁵¹ **Πουλιαντζάς, Νικόλαος Μ. (1998), ό.π., σελ. 133.**

⁵² **Byers, Michael. (2009), ό.π.**

⁵³ **Kraska, James. (2009).** *International Security and International Law in the Northwest Passage*, **Nashville, Vanderbilt Journal of Transnational Law, Vol. 42: 1109, σελ. 1125.**

- **4^η αδυναμία :** Γενικευμένη αναφορά στο Περιβάλλον- Όχι συγκεκριμένη αναφορά για τη δημιουργία ενός συνεκτικού και ολοκληρωμένου κανονιστικού πλαισίου-Αντιφατικά χαρακτηριστικά της Σύμβασης αναφορικά με το θαλάσσιο προσδιορισμό του Αρκτικού Ωκεανού για περιβαλλοντική προστασία::
«Ημίκλειστη/Κλειστή» Θάλασσα;

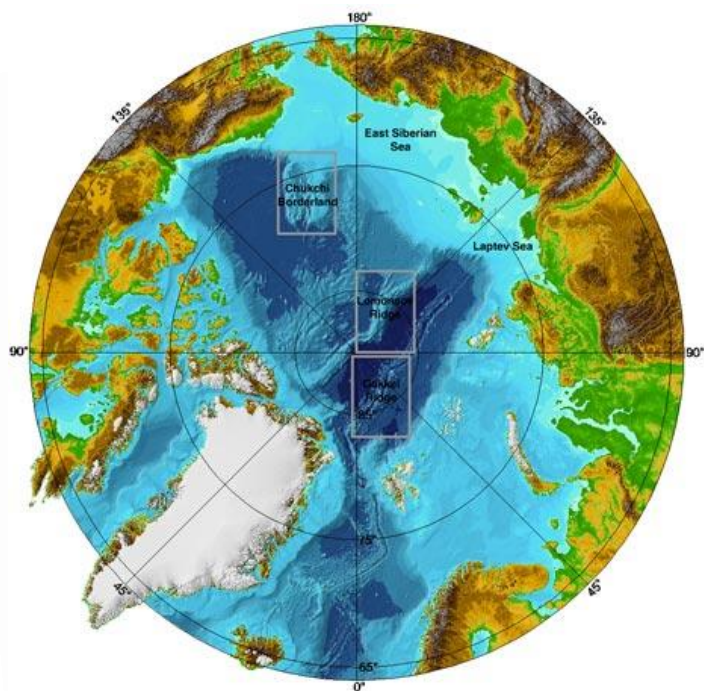
Στη «Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας» παρατηρείται μία γενικόλογη αναφορά για την ανάγκη προστασίας του περιβάλλοντος, με αποτέλεσμα το αρκτικό περιβάλλον να υστερείται πλήρους νομικής προστασίας.⁵⁴ Συγκεκριμένα, στα **Άρθρα 197 και 198 του Μέρους XII** δε γίνεται καμία ρητή αναφορά για την υποχρεωτική στενή συνεργασία των Κρατών απέναντι στο επίκαιρο περιβαλλοντικό ζήτημα βάσει συγκεκριμένου κανονιστικού πλαισίου: «Τα Κράτη πρέπει να συνεργάζονται σε παγκόσμια βάση και, όπου αρμόζει σε περιφερειακή, είτε απευθείας είτε μέσω αρμοδίων διεθνών οργανώσεων για την κατάρτιση και επεξεργασία διεθνών κανόνων, προτύπων και συνιστωμένων εφαρμογών και διαδικασιών που συνάδουν με τη Σύμβαση αυτή και αποβλέπουν στην προστασία και διατήρηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος, λαμβανομένων υπόψη των χαρακτηριστικών γνωρισμάτων της περιφέρειας» (Άρ.197)⁵⁵, αλλά μόνον η προτροπή για γνωστοποίηση της επικείμενης ή πραγματικής ζημιάς στα υπόλοιπα Κράτη και στους αρμόδιους διεθνείς οργανισμούς «Εάν ένα Κράτος αντιληφθεί περιπτώσεις κατά τις οποίες το θαλάσσιο περιβάλλον κινδυνεύει άμεσα να μολυνθεί ή έχει μολυνθεί από ρύπανση, ειδοποιεί αμέσως τα άλλα Κράτη τα οποία ενδέχεται να επηρεαστούν από τη ρύπανση, καθώς και τους αρμόδιους διεθνείς οργανισμούς» (Άρ. 198).⁵⁶ Πάραυτα, υπάρχει το επιχείρημα⁵⁷ ότι αδιαμφισβήτητα η συνεργασία των παράκτιων Κρατών για την προστασία του περιβάλλοντος εξάγεται από το **Άρθρο 123 του Μέρους IX** της Σύμβασης όπου γίνεται λόγος για υποχρεωτική περιβαλλοντική συνεργασία ανάμεσα σε Κράτη που συνορεύουν με κλειστές ή ημίκλειστες θάλασσες: «Τα Κράτη που συνορεύουν με κλειστή ή ημίκλειστη θάλασσα πρέπει να συνεργάζονται μεταξύ τους στην άσκηση των δικαιωμάτων τους και την εκτέλεση των καθηκόντων τους σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση. Προς το σκοπό αυτό, προσπαθούν άμεσα ή μέσω αρμόδιας περιφερειακής οργάνωσης (α) να συντονίζουν τη διαχείριση, διατήρηση, έρευνα και εκμετάλλευση των ζώντων πόρων της θάλασσας, (β) να συντονίζουν την εκπλήρωση των δικαιωμάτων και υποχρεώσεών τους σχετικά με την προστασία και διατήρηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος, (γ) να συντονίζουν την πολιτική της επιστημονικής τους έρευνας και να αναλαμβάνουν, όπου αρμόζει, κοινά προγράμματα επιστημονικής έρευνας στην περιοχή, (δ)

⁵⁴ Proelss, Alexander and Muller Till (2008), ό.π., σελ. 683.

⁵⁵ Πουλαντζάς, Νικόλαος Μ. (1998), ό.π., σελ. 220.

⁵⁶ Πουλαντζάς, Νικόλαος Μ. (1998), ό.π., σελ. 220.

⁵⁷ Proelss, Alexander and Muller Till (2008), ό.π., σελ. 684.

να προσκαλούν, όπως αρμόζει, άλλα ενδιαφερόμενα Κράτη ή διεθνείς οργανισμούς να συνεργαστούν με αυτά για την προώθηση των διατάξεων του παρόντος άρθρου». ⁵⁸

Κατά πόσον όμως ο Αρκτικός Ωκεανός αποτελεί κλειστή η ημίκλειστη θάλασσα; Σύμφωνα με το **Άρθρο 122 του Μέρους ΙΧ** της Σύμβασης «κλειστή ή ημίκλειστη θάλασσα νοείται ο κόλπος, η λεκάνη ή η θάλασσα που περιβάλλεται από δύο ή περισσότερα Κράτη και που συνδέεται με άλλη θάλασσα ή με τον ωκεανό μέσω στενού διαύλου, ή που

αποτελείται καθ'ολοκληρίαν ή κυρίως από τις χωρικές θάλασσες ή τις αποκλειστικές ζώνες δύο ή περισσότερων παράκτιων Κρατών». ⁵⁹

Με βάση τον παραπάνω ορισμό, και με μία προσεκτικότερη παρατήρηση, το δεύτερο από τα δύο αυτά κριτήρια φαίνεται να ταιριάζει περισσότερο στην περίπτωση της Αρκτικής. ⁶⁰

Αναφορικά με το πρώτο κριτήριο (δλδ να συνδέεται με άλλη θάλασσα ή με ωκεανό μέσω στενού διαύλου) ο Αρκτικός Ωκεανός συνδέεται με τον Βόρειο Ατλαντικό Ωκεανό διαμέσου της Νορβηγικής Θάλασσας μεταξύ της Γροιλανδίας και της Νορβηγίας, η οποία όμως σε καμία περίπτωση δε μπορεί να χαρακτηριστεί ως «στενός διαυλος». Αναφορικά με το δεύτερο κριτήριο (δλδ να αποτελείται καθ'ολοκληρίαν ή κυρίως από τις χωρικές θάλασσες ή τις αποκλειστικές ζώνες δύο ή περισσότερων παράκτιων Κρατών), λέγεται βάση επιστημονικών ερευνών ότι οι Αποκλειστικές Οικονομικές Ζώνες (ΑΟΖ) και των πέντε παράκτιων Κρατών συνολικά κατέχουν το 60% της επιφάνειας του Αρκτικού Ωκεανού.

Εντούτοις όμως, και αυτή η διαπίστωση μπορεί να χαρακτηριστεί ως «προβληματική» εφόσον η επέκταση της υφαλοκρηπίδας των παρόχθιων κρατών δεν έχει ακόμη οριοθετηθεί, εφόσον δεν υπάρχει ακόμη σαφή χάραξη της επέκτασης των ΑΟΖ τους έως και τα 350 ναυτικά μίλια.

Σε αυτό το σημείο, οι ερευνητές Alexander Proells και Till Muller στη μελέτη τους «The Legal Regime of the Arctic Ocean» προχωρούν ακόμη παραπέρα τη

⁵⁸ Πουλαντζάς, Νικόλαος Μ. (1998), ό.π., σελ. 173-174.

⁵⁹ Πουλαντζάς, Νικόλαος Μ. (1998), ό.π., σελ. 173.

⁶⁰ Proells, Alexander and Muller Till (2008), ό.π., σελ. 684.

σκέψη τους και αναφέρονται στη μερική αντίφαση που παρουσιάζουν τα **Άρθρα 122 και 123** της Σύμβασης με το **Άρθρο 234**. Τα μεν Άρθρα 122 και 123 κάνουν λόγο για την υποχρέωση της συλλογικής συνεργασίας μεταξύ των Κρατών για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος, ενώ το Άρθρο 234 ενσωματώνει την «Καναδική εξαίρεση» κάνοντας λόγο για το δικαίωμα της μονομερούς δράσης των παράκτιων Κρατών για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος εντός των ΑΟΖ τους. Οι μελετητές προβάλλουν τον προβληματισμό τους σχετικά με το κατά πόσον η συγκεκριμένη εξουσιοδότηση που παρέχεται στα παράκτια Κράτη για την επιβολή περιβαλλοντικών κανόνων και προτύπων σε ξένα πλοία (συγκεκριμένη ναυπήγηση, εξοπλισμός και περιορισμός/έλεγχος στο φορτίο), ενέχει τον κίνδυνο να γίνει αυστηρότερη από τους διεθνείς περιβαλλοντικούς κανονισμούς προς όφελος του παράκτιου Κράτους, ένα αδιευκρίνιστο σημείο της Σύμβασης, το οποίο ίσως και να απαιτεί την ενσωμάτωση μιας συμπληρωματικής διάταξης η οποία να καθορίζει το πλαίσιο της μονομερούς περιβαλλοντικής δράσης.

Από την άλλη πλευρά, η δική μας παρατήρηση πάνω σε αυτό το σημείο συνίσταται στο ότι ασφαλώς και συγχαίρεται οποιαδήποτε πρωτοβουλία παράκτιου Κράτους που προλαμβάνει τυχόν περιβαλλοντικό ατύχημα και που δρα άμεσα για την αντιμετώπιση του κινδύνου ρύπανσης του αρκτικού οικοσυστήματος.

Οι Συνέπειες του αδύναμου θεσμικού πλαισίου της Σύμβασης

Κυριότερες επιπτώσεις από^{1η}, ^{2η} και ^{3η} και ^{4η} αδυναμία: Βάση αρκετών μελετητών, παρατηρείται μία θεσμική αδυναμία της Επιτροπής για την Ύφαλοκρηπίδα:

- i) **Να οριοθετήσει ακριβή όρια της (υφαλοκρηπίδας) μεταξύ γειτονικών κρατών, με αποτέλεσμα τη δημιουργία πιθανών επικαλύψεων θαλάσσιων συνόρων και τη διαιώνιση εκκρεμών διασυνοριακών ζητημάτων [βλ. π.χ. νησί Χανς (Καναδάς-Δανία/Γροιλανδία), Θάλασσα Μποφόρ (Καναδάς-Η.Π.Α)], και**
- ii) **Να διευθετήσει την πιθανή διασυνοριακή επικάλυψη στη μέση του Αρκτικού Ωκεανού ανάμεσα στους ρωσικούς, καναδικούς και δανέζικους ισχυρισμούς για κυριαρχικά δικαιώματα επί της**

κατά μήκους υποθαλάσσιας οροσειράς «Lomonosov Ridge».⁶¹

62

- iii) **Επιπλέον, αδιευκρίνιστο παραμένει το γεγονός ποιο κομμάτι του Αρκτικού Ωκεανού θα θεσπιστεί για διεθνή ναυσιπλοΐα για εμπορικούς, οικονομικούς και τουριστικούς λόγους με κοινή συναίνεση όλων των παράκτιων αρκτικών κρατών και ποιο όχι.**

Κατ'επέκταση, κατά πόσο θα μπορούσε να απαντηθεί το ερώτημα εάν η «Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας» αποτελεί κατεξοχήν θεσμικό πλαίσιο ή όχι, για την Αρκτική, δεδομένης και της «Διακήρυξης στο Ilulissat» των παράκτιων αρκτικών κρατών το 2008 για ειρηνική επίλυση των διασυνοριακών τους διαφορών μέσα από κατεξοχήν ειρηνική οριοθέτηση των θαλάσσιων συνόρων όπως προβλέπει το θεσμικό πλαίσιο της Σύμβασης, θα παρατηρούσαμε ότι είναι ακόμη νωρίς για οποιαδήποτε απάντηση καθώς η εφαρμογή του κανονιστικού πλαισίου της Σύμβασης βρίσκεται ακόμη “εν σπαργάνοις” και οποιαδήποτε συμπέρασμα θα κρινόταν κατά τη γνώμη μας ως επισφαλές.

⁶¹ «Lomonosov Ridge»: Υποθαλάσσια οροσειρά που διχοτομεί τον Αρκτικό Ωκεανό κοντά στο Βόρειο Πόλο. (βλ. 4^ο Κεφάλαιο).

⁶² **Byers, Michael. (2009), ό.π.**

- **Ο Διεθνής Ναυτιλιακός Οργανισμός**
(International Maritime Organization/ IMO)

Η συμβολή του στη διαμόρφωση ενός ολοκληρωμένου περιβαλλοντικού θεσμικού πλαισίου για τη Ναυτιλία στην Αρκτική

Ο Διεθνής Ναυτιλιακός Οργανισμός (IMO, International Maritime Organization) είναι ένας διεθνής εξειδικευμένος οργανισμός στα πλαίσια του ΟΗΕ, με αντικείμενο τη θέσπιση μέτρων για τη βελτίωση της ασφάλειας στη διεθνή ναυτιλία και την αποφυγή της μόλυνσης του περιβάλλοντος από πλοία. **Είναι αρμόδιος για νομικά θέματα που αφορούν στην απόδοση ευθυνών και στην καταβολή αποζημιώσεων σε περιπτώσεις ναυτιλιακών ατυχημάτων, καθώς επίσης και για τη διευκόλυνση της διεθνούς ναυτιλιακής κίνησης.** Ο «Διεθνής Ναυτιλιακός Οργανισμός» συστάθηκε με τη διεθνή σύμβαση, που υιοθετήθηκε υπό την αιγίδα του ΟΗΕ στη Γενεύη το 1948, και απαριθμεί σήμερα 163 Κράτη-Μέλη. **Πρωταρχικός στόχος του IMO είναι να αναπτύξει και να διατηρήσει ένα συνεκτικό ρυθμιστικό πλαίσιο για τη ναυτιλία** και περιλαμβάνει επίσης την ανάπτυξη αρμοδιοτήτων αναφορικά με την ασφάλεια, τις περιβαλλοντικές ανησυχίες, τα νομικά θέματα, την τεχνική συνεργασία, τη ναυτική ασφάλεια και την αποτελεσματικότητα της ναυτιλίας. Η Γενική Συνέλευση του IMO συνέρχεται κάθε δύο χρόνια στην έδρα του οργανισμού στο Λονδίνο, ενώ το Συμβούλιο αποτελείται από 40 εκλεγμένα κράτη-μέλη.

Δύο από τις σημαντικότερες συμβάσεις, που έχουν υιοθετηθεί από τα κράτη-μέλη στα πλαίσια του IMO, είναι η «Διεθνής Σύμβαση για την Ασφάλεια της Ανθρώπινης Ζωής στη Θάλασσα» SOLAS (Safety Of Life At Sea) του 1974, που αναθεωρήθηκε και επεκτάθηκε το 1995, καθώς και η Σύμβαση για την πρόληψη της μόλυνσης του περιβάλλοντος από πλοία MARPOL (Maritime Pollution), η οποία υιοθετήθηκε το 1973 και αναθεωρήθηκε το 1978.

Το κανονιστικό πλαίσιο του «Διεθνούς Ναυτιλιακού Οργανισμού» (IMO) έχει υιοθετήσει σχεδόν πενήντα συνθήκες και εκατοντάδες κώδικες, κατευθυντήριες γραμμές, και συστάσεις. Σύμφωνα με τον ερευνητή James Kraska, ο «Διεθνής Ναυτιλιακός Οργανισμός» διαθέτει ήδη έναν αριθμό από ευρέως αποδεκτές συνθήκες οι οποίες θα μπορούσαν να ενισχυθούν και να επεκταθούν για την εφαρμογή τους στον Αρκτικό Ωκεανό.⁶³

- **SOLAS (Safety Of Life At Sea)**

Ειδικότερα, το Κεφάλαιο V της «Διεθνούς Σύμβασης για την Ασφάλεια της Ανθρώπινης Ζωής στη Θάλασσα» (SOLAS) περιλαμβάνει μία σειρά κανονισμών αναφορικά με τα μέτρα κατασκευής και δρομολόγησης πλοίων, τα απαραίτητα μέτρα για την ασφαλή ναυσιπλοΐα κ.α, για τα οποία **αρκεί μόνο η απόδοση νομικά δεσμευτικής ισχύος εκ μέρους του «Διεθνούς Ναυτιλιακού Οργανισμού» (IMO) προκειμένου να αποκτήσουν πλήρη υποχρεωτικό χαρακτήρα για την εφαρμογή τους στην περίπτωση της ασφαλούς ναυσιπλοΐας στον Αρκτικό Ωκεανό, έτσι ώστε να καθοριστεί με αυτόν τον τρόπο συγκεκριμένο νομικό πλαίσιο για τις προϋποθέσεις που θα πρέπει να πληρούν τα σκάφη που θα πλέουν στον Αρκτικό Ωκεανό.** Ενδεικτικές κινήσεις αποτέλεσαν η αποδοχή των «Κατευθυντήριων Γραμμών για τα Πλοία που δραστηριοποιούνται στα Πολικά Ύδατα» από την 'Επιτροπή για τη Θαλάσσια Ασφάλεια' του «Διεθνούς Ναυτιλιακού Οργανισμού» (IMO's Maritime Safety Committee) τον Ιούνιο του 2009.⁶⁴ 'Αξια αναφοράς αποτελεί και η ενσωμάτωση της τροπολογίας για «Την Ασφάλεια της Διεθνούς Ναυτιλίας και των Λιμενικών Εγκαταστάσεων» (The International Shipping and Port Facility Security) από την SOLAS μετά το 2001.

- **MARPOL (Maritime Pollution)**

Το ίδιο ισχύει και για τη «Σύμβαση για την πρόληψη της μόλυνσης του περιβάλλοντος από πλοία» (MARPOL) που εφαρμόζεται στην πράξη από το 99,01% της παγκόσμιας ναυτιλίας.⁶⁵ Περιλαμβάνει έξι παραρτήματα που αναφέρονται λεπτομερώς στις περιπτώσεις θαλάσσιας ρύπανσης, όπως στη ρύπανση από πετρέλαιο, χημικές ουσίες μεταφοράς από φορτηγά πλοία, από επιβλαβείς ουσίες σε

⁶³ Kraska, James. (2009), *ό.π.*, σελ. 1129.

⁶⁴ Best Aaron, Cavalieri Sandra, Jariabka Mark, Koivurova Timo, Mehling Michael and Molenaar Erik J. (2009). *Transatlantic Policy Options for Supporting Adaptation in the Marine Arctic*, ARCTIC TRANSFORM project, 15 June 2009, σελ. 8.

⁶⁵ Kraska, James. (2009), *ό.π.*, σελ. 1130.

συσκευασμένη μορφή, λύματα, απορρίματα, αλλά ακόμη και σε περιπτώσεις που η ρύπανση προέρχεται από την ίδια την ατμόσφαιρα.

- **SUA (The Convention on the Suppression of Unlawful Acts at Sea against the Safety of Maritime Navigation)**

Η «Σύμβαση για την Καταστολή Αθέμιτων Ενεργειών στη Θάλασσα ενάντια στην Ασφάλεια της Θαλάσσιας Ναυσιπλοΐας» που θέτει συγκεκριμένο θεσμικό πλαίσιο για την πρόληψη των εγκληματικών ενεργειών στη θάλασσα (όπως κατάσχεση των πλοίων με τη βία, πράξεις βία κατά του πληρώματος του πλοίου, τοποθέτηση συσκευών στο πλοίο που ενδέχεται να προκαλέσουν βλάβη ή καταστροφή) υιοθετήθηκε από το «Διεθνή Ναυτιλιακό Οργανισμό» το 2005. Συγκεκριμένα, ο IMO υιοθέτησε δύο πρωτόκολλα της Σύμβασης, το Πρωτόκολλο για την ασφάλεια των σκαφών και το Πρωτόκολλο για την ασφάλεια των σταθερών πλατφόρμων επί της υφαλοκρηπίδας. Και στα δύο Πρωτόκολλα ποινικοποιούνται πλέον δραστηριότητες όπως η χρήση εκρηκτικών, ραδιενεργών υλικών, βιολογικών, χημικών ή πυρηνικών όπλων, και η χρήση του πλοίου με τέτοιον τρόπο που να προκαλείται θάνατος, σοβαρή βλάβη ή τραυματισμός.⁶⁶

Ο James Kraska είναι κάθετος για **το ρόλο που μπορεί να παίξει ο «Διεθνής Ναυτιλιακός Οργανισμός» για τη θεσμοποίηση της θαλάσσιας ασφάλειας στη ναυσιπλοΐα και της αποτελεσματικής προστασίας του θαλάσσιου περιβάλλοντος**, και αναφέρει ως ενδεικτικό παράδειγμα το «Μηχανισμό Συνεργασίας» (Cooperative Mechanism), μία διαδικασία που κίνησε ο Οργανισμός για την ανάπτυξη ενός πλαισίου διακυβέρνησης για τη διαχείριση των Στενών του Malacca στη Νοτιοανατολική Ασία από τα παράκτια Κράτη. Το συγκεκριμένο παράδειγμα της πολυμερούς προσέγγισης μεταξύ παράκτιων Κρατών και Κρατών που κάνουν χρήση των Στενών για τη διεθνοποίησή τους μέσω συγκεκριμένου νομικού πλαισίου, μπορεί να αποτελέσει μοντέλο για τη διαμόρφωση ενός θεσμικού πλαισίου το οποίο θα διέπει τόσο το καθεστώς του ΒορειοΔυτικού Περάσματος, του πιο ευαίσθητου περιβαλλοντικά Στενού⁶⁷, όσο ,θα προσθέταμε, και το Καθεστώς της Βόρειας Θαλάσσιας Διαδρομής.

⁶⁶ Kraska, James. (2009), *ό.π.*, σελ. 1131.

⁶⁷ Kraska, James. (2009), *ό.π.*, σελ. 1132.

Ο προαιρετικός χαρακτήρας των «Κατευθυντήριων Γραμμών για τη Ναυσιπλοΐα στα καλυμμένα από πάγο Αρκτικά ύδατα»- Μια πολυμερής προσπάθεια που παραμένει επί της ουσίας μονομερής δράση

Ο «Διεθνής Ναυτιλιακός Οργανισμός» ενέκρινε και ένταξε στο κανονιστικό του πλαίσιο τις Κατευθυντήριες Γραμμές για τα πλοία που δραστηριοποιούνται στα καλυμμένα από πάγο αρκτικά ύδατα το Δεκέμβριο του 2002 με τίτλο «Guidelines for Ships Operating in Arctic Ice-Covered Waters». ⁶⁸ Συγκεκριμένα, ο λόγος καθιέρωσης κατευθυντήριων γραμμών πλεύσης στα παγωμένα αρκτικά ύδατα αναφέρεται ως εξής:

«Τα πλοία που δραστηριοποιούνται εντός του αρκτικού περιβάλλοντος υπόκεινται σε έναν αριθμό μοναδικών κινδύνων. Οι κακές καιρικές συνθήκες και η σχετική έλλειψη κατατοπιστικών γεωγραφικών χαρτών, (κατάλληλων) επικοινωνιακών συστημάτων, και άλλων βοηθημάτων πλοήγησης θέτουν (πολλές) προκλήσεις για τους ναυτικούς. Οι μεγάλες αποστάσεις από τις ακτές καθιστούν τις ενέργειες διάσωσης ή τον καθαρισμό (πιθανών) πετρελαιοκηλίδων δύσκολες και πολυδάπανες. Οι χαμηλές θερμοκρασίες ενδέχεται να μειώνουν την αποτελεσματικότητα των υλικών του πλοίου, ξεκινώντας από το μηχανισμό του καταστρώματος και φθάνοντας μέχρι τον εξοπλισμό έκτακτης ανάγκης για τις θαλάσσιες αναρροφήσεις. Στις περιπτώσεις εμφάνισης πάγου, το σκαρί των πλοίων θα επιφορτίζεται με επιπλέον βάρος με αποτέλεσμα να επιβαρύνεται το σύστημα πρόωσης (...). Οι «Κατευθυντήριες Γραμμές για τα πλοία που δραστηριοποιούνται στα καλυμμένα από πάγο αρκτικά ύδατα» αποσκοπούν στο να θέσουν τις επιπλέον αυτές προϋποθέσεις που κρίνονται ως αναγκαίες για εξέταση, πέραν των υφιστάμενων απαιτήσεων της Σύμβασης SOLAS, προκειμένου να ληφθούν σοβαρά υπόψιν οι (ιδιαιτέρως) κλιματικές συνθήκες στα καλυμμένα από πάγο αρκτικά ύδατα, και να εξασφαλιστούν τα κατάλληλα πρότυπα ασφαλείας (της ναυσιπλοΐας) στη θάλασσα και της προστασίας από τη ρύπανση (του θαλάσσιου περιβάλλοντος). (Οι Κατευθυντήριες αυτές Γραμμές) είναι πλέον συνιστώμενες». ⁶⁹

Το «κλειδί» για την ερμηνεία των κατευθυντήριων αυτών γραμμών αναφορικά με τον ορισμό των κατάλληλων προϋποθέσεων για την ασφαλή ναυσιπλοΐα στα αρκτικά ύδατα και την πρόληψη της θαλάσσιας ρύπανσης, κρίνουμε ότι έγκειται ακριβώς στην παραπάνω λέξη «συνιστώμενες» και όχι «υποχρεωτικές». Παρατηρείται συνεπώς για άλλη μία φορά η αδυναμία εκ μέρους της διεθνούς κοινότητας στη θέσπιση συγκεκριμένων δεσμευτικά κανόνων για τη ναυσιπλοΐα και την περιβαλλοντική προστασία στον Αρκτικό

⁶⁸ Απόφαση: MSC/Circ.1056/MEPC/Circ.399.

⁶⁹ «Ships Operating in polar regions», IMO. Από την Ιστοσελίδα: <http://www.imo.org/ourwork/safety/safetytopics/pages/polarshippingsafety.aspx> (τελευταία προσπέλαση 5 Απριλίου 2011).

Ωκεανό, και η διεθνής κωλυσιεργία στη διαμόρφωση ενός συνεκτικού νομικού πλαισίου που θα διέπει την πλεύση στο Βορρά, και θα δεσμεύει με συγκεκριμένες υποχρεώσεις τα Κράτη-Μέλη του «Διεθνούς Ναυτιλιακού Οργανισμού» εξασφαλίζοντας ένα πάγιο πλέγμα νομικής κάλυψης του αρκτικού οικουστήματος

Χωρίς να υποβαθμίζεται ο ρόλος και η συμβολή των «Κατευθυντήριων Γραμμών για τα Πλοία που δραστηριοποιούνται στα καλυμμένα από πάγο Αρκτικά ύδατα» (Guidelines for Ships Operating in Arctic Ice-Covered Waters) που συστήνει ο «Διεθνής Ναυτιλιακός Οργανισμός» (IMO), το κοινό σημείο σύγκλισης μεταξύ του νορβηγικού Ινστιτούτου 'Fridtjof Nansen' και του ευρωπαϊκού Οργανισμού 'Arctic Transform' έγκειται στην πρόταση ενσωμάτωσής τους στη «Διεθνή Σύμβαση για την Ασφάλεια της Ανθρώπινης Ζωής στη Θάλασσα» (SOLAS) υπό το κανονιστικό πλαίσιο δράσης του IMO, έτσι ώστε να αποκτήσουν δεσμευτική υπόσταση.^{70 71}

Περαιτέρω ενέργειες για την ενίσχυση του «Διεθνούς Ναυτιλιακού Οργανισμού» (IMO) θα μπορούσαν να αποτελέσουν:

- Η ενσωμάτωση των προτύπων εκπαίδευσης για την πλοήγηση σε παγωμένα ύδατα.
- Η θέσπιση συγκεκριμένων προτύπων μεταφοράς καυσίμων.
- Η υποχρεωτική εφαρμογή ενός ή περισσότερων συστημάτων πλοήγησης για τα πλοία, πιθανόν μέσα από μία ολοκληρωμένη πρόταση για τη διαμόρφωση συγκεκριμένων θαλάσσιων διαδρόμων στην Αρκτική.
- Η δημιουργία ειδικών συστημάτων αναφοράς πλοίων κατά τη διέλευσή τους από τα αρκτικά ύδατα.
- Η θέσπιση της υποχρεωτικής πλοήγησης με τη συνοδεία παγοθραυστικού ή ρυμουλκού.
- Η θέσπιση ειδικών προτύπων χρήσης αντιρρυπαντικών υλικών.

⁷⁰ Jensen, Øystein. (2007), ό.π., σελ. 2.

⁷¹ Best Aaron, Cavalieri Sandra, Jariabka Mark, Koivurova Timo, Mehling Michael and Molenaar Erik J. (2009), ό.π., σελ. 25.

Τέλος, καθόλα σημαντική ενέργεια εκ μέρους του «Διεθνούς Ναυτιλιακού Οργανισμού» (IMO) κρίνεται ο ορισμός και του Αρκτικού Ωκεανού ή ορισμένων τμημάτων αυτού ως «μιας Ιδιαίτερα Ευαίσθητης Θαλάσσιας Περιοχής» (a Particularly Sensitive Sea Area/PSSA)⁷² που θα ορίζεται από ένα ολοκληρωμένο πακέτο συναφών μέτρων προστασίας (Associated Protective Measures/APMs) με βάση των παραπάνω προτύπων.

Συμπερασματικά, κύριος στόχος του «Διεθνούς Ναυτιλιακού Οργανισμού» (IMO) είναι η ανάγκη να τεθεί πλέον μία ομοιομορφία στη διεθνή νομοθεσία⁷³ για τη ναυτιλία, ειδικότερα μέσα από την εφαρμογή της στην ιδιαίτερη περίπτωση του Αρκτικού Ωκεανού όπου η θέσπιση ενός ολοκληρωμένου θεσμικού πλαισίου το οποίο θα διέπει τη Ναυτιλία στα αρκτικά ύδατα, με σημείο αναφοράς α) την Ασφάλεια της Ναυσιπλοΐας μέσα από συγκεκριμένες προδιαγραφές πλοίων και συνεχούς εκπαίδευσης του προσωπικού που θα τα στελεχώνει και β) την Πρόληψη της Θαλάσσιας Ρύπανσης μέσω ενός δεσμευτικού νομικού πλαισίου, κρίνεται πλέον επιτακτική.

Σαφέστατα, σημαντικό ρόλο προς σε αυτήν την κατεύθυνση διαδραματίζει και το Αρκτικό Συμβούλιο, το οποίο θα εξετάσουμε στη συνέχεια.

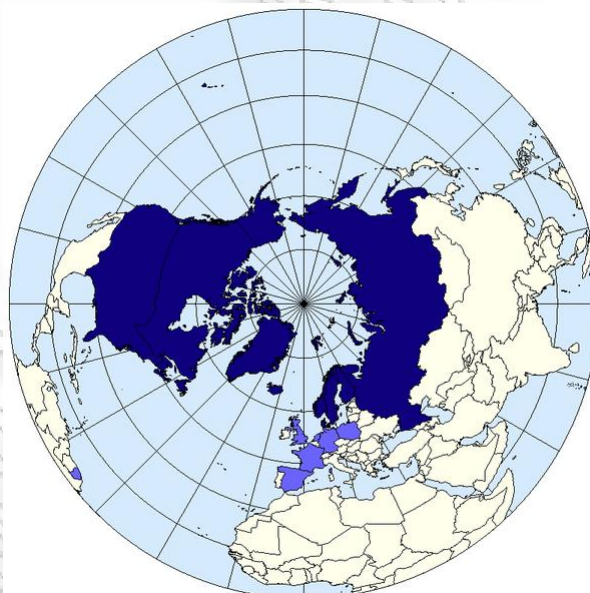
⁷² «Μία Ιδιαίτερα Ευαίσθητη Θαλάσσια Περιοχή (PPSA)» είναι μία περιοχή που χρήζει ειδικής προστασίας μέσα από τις δράσεις του 'Διεθνούς Ναυτιλιακού Οργανισμού' (IMO) εξαιτίας της αναγνώρισης της κοινωνικο-οικονομικής και επιστημονικής της σημασίας και η οποία χαρακτηρίζεται ως ευάλωτη από διεθνείς θαλάσσιες δραστηριότητες. Ως κριτήρια λαμβάνονται α) το μοναδικό του οικοσυστήματος, η βιοποικιλότητα και ο κίνδυνος υποβάθμισής είτε από φυσικά φαινόμενα είτε από ανθρώπινες δραστηριότητες, β) κοινωνικά, πολιτιστικά και οικονομικά κριτήρια όπως η σημασία της περιοχής για αναψυχή και τουρισμό, και γ) επιστημονικοί και εκπαιδευτικοί λόγοι, όπως η βιολογική ή ιστορική έρευνα. Από τη στιγμή που μία περιοχή έχει οριστεί ως μία 'Ιδιαίτερα Ευαίσθητη Θαλάσσια Περιοχή', μπορεί να γίνεται χρήση συγκεκριμένων μέτρων για τον έλεγχο των θαλάσσιων δραστηριοτήτων στην περιοχή, όπως ειδικά μέτρα πλοήγησης και αυστηρή εφαρμογή του κανονιστικού πλαισίου της MARPOL (βλ. σελ. 59 της παρούσας εργασίας). Από την Ιστοσελίδα: <http://www.imo.org/OurWork/Environment/PollutionPrevention/PSSAs/Pages/Default.aspx> (τελευταία προσπέλαση 5 Απριλίου 2011).

⁷³ Best Aaron, Cavalieri Sandra, Jariabka Mark, Koivurova Timo, Mehling Michael and Molenaar Erik J. (2009), *ό.π.*, σελ. 27.

- **Αρκτικό Συμβούλιο (Arctic Council): Δομή- Σύνθεση-Ρόλοι και Αρμοδιότητες**

Εξαιρούνται οι αρμοδιότητές του για ζητήματα ασφάλειας – Το κατεξοχήν «θεσμικό» όργανο για την Αρκτική

Το 1989, η Φινλανδία προτείνει στα οκτώ Αρκτικά κράτη (Καναδά, Δανία/Γροιλανδία, Φινλανδία, Ισλανδία, Νορβηγία, Σουηδία, τότε ΕΣΣΔ και Η.Π.Α) τη δημιουργία μιας περιφερειακής στρατηγικής για την προστασία του αρκτικού περιβάλλοντος. Το 1991, η «Διακήρυξη της Προστασίας Αρκτικού Περιβάλλοντος» υπογράφεται και από τα οκτώ κράτη, ανακηρύσσοντας την ίδρυση της «Στρατηγικής για την Προστασία του

Τα μόνιμα κράτη μέλη και οι παρατηρητές

του Αρκτικού Συμβουλίου- Πηγή: [Wikipedia](#)

Αρκτικού Περιβάλλοντος» (Arctic Environmental Protection Strategy/AEPS), η οποία πρόβαλε για πρώτη φορά την Αρκτική περιοχή ως μία ξεχωριστή γεωγραφική περιοχή στο χάρτη. Η Διακήρυξη αναφέρει ότι τα οκτώ συμβαλλόμενα έθνη δεσμεύονται σε ένα «Κοινό Σχέδιο Δράσης» για την εφαρμογή της Διακήρυξης που περιλαμβάνει:

- Συνεργασία στην επιστημονική έρευνα για τις εστίες, τις διαδρομές, και τις επιπτώσεις της ρύπανσης, και συγκεκριμένα από τη διαρροή πετρελαίου, της οξίνισης, τους έμμονους οργανικούς ρύπους, της ραδιενέργειας, του θορύβου και των βαρέων μετάλλων, και η από κοινού εξέταση των επιστημονικών αυτών πορισμάτων.
- Αξιολόγηση των πιθανών περιβαλλοντικών επιπτώσεων των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, και

- Πλήρη εφαρμογή και εξέταση για πιθανή επιπρόσθετη λήψη μέτρων για τον έλεγχο των ρύπων και μείωση των δυσμενών επιπτώσεων στο αρκτικό περιβάλλον.⁷⁴

Προκειμένου να διασφαλιστεί η συνέχεια της «Στρατηγικής για την Προστασία του Αρκτικού Περιβάλλοντος» (AEPS), όλες οι χώρες δεσμεύτηκαν να πραγματοποιούν τακτικές επίσημες συναντήσεις σε υπουργικό επίπεδο. Το τεράστιο αυτό εγχείρημα θα ολοκληρωνόταν μέσα από τέσσερις «Ομάδες Εργασίας»: 1) **Το «Πρόγραμμα Ελέγχου και Αξιολόγησης της Αρκτικής» (Arctic Monitoring and Assessment Program/AMAP)**, 2) **Το «Πρόγραμμα Προστασίας του Θαλάσσιου Περιβάλλοντος» (Protection of the Marine Environment in the Arctic/PMEA)**, 3) **Το «Πρόγραμμα Πρόληψης Έκτακτης Ανάγκης, Ετοιμότητα και Απόκριση (Δράση) στην Αρκτική» (Emergency Prevention, Preparedness and Response in the Arctic/EPPR)**, και 4) **«Το Πρόγραμμα Διατήρησης της αρκτικής χλωρίδας και πανίδας» (Conservation of Arctic Flora and Fauna/CAFF).**⁷⁵

Το 1993, η Δεύτερη Υπουργική Διάσκεψη της «Στρατηγικής για την Προστασία του Περιβάλλοντος» έλαβε χώρα στην πόλη Νουκ της Γροιλανδίας, όπου οι χώρες υπέγραψαν τη «Διακήρυξη για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη στην Αρκτική» (The Nuuk Declaration on Environment and Development in the Arctic) και δόθηκε έμφαση στη σπουδαιότητα της «βιώσιμη ανάπτυξη» με γνώμονα την περιβαλλοντική προστασία της περιοχής. Η Υπουργική Διάσκεψη αποφάσισε να δημιουργήσει μία πέμπτη «Ομάδα Εργασίας»: **Την «Ομάδα Εργασίας για την Αειφόρο Ανάπτυξη» (The Task Force on Sustainable Development/TFSD).**

Στις 19 Σεπτεμβρίου του 1996, τα οκτώ αρκτικά παράκτια κράτη υπέγραψαν τη «Διακήρυξη για την Ίδρυση του «Αρκτικού Συμβουλίου» στην Οτάβα του Καναδά και η «Στρατηγική για την Προστασία του Περιβάλλοντος» (AEPS) ενσωματώθηκε στις κατευθύνσεις του Αρκτικού Συμβουλίου. Το Αρκτικό Συμβούλιο αποτελείται από τα πέντε αρκτικά παράκτια κράτη (Καναδά, Δανία/Γροιλανδία, Νορβηγία, Ρωσία και τις Η.Π.Α- όπως αποκαλούνται διαφορετικά «Α5») και τα τρία υπόλοιπα κράτη με αρκτική επικράτεια (Φινλανδία, Ισλανδία και Σουηδία), καθώς επίσης και Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων των αυτοχθόνων λαών

⁷⁴ Arctic Council (1999). *Arctic Environmental Protection Strategy*, σελ. 9-11. Βλ. σχετικό Παράρτημα.

⁷⁵ Arctic Council (1999), *ό.π.*, σελ. 3.

της αρκτικής επικράτειας που έχουν καθεστώς «Παρατηρητή» (Observers) στις συνεδριάσεις του Αρκτικού Συμβουλίου. Η σημαντική διαφορά μεταξύ του οργάνου του «Αρκτικού Συμβουλίου» και της «Στρατηγικής για την Προστασία του Περιβάλλοντος» (AEPS) ήταν ότι το Αρκτικό Συμβούλιο εφεξής δεν αρκείται σε διακηρύξεις προβληματισμού για το αρκτικό περιβάλλον, αλλά επιφορτίζεται πλέον με τις αρμοδιότητες σχεδίασης Προγραμμάτων για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη στην Αρκτική, μετάδοσης πληροφοριών, ενθάρρυνσης την εκπαίδευσης επί των αρκτικών ζητημάτων και προώθησης του επιστημονικού ενδιαφέροντος για την αρκτική γνώση και έρευνα.⁷⁶

Οι στόχοι του Αρκτικού Συμβουλίου

Το Αρκτικό Συμβούλιο εγκαινιάστηκε σαν ένα φόρουμ υψηλού επιπέδου που θα παρέχει:

- I. Τα μέσα για προώθηση της συνεργασίας, του συντονισμού, και της αλληλεπίδρασης μεταξύ των αρκτικών κρατών, με τη συμμετοχή των λαών της Αρκτικής για την αντιμετώπιση των κοινών αρκτικών προβλημάτων, και συγκεκριμένα τα ζητήματα της «βιώσιμης ανάπτυξης» και της «περιβαλλοντικής προστασίας» στην Αρκτική
- II. Την επιτήρηση και το συντονισμό προγραμμάτων που υλοποιούνται στο πλαίσιο της «Στρατηγικής για την Προστασία του Περιβάλλοντος»: Του Προγράμματος AMAP (Arctic Monitoring and Assessment Program)⁷⁷, Του Προγράμματος CAFF (Conservation of Arctic Flora and Fauna)⁷⁸, Του Προγράμματος PAME (Protection of the Arctic Marine Environment)⁷⁹, και Του Προγράμματος EPPR (Emergency, Preparedness and Response)⁸⁰
- III. Την Οργάνωση και το Συντονισμό ενός προγράμματος βιώσιμης ανάπτυξης, και

⁷⁶ **Arctic Council (1998). Report of the Senior Arctic Officials to the Arctic Council, Iqaluit, Canada, Part I(A).** Βλ. σχετικό Παράρτημα.

⁷⁷ Πρόγραμμα «Ελέγχου και Αξιολόγησης της Αρκτικής»

⁷⁸ Πρόγραμμα «Διατήρησης της Αρκτικής Χλωρίδας και Πανίδας»

⁷⁹ Πρόγραμμα «Προστασίας του Αρκτικού Θαλάσσιου Περιβάλλοντος»

⁸⁰ Πρόγραμμα «Πρόληψης Έκακτης Ανάγκης, Ετοιμότητας και Απόκρισης (Άμεσης Δράσης)

- IV. Τη Διάδοση των απαιτούμενων Πληροφοριών στη διεθνή κοινότητα, την ενθάρρυνση της εκπαίδευσης στα αρκτικά ζητήματα, και την προώθηση ανάλογου ερευνητικού και επιστημονικού ενδιαφέροντος.⁸¹

Τα κύρια καθήκοντα του Αρκτικού Συμβουλίου συμπεριλαμβάνουν την προστασία του αρκτικού περιβάλλοντος και τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Για την επίτευξη των δύο αυτών στόχων, το Αρκτικό Συμβούλιο έχει αναπτύξει μία σειρά από δράσεις. Όχι μόνο συνέχισε να συμπληρώνει το Πρόγραμμα της «Στρατηγικής για την Προστασία του Περιβάλλοντος» (AEPS), αλλά συγκρότησε και δύο νέα Προγράμματα Εργασίας: ένα Κείμενο για 'το Πλαίσιο της Βιώσιμης Ανάπτυξης' και το 'Σχέδιο Δράσης για την Εξάλειψη της Ρύπανσης στην Αρκτική' (Arctic Council Action Plan to Eliminate Pollution of the Arctic/ ACAP). Ειδικά, το Αρκτικό Συμβούλιο παρέχει τη δυνατότητα στους αυτόχθονους πληθυσμούς της Αρκτικής να συμμετέχουν στις εργασίες του. Συγκεκριμένα, το Αρκτικό Συμβούλιο έχει αναγνωσρίσει τέσσερις ομάδες εργασίας εν ονόματι των αυτοχθόνων πληθυσμών της αρκτικής περιοχής ως «Μόνιμους Παρατηρητές» σε κάθε τομέα εργασίας του Αρκτικού Συμβουλίου.

Το Αρκτικό Συμβούλιο είναι η πρώτη και η «μοναδική δια-κυβερνητική πρωτοβουλία για την Αρκτική που συμπεριλαμβάνει και τα οκτώ παράκτια αρκτικά κράτη. Ο χαρακτήρας του Αρκτικού Συμβουλίου είναι μία μοναδική εταιρική σχέση ανάμεσα στις κυβερνήσεις και στους φορείς που εκπροσωπούν τους αυτόχθονες πληθυσμούς. **Το Αρκτικό Συμβούλιο στοχεύει στην προστασία του περιβάλλοντος της Αρκτικής μέσα από ένα «οιονεί» νομοθετικό δια-κυβερνητικό φόρουμ επιφορτισμένου με τις αρμοδιότητες της υποβολής προτάσεων, της εφαρμογής, και της ανάπτυξης περιβαλλοντικών πολιτικών, αντί από μία πολυφωνία οκτώ εθνικών θεσμικών καθεστώτων που θα προσπαθούσαν να προστατέψουν μέσω της «Στρατηγικής για την Προστασία του Περιβάλλοντος» μία τόσο εύθραυστη περιοχή όπως είναι η Αρκτική.⁸²**

⁸¹ **Declaration on the Establishment of the Arctic Council, σελ 1.** Βλ.. σχετικό Παράρτημα.

⁸² **Weifang, Li and WuDi (2010). The analysis of the relationship between major East Asian countries and the Arctic Council , Σεούλ, Korea Maritime Institute- International Journal of Maritime Affaires and Fisheries, Vol. 2, No. 1, σελ. 81-82.**

Παρά το γεγονός ότι το Αρκτικό Συμβούλιο φαίνεται να αποτελεί ένα σημαντικό βήμα προς την κατεύθυνση της διαμόρφωσης ενός «ηχηρού» περιφερειακού νομικού συστήματος, η ύπαρξή του συμβάλλει ουσιαστικά στη διευκόλυνση της συνεργασίας ανάμεσα στα αρκτικά κράτη για την περιβαλλοντική προστασία και τη βιώσιμη ανάπτυξη, ενώ συνάμα δεν προβλέπει κάποιες δεσμευτικές υποχρεώσεις από την πλευρά των κρατών.⁸³

Οι πιο σημαντικοί τομείς δράσης του Αρκτικού Συμβουλίου

Εντός των τελευταίων δέκα ετών, το Αρκτικό Συμβούλιο έχει 'αφυπνίσει' τη διεθνή κοινότητα για τα αρκτικά ζητήματα, έχει αποτελέσει το πιο σημαντικό φόρουμ για την Αρκτική και έχει παίξει πρωταγωνιστικό ρόλο στις αρκτικές διακρατικές σχέσεις. Η περιβαλλοντική προστασία και η βιώσιμη ανάπτυξη στην Αρκτική είναι οι δύο κύριοι άξονες δράσης του Αρκτικού Συμβουλίου και επίσης θα εξελιχθούν στους πιο κομβικούς τομείς δράσεις από τους οποίους θα κριθεί ο αποτελεσματικός ή όχι ρόλος του. Ειδικότερα, το Αρκτικό Συμβούλιο είναι υπεύθυνο για τη λήψη κατάλληλων μέτρων στους παρακάτω τομείς:

◆ Η κλιματική αλλαγή- Περιβαλλοντική προστασία⁸⁴

Πρωταρχικός άξονας του «Αρκτικού Συμβουλίου» είναι η **«Στρατηγική για την Περιβαλλοντική Προστασία» (Arctic Environmental Protection Strategy/AEPS)** που υπογράφηκε ως μία πολυμερή συμφωνία που εγκαινίαζε την ευρύτερη συνεργασία για το αρκτικό περιβάλλον το 1991. Το Αρκτικό Συμβούλιο επιδιώκει την εξασφάλιση μίας αποτελεσματικής παγκόσμιας δράσης απέναντι στην κλιματική αλλαγή με την υιοθέτηση από όλα τα παράκτια κράτη των στόχων που υιοθετήθηκαν στη Διάσκεψη της Κοπεγχάγης για το κλίμα το Δεκέμβριο του 2009, ενώ παράλληλα ξεκίνησε να διαβιβάζει από εδώ και στο εξής τις τακτικές επιστημονικές Έκθέσεις του για την Αρκτική αναφορικά με τα επίπεδα χιονιού, πάγου και μόνιμων παγωμένων εκτάσεων (permafrost) για να συζητηθούν στις Διασκέψεις των Μελών των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή (COPs).⁸⁵ Επιπρόσθετα, αποφάσισε τη δημιουργία κατάλληλων «Ομάδων Εργασίας» για την

⁸³ Weifang, Li and WuDi (2010), ό.π., σελ. 82.

⁸⁴ Αργότερα επιχειρούμε μία κριτική για την αποτελεσματικότητα αυτών των δράσεων στην υποενότητα 3.2.β).

⁸⁵ Conferences of the Parties

παρακολούθηση των ενεργειών και της σύστασης περαιτέρω προτάσεων. Κυριότερες δημοσιευμένες Εκθέσεις του Αρκτικού Συμβουλίου είναι «Η Κατάσταση του Αρκτικού Περιβάλλοντος» (State of the Arctic Environment Report) το 1997, «Η Αξιολόγηση των Επιπτώσεων της Κλιματικής Αλλαγής» (Arctic Climate Impact Assessment) το 2004, «Η Αναφορά για την Ανθρώπινη Δραστηριότητα στην Αρκτική» (Arctic Human Development Report) το 2004, «Αξιολόγηση του Πετρελαίου και του Φυσικού Αερίου στην Αρκτική» (Arctic Oil and Gas Assessment).

♦ Θαλάσσιο Περιβάλλον⁸⁶

Το Αρκτικό Συμβούλιο έχει ξεκινήσει τη συνεργασία από κοινού με τον «Διεθνή Ναυτιλιακό Οργανισμό» (International Maritime Organization) για την ανάπτυξη σχετικών μέτρων για τη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από τη ναυσιπλοΐα στα αρκτικά ύδατα. **Κύρια μέριμνα του Συμβουλίου είναι η αναβάθμιση των κατευθυντήριων γραμμών πλεύσης για τα πλοία που διέρχονται από ύδατα καλυμμένα από πάγο (the Guidelines for Ships Operating in Arctic Ice-Covered Waters) και η εξέταση υποχρεωτικής εφαρμογής ορισμένων όρων που θέτει ο «Διεθνής Ναυτιλιακός Οργανισμός» (IMO).** Ταυτόχρονα, το Αρκτικό Συμβούλιο πραγματοποιεί διαβουλεύσεις με τον «Διεθνή Ναυτιλιακό Οργανισμό» για να εξασφαλίσει ότι το θεσμικό πλαίσιο για την παγκόσμια ασφαλή ναυσιπλοΐα και την πρόληψη της θαλάσσιας ρύπανσης που θα εξασφαλιστεί και για την περιοχή της Αρκτικής μέσω της θέσης συγκεκριμένων υποχρεωτικών απαιτήσεων. Ενδεικτικότερο έργο όλων αποτελεί η εκπόνηση της επιστημονικής Έκθεσης «Η Αξιολόγηση της Αρκτικής Θαλάσσιας Ναυσιπλοΐας» (An Arctic Marine Shipping Assessment) το 2009.⁸⁷

♦ Ενέργεια⁸⁸

Το Αρκτικό Συμβούλιο μολονότι συμφώνησε στα ευρήματα και στις συστάσεις της επιστημονικής Έκθεσης «των Ομάδων Εργασίας του» σχετικά με τις επιτρεπόμενες δραστηριότητες πετρελαίου και φυσικού αερίου στην Αρκτική και τις πιθανές περιβαλλοντικές συνέπειες, τονίζει, ότι μολονότι υπήρχε σημαντική πρόοδος στην τεχνολογία, στη διαχείριση, και στους κανονισμούς που έχουν μειώσει σημαντικά τις επιπτώσεις από τις δραστηριότητες πετρελαίου και φυσικού αερίου

⁸⁶ Αργότερα επιχειρούμε μία κριτική για την αποτελεσματικότητα αυτών των δράσεων στην υποενότητα 3.2.β).

⁸⁷ «**AMSA 2009 Report**». Βλ. σχετικό Παράρτημα

⁸⁸ Αργότερα επιχειρούμε μία κριτική για την αποτελεσματικότητα αυτών των δράσεων στην υποενότητα 3.2.β).

στην περιοχή, ο περιβαλλοντικός κίνδυνος παραμένει ακόμη. Πρόσφατα, παρότρυνε τα κράτη-μέλη να εφαρμόσουν προληπτικά το κανονιστικό πλαίσιο για το περιβάλλον «ο ρυπαίνων πληρώνει», όπως αντανακλάται στους κανόνες 15 και 16 της «Διακήρυξης του Ρίο» για το Περιβάλλον⁸⁹, και ανακοίνωσε ότι θα ηγείται το ίδιο πλέον της σύνταξης τακτικών επιστημονικών Εκθέσεων για την εξερεύνηση, ανάπτυξη, μεταφορά και αποθήκευση πετρελαίου, καθώς και των προτάσεων για τη θεσπίση κατάλληλης νομοθεσίας και ελέγχου.

◆ Ρύποι⁹⁰

Η πέμπτη Υπουργική Διάσκεψη του Αρκτικού Συμβουλίου δέχθηκε το 'Σχέδιο Δράσης για την Εξάλειψη της Ρύπανσης στην Αρκτική' (Arctic Council Action Plan to Eliminate Pollution of the Arctic/ ACAP) ως μία επίσημη «Ομάδα Εργασίας». Η Έκθεση που δημοσίευσε για την Αρκτική το 2009 υπογραμμίζει ότι ναι μεν έχει υπάρξει πρόοδος μέσα από πολιτικές πράξεις για την αντιμετώπιση του περιβαλλοντικού κινδύνου από τους έμμοτους οργανικούς ρύπους, αλλά ο κίνδυνος της αρκτικής περιβαλλοντικής ρύπανσης εξακολουθεί να υφίσταται. Οι έμμοτοι οργανικοί ρύποι (POPs) δεν υπόκεινται σε καθεστώς διεθνούς ελέγχου, και για αυτό το λόγο ήδη το Αρκτικό Συμβούλιο σχεδιάζει την πιθανότητα να το εντάξει στις διαπραγματεύσεις της διεθνούς κοινότητας.

◆ Βιοποικιλότητα⁹¹

Η συμβολή του Αρκτικού Συμβουλίου στο Διεθνές Έτος Βιοποικιλότητας 2010 ήταν η δημοσίευση της επιστημονικής Έκθεσης για την Αρκτική Βιοποικιλότητα (Arctic Highlights Report of Arctic Biodiversity Assessment), η οποία προβλήθηκε και ως επιστημονική απόδειξη της προόδου του στόχου που είχε τεθεί από τα Ηνωμένα Έθνη το 2010 για τη διατήρηση της Βιοποικιλότητας υπό τους όρους της «Σύμβασης

⁸⁹ Κανόνας 15: Όλα τα κράτη θα πρέπει να εφαρμόζουν προληπτικά μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος βάσει των δυνατοτήτων τους. Όπου υπάρχουν απειλές για τη πιθανή πρόκληση ανεπανόρθωτης περιβαλλοντικής βλάβης, η έλλειψη πλήρων επιστημονικών στοιχείων δε θα πρέπει σε καμία περίπτωση να προβάλλεται ως δικαιολογία για την οποιαδήποτε αναβολή δαπανηρών μέτρων που μπορούν να αποτρέψουν την περιβαλλοντική υποβάθμιση. Πηγή: <http://habitat.igc.org/agenda21/rio-dec.htm>.

Κανόνας 16: Οι εθνικές κυβερνήσεις θα πρέπει να προσπαθούν τη 'διεθνοποίηση των περιβαλλοντικών δαπανών' για τη χρήση οικονομικότερων μεθόδων, λαμβάνοντας υπόψη ότι, σε κάθε περίπτωση, ο ρυπαίνων πρέπει να αναλαμβάνει το κόστος της ρύπανσης που έχει προκαλέσει εις βάρος του δημοσίου συμφέροντος, και χωρίς να παρακαλώσει το διεθνές εμπόριο και τις διεθνείς επενδύσεις. Πηγή: <http://habitat.igc.org/agenda21/rio-dec.htm>.

⁹⁰ Αργότερα επιχειρούμε μία κριτική για την αποτελεσματικότητα αυτών των δράσεων στην υποενότητα 3.2.β).

⁹¹ Αργότερα επιχειρούμε μία κριτική για την αποτελεσματικότητα αυτών των δράσεων στην υποενότητα 3.2.β).

των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιοποικιλότητα». Με αυτόν τον τρόπο το Συμβούλιο αναγνώρισε τη δυνατότητα ελέγχου της διεθνούς κοινότητας στο ζήτημα της διατήρησης της Βιοποικιλότητας και στην περιοχή της Αρκτικής και με τη ενεργή συνδρομή των τοπικών κοινοτήτων.

◆ Ασφάλεια⁹²

Ζητήματα ασφάλειας στην αρκτική περιοχή ρητά εξαιρούνται από τις θεσμοθετημένες αρμοδιότητες του Αρκτικού Συμβουλίου, όπως αναφέρεται στην ιδρυτική διακήρυξη του Αρκτικού Συμβουλίου το 1996⁹³, αλλά κυρίως όπως ανήγγειλαν τα πέντε αρκτικά κράτη στη «Διακήρυξη στο Ilulissat» της Γροιλανδίας κατά τη διάρκεια συνέλευσης του Αρκτικού Συμβουλίου από τις 27 έως 29 Μαΐου 2008, όπου τα πέντε μέλη ισχυρίστηκαν ότι το κείμενο «της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας» παρέχει επαρκώς γερά θεμέλια για υπεύθυνη διαχείριση των αρκτικών ζητημάτων και δεν κρίνεται απαραίτητη μία νέα διακυβερνητική δομή. Ειδικότερα, τα πέντε κράτη μέλη συνομολόγησαν στο εξής: «Το (νομικό κείμενο) του Δικαίου της Θάλασσας κάνει λόγο για τα κατεξοχήν δικαιώματα και τις υποχρεώσεις (των παράκτιων αρκτικών κρατών) αναφορικά με την οριοθέτηση των εξωτερικών ορίων της υφαλοκρηπίδας (τους), την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος, συμπεριλαμβανομένων και των περιοχών καλυμμένων από πάγο, την ελευθερία της ναυσιπλοΐας, τη θαλάσσια επιστημονική έρευνα, και τις υπόλοιπες χρήσεις των θαλάσσιων περιοχών. Το συγκεκριμένο (νομικό) πλαίσιο παρέχει γερά θεμέλια για την υπεύθυνη διαχείριση (της αρκτικής περιοχής) από τα πέντε παράκτια κράτη και τους υπόλοιπους δρώντες του Αρκτικού Ωκεανού μέσα από την εφαρμογή τους σε εθνικό επίπεδο. Συνεπώς δεν παρατηρούμε καμία ανάγκη για την ανάπτυξη ενός καινούργιου περιεκτικού νομικού καθεστώτος για την διακυβέρνηση του Αρκτικού Ωκεανού. Θα παραμένουμε ενήμεροι όσον αφορά την ανάπτυξη του Αρκτικού Ωκεανού και θα εξακολουθήσουμε να εφαρμόζουμε τα κατάλληλα μέτρα».⁹⁴

Αναλυτικά, το ευαίσθητο και αμφιλεγόμενο ζήτημα της ασφάλειας στην Αρκτική, οι διασυννοριακές διαφορές, η θέση των αρκτικών κρατών στο Αρκτικό Συμβούλιο, ο ρόλος του Αρκτικού Συμβουλίου και η συμμετοχή του NATO

⁹² Αργότερα επιχειρούμε μία κριτική για την αποτελεσματικότητα αυτών των δράσεων στην υποενότητα 3.2.β).

⁹³ «Το Αρκτικό Συμβούλιο εξαιρείται από την ενασχόλησή του με ζητήματα στρατιωτικής ασφάλειας», **Declaration on the Establishment of the Arctic Council**, σελ 2. Βλ. σχετικό Παράρτημα

⁹⁴ «The Ilulissat Declaration», Arctic Ocean Conference Ilulissat Greenland, 27-29 May 2008. Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα: http://www.oceanlaw.org/downloads/arctic/Ilulissat_Declaration.pdf (τελευταία προσπέλαση 10 Ιανουαρίου 2011).

διαμορφώνουν ένα ιδιαίτερο σκηνικό στον προσπελάσιμο πλέον Βορρά το οποίο θα εξετάσουμε αναλυτικά στο 4^ο κεφάλαιο.

Δομή-Σύνθεση Αρκτικού Συμβουλίου

Μόνιμα Μέλη: Τα οκτώ Μόνιμα κράτη-μέλη που απαρτίζουν το Αρκτικό Συμβούλιο όπως αναφέραμε και προηγουμένως είναι: **ο Καναδάς, η Δανία (εκπροσωπώντας τη Γροιλανδία και τα νησιά Faroe), η Φινλανδία, η Ισλανδία, η Νορβηγία, η Ρωσία, η Σουηδία και οι Η.Π.Α.** Μόνιμα Κράτη-Μέλη του Αρκτικού Συμβουλίου μπορεί να αποτελέσουν με βάση την ιδρυτική Διακήρυξη του Συμβουλίου, μόνο τα κράτη με αρκτική επικράτεια, τα «Αρκτικά Κράτη».⁹⁵

Μόνιμοι Παρατηρητές: Τους «Μόνιμους Παρατηρητές» του Αρκτικού Συμβουλίου αποτελούν : i) οι οργανώσεις των αυτόχθονων πληθυσμών του Αρκτικού Κύκλου: «Η Διάσκεψη Πέριξ του Βορείου Πόλου των Εσκιμών» (The Inuit Circumpolar Conference), «Το Συμβούλιο των Saami» (The Saami Council), «Ο Σύνδεσμος των αυτοχθόνων μειονοτήτων στο μακρινό Βορρά, στη Σιβηρία και στην ανατολική πλευρά της Ρωσικής Ομοσπονδίας» (The Association of Indigenous Minorities in the Far north, Siberia and the Far East of the Russian Federation)^{96 97} , και ii) **τα ευρωπαϊκά κράτη: Γαλλία, Γερμανία, Ολλανδία, Πολωνία, Ισπανία, Ηνωμένο Βασίλειο.**⁹⁸ «Μόνιμοι Παρατηρητές» του Αρκτικού Συμβουλίου μπορούν να αποτελέσουν και μη αρκτικά κράτη, παγκόσμιοι και περιφερειακοί διακυβερνητικοί οργανισμοί, διακοινοβουλευτικοί οργανισμοί και μη κυβερνητικοί οργανισμοί.⁹⁹

Οι «Μόνιμοι Παρατηρητές» καλούνται στις υπουργικές διασκέψεις, καθώς και σε όλες τις συναντήσεις και εργασίες του Αρκτικού Συμβουλίου, και τους δίνεται η δυνατότητα συμμετοχής σε όσες επιθυμούν, ακόμη και σε όλες εάν είναι εφικτό εκ μέρους τους.¹⁰⁰ Ο θεσμός του «Μόνιμου Παρατηρητή» θα συνεχιστεί για όσο χρονικό διάστημα συναινούν πάνω σε αυτό τα μέλη του Υπουργικού Συμβουλίου. **Όποιος «Μόνιμος Παρατηρητής» τυγχάνει να εμπλακεί σε διαδικασίες που αντιβαίνουν**

⁹⁵ **Declaration on the Establishment of the Arctic Council, σελ 2.** Βλ. Σχετικό Παράρτημα.

⁹⁶ **Declaration on the Establishment of the Arctic Council, σελ 2.** Βλ. Σχετικό Παράρτημα.

⁹⁷ Από το 2010, έξι κοινότητες των αυτόχθονων της Αρκτικής έχουν καθεστώς Μόνιμου Παρατηρητή στις εργασίες του Αρκτικού Συμβουλίου, και εκπροσωπούνται από τις εξής Οργανώσεις: «Aleut International Association», «Arctic Athabaskan Council», «Gwich'in Council International», «Inuit Circumpolar Council», «Russian Association of Indigenous Peoples of the North (RAIPON)», and «the Saami Council».

⁹⁸ Από την Ιστοσελίδα: http://en.wikipedia.org/wiki/Arctic_Council

⁹⁹ **Declaration on the Establishment of the Arctic Council, σελ 2.** Βλ. σχετικό Παράρτημα.

¹⁰⁰ Από την Ιστοσελίδα: http://en.wikipedia.org/wiki/Arctic_Council

στην ιδρυτική Διακήρυξη του Συμβουλίου, θα αναστέλλεται αυτόματα η ιδιότητα του ως «Μόνιμος Παρατηρητής».¹⁰¹ Βάση κοινών θέσεων το 2009 από τη Νορβηγία, τη Σουηδία, την Ισλανδία και των Η.Π.Α παρέχεται η δυνατότητα ενδεχόμενης αύξησης των «Μόνιμων Παρατηρητών» , όπως της Ε.Ε, της Κίνας, της Ιαπωνίας, της Ινδίας και της Ιταλίας οι οποίες έχουν υποβάλει αίτηση για «Μόνιμοι Παρατηρητές». Η Σουηδία, η Φινλανδία, η Ισλανδία και στο σύνολό της σαν υποψήφιος αρκτικός δρων η Ε.Ε έχουν σταδιακά αναπτύξει μία αρκτική πολιτική έκαστη, με χαρακτηριστικότερη από όλες την έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής το 2008 και τη δημοσίευση της αναμενόμενης επόμενης Έκθεσής της τον Ιούνιο του 2011.

Η περίπτωση των «οιονεί Παρατηρητών» (ad hoc observers) → Η δυνατότητα εξέλιξης σε «Μόνιμους Παρατηρητές» (Permanent Observers)

Τα κράτη «οιονεί Παρατηρητές» στο Αρκτικό Συμβούλιο είναι: η Κίνα, η Ευρωπαϊκή Ένωση, η Ιταλία, η Ιαπωνία και η Νότια Κορέα.¹⁰² Η μεγαλύτερη διαφορά μεταξύ των «Μόνιμων Παρατηρητών» και των «οιονεί Παρατηρητών» είναι ότι οι «οιονεί Παρατηρητές» έχουν περιορισμένη παρουσία και συμμετοχή σε συγκεκριμένες συναντήσεις κατόπιν απαιτούμενης αίτησής τους εκ των προτέρων προς το Αρκτικό Συμβούλιο,¹⁰³ στοιχείο που αποδεικνύει ότι η συμμετοχή των «οιονεί Παρατηρητών» στις Υπουργικές Διασκέψεις του Αρκτικού Συμβουλίου προϋποθέτουν τη συγκατάθεση από όλα τα αρκτικά κράτη-μέλη.

Προϋποθέσεις που οριστικοποιήθηκαν από την υπουργική συνάντηση στο Nuuk της Γροιλανδίας το Μάιο του 2011 για την εξέλιξη των «οιονεί Παρατηρητών» σε «Μόνιμους» : 1) ο αιτών θα πρέπει να αποδέχεται και να υποστηρίζει τη Διακήρυξη εγκαινίασης του θεσμού του Αρκτικού Συμβουλίου, 2) να αναγνωρίζει την κυριαρχία των παράκτιων αρκτικών κρατών στην Αρκτική, 3) να αναγνωρίζει το δικαίωμα των αρκτικών κρατών να διοικούν τον Αρκτικό Ωκεανό όπως ορίζεται από το νομικό κείμενο της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, και 4) να σέβεται και να αναγνωρίζει τα δικαιώματα των αυτόχθονων πληθυσμών στη λήψη των αποφάσεων για Αρκτική.¹⁰⁴ Προς το παρόν,

¹⁰¹ «Arctic Council Rules of Rrocedure», Παράρτημα V, Αρ. 37, σελ. 7. Βλ. Παράρτημα ????

¹⁰² Από την Ιστοσελίδα: http://en.wikipedia.org/wiki/Arctic_Council

¹⁰³ Από την Ιστοσελίδα: http://en.wikipedia.org/wiki/Arctic_Council

¹⁰⁴ Mathiassen, Aqissiaq (2011). «Nuuk Declaration adopted at the Ministerial Meeting of the Arctic Council». Από την Ιστοσελίδα:

τα κράτη που έχουν υποβάλει αίτηση για το καθεστώς του «Μόνιμου Παρατηρητή» και έχει απορριφθεί η αίτησή τους στην προηγούμενη Υπουργική Διάσκεψη στο Tromso της Νορβηγίας το 2009, αλλά και επίσης χωρίς να σημειώνεται και κάποια πρόοδος στη φετινή Διάσκεψη στο Nuuk της Γροιλανδίας, είναι: η Ευρωπαϊκή Ένωση, η Κίνα, η Ιαπωνία και η Νότιος Κορέα.

http://uk.nanoq.gl/Emner/News/News_from_Government/2011/05/Nuuk_Declaration_Ministerial_Meeting_the_Arctic_Council.aspx (τελευταία προσπέλαση 20 Μαΐου 2011).

β) «Κακοφωνία» διεθνών πρωτοβουλιών και ανάγκη ενιαίας θεσμοθετημένης δράσης;

«Άραγε, μήπως το νομικό καθεστώς που διέπει την Αρκτική χαρακτηρίζεται από μία κακοφωνία διεθνών πρωτοβουλιών;» διερωτάται ο περιβαλλοντολόγος και επιστήμονας Oran Young στο άρθρο του «The Internationalization of the Circumpolar North: Charting Course for the 21st Century» που είχε δημοσιεύσει ήδη από το 2000¹⁰⁵. Αρκετοί πολιτικοί επιστήμονες τάσσονται υπέρ της διαμόρφωσης ενός ολοκληρωμένου και περιεκτικού καθεστώτος, ή με άλλα λόγια, τάσσονται υπέρ της δημιουργίας μιας συνταγματικής σύμβασης έτσι ώστε η Αρκτική να αντιμετωπίζεται πλέον ως μια ξεχωριστή περιοχή στη διεθνή κοινότητα. Αναμφίβολα, η θετική εμπειρία από τη δημιουργία της «Συνθήκης για την Ανταρκτική» στο Νότιο Πόλο τρέφει ελπίδες για τη διαμόρφωση μιας αντίστοιχης «Συνθήκης για την Αρκτική» στο Βόρειο Πόλο. Ωστόσο, σε αυτό το σημείο ο Oran Young προβάλλει ως ανασταλτικό παράγοντα το κόστος διεκπεραίωσης μιας τέτοιας Συνθήκης και εμφανίζεται πεπεισμένος ότι η πιθανότητα να κινηθεί η διεθνής κοινότητα προς αυτήν την κατεύθυνση είναι μικρή.

¹⁰⁵ **Young, Oran R. (2000).** *The Internationalization of the Circumpolar North: Charting a Course for the 21st Century*, **The Stefansson Arctic Institute and individual authors, σελ. 2.**
Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα: <http://www.thearctic.is/articles/topics/internationalization/enska/index.htm>
(τελευταία προσπέλαση 18 Μαρτίου 2011).

Τα «αγκάθια» του Νομικού Καθεστώτος που διέπει την Αρκτική

Προτάσεις δραστηκής βελτίωσης για την αποτελεσματικότητα και επικαιροποίηση

Εάν λοιπόν αποκλείσουμε κάθε ενδεχόμενο δημιουργίας μιας ολοκληρωμένης και ενιαίας «Συνθήκης για την Αρκτική» στο άμεσο μέλλον, μήπως θα πρέπει να ελαχιστοποιηθούν και να αρθούν τα προβλήματα που ανακύπτουν από την παρούσα θεσμική αλληλεπίδραση;

I. Ισχυροποίηση παρόντος «ήπιου»¹⁰⁶ νομικού πλαισίου για την Αρκτική ή προώθηση ενός συνεκτικού νομικού πλαισίου με δεσμευτικό χαρακτήρα;

Η κατεύθυνση της ισχυροποίησης του παρόντος θεσμικού πλαισίου για την Αρκτική, όπως ήδη διαμορφώνεται, θέση στην οποία συνηγορεί η πλειονότητα των παράκτιων αρκτικών κρατών, βρίσκει αντίθετο το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, όταν το Μάρτιο του 2009 έθεσε επί τάπητος στις επίσημες συνεδριάσεις του την προώθηση ενός ψηφίσματος για την υλοποίηση της «Σύμβασης για την Αρκτική», ισχυριζόμενο ότι «η γεωπολιτική ουδετεροποίηση της περιοχής θα οδηγούσε σε μία μεγαλύτερη συνεργασία μεταξύ των κρατών πέριξ του Αρκτικού κύκλου, που θα ήταν δυνατό να επιτευχθεί μέσω της Σύμβασης για την Αρκτική». Αυτό αντικατοπτρίζει μία προληπτική προσέγγιση για την εδραίωση της ασφάλειας στη περιοχή που εφαρμόζεται εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Εντούτοις, οι περισσότερες από τις πρόσφατες θεσμικές πρωτοβουλίες που εστιάζουν στη διεθνή συνεργασία πέριξ του Βορρά, με κυριότερες τη «Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας» (UNCLOS), τους κανόνες του «Διεθνούς Ναυτιλιακού Οργανισμού» (IMO) μέσω της εφαρμογής τους από το Αρκτικό Συμβούλιο, έχουν το χαρακτήρα ενός ήπιου νομικού πλαισίου προαιρετικού

¹⁰⁶ **Young, Oran R. (2000). *The Internationalization of the Circumpolar North: Charting a Course for the 21st Century*, The Stefansson Arctic Institute and individual authors, σελ. 6.**
Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα: <http://www.thearctic.is/articles/topics/internationalization/enska/index.htm>
(τελευταία προσπέλαση 18 Μαρτίου 2011).

δεσμευτικού χαρακτήρα, παρά ενός αυστηρού δεσμευτικού νομικού πλαισίου. Οι υποστηρικτές περισσότερο δεσμευτικών από νομικής πλευράς πρωτοβουλιών επισημαίνουν την απαραίτητη ανάγκη να αισθάνονται τα κράτη- μέλη του Αρκτικού Συμβουλίου ότι είναι δεσμευμένα απέναντι στις αποφάσεις της υπουργικής συνέλευσης έτσι ώστε να μην τις αψηφούν ή τις παρακάμπτουν προς όφελος της οικονομικής αξιοποίησης ενεργειακών κοιτασμάτων ή εκμετάλλευσης πολύτιμων μεταλλευμάτων εις βάρος αφενός του αρκτικού οικοσυστήματος και του πολιτισμού των αυτόχθονων πληθυσμών των αρκτικών περιοχών και αφετέρου της διασφάλισης της ασφάλειας και σταθερότητας του διακρατικού συστήματος στο Βορρά. Οι αποφάσεις που λαμβάνονταν μέχρι πρότινος από το Αρκτικό Συμβούλιο αρκούσαν μόνο στο πλαίσιο των «υπουργικών δηλώσεων», παρά της «υποχρεωτικής επικύρωσης με δεσμευτική ισχύ».¹⁰⁷

Στο αντίπαλο στρατόπεδο, υπάρχουν και τα επιχειρήματα μιας μεγάλης μερίδας επιστημόνων, μεταξύ των οποίων και του Oran Young, που υποστηρίζουν ότι ένα ήπιο θεσμικό καθεστώς μη δεσμευτικού χαρακτήρα παρέχει μεγαλύτερη ευελιξία στην υποβολή καινοτόμων προτάσεων προς συμφωνία, όπως για παράδειγμα η πρόταση της διεύρυνσης των «Μόνιμων Παρατηρητών» του Αρκτικού Συμβουλίου, και με αυτόν τον τρόπο παρέχεται ο απαιτούμενος χρόνος στη διεθνή κοινότητα και πόσω μάλλον στα ίδια τα παράκτια αρκτικά κράτη να προσαρμοστούν σταδιακά στο συνεχώς μεταβαλλόμενο «status» στην Αρκτική και να προβούν στην αναγκαία συνεργασία. Την ίδια εκδοχή υποστηρίζει και η ερευνήτρια Dr Natalia Loukacheva στο άρθρο της «Legal Challenges in the Arctic» όπου υποστηρίζει ότι ένα δίκτυο ήπιου νομικού πλαισίου όπως διακηρύξεις, ανεπίσημοι διακανονισμοί, και προσπάθειες προώθησης της συνεργασίας μεταξύ των θεσμών στην αρκτική περιοχή, μπορούν να ανταπεξέλθουν στα προβλήματα που ανακύπτουν από το σύγχρονο αρκτικό ζήτημα πολύ πιο αποτελεσματικά από την ύπαρξη ενός σκληρού και αυστηρού νομικού πλαισίου. Πρώτον, οι δράσεις ποικίλων φόρουμ για την Αρκτική όπως του «Αρκτικού Συμβουλίου» (Arctic Council), του «Σκανδιναβικού Συμβουλίου» (Nordic Council), του «Σκανδιναβικού Συμβουλίου των Υπουργών» (the Nordic Council of Ministers), και άλλων φορέων περιβαλλοντικής συνεργασίας όπως του «Πανεπιστημίου της Αρκτικής» (University of the Arctic), καταδεικνύουν με βάση την ερευνήτρια τα οφέλη που προκύπτουν για την αρκτική περιοχή από την εφαρμογή των ανεπίσημων αυτών πρακτικών μη υποχρεωτικού χαρακτήρα. Δεύτερον, ο ολοένα και μεγαλύτερος βαθμός διακυβερνητικής συνεργασίας που προκύπτει σε ποικίλα επίπεδα διακυβέρνησης στο Βορρά οδηγεί σε ένα πλήθος

¹⁰⁷

Young, Oran R. (2000), ό.π., σελ. 7.

αποτελεσματικών διακυβερνητικών συμφωνιών. Τρίτον, οι δράσεις Μη Κυβερνητικών Οργανισμών, όπως του πιο γνωστού ΜΚΟ «Το Συμβούλιο των Εσκιμών περίξ του Βόρειου Πόλου» (the Inuit Circumpolar Council) που εκπροσωπεί πάνω από 155.000 Εσκιμούς της Αλάσκας, των τεσσάρων περιφερειών του Καναδά, της Γροιλανδίας και της χερσονήσου της Chukotka στη ΒΑ Ρωσία, αποδεικνύουν ότι, παρά την περιοριστική δράση τους τις περισσότερες φορές προβάλλουν τα πιο κρίσιμα ζητήματα των βόρειων κοινωνιών και συστήνουν καινοτόμες προτάσεις συγκριτικά με τη δυσκινησία των εθνικών κυβερνήσεων των Η.Π.Α, του Καναδά, της Δανίας και της Ρωσικής Ομοσπονδίας.¹⁰⁸

Το ερώτημα όμως που θα θέλαμε να προβάλλουμε εμείς είναι: «Η διάσωση της Αρκτικής μπορεί να δεχθεί άλλη πίστωση χρόνου; Αντ'αυτού, μήπως θα έπρεπε οι ρυθμοί κοινής συνεννόησης για ένα σταθερό περιβαλλοντικό πλαίσιο και μία σαφή θεσμική νομιμοποίηση της αρκτικής εμπορικής και βιομηχανικής αξιοποίησης της Αρκτικής υπό αυστηρούς όρους, να επιταχυνθούν στους κόλπους του Συμβουλίου;»

II. Μη διαφοροποίηση ρόλου και δράσεων μεταξύ Θεσμικού Πλαισίου και Θεσμικών Οργάνων για Αρκτική- Τα αντιφατικά χαρακτηριστικά

Ένα εντυπωσιακό χαρακτηριστικό για τον πρόσφατο πολλαπλασιασμό των προσπαθειών για ενδυνάμωση της διεθνούς συνεργασίας στα βόρεια γεωγραφικά πλάτη είναι το φαινομενικά τυχαίο συνονθύλευμα θεσμών και φορέων που έχουν επιφορτιστεί με την επίλυση των αρκτικών ζητημάτων. Για παράδειγμα, υπάρχουν αυθύπαρκτοι μεμονωμένοι φορείς και οργανισμοί (όπως το «Βόρειο Φόρουμ») που δεν έχουν καμία ευδιάκριτη σύνδεση με κάποιο θεσμικό καθεστώς. Αντίστροφα, υπάρχει θεσμικό καθεστώς (όπως η «Συνθήκη για την Προστασία της Πολικής Αρκούδας» που δε διαθέτουν κάποιο όργανο ή φορέα επιφορτισμένο με διοικητικά καθήκοντα. Επιπλέον, υπάρχουν θεσμικές πρωτοβουλίες μεγάλου βεληνεκούς όπως είναι το «Αρκτικό Συμβούλιο», του οποίου ο ρόλος και οι αρμοδιότητες κινούνται ανάμεσα σε θεσμικό επίπεδο και οργανωτικό-διοικητικό.

Αυτό που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια είναι οργανισμοί και φορείς να γεννούν θεσμικά καθεστώτα, ή αντίστροφα, θεσμικά καθεστώτα να γεννούν την

¹⁰⁸ **Loukacheva, Natalia (2006). *Legal Challenges in the Arctic*, Munk Centre for International Studies, University of Toronto, Canada, σελ. 2.**

ανάγκη διαμόρφωσης σχετικών οργανισμών και φορέων για τη διοίκησή τους. Κατ'επέκταση, το παρόν Νομικό Καθεστώς για την Αρκτική όπως έχει διαμορφωθεί κρίνεται ως «προβληματικό»¹⁰⁹, καθώς παρουσιάζει αρκετά νομικά κενά και ασάφειες, μολοντί δικαιολογείται απόλυτα ο συγκεκριμένος θεσμικός και οργανωτικός πολυτεμαχισμός καθώς το ζήτημα της Αρκτικής είναι κάτι πολύ φρέσκο και άγνωστο στην «ατζέντα» της διεθνούς κοινότητας. Ωστόσο, κατά την κρίση μας η διαφοροποίηση ρόλων και αρμοδιοτήτων μεταξύ θεσμών και οργανισμών κρίνεται απαραίτητη για τη δρομολόγηση ενός σαφούς νομικού πλαισίου δράσης στην Αρκτική.

III. Αλλοεπικαλυπτόμενες αρμοδιότητες υπαρχόντων φορέων και οργάνων → Ενδυνάμωση θεσμικού ρόλου του Αρκτικού Συμβουλίου (περιβάλλον, οικονομική ανάπτυξη και την ασφάλεια) Επαύξηση αρμοδιοτήτων δράσης για ειρηνική διακρατική συνύπαρξη στον Αρκτικό Κύκλο- Ευελιξία στη Σύθεσή του για σταθερότητα μέσω της διακρατικής στρατηγικής συνεργασίας

- ✦ Κρίνεται σημαντικό το Αρκτικό Συμβούλιο να αναπτύσσει πλέον μία ολοκληρωμένη και ενιαία προσέγγιση για την περιβαλλοντική προστασία και τη βιώσιμη ανάπτυξη στην περιοχή του αρκτικού κύκλου. Κάτι το οποίο είδαμε να εγκαινιάζεται σταδιακά μέσω της πρώτης στα χρονικά δεσμευτικής συμφωνίας στην οποία συνομολόγησαν όλα τα μέλη του Αρκτικού Συμβουλίου στην πρόσφατη υπουργική συνάντηση στο Νιουκ της Γροιλανδίας στις 12 Μαΐου 2011, τη «Συμφωνία Έρευνας και Διάσωσης» (The Search and Rescue Agreement):

«...Ανακοινώνουμε την Συμφωνία Συνεργασίας για την Έρευνα και τη Διάσωση στον αεροναυτικό και θαλάσσιο τομέα στην Αρκτική, ως την πρώτη νομικά δεσμευτική συμφωνία που διαπραγματεύθηκε υπό την αιγίδα του Αρκτικού Συμβουλίου»¹¹⁰

«Αποφασίζουμε ότι το Αρκτικό Συμβούλιο θα πρέπει να συνεχίσει να εργάζεται προς την κατεύθυνση εύρεσης λύσεων για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που αναδύονται, αξιοποιώντας ένα ευρύ φάσμα προσεγγίσεων»¹¹¹.

¹⁰⁹ Young, Oran R. (2000), ό.π., σελ. 7.

¹¹⁰ Βλ. σχετικό Παράρτημα.

¹¹¹ Βλ. σχετικό Παράρτημα.

- ✦ Κρίνεται αναγκαία η αποφόρτιση του Αρκτικού Συμβουλίου από πλεονάζουσες αρμοδιότητες και εστίαση στις κατεχοχόν σημαντικές, προκειμένου να καταστεί ένα ισχυρό θεσμικό όργανο για τη ρύθμιση των αρκτικών ζητημάτων

Η πρώτη κατεύθυνση στην οποία θα πρέπει να εστιάσει η διεθνής κοινότητα είναι η έννοια της «επικουρικότητας» μεταξύ των θεσμικών φορέων, και η αφαίρεση κοινών αρμοδιοτήτων μεταξύ τους.

- ✦ Κρίνεται απαραίτητο το Αρκτικό Συμβούλιο να θεσπίσει διαδικασίες που θα καταστούν έγκυρες ερμηνείες όπου οι δράσεις δύο ή περισσότερων διακριτών θεσμικών καθεστώτων αλληλοεπικαλύπτονται.
- ✦ Κρίνεται σημαντική η ευελιξία στη διεύρυνση της σύνθεσης του Αρκτικού Συμβουλίου έτσι ώστε να διανέμεται εξίσου στα ενδιαφερόμενα κράτη η αρκτική ευθύνη

Για τη διαμόρφωση ενός σταθερού διακρατικού συστήματος στο αρκτικό κύκλο όπου δε θα διασαλεύεται η ασφάλεια και η ειρήνη με άγνωστες περιβαλλοντικές συνέπειες για όλο τον πλανήτη, κρίνεται απαραίτητη η σταδιακή διεύρυνση της «αρκτικής οικογένειας» που πρεσβεύει το Αρκτικό Συμβούλιο, έτσι ώστε όλοι να μετέχουν εξίσου στην αντιμετώπιση των αρκτικών ζητημάτων υπό την προϋπόθεση της απονομής συγκεκριμένων δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που θα απορρέει από αυτό, και να απολαμβάνουν τις οικονομικές ευκαιρίες που αναπτύσσονται στη γεωγραφική περιοχή του Βορρά με σύννομες προς το αρκτικό περιβάλλον δραστηριότητες.

IV. Ανυπαρξία ενός σαφούς και ενιαίου περιβαλλοντικού πλαισίου για την Αρκτική → Ένταξη διατάξεων παγκόσμιων συμφωνιών για το περιβάλλον στους τομείς δράσης του Αρκτικού Συμβουλίου και παράλληλη ένταξη των ειδικών περιβαλλοντικών χαρακτηριστικών της αρκτικής περιοχής στο παγκόσμιο θεσμικό πλαίσιο.

Οι κλιματικές αλλαγές που συντελούνται σε παγκόσμια κλίμακα εξαιτίας της χρήσης χημικών (τα λεγόμενα POPs) και της κατανάλωσης υδρογονανθράκων , όπως η αύξηση της θερμοκρασίας και της τρύπας του όζοντος, έχουν άμεσο αντίκτυπο στη γεωγραφική περιοχή της Αρκτικής με τα τραγικά φαινόμενα της τήξεως των πάγων και της συγκέντρωσης επικίνδυνων ρύπων στα βόρεια γεωγραφικά πλάτη. Συνεπώς, κρίνεται επιτακτική η αλληλεπίδραση και η συνεργασία μεταξύ των αρκτικών περιφερειακών οργανισμών και οργανισμών με παγκόσμια δράση. Επιπλέον, στο πλαίσιο αυτό προκύπτει και η ανάγκη διαμόρφωσης ενός πλαισίου προστασίας του θαλάσσιου αρκτικού περιβάλλοντος μέσω της διαμόρφωσης νομικά δεσμευτικών κανόνων. Για παράδειγμα, οι παγκόσμιες συμφωνίες για την προστασία της φάλαινας και της προστασίας του στρώματος όζοντος, θα πρέπει να αλληλεπιδρούν με τις περιφερειακές συμφωνίες για την Αρκτική μέσω των αντίστοιχων φορέων τους όπως είναι το «Αρκτικό Συμβούλιο» ή η «Περιφέρεια στην Ευρω-Αρκτική Περιοχή του Μπάρεντς». Και όταν αναφέρουμε «αλληλεπίδραση» και συνεργασία εννοούμε να παρέχεται η δυνατότητα στους εκπροσώπους από περιφερειακές θεσμικές συμφωνίες να λαμβάνουν μέρος με το δικαίωμα λόγου στα παγκόσμια περιβαλλοντικά φόρουμ όπου να εντάσσονται τα ιδιαίτερα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά της αρκτικής περιοχής,

- **Εφαρμογή της 2^{ης} περίπτωσης:** Ειδικά περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά της αρκτικής περιοχής θα πρέπει να εντάσσονται στο παγκόσμιο περιβαλλοντικό θεσμικό πλαίσιο. Ωστόσο, η περιοχή της Αρκτικής δεν προστατεύεται πλήρως.¹¹²

α) Το επίμαχο άρθρο 234 της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας

Το Άρθρο 234 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας αναφέρει τα εξής: «Τα παράκτια Κράτη έχουν το δικαίωμα να υιοθετούν και να

¹¹² Αντίθετα με τη «Συνθήκη για την Ανταρκτική», η οποία με βάση το Πρωτόκολλο Περιβαλλοντικής Προστασίας που τέθηκε σε ισχύ στις 14 Ιανουαρίου 1998 και υπεγράφη από 46 κράτη μέλη, απαγορεύεται η εκμετάλλευση και εξασφαλίζεται η προστασία περιβάλλοντος της Ανταρκτικής, καθώς απαγορεύονται και όλες δραστηριότητες σε σχέση με τον ορυκτό πλούτο με εξαίρεση τις επιστημονικές. (Από: Wikipedia-Συνθήκη της Ανταρκτικής).

επιβάλλουν αμερόληπτους νόμους και κανονισμούς για την πρόληψη, μείωση και έλεγχο της θαλάσσιας ρύπανσης από πλοία σε περιοχές καλυμμένες με πάγο μέσα στα όρια της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης, όπου οι ιδιαίτερα δριμείες κλιματολογικές συνθήκες και η παρουσία πάγου, που καλύπτει τις περιοχές αυτές σχεδόν όλο το χρόνο, δημιουργούν εμπόδια ή εξαιρετικούς κινδύνους στη ναυσιπλοΐα, και η ρύπανση του θαλάσσιου περιβάλλοντος θα μπορούσε να επιφέρει σημαντική βλάβη ή οριστική διαταραχή στην οικολογική ισορροπία. Οι νόμοι και οι κανονισμοί αυτοί οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη τη ναυσιπλοΐα και την προστασία και διατήρηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος που βασίζεται στα καλύτερα επιστημονικά στοιχεία». ¹¹³

Μέρος XI της Σύμβασης: Τμήμα 8- Περιοχές καλυμμένες με πάγο

β) Η Αρκτική Βιοποικιλότητα (CAFF) – Δεν έχει ενταχθεί ακόμη στις παγκόσμιες συμβάσεις για το Περιβάλλον

Επιπλέον, η πολιτική της Ομάδας Εργασίας του Αρκτικού Συμβουλίου για τη «Διατήρηση της Αρκτικής Χλωρίδας και Πανίδας» (Conservation of Arctic Flora and Fauna/CAFF) προσπαθεί να εντάξει το πρόγραμμά της στο θεσμικό πλαίσιο της παγκόσμιας «Σύμβασης για τη Βιοποικιλότητα» (Convention on Biological Diversity/CBD).

γ) Το Αρκτικό Θαλάσσιο Περιβάλλον- Προώθηση της Συνεργασίας με διεθνείς και διακυβερνητικούς θεσμικούς φορείς για την Προστασία της Αρκτικής από τους Οργανικούς Ρύπους (POPs)- Δεν έχει ενταχθεί ακόμη το πρόγραμμα AMAP στις παγκόσμιες συμβάσεις για το Περιβάλλον

Μέσα από τα Προγράμματα των Ομάδων Εργασίας «AMAP» και «PAME», το Αρκτικό Συμβούλιο έχει πραγματοποιήσει μία σειρά σημαντικών εκτιμήσεων στην αρκτική θαλάσσια περιοχή, όπως η «Αξιολόγηση της Θαλάσσιας Ναυτιλίας στην Αρκτική» (Arctic Marine Shipping Assessment/AMSA), και την «Αξιολόγηση του Αρκτικού Πετρελαίου και Φυσικού Αερίου» (Arctic Council Oil and Gas Assessment/OGA). Συγκεκριμένα, το Αρκτικό Συμβούλιο παραμένει ο κεντρικός πυλώνας του διεθνούς πλαισίου για τη θαλάσσια περιοχή της Αρκτικής μέσω:

- Του σχετικού Προγράμματος για «την Προώθηση και Αξιολόγηση του Προγράμματος για την Αρκτική» (Arctic Monitoring and Assessment Programme/AMAP) στα διεθνή φόρα.

¹¹³ Πουλαντζάς, Νικόλαος Μ. (1998). *Το Δίκαιο της Θάλασσας*, Αθήνα, Εκδόσεις Σταμούλης, σελ. 239.

- Παράλληλα, η Ομάδα Εργασίας για το Πρόγραμμα AMAP θα συνεχίσει να συνεργάζεται με τον «Παγκόσμιο Μετεωρολογικό Οργανισμό» (World Meteorological Organization) για τη θέσπιση γύρων συζητήσεων για τη «Διεθνή Δεκαετία των Πόλων» (International Polar Decade, εγκαινιάζοντας μία νέα εποχή ενεργής συμμετοχής των εκπροσώπων της AMAP στα παγκόσμια περιβαλλοντικά φόρουμ.

- Οι μελετητές του ευρωπαϊκού Οργανισμού για την Αρκτική «Arctic Transform» δεν παραλείπουν να αναφερθούν και στην πρόταση της τακτικής σύνταξης εκ μέρους του Συμβουλίου μιας «Αρκτικής Ωκεάνιας Αξιολόγησης» στο πλαίσιο της δημοσίευσης της «Ολοκληρωμένης Θαλάσσιας Πολιτικής» (Integrated Maritime Policy) της Ευρωπαϊκής Ένωσης,¹¹⁴ με στόχο τη διαμόρφωση ολοκληρωμένων προτάσεων για την ενδυνάμωση των πρωτοβουλιών σε παγκόσμιο και περιφερειακό επίπεδο.¹¹⁵

- Επιπλέον, σχετική δραστηριοποίηση πάνω στο ίδιο θέμα επέδειξε η πρόσφατη Διάσκεψη του Αρκτικού Συμβουλίου στο Νουκ της Γροιλανδίας (Μάιος 2011) αναφορικά με την προώθηση ενεργειών για την άμεση σύσταση ενός διεθνούς Οργάνου που θα είναι επιφορτισμένο με το θέμα της ετοιμότητας και αντιμετώπισης της θαλάσσιας ρύπανσης από πετρελαϊκά ατυχήματα.

¹¹⁴ Best Aaron, Cavalieri Sandra, Jariabka Mark, Koivurova Timo, Mehling Michael and Molenaar Erik J. (2009), *ό.π.*, σελ. 16.

¹¹⁵ «Nuuk Declaration 2011»: Βλ. σχετικό παράρτημα σελ. 5.

δ) Συνεργασία με το «Διεθνή Θαλάσσιο Οργανισμό» (ΙΜΟ) για θέματα περιβαλλοντικής θαλάσσιας πολιτικής

Το Αρκτικό Συμβούλιο έχει ξεκινήσει τη συνεργασία από κοινού με τον «Διεθνή Ναυτιλιακό Οργανισμό» (International Maritime Organization) για την ανάπτυξη σχετικών μέτρων για τη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από τη ναυσιπλοΐα στα αρκτικά ύδατα.

- Κύρια μέριμνα του Συμβουλίου είναι η αναβάθμιση των κατευθυντήριων γραμμών πλεύσης για τα πλοία που διέρχονται από ύδατα καλυμμένα από πάγο (the Guidelines for Ships Operating in Arctic Ice-Covered Waters) και η εξέταση υποχρεωτικής εφαρμογής ορισμένων όρων που θέτει ο «Διεθνής Ναυτιλιακός Οργανισμός» (ΙΜΟ).
- Ταυτόχρονα, το Αρκτικό Συμβούλιο πραγματοποιεί διαβουλεύσεις με τον «Διεθνή Ναυτιλιακό Οργανισμό» για να εξασφαλίσει ότι το θεσμικό πλαίσιο για την παγκόσμια ασφαλή ναυσιπλοΐα και την πρόληψη της θαλάσσιας ρύπανσης θα εντάξει και την περιοχή της Αρκτικής μέσω της θέσης συγκεκριμένων υποχρεωτικών απαιτήσεων. Ενδεικτικότερο έργο όλων αποτελεί η εκπόνηση της επιστημονικής Έκθεσης «Η Αξιολόγηση της Αρκτικής Θαλάσσιας Ναυσιπλοΐας» (An Arctic Marine Shipping Assessment) το 2009.¹¹⁶
- Ενδεικτική όλων παραμένει η πρόσφατη απόφαση της Διάσκεψης του Αρκτικού Συμβουλίου που υπέγραψαν τα Κράτη-Μέλη στο Νουκ της Γροιλανδίας η οποία παροτρύνει την άμεση θέσπιση ενός υποχρεωτικού κώδικα για τη ναυσιπλοΐα στους Πόλους από το «Διεθνή Ναυτιλιακό Οργανισμό».¹¹⁷

¹¹⁶ «AMSA 2009 Report». Βλ. σχετικό Παράρτημα.

¹¹⁷ «Nuuk Declaration 2011»: Βλ. σχετικό Παράρτημα.

Εφαρμογή της 1^{ης} περίπτωσης: Παγκόσμιες Περιβαλλοντικές Συμφωνίες και Διατάξεις ενσωματώνονται με αργούς ρυθμούς στις κατευθύνσεις του περιβαλλοντικού Προγράμματος του Αρκτικού Συμβουλίου και δεν καθίστανται πάντα δεσμευτικές για τα Αρκτικά παράκτια Κράτη- Αργή προώθηση ενός υποχρεωτικού πλαισίου δράσης

➤ Κλιματική Αλλαγή

Στην πρόσφατη «Διακήρυξη στο Νουκ» της Γροιλανδίας, το Αρκτικό Συμβούλιο δεσμεύεται για πρώτη φορά ευθαρσώς ότι θα προχωρήσει στην εφαρμογή των «Συμφωνιών στο Cancun του Μεξικό» για την κλιματική αλλαγή, τις οποίες υπέγραψαν 193 χώρες στις 11 Δεκεμβρίου 2010 στο πλαίσιο της «Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή» (UNFCCC), και δεσμεύτηκαν στη διαμόρφωση ενός παγκόσμιου πλαισίου που θα περιορίσει την παραγωγή άνθρακα από τις αναπτυσσόμενες χώρες προκειμένου να αντιμετωπιστεί η κλιματική αλλαγή και να περιοριστεί η αύξηση της παγκόσμιας θερμοκρασίας, και στην ίδρυση ενός «Πράσινου Ταμείου για το Κλίμα» που θα ενισχύει οικονομικά τις αναπτυσσόμενες χώρες έτσι ώστε να λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα για τον περιορισμό των ρύπων.¹¹⁸

➤ Θαλάσσιο Περιβάλλον- Ναυσιπλοΐα – Τουρισμός

Θαλάσσιο Περιβάλλον- Ναυσιπλοΐα – Μεταφορές –Τουρισμός

Παρατηρείται ανυπαρξία βασικών ελέγχων πλοήγησης, όπως για παράδειγμα συστημάτων ελέγχου πορείας και συστημάτων διαχωρισμού της κυκλοφορίας στα αρκτικά ύδατα ειδικά στα κομβικά Στενά(ΒΔ Πέρασμα). Επιπλέον, απουσιάζει μία διεθνής θεσμική δομή που θα προσδιορίζει τα πρότυπα σχεδίου, κατασκευής, εξοπλισμού και χειρισμού των πλοίων στην αρκτική θαλάσσια περιοχή, ενώ κρίνεται σκόπιμη η επίτευξη μιας περιφερειακής συμφωνίας για την έρευνα και την ανάπτυξη στον Αρκτικό Ωκεανό από όλα τα ενδιαφερόμενα Κράτη. Το μόνο αρμόδιο να ενσωματώσει και να προωθήσει στους τομείς δράσεις του σημαντικές διεθνείς διατάξεις για την προστασία της θαλάσσιας περιοχής της Αρκτικής παραμένει το Αρκτικό Συμβούλιο.

¹¹⁸

«Nuuk Declaration 2011». Βλέπε παράρτημα σελ. 4.

Σύμφωνα με μελέτη του ευρωπαϊκού οργανισμού για την Αρκτική «Arctic Transform», το Αρκτικό Συμβούλιο θα μπορούσε να θέσει τα θεμέλια για την προώθηση της ιδέας μιας «περιεκτικής Συνθήκης για την Προστασία του Θαλάσσιου Περιβάλλοντος»¹¹⁹ συνδυάζοντας και ενσωματώνοντας τα Άρθρα 123 και 234 της «Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας».¹²⁰

Κομβικής σημασίας απόφαση για την προστασία του θαλάσσιου αρκτικού περιβάλλοντος και της ασφάλειας της ναυσιπλοΐας στα αρκτικά ύδατα κρίνεται η πρώτη στα χρονικά του Αρκτικού Συμβουλίου δεσμευτική Συμφωνία για τη «Συνεργασία για την Αεροναυτική και Θαλάσσια Έρευνα και τη Διάσωση στην Αρκτική» (The Agreement on Cooperation in Aeronautical and Maritime Search and Rescue in the Arctic) στο Νουκ της Γροιλανδίας στις 12 Μαΐου 2011.

Η μεγάλη σημασία που δίνουν τα Αρκτικά παράκτια Κράτη αναφορικά με την εξασφάλιση της ασφάλειας στις αρκτικές μεταφορές διαφαίνεται και από το σημαντικό ρόλο που προσδίδουν στη τη δεσμευτική Συμφωνία για τη «Συνεργασία για την Αεροναυτική και Θαλάσσια Έρευνα και τη Διάσωση στην Αρκτική» στο Νουκ της Γροιλανδίας.

➤ Ανάπτυξη δραστηριοτήτων Υδρογονανθράκων

Παρόλο που στην περιοχή της Αρκτικής εκτιμώνται τεράστια αποθέματα του παγκόσμιου πετρελαίου και υδρογονανθράκων, δεν υπάρχει κανένα όργανο που να παρέχει ένα παγκόσμιο ρυθμιστικό πλαίσιο που θα διέπει τις παράκτιες δραστηριότητες υδρογονανθράκων, αλλά απουσιάζει επίσης και ένας παγκόσμιος ρυθμιστικός φορέας ή ένας φορέας διακυβέρνησης επιφορτισμένος με αυτή την αρμοδιότητα.¹²¹ Παράλληλα η υποδομή αντιμετώπισης καταστάσεων έκτακτης ανάγκης είναι ανεπαρκής για την άμεση αντιμετώπιση περιστατικών που προκαλούν τη θαλάσσια ρύπανση και θέτουν σε κίνδυνο την ανθρώπινη ασφάλεια. Μολονότι το Αρκτικό Συμβούλιο έχει υιοθετήσει κατευθυντήριες γραμμές για την ανάπτυξη παράκτιων δραστηριοτήτων των υδρογονανθράκων, η συμμόρφωση σε αυτές παραμένει εθελοντική. Υπό αυτές τις συνθήκες, ο ευρωπαϊκός οργανισμός για την Αρκτική «Arctic Transform» προτείνει την άμεση ανάπτυξη νομικά δεσμευτικών

¹¹⁹ Best Aaron, Cavalieri Sandra, Jariabka Mark, Koivurova Timo, Mehling Michael and Molenaar Erik J. (2009), *ό.π.*, σελ. 16.

¹²⁰ Βλ. αελ. 52 και σελ. 54 της παρούσας εργασίας.

¹²¹ Best Aaron, Cavalieri Sandra, Jariabka Mark, Koivurova Timo, Mehling Michael and Molenaar Erik J. (2009), *ό.π.*, σελ. 22.

κανονισμών για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων υδρογονανθράκων στην αρκτική θαλάσσια περιοχή μέσα από μία καινούργια περιφερειακή συνθήκης στο μοντέλο των «Κατευθυντήριων Γραμμών για την ανάπτυξη των παράκτιων αρκτικών δραστηριοτήτων Πετρελαίου και Φυσικού Αερίου» (Arctic Offshore Oil and Gas Guidelines)¹²² που έχει θέσει το Αρκτικό Συμβούλιο το 2009, και της Σύμβασης OSPAR¹²³ που έχει υπογράψει η Ε.Ε για την προστασία της θαλάσσιας περιοχής στον βορειοανατολικό Ατλαντικό έναντι των δυσμενών επιπτώσεων που επιφέρουν οι ανθρώπινες παράκτιες δραστηριότητες.

V. Ο εννοιολογικός προσδιορισμός της «βιώσιμης ανάπτυξης» → Ζήτημα ακριβούς ερμηνείας

Με βάση τους όρους της Διακήρυξης της Οτάβα, το Αρκτικό Συμβούλιο καλείται να αναπτύξει, μεταξύ άλλων, Πρόγραμμα για τη «Βιώσιμη Ανάπτυξη» στην περιοχή της Αρκτικής. Ποιος είναι όμως ο ακριβής προσδιορισμός της έννοιας; Και με ποιον τρόπο θα τηρηθεί η ισορροπία μεταξύ της προστασίας του περιβάλλοντος και της οικονομικής ανάπτυξης της περιοχής; **Κατά τον Oran Young, αυτό αποτελεί και το μεγάλο στοίχημα του του Αρκτικού Συμβουλίου, και από αυτό θα κριθεί και ο κομβικός ρόλος του απέναντι στην προώθηση της περιβαλλοντικής προστασίας της περιοχής.** Κι εφόσον κατορθώσει να μετατραπεί σε έναν οργανισμό με γερά θεσμικά θεμέλια ο οποίος θα έχει βρει και θα έχει εφαρμόσει τη «χρυσή τομή» μεταξύ της περιβαλλοντικής προστασίας και της βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης, σαφέστατα θα αποτελέσει πρότυπο αποτελεσματικής δράσης και για άλλους οργανισμούς¹²⁴.

Ίσως μετά από έντεκα χρόνια, θα λέγαμε ότι όντως τα μέλη του Αρκτικού Συμβουλίου κινούνται προς τη σωστή κατεύθυνση και για πρώτη φορά στην ιστορία των υπουργικών συναντήσεων του Αρκτικού Συμβουλίου, γίνεται ρητά λόγος για την υιοθέτηση σαφών κατευθύνσεων περιβαλλοντικής προστασίας της Αρκτικής και ενίσχυσης του ρόλου του Αρκτικού Συμβουλίου για τον προσδιορισμό και οριστικοποίηση συγκεκριμένων μέτρων στο άμεσο μέλλον, κάτι που διαφαίνεται μέσα από τη «Διακήρυξη στο Nuuk» της Γροιλανδίας το φετινό Μάιο: «... δίνουμε έμφαση στην ανάγκη για προοπτική συνεργασίας στην Αρκτική με στόχο την αύξηση της Αρκτικής ανθεκτικότητας και ενίσχυσης της ηγεσίας του Αρκτικού Συμβουλίου έτσι ώστε να

¹²² Βλ. σχετικό Παράρτημα.

¹²³ Απόφαση του Συμβουλίου της 7ης Οκτωβρίου 1997 σχετικά με τη σύναψη, εξ ονόματος της Κοινότητας, της σύμβασης για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος του Βορειοανατολικού Ατλαντικού (98/249/ΕΚ).

¹²⁴ **Young, Oran R. (2000), ό.π., σελ. 11.**

ελαχιστοποιήσουμε τις ανθρώπινες και περιβαλλοντικές επιπτώσεις από την κλιματική αλλαγή, και να αναθέσουμε στους «Ανώτερους Υπαλλήλους» (των Ομάδων Εργασίας του Αρκτικού Συμβουλίου/SAOs) να εξετάσουν με ποιον τρόπο μπορούμε να εργαστούμε για να ακολουθήσουμε (τις κατευθυντήριες γραμμές) της Έκθεσης για τις αλλαγές που έχουν συντελεστεί στην ατμόσφαιρα της Αρκτικής με τίτλο 'Χίονι, Νερό, παγωμένες εκτάσεις και μόνιμος Πάγος' στο άμεσο μέλλον»¹²⁵

« Αποφασίζουμε να εγκαινιάσουμε μία ομάδα εμπειρογνομόνων για τη διαχείριση του Αρκτικού οικοσυστήματος (τη λεγόμενη «Ecosystem-based Management/EBS»)¹²⁶ που θα έχει ως αρμοδιότητα την υποβολή προτάσεων για περαιτέρω δράσεις σε αυτόν τον τομέα στην Ομάδα Εργασίας των SAOs πριν τη λήξη της Σουηδικής Προεδρίας του Αρκτικού Συμβουλίου»¹²⁷

VI. Ανυπαρξία μία κοινής διακρατικής στρατηγικής για την ασφάλεια της Αρκτικής με κατεύθυνση θεσμικής διάστασης- Απουσία υπεύθυνου θεσμικού οργάνου για την ασφάλεια στην αρκτική περιοχή: Η Αρκτική σε αντιδιαστολή με την Ανταρκτική δεν έχει χαρακτηριστεί ως 'αποστρατικοποιημένη ζώνη'

Αναφορικά με τον τομέα της ασφάλειας δεν υπάρχει ενιαίο ρυθμιστικό πλαίσιο προσδιορισμού του και δεν υπάρχει και κανένα όργανο υπεύθυνο για την εξασφάλιση της σταθερότητας και της ασφάλειας στην περιοχή. Εφόσον και τα πέντε παράκτια κράτη, με την εξαίρεση της Ρωσίας, είναι μέλη του NATO, έχουν υπάρξει προτάσεις για το σχέδιο δημιουργίας ενός «NATO-Ρωσικού Συμβουλίου» που θα αποτελούσε το ιδανικό φόρουμ για την εγκαινίαση συζητήσεων αναφορικά με την «Αρκτική ασφάλεια». Ωστόσο, η συνάντηση των υπουργών εξωτερικών της ομάδας των «Α5» που έλαβε χώρα στην πόλη Chelsea του Καναδά το Μάρτιο του 2010 δεν κατέληξε σε κάποια ουσιαστική απόφαση. Αντίθετα, εκδηλώθηκε έντονος προβληματισμός από την πλευρά των μη αρκτικών παράκτιων κρατών για την εξαίρεσή τους, αλλά και για την εξαίρεση εκπροσώπων από τους αυτόχθονες

¹²⁵ «**Nuuk Declaration 2011**». Βλ. σχετικό Παράρτημα σελ. 3.

¹²⁶ Εδώ αξίζει να παρατηρήσουμε ότι από την Έκθεση των «SAOs» που υπεβλήθη προς τους υπουργούς Εξωτερικών των κρατών-μελών και των Μόνιμων Παρατηρητών του Αρκτικού Συμβουλίου, η ομάδα των εμπειρογνομόνων που προτείνεται για την υποβολή συστάσεων προς τους «SAOs» για την προστασία του Αρκτικού οικοσυστήματος, θα την απαρτίζουν κυβερνητικοί εμπειρογνόμονες από τα αρκτικά παράκτια κράτη και αντιπρόσωποι από τους Μόνιμους Παρατηρητές. **Τίθεται λοιπόν το εξής ερώτημα: Κατά πόσο θα είναι ανεξάρτητο ένα τέτοιο επιστημονικό πόρισμα για την Αρκτική από τις οικονομικές βλέψεις των κυβερνήσεων των αρκτικών κρατών και των «Μόνιμων Παρατηρητών»; Βλ. σχετικό Παράρτημα σελ. 7.**

¹²⁷ «**Nuuk Declaration 2011**». Βλ. σχετικό Παράρτημα σελ. 4.

πληθυσμούς της Αρκτικής από αυτήν την άτυπη συνάντηση των «πέντε», και για την υπονόμηση του θεσμού του Αρκτικού Συμβουλίου¹²⁸.

Ο αδιευκρίνιστος ρόλος του NATO

Μολονότι είχαν διατυπωθεί προτάσεις να αποκτήσει το NATO έναν μεγαλύτερο ρόλο στο Βορρά, δεν υπήρξε τελικά κάποια συμφωνία μεταξύ των κρατών-μελών του Αρκτικού Συμβουλίου και η γεωγραφική περιοχή της Αρκτικής δε συμπεριλήφθηκε στο νέο Στρατηγικό Δόγμα του NATO το Νοέμβριο του 2010. Στο NATO εντάσσονται από τα 5 αρκτικά κράτη οι Η.Π.Α, ο Καναδάς, η Δανία εν όψει της διατήρησης του ελέγχου των εξωτερικών σχέσεων και της άμυνας της Γροιλανδίας, Νορβηγία και από τα κράτη με αρκτική επικράτεια η Ισλανδία.

VII. Αδιευκρίνιστο παραμένει το γεγονός εάν το ΒορειοΔυτικό Πέρασμα και η Βόρεια Θαλάσσια Διαδρομή προσδιορίζονται ως «διεθνή στενά» αβλαβούς διέλευσης

Εκδηλώνουν ήδη ενδιαφέρον ναυσιπλοΐας (εμπορικής αρχικά) και μη αρκτικά κράτη, όπως η Κίνα, η Ιαπωνία, η Νότια Κορέα και η Ευρωπαϊκή Ένωση.

VIII. Αδιευκρίνιστο παραμένει το γεγονός ποιο τμήμα του Αρκτικού Ωκεανού προσδιορίζεται ως «Ανοιχτή Θάλασσα» και ποιο όχι, με αποτέλεσμα να διεκδικούν μεγαλύτερο κυριαρχικό μερίδιο τα παράκτια κράτη σε σημείο που να ερίζουν και για το Βόρειο Πόλο

128 Από την Ιστοσελίδα: <http://www.iiss.org/publications/strategic-comments/past-issues/volume-16-2010/december/diplomatic-shifts-in-the-warming-arctic/> (τελευταία προσπέλαση 1η Μαΐου 2011)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

Ανάπτυξη Θέματος :

Οι παίκτες της Αρκτικής- Η «γεωπολιτική σύγκρουση»
και η οικονομική συνεργασία

«Η γη με τη θαυμάσια ισορροπία στην ατμόσφαιρα, στο νερό, στη ζωή και στη διαδικασία της φωτοσύνθεσης είναι ό,τι (πολύτιμο) έχουμε. Και η επίμονη κοντόφθαλμη εξάρτησή μας από τα ορυκτά καύσιμα καταστρέφει αυτή την (όμορφη) ισορροπία. Ναι, η Αρκτική βρίσκεται σε κρίση. Οι πάγοι στο έδαφός της λιώνουν και μαζί με αυτούς καταστρέφεται η παραδοσιακή ζωή των κοινοτήτων των Εσκιμών. Ένας τεράστιος παγωμένος και ανεξιχνίαστος ωκεανός μεταμορφώνεται σε μία νέα Μεσόγειο, μία 'μέση θάλασσα' όπου θα αναπτυχθεί το εμπόριο των ισχυρών χωρών παγκοσμίως».

[Michael Byers- Καναδός ερευνητής στο αρκτικό ζήτημα]

«Η Αρκτική είναι για εμάς ό,τι ήταν η Μεσόγειος για τους Έλληνες και τους Ρωμαίους· το κέντρο του κόσμου»

[Bernt Balchen- πρώην διοικητής των αμερικανικών στρατιωτικών δυνάμεων στη Γροιλανδία]

«Τα επόμενα χρόνια θα προσδιορίσουν κατά πόσο μακροπρόθεσμα η Αρκτική θα χαρακτηρίζεται από διεθνή αρμονία και θα εντάσσεται σε ένα νομικό πλαίσιο, ή θα προσδιορίζεται από μία «Χομπσιανή λογική» με τον κίνδυνο εκδήλωσης πολεμικών συγκρούσεων. (Είναι γεγονός) ότι η ιστορία της Αρκτικής ακόμη γράφεται και η πλοκή της αποτελείται από πολλούς χαρακτήρες που κάνουν λόγο για πολυμερή συνεργασία, αλλά προς ίδιον όφελος».

[Scott G. Borgerson- ειδικός αναλυτής σε θέματα αρκτικής πολιτικής των Η.Π.Α, πρώην συνεργάτης του αμερικανικού Συμβουλίου Εξωτερικών]

5.1) Οι κυρίαρχες πολιτικές των πέντε παράκτιων αρκτικών κρατών

ΡΩΣΙΑ → Έμφαση σε στρατό και ναυτικό με παράλληλη προώθηση του αρκτικού διαλόγου

Η Μόσχα αποτελεί μέχρι στιγμής τον μεγαλύτερο περιφερειακά παίκτη στην Αρκτική. Με σημαντικά αποθέματα ορυκτών πόρων και αποθεμάτων αλιείας, τα οικονομικά ενδιαφέροντά της είναι συνδεδεμένα στο Βορρά. Στην περιοχή της ρωσικής Αρκτικής διαμένει το 1,5% του πληθυσμού της χώρας, και υπολογίζεται στο 11% του ΑΕΠ και 22% των εγχώριων εξαγωγών. Η Αρκτική χρησιμοποιείται επίσης ως αντίπαλο δέος των Η.Π.Α και Καναδά για την εξισορρόπηση του ζητήματος της ασφάλειας στο Βορρά με το να χρησιμοποιείται ως βάση για το ρωσικό βόρειο στόλο.¹²⁹ Η «Βόρεια Θαλάσσια Διαδρομή», ένα διατλαντικό θαλάσσιο πέρασμα, κατέχει έναν σημαντικό ρόλο στη στρατηγική των ρωσικών μεταφορών καθώς μειώνει τη διαδρομή από την Ευρώπη στην Ασία τουλάχιστον κατά 1/3°. Συγκεκριμένα, αναμένεται το 2020 η ικανότητα μεταφοράς φορτίου να ξεπεράσει τους 40 εκατομμύρια τόνους το χρόνο. **Η Ρωσία κατέχει την 1^η θέση στον κόσμο σε αποθέματα φυσικού αερίου και την 7^η σε αποθέματα πετρελαίου.**

Η Ρωσία έχει τη μεγαλύτερη ακτογραμμή στον Αρκτικό Ωκεανό από όλα τα προσκείμενα κράτη, και για αυτό το λόγο είναι αναμενόμενο να επιδιώκει το μεγαλύτερο κέρδος από την εξόρυξη του ορυκτού πλούτου που εντοπίζεται στην εσωτερική και εξωτερική πλευρά της ηπειρωτικής της υφαλοκρηπίδας.¹³⁰ Καθώς η οικονομική ανάπτυξη και η διεθνής πολιτική της βαρύτητα είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με την εξαγωγή πετρελαίου και φυσικού αερίου, και ιδιαίτερα από τις (εκμεταλλεύσιμες) ρηχές παράκτιες περιοχές της Βόρειας Ρωσίας και Σιβηρίας, ο πιθανός εντοπισμός πλούσιων κοιτασμάτων στον Αρκτικό Ωκεανό έχει έναν εξέχοντα ρόλο στην εσωτερική και εξωτερική πολιτική ατζέντα της χώρας.¹³¹ Το Μάιο του 2009 το Συμβούλιο Ασφαλείας της Ρωσικής Ομοσπονδίας δημοσίευσε ένα

¹²⁹ **BarentsObserver (2011)**. *Moscow is ready to assume constructive leadership in the High North*. Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα: <http://www.barentsobserver.com/moscow-is-ready-to-assume-constructive-leadership-in-the-high-north.4836195-146427.html> (τελευταία προσπέλαση 29 Μαρτίου 2011).

¹³⁰ Ως 'εσωτερικό τμήμα της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας' ορίζονται τα 200νμ στα οποία ορίζεται η ΑΟΖ με βάση τη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας. Ως 'εξωτερικό τμήμα της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας' ορίζεται η προέκταση της ΑΟΖ πέραν των 200νμ έως τα 350νμ (Άρθρο 76 της Σύμβασης)

¹³¹ **Petersen, Nikolaj (2009)**. "The Arctic as a New Arena for Danish Foreign Policy: The Ilulissat Initiative and its Implications." **Danish Foreign Policy Yearbook: 35-78**.

κυβερνητικό έγγραφο με τίτλο «Οι θεμελιώδεις αρχές της ρωσικής αρκτικής πολιτικής στην Αρκτική έως το 2020 και πέρα», με το οποίο υπογράμμισε ότι η Ρωσία πρόκειται να δημιουργήσει και να αναπτύξει μία ομάδα ειδικών δυνάμεων έως το 2020 για την προστασία των οικονομικών και πολιτικών συμφερόντων της στην Αρκτική. Το συγκεκριμένο σχέδιο περιλαμβάνει την ανάπτυξη στρατιωτικών, συνοριακών και παράκτιων μονάδων επιτήρησης «για την εξασφάλιση της στρατιωτικής ασφάλειας της Ρωσίας στις διαφορετικές στρατιωτικές και πολιτικές καταστάσεις. Συνεπώς, το βάρος της ρωσικής κυβέρνησης προσανατολίζεται στον έλεγχο των εξωτερικών συνόρων και σε αυτό θα προσαρμόζονται και οι στρατιωτικές ασκήσεις: προστασία συνόρων και υποδομή στο ρωσικό βορρά. Επιπλέον, στο εν λόγω έγγραφο δίνεται προτεραιότητα στην οριοθέτηση της αρκτικής ρωσικής υφαλοκρηπίδας «προς σεβασμό των ρωσικών εθνικών συμφερόντων». Επίσης, η ρωσική ηπειρωτική υφαλοκρηπίδα θα πρέπει να οριστεί όσο το δυνατόν ταχύτερα καθώς αποτελεί το 'κλειδί' ανεξερεύνητων και ανεκμετάλλευτων πλούσιων ορυκτών κοιτασμάτων. Επιπρόσθετα, εστιάζοντας στα λεγόμενα του ίδιου του ρώσου προέδρου Medvedev στο περιθώριο της συνεδρίασης του Συμβουλίου Ασφαλείας της χώρας το Σεπτέμβριο του 2008 «η αρκτική υφαλοκρηπίδα αποτελεί την εγγύηση της ρωσικής ενεργειακής ασφάλειας καθώς το 20% του ρωσικού ΑΕΠ και το 22% των ρωσικών εξαγωγών παράγονται στο βορρά». Από την συγκεκριμένη δήλωση μπορεί να συμπεράνει κανείς ότι η εξασφάλιση της ρωσικής επιρροής στον Αρκτικό Ωκεανό, αποτελεί καθεστώς ζωτικής σημασίας για την επιστροφή της Ρωσίας στο γεωπολιτικό παιχνίδι των ισχυρών.¹³², και επιπλέον κατέχει συμβολική και συναισθηματική αξία για τη ρωσική εξωτερική πολιτική.

Μετά την απόρριψη της ρωσικής πρότασης για επέκταση της ΑΟΖ το 2001 από τη 'Διεθνή Επιτροπή για την Οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας (*Commission on the Limits of the Continental Shelf*) εξαιτίας της ανεπάρκειας των προσκομιζόμενων επιστημονικών στοιχείων, η Ρωσία έχει διεξάγει από τότε δύο ερευνητικές αποστολές για τη συλλογή των απαιτούμενων επιστημονικών στοιχείων που θα δικαιολογούν την αξίωσή της για κυριαρχία πέραν των 200νμ της ΑΟΖ της για την εκ νέου υποβολή τους στην Επιτροπή για τα Όρια της Υφαλοκρηπίδας το 2013.¹³³

¹³² Petersen, Nikolaj (2009), ό.π., σελ 45.

¹³³ Άγνωστος συντάκτης (2010). *Russia on track for new Arctic bid in 2013.*" RIA Novosti. 5-10-2010. Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα: http://en.rian.ru/arctic_diary/20101005/160842375.html (τελευταία προσπέλαση 20 Μαρτίου 2011)

Αυτή τη στιγμή η Μόσχα έχει την καλύτερη δυναμική από πλευράς εξοπλισμού στο Β. Πόλο με ένα σημαντικό στολίσκο πυρηνικών παγοθραυστικών συμπεριλαμβανομένου του μεγαλύτερου στον κόσμο. Ρώσοι επιστήμονες και μηχανικοί έχουν συλλέξει αρκετά εκτεταμένη γεωλογική και γεωγραφική γνώση της περιοχής και έχουν χτίσει σημαντικές υποδομές μεταφορών και βιομηχανίας στο Βορρά. **Ωστόσο, η ρωσική πολιτική υποδομή χρήζει ανάγκη εκσυγχρονισμού.**¹³⁴

A. ΕΝΕΡΓΕΙΑ

Στα σχέδια της ρωσικής κυβέρνησης είναι η ανάπτυξη μέχρι το 2012 μακροπρόθεσμου κρατικού προγράμματος εξερεύνησης και εξόρυξης ορυκτών πόρων στην Αρκτική κατόπιν έγκρισης του ρωσικού Συμβουλίου Ασφαλείας στις αρχές του 2011.

I. Ενεργειακές δράσεις

Η Gazprom και η Rosneft είναι η μόνες ρωσικές εταιρείες με δικαιώματα άδειας εξερεύνησης και εξόρυξης επί της ρωσικής αρκτικής υφαλοκρηπίδας.

Gazprom

Στόχος ενός από τους μεγαλύτερους ενεργειακούς κολοσσούς της Ρωσίας και του κατεξοχήν τροφοδότη φυσικού αερίου στην Ευρώπη, της Gazprom, είναι η ετήσια παραγωγή στα 200 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα φυσικού αερίου και 10 εκατομμύρια τόνοι πετρελαίου από την εκμετάλλευση της αρκτικής της υφαλοκρηπίδας έως το έτος 2030. Βάση των προγραμματικών της στόχων, η Gazprom επιδιώκει την ανακάλυψη άλλων 11 δισεκατομμυρίων τόνων ισοδύναμων πετρελαίου στην αρκτική

υφαλοκρηπίδα τα επόμενα 20 χρόνια. Ειδικότερα, τα τελευταία πέντε χρόνια, η εταιρεία πρόσθεσε 1,9 δισεκατομμύρια τόνους ισοδύναμων πετρελαίου από την αρκτική της υφαλοκρηπίδα, με τα συνολικά της αποθέματα να εκτιμώνται ότι ανέρχονται στα 100 δισεκατομμύρια

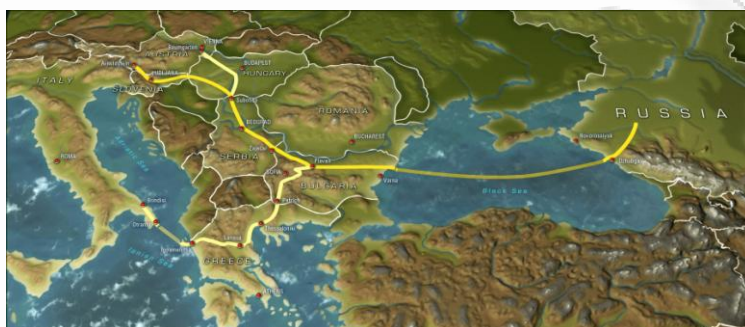
134

BarentsObserver (2011), ό.π.

τόνους ισοδύναμων πετρελαίου, εκ των οποίων τα 80% είναι φυσικό αέριο.

Οι δύο αγωγοί της εταιρείας (ο παράκτιος αγωγός Nord Stream βρίσκεται υπό κατασκευή, ενώ το έργο του αγωγού South Stream θα τεθεί σε εφαρμογή. Περαιτέρω έργα της εταιρείας αναμένεται να είναι: α) η εκμετάλλευση του κοιτάσματος πετρελαίου «Prirazlomnoye» στη Θάλασσα Penchora το 2012, β) το Πρόγραμμα «Shtokman» το 2016, και γ) η ανάπτυξη των δύο παράκτιων κοιτασμάτων πετρελαίου στη χερσόνησο Yamal (the Kharasaveyskoye Kruzenshternskoye fields).

Ο αγωγός Nord Stream: Πηγή: energia.gr

Ο αγωγός South Stream: Πηγή
south-stream.info

The Shtokman Project- Πηγή:

Η έκταση του Προγράμματος Shtokman τοποθετείται 500 χιλιόμετρα από τη ρωσική ακτή στη Θάλασσα του Μπάρεντς που υπολογίζεται να περιέχει 3,9 τρισεκατομμύρια κυβικά μέτρα πηγών φυσικού αερίου. Η πρώτη λειτουργία των αγωγών υπολογίζεται το 2016 που σκοπεύει να παράγει 7,5 εκατομμύρια δολάρια υγροποιημένου φυσικού αερίου ετησίως, εκ των οποίων το 90% προορίζεται για τις Η.Π.Α.

Ο ρωσικός ενεργειακός κολοσσός σπεύδει επίσης μετά το σεισμό της Ιαπωνίας και την καταστροφή των πυρηνικών εργοστασίων της χώρας, να καλύψει το ενεργειακό κενό.

Επιπλέον, η χερσόνησος Yamal αποτελεί μία περιοχή ύψιστης επενδυτικής σημασίας για την Gazprom. Σύμφωνα με ανακοινώσεις της εταιρείας, έως το 2020 πρόκειται να αξιοποιηθούν άλλα δύο τεράστια ενεργειακά κοιτάσματα στη

χερσόνησο: η έκταση «Kharasaveyskoye» που εκτιμάται ότι περιέχει 2 τρισεκατομμύρια κυβικά μέτρα φυσικού αερίου και 127,6 εκατομμύρια τόνους υγροποιημένου φυσικού αερίου έως το 2019, και η έκταση «Kruzenshternskoye» που εκτιμάται ότι

περιέχει 965 εκατομμύρια κυβικά μέτρα .Και οι δύο εκτάσεις εντοπίζονται παράκτια της Θάλασσας «Kara».

Το φυσικό αέριο από τη Χερσόνησο Yamal πρόκειται να καλύψει το παρόν ενεργειακό έλλειμμα της Βορειοδυτικής Ρωσίας. Συγκεκριμένα, το φυσικό αέριο από το ενεργειακό κοιτάσμα «Bovanenkonο» στη χερσόνησο Yamal θα καλύψει τις τρέχουσες και μελλοντικές ενεργειακές ανάγκες της Βόρειας και Βορειοδυτικής Ρωσίας. Μέχρι το 2014 υπολογίζεται να έχουν αξιοποιηθεί 24

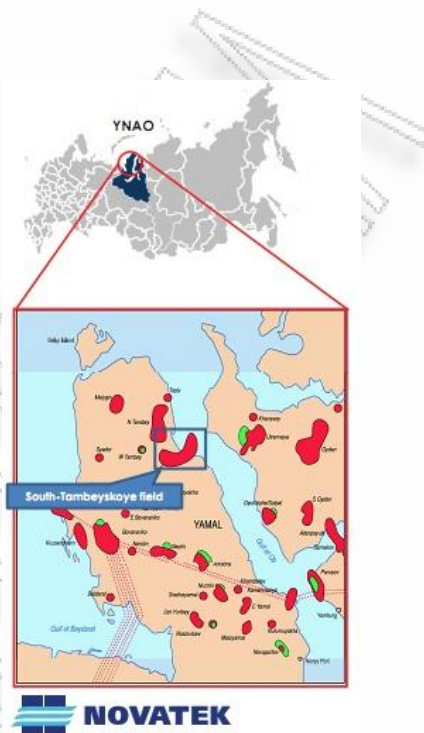
δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα φυσικού αερίου, ενώ όλη η ενεργειακή ποσότητα του «Bovanenkonο» εκτιμάται στα 4,9 τρισεκατομμύρια κυβικά μέτρα.¹³⁵ Η μεταφορά του φυσικού αερίου θα γίνεται μέσω του δυτικού ρωσικού αγωγού και της νέας σιδηροδρομικής γραμμής χρηματοδοτούμενης από τη Gazprom¹³⁶ που θα συνδέεται με το εθνικό σιδηροδρομικό δίκτυο.

¹³⁵ **BarentsObserver (2011).** *Yamal to fuel Northwest Russia.* Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα: <http://www.barentsobserver.com/yamal-to-fuel-northwest-russia.4883158-16149.html> (τελευταία προσπέλαση 25 Μαρτίου 2011)

¹³⁶ Βλ. σελ. ?? της παρούσας εργασίας.

Novatek

Η Novatek αποτελεί τον μεγαλύτερο ανεξάρτητο παραγωγό φυσικού αερίου στη Ρωσία και προμηθεύει με φυσικό αέριο το 10% της εγχώριας αγοράς. Επιπλέον, ασχολείται με την εξερεύνηση, παραγωγή και επεξεργασία υγρών υδρογονανθράκων, εκ των οποίων το 2008 η παραγωγή ανερχόταν στα 4,96 δισεκατομμύρια βαρέλια πετρελαίου. Η Novatek δραστηριοποιείται και αυτή στη Χερσόνησο Yamal, όπου εκτιμάται ότι υπάρχει το 90% της ρωσικής παραγωγής φυσικού αερίου και το 20% της παγκόσμιας παραγωγής. Με ορόσημο την αειφόρο ανάπτυξη, **η εταιρεία παρήγαγε 37,8 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα φυσικού αερίου το 2010.**

Τα κοιτάσματα φυσικού αερίου στη Χερσόνησο Yamal: Μελέτη Novatek:
Πηγή mergersandacquisitionreview.com.blogspot.com

Rosneft

Η Rosneft χαρακτηρίζεται ως η ηγέτιδα της ρωσικής βιομηχανίας πετρελαίου, και κατατάσσεται ανάμεσα στις παγκόσμιες βιομηχανίες πετρελαίου και φυσικού αερίου. Ιεραρχείται στην κορυφή της λίστας των στρατηγικών επιχειρήσεων και οργανισμών από τη ρωσική κυβέρνηση. Στο ρωσικό ενεργειακό βορρά, η Rosneft δραστηριοποιείται στην περιοχή του Arkhangelsk στη Βορειοδυτική Ρωσία, από όπου εξαγει ποσότητες πετρελαίου που παράγει στην περιοχή της «Timan-Pechora». Το πετρέλαιο μεταφέρεται στη συνέχεια στον Κόλπο «Κολα» από όπου και εξαγεται σε Ευρώπη και Η.Π.Α παρακάμπτοντας με αυτόν τον τρόπο το εμπόδιο της έλλειψης αγωγών στη Βορειοδυτική Ρωσία.

Πηγή: www2.u

Πηγή: ecophotoexplorers.com

Πηγή paneurasian.com

Η Rosneft εξήγαγε 5,3 εκατομμύρια βαρέλια πετρελαίου μέσω του Arkhangelsk το 2009.

Lukoil

Η μεγαλύτερη κάτοχος στόλου πετρελαιοφόρων πλεύσιμων κατά μήκος της «Βόρειας Θαλάσσιας Διαδρομής» είναι η μεγαλύτερη πετρελαϊκή εταιρεία της Ρωσίας Lukoil, η οποία δραστηριοποιείται σε Η.Π.Α και Αλάσκα

Η περιοχή του Barents → 25% των παγκόσμιων υδρογονανθράκων

Η οριοθετημένη περιοχή του Barents.
Πηγή; Barents Observer

Το ρωσικό υπουργείο διαχείρισης Φυσικών Πόρων εκτιμά ότι οι οριοθετημένες πλέον με την Νορβηγία περιοχές στη Θάλασσα του Μπάρεντς αποτελούν «ένα ιστορικό γεγονός για την ανάπτυξη και εξέλιξη της ρωσικής γεωλογίας, καθώς δίνεται η ευκαιρία στη Ρωσία να μελετήσει και στη συνέχεια να εκμεταλλευτεί τις πλουτοπαραγωγικές πηγές της περιοχής που εκτιμώνται **στα 10 δισεκατομμύρια τόνους ισοδύναμων πετρελαίου**, έτσι ώστε να αποτελέσει η περιοχή του Barents μία νέα πλουτοπαραγωγική βάση για την χώρα μέχρι το 2020, καθώς ενδέχεται η θαλάσσια περιοχή να περιέχει το 25% των αποθεμάτων υδρογονανθράκων στη Γη». ¹³⁷ Συν τοις άλλοις, τόνισε ότι η Ρωσία είναι υποχρεωμένη να αξιοποιήσει τις διασυνοριακές πλουτοπαραγωγικές πηγές από κοινού με τη γείτονα Νορβηγία.

Ενδεικτικό αποτελεί το γεγονός ότι ακόμη και πριν την οριοθέτηση της περιοχής με τη Νορβηγία περισσότερα από 15 εκατομμύρια τόνοι πετρελαίου μεταφέρθηκαν στη Θάλασσα του Barents το 2009, ενώ το **2015 υπολογίζεται να μεταφερθούν πάνω από 100 εκατομμύρια τόνοι πετρελαίου**. Το πετρέλαιο θα μεταφέρεται κυρίως μέσω της Χερσονήσου «Κολα» σε Η.Π.Α και ευρωπαϊκά λιμάνια.

Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειωθεί ότι η ρωσική κυβέρνηση ανακοίνωσε το 2010 ότι σχεδιάζει να κατασκευάσει δέκα κέντρα παρακολούθησης της λειτουργίας και της ασφάλειας των αγωγών πετρελαίου και φυσικού αερίου κατά μήκος της ακτής στην περιοχή της Αρκτικής.

¹³⁷ **BarentsObserver (2011)**. *Pravda hails ratification of border treaty*. Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα: <http://www.barentsobserver.com/pravda-hails-ratification-of-border-treaty.4902905-116320.html> (τελευταία προσπέλαση 28 Μαρτίου 2011)

II. Οι σημαντικότερες Οικονομικές Κοινοπραξίες/Συμφωνίες με άλλα κράτη ή εταιρίες

Το ρωσικό Υπουργείο Αξιοποίησης Φυσικών Πόρων (Russian Ministry of Natural Resources) με την έγκριση της ρωσικής κυβέρνησης προώθησε τη διαδικασία αδειοδότησης ξένων εταιρειών για ανάπτυξη και εκμετάλλευση ενεργειακών κοιτασμάτων, των οποίων η εξερεύνηση δεν έχει ολοκληρωθεί ή δεν έχει πραγματοποιηθεί καμία διαδικασία διάνοιξής τους, προσελκύοντας ξένες επενδύσεις μέσω της προσφοράς και κατάλληλης τεχνογνωσίας.

α) Οικονομική Συνεργασία Gazprom με νορβηγική StatoilHydro και γαλλική εταιρεία Total στην ανάπτυξη και αξιοποίηση του ενεργειακού κοιτάσματος «Shtokman» (*Shtokman Field*) το Φεβρουάριο του 2008.

Τοποθεσία Shtokman

Πηγή: BBC

β) Η Rosneft αναζητεί επενδυτικούς εταίρους για την ανάπτυξη και αξιοποίηση των ενεργειακών κοιτασμάτων στη Θάλασσα του Barents και στο ασιατικό τμήμα των ρωσικών αρκτικών υδάτων από την αρχή του 2011. Ενδιαφέρον έχει ήδη δείξει η γαλλική Total, ενώ η επικείμενη τεράστια κοινοπραξία μεταξύ Rosneft και αγγλικής BP επί της Θάλασσας Kara ύψους 16 δις δολλαρίων ναυάγησε εξαιτίας διαφωνίας επί των μερισμάτων.

Πηγή: BarentsObserver

Πηγή: reindeerblog.org

γ) Η Novatek κάνει στρατηγικό εταίρο τη γαλλική εταιρεία Total στην αξιοποίηση του φυσικού αερίου στη Χερσόνησο Yamal το Μάρτιο του 2011.

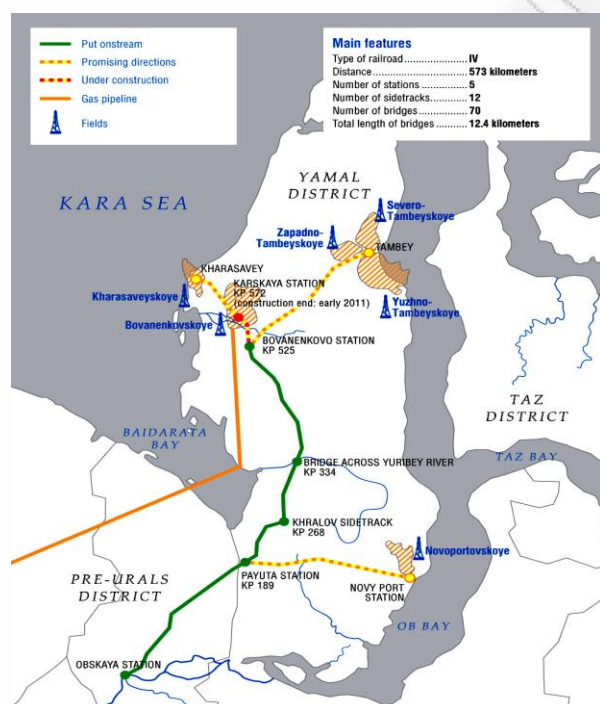

δ) Η Gazprom και η Novatek υπέγραψαν οικονομική συμφωνία με την εταιρεία πετρελαίου του Κατάρ «Qatar Petroleum International» για την ανάπτυξη του έργου “Yamal LNG project” στη Χερσόνησο Yamal το Δεκέμβριο του 2010. Οι τρεις εταίροι αναζητούν και ευρωπαίους μετόχους.

Β. ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ

➤ Αρκτικός Σιδηρόδρομος με χρηματοδότηση της Gazprom

Μία νέα σιδηροδρομική γραμμή χρηματοδοτεί η Gazprom και την ιδιωτικοποιείται που θα συνδέει τη χερσόνησο Yamal με το υπόλοιπο σιδηροδρομικό δίκτυο της Ρωσίας, καθώς δεν είχε ανακύψει ιδιαίτερο ενδιαφέρον χρηματοδότησης της κατασκευής της από το ρωσικό δίκτυο σιδηροδρόμων. Η 572 χιλιομέτρων σιδηροδρομική έχει ξεκινήσει κανονικά τη λειτουργία της από το Φεβρουάριο του 2011 και συνδέει τις εγκαταστάσεις συγκέντρωσης φυσικού αερίου από το ενεργειακό κοίτασμα «Βοβανενκονο» με το εθνικό σιδηροδρομικό δίκτυο. Επιπλέον, η σιδηροδρομική γραμμή «Obskaya-Βοβανενκονο» θα διευκολύνει τη Gazprom στη μεταφορά τεράστιων ποσοτήτων αγαθών και οικοδομικών υλικών κατά μήκος των εγκαταστάσεων της στη χερσόνησο Yamal.

Obskaya- Bovanenkovo railway line

Πηγή: reindeerblog.org

➤ **Ανοιχτή η «Βόρεια Θαλάσσια Διαδρομή»**

Προτεραιότητα της Ρωσίας είναι η διατήρηση και ανάπτυξη του εμπορίου μέσω της «Βόρειας Θαλάσσιας Διαδρομής» με τη μεγαλύτερη ναυτιλιακή εταιρεία της χώρας, τη «The Murmansk Shipping Company» να είναι υπεύθυνη για τη συχνή διάνοιξη του αρκτικού θαλάσσιου περάσματος με πυρηνοκίνητα παγοθραυστικά.

➤ **Εγκαινίαση ταξιδίων μέσω Βόρειου Πόλου**

Μέχρι τον Καναδά μέσω του Βόρειου Πόλου μία πολύμηνη ρωσοκαναδική αποστολή οχημάτων με την ονομασία «Polar Ring» έχει ήδη ξεκινήσει η Ρωσία μέσω. Επίσημος στόχος του πρωτοποριακού αυτού εγχειρήματος είναι η επιστημονική έρευνα, πιθανότατα όμως αποτελεί επίδειξη της ρωσικής ισχύος, εφόσον πρόκειται για δική της πρωτοβουλία, στη διεθνή έριδα για τους υδρογονάνθρακες της Αρκτικής. Ενδεικτική είναι η φράση του επικεφαλής της αποστολής Βλαντιμίρ Τσούκοφ: «Η Ρωσία έχει προχωρήσει περισσότερο από οποιοδήποτε άλλο όσον αφορά την εξερεύνηση της Αρκτικής. Θα κινηθούμε σε ένα μονοπάτι, που δεν έχει ακολουθήσει κανείς στο παρελθόν οδηγώντας».¹³⁸ Στη διάρκεια της αποστολής, η οποία αναχώρησε στις 17 Φεβρουαρίου με δύο οχήματα, θα συλλεχθούν επιστημονικά δεδομένα για την κλιματική αλλαγή και τους πληθυσμούς της πολικής αρκούδας.

Μέλη της αποστολής «Polar Ring» δοκιμάζουν τα οχήματα με τα οποία πρόκειται να διανύσουν 7.000 χλμ στην παγωμένη θάλασσα από τη Ρωσία στον Καναδά μέσω του Β. Πόλου. Πηγή: [THE CANADIAN PRESS/HO-Polar Ring Expedition](#)

¹³⁸ Από την Ιστοσελίδα: <http://www.tovima.gr/world/article/?aid=383510> (τελευταία προσπέλαση 1η Μαρτίου 2011)

Η αποστολή που απαρτίζεται από 6 Ρώσους και 2 Καναδούς επιστήμονες, θα ξεκινήσει από το Αρχιπέλαγος «Severnaya Zemlya» κα πρέπει να διανύσει 8.000 χιλιόμετρα πάνω στο εύθραυστο κάλυμμα πάγου, προγραμματίζεται να φτάσει στο έδαφος του Καναδά στα τέλη Μαΐου και να ολοκληρωθεί στις 22 Ιουνίου. Στη συνέχεια σχεδιάζει την ολοκλήρωση του κύκλου το 2014 από τον κόλπο Resolute κατά μήκος της ακτής της Αλάσκας πίσω στη Ρωσία. Εκτός του ότι θα συλλεγούν από τη ρωσική πλευρά επιστημονικά δεδομένα, τα οποία θα μοιραστούν αργότερα με τη διεθνή ακαδημαϊκή κοινότητα, οι πρωτοπόροι θα δοκιμάσουν επίσης το σύστημα δορυφορικής πλοήγησης Glonass, τη ρωσική απάντηση στο αμερικανικό GPS.

Η αποστολή χρηματοδοτείται από ρωσικές εταιρείες και ιδρύματα, γεγονός που αποδεικνύει το στρατηγικό εθνικό αλλά και επιχειρηματικό ενδιαφέρον στην αρκτική περιοχή στα επόμενα έτη.

➤ Ρωσικός τουρισμός στα αρκτικά νερά

Το πρώτο ρωσικό επιβατηγό οχηματαγωγό πλοίο στην ιστορία που έπλευσε σε αρκτικά ύδατα αποτέλεσε το πλοίο «George Ots» που πραγματοποίησε ταξίδι διαμέσου του Αρκτικού Ωκεανού κατά μήκος των ανατολικών συνόρων της χώρας έως το Βλαδιβοστόκ τον Οκτώβριο του 2010 , προκειμένου να χρησιμεύσει ως πλωτό ξενοδοχείο κατά τη διάρκεια της Συνόδου Κορυφής για την Οικονομική Συνεργασία Ασίας-Ειρηνικού (APEC) το 2012 που θα διεξαχθεί στο Βλαδιβοστόκ.

Το «George Ots», το οποίο δεν έχει σχεδοαστεί για την πλοήγηση μέσω των επιπλέοντων πάγων, συνοδευόταν σε όλη τη διάρκεια του ταξιδιού από ρωσικά παγοθραυστικά.

"George Ots" ferry in Baltiysk port Πηγή:

<http://www.bsr-russia.com>

Γ. ΑΜΥΝΑ

➤ Νέα πυρηνικά υποβρύχια και ενίσχυση του ρωσικού στρατού στο Βορρά

Ο Βόρειος Στόλος της Ρωσίας ιδρύθηκε το 1933 και αποτελεί ένα επιχειρησιακό στρατηγικό τμήμα του ρωσικού Πολεμικού Ναυτικού. Η έδρα του είναι στην πόλη Severomorsk που αποτελεί την κύρια πολεμική βάση και το διοικητικό κέντρο για τις πολεμικές βάσεις σε όλο το μήκος της χερσονήσου «Κολα». Ο ρωσικός Βόρειος Στόλος είναι ο πιο ισχυρός από τους 4 πολεμικούς στόλους της Ρωσίας καθώς διαθέτει τα 2/3^α όλης της στρατιωτικής πυρηνικής δύναμης του ρωσικού πολεμικού ναυτικού. Διαθέτει πυρηνοκίνητους πολεμικούς πυραύλους και υποβρύχιες торπίλες, αεροπλανοφόρα και ανθυποβρυχιακά πλοία. Συγκεκριμένα το 2008 το ρωσικό ναυτικό επανήλθε στο προσκήνιο των ωκεανών ύστερα από αρκετά χρόνια ήπιας δραστηριότητας.

Η χερσόνησος Κολα όπου βρίσκεται η πόλη Severomorsk Πηγή: <http://en.wikipedia.org>

Ο ρωσικός στόλος αναβαθμίζεται με την παραλαβή εντός του 2011 τριών νέων πυρηνικών υποβρυχίων: το «Yury Dolgorusky», το «Aleksander Nevsky» και το πολλαπλών χρήσεων «Severodvinsk». Και τα τρία νέα υποβρύχια έχουν ήδη ξεκινήσει δοκιμαστικές πλεύσεις στη «Λευκή Θάλασσα» (White Sea) το Μάιο του 2011 όπου ο πάγος είχε αρχίσει να υποχωρεί. Επιπλέον, στο ναυπηγείο Zvezdochka έξω από την περιοχή του Arkhangelsk έχει δοθεί εντολή να κατασκευαστούν 300 περίπου σκάφη, αύξηση κατά 71% σε σχέση με πέρυσι για το βόρειο στόλο.

Επιπλέον, την άνοιξη του 2011 ξεκίνησαν οι συζητήσεις για τη μεταφορά ή όχι της διοίκησης του ρωσικού ναυτικού από τη Μόσχα στον Άγιο Πέτρο.

Βάση ανακοινώσεων του επικεφαλής του ρωσικού στρατού το Μάρτιο του 2011, η Ρωσία πρόκειται να εγκαταστήσει μία ειδική πολιτική ταξιαρχία στην περιοχή «Pechenga», 10 χιλιόμετρα από το ρωσονορβηγικό σύνορο και 50 χιλιόμετρα από την νοβηγική πόλη «Kirkenes» στο βόρειοδυτικό σύνορο με Νορβηγία και έως το 2020 η Ρωσία θα έχει αυξήσει τον αριθμό των ταξιαρχιών στις 109 από 70 που είναι σήμερα.¹³⁹

Εδώ αξίζει να σημειωθεί ότι η πόλη «Kirkenes» θεωρείται η πρωτεύουσα της περιοχής του Barents και η κατεχοχήν «βόρεια πύλη»¹⁴⁰ της Δύσης στη Ρωσία, γεγονός που την αναγάγει στο κατεχοχήν βορειοδυτικό ρωσικό στρατηγικό σημείο. Σύμφωνα με τη ρωσική εφημερίδα Gazeta, η ρωσική αυτή κίνηση θα λειτουργήσει «εξισοροπιστικά» απέναντι στην ήδη εγκαθίδρυση παρόμοιων ταξιαρχιών από τις Η.Π.Α και Καναδά. «Η Αρκτική αποτελεί μία περιοχή ύψιστης προτεραιότητας» σύμφωνα με τον Πρώτο Αναπληρωτή Διοικητή της

¹³⁹ **BarentsObserver (2011).** *Russia to establish Polar Spetsnaz on border to Norway.* Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα: <http://www.barentsobserver.com/russia-to-establish-polar-spetsnaz-on-border-to-norway.4898509-116320.html> (τελευταία προσπέλαση 29 Μαρτίου 2011)

¹⁴⁰ Από την Ιστοσελίδα: <http://www.visitnorway.com/en/Articles/Norway/North/Kirkenes/>

Συνοριακής Φρουράς της Ομοσπονδιακής Υπηρεσίας Ασφαλείας Vyacheslav Dorokhin, κατόπιν διαταγής του οποίου σχεδιάζεται να εγκαθιδρυθεί ένα στρατιωτικό δίκτυο ελέγχου του ρωσικού Βορρά από το Murmansk μέχρι το νησί Wrangel. Επιπλέον, η Βόρεια Θαλάσσια Διαδρομή ελέγχεται διά αέρος από αεροσκάφη της

Ομοσπονδιακής Υπηρεσίας Ασφαλείας, ενώ το δυτικό μέρος της Διαδρομής ελέγχεται από σκάφη της ρωσικής υπηρεσίας φύλαξης συνόρων του Μουρμάνσκ, και το ανατολικό τμήμα από σκάφη της ρωσικής ακτοφυλακής από την Βορειοανατολική Υπηρεσία Φύλαξης των Συνόρων.

Border Guard soldiers: Πηγή: [BarentsObserver](#)

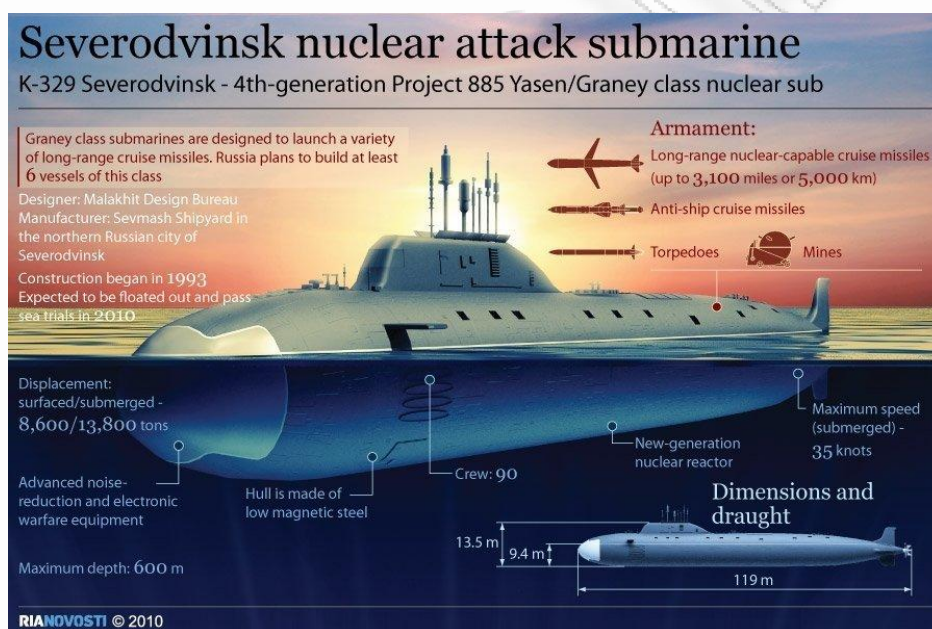
Να προσθέσουμε ότι η Ρωσία διαθέτει μόνο 18 παγοθραυστικά.

➤ Ο κρατικός προϋπολογισμός για επανεξοπλισμό

Το ρωσικό Υπουργείο Εξωτερικών ανακοίνωσε το Φλεβάρη του 2011 ότι 470 δισεκατομμύρια ευρώ θα επενδυθούν για επανεξοπλισμό έως το 2020. Ο εκσυγχρονισμός του ρωσικού εξοπλιστικού Προγράμματος περιλαμβάνει την κατασκευή 8 πυρηνικών υποβρυχίων, 600 πολεμικών αεροσκαφών, 1000 ελικοπτέρων και 100 πολεμικών πλοίων.

Το Κρεμλίνο είχε τονίσει ήδη παλαιότερα την ανάγκη για εκσυγχρονισμό των παραδοσιακών στρατιωτικών δυνάμεων και ανάπτυξη του πυρηνικού εξοπλισμού της χώρας. Δεν είναι ανάξιο προσοχής ότι και ο πρόεδρος Vladimir Putin, αλλά και ο πρωθυπουργός Dmitri Medvedev έχουν ήδη επισκεφθεί τα ναυπηγεία πολεμικών πλοίων στο Severodvinsk. Ενδεικτικό της σημασίας που έχει η άμυνα και η ασφάλεια στην προστασία και φύλαξη των εθνικών συνόρων της Ρωσίας στο Βορρά αποδεικνύεται από τα τεράστια χρηματικά ποσά που διατίθενται τα τελευταία χρόνια για τις στρατιωτικές δαπάνες. Συγκεκριμένα, μόνο για το έτος 2010 δαπανήθηκαν 44 δισεκατομμύρια δολάρια για εξοπλιστικά προγράμματα, τοποθετώντας τη χώρα στην 5^η θέση παγκοσμίως αναφορικά με τις στρατιωτικές δαπάνες.

Άποψη πυρηνικού υποβρυχίου στο ναυπηγείο Severodvinsk Πηγή: <http://www.infiniteunknown.net>

Χαρακτηριστική είναι η φράση του ναυάρχου Vladimir Vysotsky τον Οκτώβριο του 2010 σε μέσα ενημέρωσης : «Η Ρωσία σκοπεύει να αυξήσει τη ναυτική δύναμη στην Αρκτική με νέα πλοία. Τα ρωσικά πολεμικά πλοία και υποβρύχια ασκούν ήδη πάνω από δέκα στρατιωτικές περιπολίες στην Αρκτική μέσα στα 2010. Σύμφωνα με το σχέδιο των ρωσικών ενόπλων δυνάμεων, λαμβάνουμε μέτρα με στόχο την επίδειξη της στρατιωτικής παρουσίας στην Αρκτική».

Αναφορικά με την παρουσία των ρωσικού στόλου των παγοθραυστικών, το πυρηνικό παγοθραυστικό Rossiya ολοκλήρωσε με επιτυχία την αποστολή του στην Αρκτική τον Οκτώβριο του 2010. Η αποστολή, με επικεφαλής τον απεσταλμένο τον Artur Chilingarov, πραγματοποίησε εργασίες σε ερευνητικό σταθμό, εκπονώντας μελέτη αναφορικά με τον τομέα των υδάτων της Αρκτικής και των κλιματικών συνθηκών.

Επιπρόσθετα, από πλευράς ρωσικής πολεμικής αεροπορίας δρομολογείται ο εκσυγχρονισμός των ρωσικών αεροπορικών βομβαρδιστικών με βάση το γενικό συνταγματάρχη πολεμικής αεροπορίας Aleksandr Zelin.¹⁴¹

Συνεργασία στον τομέα της άμυνας με άλλα κράτη

- **Η Συνθήκη των Ανοιχτών Ουρανών (The Open Skies Treaty)**¹⁴²
αντικείμενο προβολής ισχύος

Ρωσία- Η.Π.Α: Πραγματοποίησαν την πρώτη κοινή πτήση ελέγχου πάνω από τη Σουηδία από 14-18 Μαρτίου 2011 στο πλαίσιο της «Συνθήκης των Ανοιχτών Ουρανών» (the Open Skies Treaty) και της εδραίωσης μιας σειράς κοινών εναέριων αποστολών ελέγχου της περιοχής μεταξύ Ρωσίας, Η.Π.Α και Σουηδίας. **Ωστόσο, οι εναέριες**

στρατιωτικές σχέσεις μεταξύ των τριών κρατών κινούνται σε διαφορετικό κλίμα από αυτό που διέπει τη Συνθήκη τα προηγούμενα χρόνια, όταν ομάδες

¹⁴¹ **BarentsObserver (2011).** *Russia to modernize strategic bombers.* Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα: <http://www.barentsobserver.com/russia-to-modernize-strategic-bombers.4556626-58932.html> (τελευταία προσπέλαση 30 Μαρτίου 2011)

¹⁴² «**Η Συνθήκη των Ανοιχτών Ουρανών**» (The Open Skies Treaty) υπογράφηκε το 1992 με πρωτοβουλία του τότε προέδρου των Η.Π.Α George Bush Sr., που θεμελιώνει το καθεστώς άοπλων εναέριων πτήσεων ελέγχου πάνω από τα εδάφη 34 κρατών-μελών για την προώθηση ειλικρινών και διαφανών στρατιωτικών ασκήσεων. Η «Συνθήκη των Ανοιχτών Ουρανών» καλύπτει τα εδάφη πάνω από τα οποία το Κράτος-Μέρος ασκεί κυριαρχία σε ξηρά, νησιά, εσωτερικά και χωρικά ύδατα. **Η Συνθήκη προσδιορίζει ότι ολόκληρη η επικράτεια ενός Κράτους-Μέρους είναι ανοιχτή προς παρακολούθηση. Οι πτήσεις παρακολούθησης μπορούν μόνο να περιοριστούν για λόγους ασφαλείας, όχι για λόγους εθνικής ασφάλειας.** Όλο το φωτογραφικό υλικό που συλλέγεται από τις εν λόγω πτήσεις είναι στην ευχέρεια κάθε Κράτους-Μέρους κατόπιν αιτήματος.

Κρατών-Μερών πραγματοποιούσαν εναέριες πτήσεις ελέγχου για προβολή ισχύος έναντι άλλων Κρατών- Μερών με όχι τόσο αγνές θα λέγαμε προθέσεις.

Ενδεικτικά είναι τα παραδείγματα πραγματοποίησης κοινών πτήσεων ελέγχου από τη Ρωσία-Σουηδία πάνω από τις Η.Π.Α το 2008, και αντίστοιχα των Η.Π.Α και Σουηδίας πάνω από τη Ρωσία το 2009, ενώ στο ίδιο κλίμα κινήθηκε και η αεροφωτογράφιση ρωσικού εδάφους από τη Φινλανδία και τη Γερμανία, και ανάλογα η εναέρια επιθεώρηση της Φινλανδίας από τη Ρωσία και τη Γαλλία το 2008.

➤ **Στρατιωτικές Συνεργασίες- Ασκήσεις**

- Ναυτικές ασκήσεις

Από τη Νορβηγική πλευρά προωθείται η στρατιωτική συνεργασία στο βορρά μεταξύ των δύο χωρών στην Ναυτική πολεμική βάση του Μουρμάνσκ.

Επίσης το Μάιο του 2011 πραγματοποιήθηκε για δέκα ημέρες κοινή ναυτική άσκηση για την πρόληψη καταστάσεων έκτακτης ανάγκης στον Αρκτικό Ωκεανό μεταξύ Ρωσίας και Νορβηγίας. Η άσκηση έλαβε χώρα στη Θάλασσα του Barents και στη Νορβηγική Θάλασσα. Η Νορβηγία και Ρωσία συνεργάζονται εδώ και χρόνια σε θέματα διάσωσης, θαλάσσιων μεταφορών, και διαχείρισης αλιευτικών πόρων.

-Αεροπορικές Ασκήσεις

Σε αυτό το σημείο αξίζει να προσθέσουμε ότι τα τελευταία χρόνια πραγματοποιούνται ρωσικές πολεμικές αεροπορικές πτήσεις πάνω από τη Θάλασσα του Barents και το Βόρειο Ατλαντικό. Οι περισσότερες ασκήσεις των ρωσικών αεροσκαφών 'συναντούν' τις αεροπορικές ασκήσεις νορβηγικών, βρετανικών πολεμικών αεροσκαφών, και πολεμικών αεροσκαφών του NATO. Ενδεικτικά αξίζει να αναφερθεί ότι με βάση τις εκτιμήσεις του Παρατηρητηρίου του Barents (BarentsObserver), ο αριθμός των ρωσικών πτήσεων κατά μήκος της νορβηγικής ακτής ξεπέρασε τις 87 το 2008.

➤ **Κοινοπραξίες για τη ναυπήγηση πλοίων**

Η Ενωμένη Ρωσική Ναυπηγική Εταιρεία (USC) και η ναυπηγική εταιρεία της Γαλλίας DCNS, υπέγραψαν το Νοέμβριο του 2010 συμφωνία για τη σύσταση κοινοπραξίας για την αγορά 2 πλοίων-μεταφορέων ελικοπτέρων «Mistral class»

κατόπιν ρωσικού διαγωνισμού. Η συμφωνία εκτός από το Mistral, περιλαμβάνει την κατασκευή πλοίων ανεφοδιασμού και παγοθραυστικών για την Αρκτική.

Δ. ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Η Ρωσία στην Αρκτική

Μπορεί η επίσημη κυβέρνηση της Ρωσίας να διαμηνύει ότι πρωταρχικός της στόχος είναι η ειρηνική επίλυση των όποιων διαφορών επί της ρωσικής υφαλοκρηπίδας με τα υπόλοιπα αρκτικά κράτη, αλλά **την πρόθεση υπεράσπισης των ρωσικών συμφερόντων στην Αρκτική έχει επιβεβαιώσει το Κρεμλίνο από το 2009**. Τη σημαντική θέση που κατέχει η Αρκτική στην εξωτερική πολιτική της Ρωσίας ιδιαίτερα για την οικονομική εξασφάλιση της χώρας, διεμήνυσε ο πρόεδρος της Ρωσίας Vladimir Putin κατά τη διάρκεια της επίσκεψής του στο ρωσικό αρκτικό Αρχιπέλαγος και στην περιοχή Murmansk τον Απρίλιο του 2010, όπου υπογράμμισε τα ρωσικά συμφέροντα στην Αρκτική αναφερόμενος στις ρωσικές ναυτικές βάσεις στον Αρκτικό Ωκεανό, στην εξόρυξη φυσικών πόρων και στους νέους εμπορικούς δρόμους, γεγονός που αποδεικνύει την ύψιστη σημασία της περιοχής για τα στρατηγικά ρωσικά συμφέροντα. Μολονότι το ενδεχόμενο μιας στρατιωτικής σύγκρουσης στο Βορρά διαψεύδεται κατηγορηματικά από τα επίσημα κυβερνητικά χείλη, η ανακοίνωση της Ρωσίας το 2009 για την αύξηση της στρατιωτικής της παρουσίας στις βορειότερες περιοχές της έως το 2020 για την προστασία των πλουτοπαραγωγικών της πόρων επί της αρκτικής υφαλοκρηπίδας, μαρτυρεί τα **δύο πρόσωπα της εξωτερικής ρωσικής πολιτικής στην Αρκτική**.

«Κόκκινο Πανί» για άμεση ρωσική απάντηση οποιαδήποτε προσπάθεια στρατιωτικοποίησης της Αρκτικής

Τη συγκρατημένη ρεαλιστική της πολιτική δε διστάζει να προβάλλει η Ρωσία, καθώς αντίκειται επίσημα σε οποιαδήποτε προσπάθεια στρατιωτικοποίησης της Αρκτικής. Συγκεκριμένα από το Φλεβάρη του 2009 μέσα από τις δηλώσεις του τότε αρχηγού του Γενικού Επιτελείου των ρωσικών Ενόπλων Δυνάμεων στρατηγού Νικολάι Μακάροφ, η Ρωσία **είναι επιφυλακτική απέναντι στη στάση που θα τηρήσει το NATO στην Αρκτική, και κύρια προϋπόθεση της συνεργασίας με τη Συμμαχία στα κοινά γυμνάσια έρευνας και διάσωσης στην περιοχή, είναι**

πρώτα η οικοδόμηση της εμπιστοσύνης ανάμεσα στα τέσσερα κράτη της Αρκτικής-μέλη του NATO και της

Ρωσίας.¹⁴³ Το ίδιο μήνυμα έδωσε την ίδια χρονιά και ο εκπρόσωπος του ρωσικού Υπουργείου Εξωτερικών δηλώνοντας ότι η Ρωσία είναι αντίθετη με την εγκατάσταση εξοπλισμών στην περιοχή της Αρκτικής, αναφερόμενος έμμεσα για τα αμερικανικά σχέδια εγκατάστασης στρατιωτικών βάσεων στην περιοχή με την ομπρέλα του NATO. Την ίδια γραμμή ανακοίνωσε δημόσια και ο νυν πρόεδρος της Ρωσίας Dmitry Medvedev, ο οποίος δήλωσε το Σεπτέμβριο του 2010 ότι η Ρωσία τάσσεται μεν υπέρ της διεθνούς συνεργασίας στην Αρκτική, αλλά χωρίς τη στρατιωτική συνιστώσα διότι η Αρκτική αποτελεί μία ζώνη ειρήνης και οικονομικής συνεργασίας.

Ως προληπτική ενέργεια απέναντι σε οποιασδήποτε πιθανή πρόκληση στο Βορρά που θα έθιγε τα ρωσικά συμφέροντα επί της αρκτικής υφαλοκρηπίδας εν όψει της ταχείας τήξεως των αρκτικών πάγων, η Ρωσία επέδειξε τη στρατιωτική της δύναμη μέσω πλήθους στρατιωτικών ασκήσεων στα ρωσικά αρκτικά ύδατα ήδη από το 2007 που κορυφώθηκαν με την τοποθέτηση της ρωσικής σημαίας στον αρκτικό βυθό, καθιστώντας τη τον απόλυτο κυρίαρχο του «αρκτικού παιχνιδιού». Επόμενη επίδειξη στρατιωτικής ισχύος αποτέλεσε το 2008 η εκτόξευση ρωσικού στρατηγικού πυραύλου από το πυρηνοκίνητο υποβρύχιο Τούλα από τη Θάλασσα του Μπάρεντς στην Αρκτική στο πλαίσιο στρατιωτικών ασκήσεων υπό την παρακολούθηση και του ρώσου προέδρου Dmitry Medvedev.¹⁴⁴

Κυβερνητικός στόχος η άμεση οριοθέτηση επέκτασης της αρκτικής υφαλοκρηπίδας → Διάθεση 49,7 εκατομμύρια δολάρια για τη συλλογή επιστημονικών στοιχείων

Χαρακτηριστικό των προθέσεων ενίσχυσης της ρωσικής άμυνας με την αιτιολογία της προστασίας των φυσικών αρκτικών της πόρων, αποτέλεσε το επίσημο έγγραφο που δόθηκε στη δημοσιότητα από το Συμβούλιο Ασφαλείας της Ρωσίας¹⁴⁵ το Μάρτιο του 2009, με τον τίτλο: «Οι θεμελιώδεις αρχές της κρατικής ρωσικής πολιτικής στην Αρκτική έως το 2020 και στο εξής», **η χώρα δίνει προτεραιότητα**

¹⁴³ **Άγνωστος συντάκτης:** «'Κόκκινη' γραμμή της Ρωσίας στην Αρκτική», **Το Έθνος 23-2-2009**. Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα: <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22769&subid=2&pubid=2510974> (τελευταία προσπέλαση 12 Ιανουαρίου 2011)

¹⁴⁴ **Άγνωστος συντάκτης:** «Δοκιμή ρωσικού στρατηγικού πυραύλου», **Το Έθνος 11-10-2008**. Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα: <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22769&subid=2&pubid=2510974> (τελευταία προσπέλαση 12 Ιανουαρίου 2011)

¹⁴⁵ Να σημειώσουμε ότι το Συμβούλιο Ασφαλείας της Ρωσίας είναι ένα συμβουλευτικό όργανο παρά τω πρωθυπουργώ.

στην ενίσχυση της φύλαξης των συνόρων της ενώ δημιουργεί δυνάμεις στα αρκτικά της σύνορα με απώτερο στρατηγικό στόχο την προστασία των περιφερειακών της συμφερόντων. Το συγκεκριμένο κείμενο κάνει λόγο για τη στρατηγική πολιτική της χώρας στην αρκτική περιοχή, η οποία περιλαμβάνει την ανάπτυξη στρατιωτικών, συνοριακών και παράκτιων μονάδων επιτήρησης «για την εξασφάλιση της στρατιωτικής ασφάλειας της Ρωσίας στις διαφορετικές στρατιωτικές και πολιτικές καταστάσεις». Ο Vyatcheslav Popov, επικεφαλής της Επιτροπής για τη Θαλάσσια Πολιτική στο ρωσικό κοινοβούλιο και πρώην διοικητής του βόρειου ρωσικού στόλου, τονίζει την αναγκαιότητα ανάπτυξης της κατάλληλης υποδομής για τη μεγαλύτερη παρουσία της ρωσικής ακτοφυλακής στις βόρειες ακτές της καθώς και αεροπορικών βάσεων επιτήρησης στην περιοχή. Στο εν λόγω επίσης κείμενο **επισημαίνεται η προτεραιότητα οριοθέτησης της αρκτικής ρωσικής υφαλοκρηπίδας «με σεβασμό στα εθνικά συμφέροντα της Ρωσίας»** που αποδεικνύει για άλλη μία φορά τη συγκρατημένη ρεαλιστική πολιτική της χώρας.

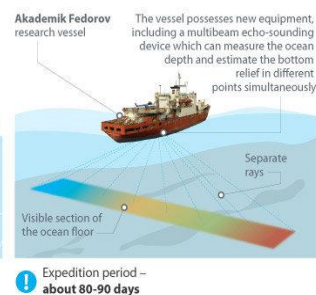
Δε χαρακτηρίζεται άλλωστε τυχαίο το γεγονός ότι από το Σεπτέμβριο του 2008 ο ρώσος πρόεδρος Dmitry Medvedev εξέφρασε και δημόσια κατά το περιθώριο της σύγκλησης του Ρωσικού Συμβουλίου Ασφαλείας την ανάγκη οριοθέτησης της ρωσικής υφαλοκρηπίδας στον Αρκτικό Ωκεανό, και πρόσθεσε ότι η σκιαγράφηση της ρωσικής υφαλοκρηπίδας στην Αρκτική θα εξασφαλίσει τα δικαιώματα της Ρωσίας σε αυτήν και κατ'επέκταση την ενεργειακή αυτονομία της χώρας στον 21^ο αιώνα, καθώς «περίπου το 20% του ΑΕΠ της χώρας και το 22% των ρωσικών εξαγωγών παράγονται στις βόρειες περιοχές». Με βάση τις δηλώσεις του ρωσικού Υπουργείου Αξιοποίησης Φυσικών Πόρων, **πρόκειται να διατεθούν 1,5 δισεκατομμύρια ρούβλια, δηλαδή 49,7 εκατομμύρια δολάρια¹⁴⁶ για την επιστημονική έρευνα για τον ακριβή προσδιορισμό της επέκτασης της**

New expedition to ascertain Russian Arctic shelf borders

The Akademik Fedorov research vessel again departs to explore the Arctic seabed

Under the UN Convention on the Law of the Sea, if a country can prove its continental shelf extends beyond the 200-mile limit, it can claim a right to more of the ocean floor

In 2001, Russia was the first of the five Arctic states to file a request to extend its continental shelf border. In 2005 and 2007, the Akademik Fedorov undertook two expeditions to ascertain the borders of the Russian Arctic shelf

The expedition comprises experts from:

- Institute of Ocean Geology of the Russian Academy of Sciences
- Arctic and Antarctic Research Institute
- State Research Institute of Navigation and Hydrography (GNINGI)

- Ministry of Defense
- Ministry of Natural Resources

RIA NOVOSTI © 2010

www.rian.ru

146

Chistyakov V: «Russia to spend \$50 million to prove its right to extra Arctic floor», RIA Novosti 5-2-2010. Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα: <http://en.rian.ru/russia/20100205/157776770.html> (τελευταία προσπέλαση 21 Μαρτίου 2011)

ρωσικής υφαλοκρηπίδας στον Αρκτικό Ωκεανό, με τελική καταληκτική προθεσμία επέκτασης υποβολής του επιστημονικού πορίσματος στην «Επιτροπή Οριοθέτησης της Υφαλοκρηπίδας των Ηνωμένων Εθνών» (UN Commission on the Limits of the Continental Shelf/CLCS) το 2013. Η Ρωσία έχει ήδη φέρει εις πέρας δύο επιστημονικές αποστολές στην Αρκτική: μία στην υποθαλάσσια οροσειρά Mendeleev το 2005 και στην παρομοίως υποθαλάσσια οροσειρά Lomonosov το καλοκαίρι του 2007, όπου προέβαλλε τις διεκδικήσεις της στην περιοχή.

Στην εικόνα παρουσιάζεται το διάσημο πλέον ερευνητικό σκάφος «Akademik Fedorov» κατά τη διάρκεια της αποστολής του οποίου είχε τοποθετηθεί η ρωσική σημαία από τιάνιο στον αρκτικό βυθό το 2007, και το οποίο συμμετέχει και πάλι της νέας επιστημονικής αποστολής μαζί με το πυρηνοκίνητο παγοθραυστικό «Rossiya».

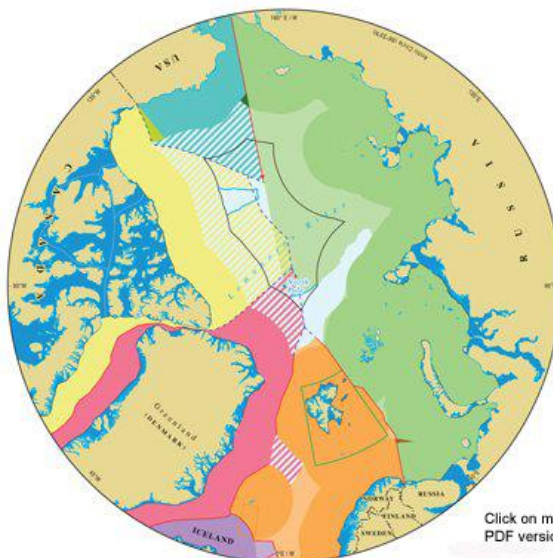
Απεικονίζεται η διεκδικούμενη αρκτική περιοχή από τη Ρωσία μέσω της επιθυμητής επέκτασης της υφαλοκρηπίδας της που φτάνει έως το Β. Πόλο, τη μεγαλύτερη θαλάσσια έκταση αρκτικής διεκδίκησης από όλα τα υπόλοιπα αρκτικά κράτη(1,2 εκατομμύρια τετραγωνικά μέτρα) περιέχει 5 έως 10 δισεκατομμύρια

τόνους υδρογονανθράκων, καθώς και αποθέματα μαγνήσιου, χρυσού, κασσίτερου, μόλυβδου, νικελίου κ.α.

Η Ρωσία διεκδικεί τμήμα της οροσειράς Lomonosov (Lomonosov Ridge) με τον ισχυρισμό ότι αποτελεί συνέχεια της ρωσικής υφαλοκρηπίδας «Novaya Zemlya». Στην εικόνα παρουσιάζεται η διεκδικούμενη περιοχή της Ρωσίας στον Αρκτικό Ωκεανό εφόσον αποδειχθεί η συνέχιση της υφαλοκρηπίδας της στην οροσειρά «Lomonosov» πέραν των 200μ, όπου παρατηρείται ότι φτάνει μέχρι το Β.Πόλο.

Αλληλοκαλυπτόμενες διεκδικήσεις με υπόλοιπα αρκτικά κράτη

Τα σύνορα
Αρκτική
περιοχή-
Πηγή:
Durham
University-

➤ Ρωσία- ΗΠΑ: Διαφωνία για την Οριοθέτηση Συνόρου στη Βερίγγειο Θάλασσα

Όπως καταδεικνύει ο παραπάνω χάρτης που δημοσίευσε το Πανεπιστήμιο του *Durham* σε συνεργασία με το επιστημονικό ερευνητικό του κέντρο *IBRU* «*International Boundaries Research Unit*», η μόνη αλληλοκαλυπτόμενη διεκδίκηση θαλάσσιων συνόρων που προκύπτει από την αιτούμενη στα Ηνωμένα Έθνη με βάση το Δίκαιο της Θάλασσας επέκταση της ρωσικής υφαλοκρηπίδας στον Αρκτικό Ωκεανό πέραν των 200ναυτικών μιλίων, αποτελεί η λεγόμενη «Ανατολική Ειδική Περιοχή» (Eastern Special Area) μεταξύ Ρωσίας και Η.Π.Α στη Βερίγγειο Θάλασσα (Bering Sea) που απεικονίζεται με σκούρο πράσινο χρώμα.¹⁴⁷

Η «Ανατολική Ειδική Περιοχή», εκτείνεται πάνω από 200νμ από τη γραμμή βάσης των Η.Π.Α, αλλά λιγότερο από 200νμ από τη γραμμή βάσης της Ρωσίας. Με

¹⁴⁷ **International Boundaries Research Unit (2010).** *Maritime jurisdiction and boundaries in the Arctic region*, Durham University.

βάση τη Συμφωνία για το Θαλάσσιο Σύνορο μεταξύ των δύο χωρών στη Βερίγγειο Θάλασσα τον

Ιούνιο του 1990(US- USSR Maritime Boundary Treaty), η τότε Σοβιετική Ένωση είχε συμφωνήσει ότι οι Η.Π.Α θα έπρεπε να εφαρμόσουν την ΑΟΖ τους στην περιοχή, χωρίς όμως η ρωσική Δούμα να την έχει επικυρώσει μέχρι σήμερα. **Συνεπώς, η διαφωνία επί του θαλάσσιου συνόρου στη Βερίγγειο Θάλασσα εξακολουθεί να υφίσταται και να μην έχει διευθετηθεί δεδομένης και της διεκδίκησης επέκτασης της υφαλοκρηπίδας από Η.Π.Α.** (βλ. γαλάζιο χωρίο με μπλε γραμμές στο χάρτη).

➤ **Ρωσία- Καναδάς: Διαφωνία για την υποθαλάσσια οροσειρά Lomonosov**

Οι διεκδικήσεις Ρωσίας και Καναδά από την επέκταση των υφαλοκρηπίδων τους επί ενός διεκδικούμενου τμήματος πλούσιο σε ενεργειακούς πόρους στην υποθαλάσσια οροσειρά Lomonosov (βλ. σημείο με σκούρο κίτρινο χρώμα με ανοιχτές πράσινες γραμμές στο χάρτη) φέρνει τις δύο χώρες αντιμέτωπες. Προς το παρόν, κοινή βάση συνεννόησης αποτέλεσε η εκατέρωθεν συλλογή επιστημονικών στοιχείων για τη διεκδίκηση της περιοχής και την υποβολή τους στην «Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για την Οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας», αφήνοντας τον τελικό λόγο στο θεσμό της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας.

➤ **Ρωσία-Νορβηγία: Οικονομική Συμφωνία Οριοθέτησης της Θάλασσας του Barents**

Μια εντελώς αντίθετη εικόνα παρουσιάζει πλέον η σχέση της Ρωσίας με τη Νορβηγία κατόπιν της οριοθέτησης του Θαλάσσιου Συνόρου στη Θάλασσα του Barents.

Βάζοντας τέλος σε διαμάχη 40 ετών, Ρωσία και Νορβηγία κατέληξαν σε συμφωνία για τα σύνορα στη Θάλασσα του Μπάρεντς στις 28 Απριλίου 2010., επικυρωμένη από το νορβηγικό Κοινοβούλιο στις 8 Φεβρουαρίου 2011 και από τη ρωσική Δούμα στις 25 Μαρτίου 2011. Η Νορβηγία και η Ρωσία από το 1970 διαπραγματεύονται τη συμφωνία για τη διευθέτηση μιας ζώνης 176.000 τετραγωνικών χιλιομέτρων που διατρέχει τις αντίστοιχες οικονομικές τους ζώνες στην Αρκτική. Συγκεκριμένα, κατά τη διάρκεια της συνεδρίασης της ρωσικής δούμας ο επικεφαλής των Διεθνών Σχέσεων Konstantin Kosachev τόνισε **ότι η οριοθέτηση**

του ρωσο-νορβηγικού θαλάσσιου συνόρου θα συντελέσει στην αποφυγή ενός χειρότερου σεναρίου, δεδομένης και της συνεργασίας της Νορβηγίας με τα υπόλοιπα αρκτικά κράτη που είναι κι εκείνα μέλη του NATO. **Ιδιαίτερα, αναφέρθηκε στην αύξηση της ενεργειακής συνεργασίας μεταξύ της Ρωσίας και της Νορβηγίας και δε δίστασε να διατυπώσει ευθαρσώς ότι, εφόσον το μεγαλύτερο μέρος των κοιτασμάτων και φυσικού αερίου εντοπίζονται στη ρωσική πλευρά, η Συνθήκη συμβαδίζει με τα ρωσικά συμφέροντα.** Ωστόσο, αντίθετοι με την οριοθέτηση της Θάλασσας του Μπάρεντς τάσσονται οι ρώσοι ψαράδες οι οποίοι υποστηρίζουν ότι η Νορβηγία προσβλέπει σε σταδιακή επέκταση των οικονομικών της δραστηριοτήτων στην εν λόγω περιοχή. Ως ανταπάντηση η ρωσική Δούμα φέρει την ισχύ έως σήμερα της Συνθήκης του Spitsbergen (Spitsbergen Treaty)¹⁴⁸ με την οποία εξασφαλίζονται τα δικαιώματα αλιείας για τη Ρωσία στη Θάλασσα του Μπάρεντς (μεταξύ αρχιπελάγους «Svalbard» και «Novaya Zemilya» και τον Αρκτικό Ωκεανό. **Στο ίδιο επίπεδο κινήθηκε και ο ρωσικός τύπος ο οποίος χαρακτήρισε την οριοθέτηση της Θάλασσας του Μπάρεντς ως κομβική συμφωνία για τη διάνοιξη προοπτικών για την ανάπτυξη των αρκτικών πηγών στη Ρωσία και δημιουργίας κοινού εδάφους με Νορβηγία στην προώθηση των οικονομικών δραστηριοτήτων.**

Αξίζει να επισημανθεί ότι μεγάλο μέρος της επίδικης μέχρι πρότινος θαλάσσιας περιοχής βρίσκεται μεταξύ ενός κοιτάσματος φυσικού αερίου, τα δικαιώματα του οποίου ανήκουν στη ρωσική Gazprom και είναι αρκετά πλούσιο ώστε να καλύψει τις ανάγκες ολόκληρου του πλανήτη επί ένα χρόνο και δύο κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου που ανήκουν στη νορβηγική Statoil. Σύμφωνα με τον διακανονισμό που επιτεύχθηκε, η έκταση των 176.000 τετραγωνικών χιλιομέτρων που καλύπτει η Θάλασσα του Barents, θα χωριστεί περίπου στη μέση μεταξύ Ρωσίας και **Νορβηγίας. Επίσης, μέχρι το τέλος του**

¹⁴⁸ Η Συνθήκη Spitsbergen (Spitsbergen Treaty) υπογράφηκε το 1920 και ανακήρυσσε το αρχιπέλαγος Spitsbergen (τόρα αρχιπέλαγος Svalbard) ένα υπερπόντιο τμήμα του τότε Βασιλείου της Νορβηγίας. Ωστόσο, χάριν συμβιβασμού με τα συμβαλλόμενα στη Συνθήκη κράτη, παρά τη νορβηγική κυριαρχία, το αρχιπέλαγος Svalbard δεν εντάσσεται πλήρως στο νορβηγικό νομικό πλαίσιο. Συγκεκριμένα, η Συνθήκη αποστρατιωτικοποιεί μερικώς το αρχιπέλαγος Svalbard, και σε όλα τα **συμβαλλόμενα μέρη δόθηκαν ίσα δικαιώματα συμμετοχής και εμπλοκής σε εμπορικές δραστηριότητες (κυρίως εξόρυξης άνθρακα) επί του νησιωτικού συμπλέγματος. Το συγκεκριμένο δικαίωμα εφάρμοσαν στην πράξη και έκαναν χρήση με την πρόσφατη οριοθέτηση στη Θάλασσα του Μπάρεντς η Νορβηγία με τη Ρωσία τον Απρίλιο του 2010.** Τα συμβαλλόμενα στη Συνθήκη Κράτη-Μέλη είναι έως σήμερα: η Αυστραλία, ο Καναδάς, η Δανία, η Γαλλία, η Ιταλία, η Ιαπωνία, η Ολλανδία, η Νορβηγία, η Σουηδία, το Ηνωμένο Βασίλειο, οι Η.Π.Α, η τότε Σοβιετική Ένωση και νυν Ρωσική Ομοσπονδία, η Γερμανία και η Ιαπωνία. Σήμερα τα συμβαλλόμενα κράτη ξεπερνούν τα 40. Η Συνθήκη τέθηκε σε ισχύ στις 14 Αυγούστου 1925 και η Νορβηγία στη συνέχεια ανέλαβε καθήκοντα κυρίαρχης διακυβέρνησης επί του αρχιπέλαγους και αμέσως θέσπισε μία σειρά μέτρων περιβαλλοντικής προστασίας.

έτους, θα έχουν θεσπιστεί σαφείς κανόνες και διαδικασίες για τη διαχείριση των αποθεμάτων υδρογονανθράκων που εκτείνονται και στις δύο ζώνες, ενώ Οσλο και Μόσχα θα συνεργαστούν και για την αλιευτική εκμετάλλευση στην περιοχή. Όπως διασαφήνισαν οι δύο ηγέτες, η συμφωνία που επιτεύχθηκε είναι συμβατή με τους κανόνες του διεθνούς δικαίου της θάλασσας. «Η σημασία της εκδήλωσης αυτής υπερβαίνει την καθαρά διμερή διασταση. Είναι επίσης ένα πρακτικό παράδειγμα της εφαρμογής της αρχής ότι όλες οι διαφορές στην Αρκτική θα πρέπει να επιλυθούν αποκλειστικά και μόνο από τα κράτη της Αρκτικής μέσω διαπραγματεύσεων και στη βάση των υφιστάμενων νόμων» είχε χαρακτηριστικά δηλώσει το Κρεμλίνο την παραμονή της υπογραφής μεταξύ των δύο χωρών, αποδεκνύοντας την τακτική της ειρηνικής διακρατικής συνεργασίας στο Βορρά που εφαρμόζει η ρωσική κυβέρνηση.

Η ρωσική επιδιαιτησία στο Βορρά: Το Διεθνές Φόρουμ της Αρκτικής στη Μόσχα

Στροφή 360 μοιρών από την προηγούμενη αμυντική της πολιτική για το αρκτικό ζήτημα φαίνεται εκ πρώτοισ να κάνει η Ρωσία μετά την πρόσφατη διεξαγωγή του Διεθνούς Φόρουμ για την Αρκτική που επικροτήθηκε από τη διεθνή κοινότητα.

Μετά τη φράση «Η Ρωσία πρέπει να είναι ετοιμοπόλεμη στην Αρκτική για την προστασία των εθνικών της συμφερόντων σε μια περιοχή που περιέχει μεγάλα και ανεξερεύνητα αποθέματα πλουτοπαραγωγικών πόρων» η οποία είχε ειπωθεί από υψηλόβαθμο ρώο στρατιωτικό αξιωματούχο το 2008, ο πρωθυπουργός της Ρωσίας Vladimir Putin φιλοξένησε στη Μόσχα το «Διεθνές Φόρουμ για την Αρκτική» στις 22-23 Σεπτεμβρίου 2010 που διοργάνωσε η Ρωσική Γεωγραφική Κοινότητα (Russian Geographic Society), εγκαινιάζοντας την εποχή ενός παραγωγικού διακρατικού διαλόγου για το αρκτικό ζήτημα και υπογραμμίζοντας παράλληλα τη σπουδαιότητα του Βορρά για τη Ρωσία. **Ωστόσο, σε αυτό το σημείο αξίζει να υπενθυμίσουμε ότι κατά τη διάρκεια της θητείας του νυν πρωθυπουργού και τότε προέδρου της Ρωσίας είχε τοποθετηθεί η ρωσική σημαία στην αρκτική υφαλοκρηπίδα τον Αύγουστο του 2007. Ο Ρώσος πρωθυπουργός δεν παρέλειψε να δικαιολογήσει τη συγκεκριμένη ενέργεια η οποία είχε προκαλέσει τις έντονες αντιδράσεις γειτονικών κρατών, ως μία «ενέργεια η οποία ήταν συμβατή με το Δίκαιο των Ηνωμένων Εθνών και το διεθνές ναυτιλιακό κανονιστικό πλαίσιο, κάτι που**

μπορούσαν να κάνουν και τα υπόλοιπα αρκτικά κράτη».¹⁴⁹ Στη συνέχεια, μιλονότι παραδέχθηκε ότι στην Αρκτική διασταυρώνονται σοβαρά πολιτικά και οικονομικά συμφέροντα, προσπάθησε να εκτονώσει τις ανησυχίες αναφορικά με την πιθανότητα εκδήλωσης διακρατικής διαμάχης αναφέροντας ότι οι συμφωνίες εταιρικής σχέσης θα επιλύσουν όλες τις συνοριακές διαφορές στην περιοχή, χαρακτηρίζοντας μάλιστα τα πολεμικά σενάρια που έχουν ανακύψει ως «ιστορίες τρόμου». Μολαταύτα, αξίζει να σημειωθεί ότι ο ρώσος πρωθυπουργός έκανε λόγο για την ανάγκη επέκτασης της επιστημονικής παρουσίας στην Αρκτική και την υποστήριξη της βασικής έρευνας, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που διεξάγονται από διεθνείς ομάδες επιστημόνων και εμπειρογνομώνων. Ο Vladimir Putin εστίασε ιδιαίτερα στην ανάγκη διαμόρφωσης θετικών και ειλικρινών σχέσεων με τα γειτονικά παράκτια κράτη προκειμένου να διευθετηθούν ειρηνικά και με γνώμονα το περιβάλλον οι εδαφικές διαφωνίες για την επιτυχημένη επέκταση της ρωσικής υφαλοκρηπίδας.

Συμπέρασμα: Τα 2 πρόσωπα της ρωσικής αρκτικής πολιτικής → Ασφάλεια μέσω της διακρατικής συνεργασίας και αμυντικό δόγμα → «Προληπτική δράση»

Σύμφωνα με τον επικεφαλής της Νορβηγικής Γραμματείας του Παρατηρητηρίου του Barents στο Arkhangelsk Andrey Shalyon, τα τελευταία δύο μετρία χρόνια, η Ρωσία κατόρθωσε όχι μόνο να ξαναφέρει υπό τον έλεγχό της στρατηγικές θέσεις στην αρκτική περιοχή που είχε απωλέσει, αλλά επίσης να θέσει «γερά θεμέλια» για μία ταχεία επέκταση στο Βορρά. Είναι σημαντικό, προσθέτει ο Shalyon, η ρωσική πολιτική ηγεσία να επιδείξει ξεκάθαρα τον προσανατολισμό της για επίτευξη ειρηνικών λύσεων στα προβλήματα και στις προκλήσεις που ανακύπτουν σε σχέση με τις γειτονικές χώρες στην Αρκτική. Ο ίδιος μάλιστα θεωρεί ότι η Ρωσία τρέφει σχέσεις εμπιστοσύνης με τα υπόλοιπα τέσσερα αρκτικά κράτη και για αυτό το λόγο δεν προτίθεται να προβεί σε ενέργειες που θα αντίκεινται στο Διεθνές Δίκαιο. Η συχνή επικοινωνία της σε διεθνές επίπεδο με τα υπόλοιπα αρκτικά κράτη αποδεικνύει τη μη εχθρική της στάση για τη διεκδίκηση των ορίων της υφαλοκρηπίδας της, αλλά, την επίτευξη εταιρικών σχέσεων και συνεργασίας.¹⁵⁰

¹⁴⁹ **Druginyan Aleksey:** «*Putin defends Russia's Arctic rights, calls for dialogue*», **Ria Novosti 15-3-2010.** Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα: <http://en.rian.ru/russia/20100315/158203547.html> (τελευταία προσπέλαση 21 Μαρτίου 2011)

¹⁵⁰ **BarentsObserver (2011).** *Russia consolidates positions in the Arctic.* Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα: <http://www.barentsobserver.com/russia-consolidates-positions-in-the-arctic.4777288-16174.html> (τελευταία προσπέλαση 29 Μαρτίου 2011).

Εντούτοις, παρά τις επίσημες ανακοινώσεις της Ρωσίας για εμμονή στο Διεθνές Δίκαιο και την προβολή του διεθνούς διαλόγου ως πρωταρχικού μέσο επίλυσης των διακρατικών διαφορών, παρατηρείται στα ρωσικά μέσα ενημέρωσης ειδική παρουσίαση των στρατιωτικών ασκήσεων και δραστηριοτήτων στο βορρά. προς απάντηση των ανάλογου βεληνεκούς στρατιωτικών δραστηριοτήτων γειτονικών παράκτιων αρκτικών κρατών όπως είναι οι ΗΠΑ.¹⁵¹ **Επιπλέον, υπάρχουν ανάλογα σχέδια και από το ρωσικό Υπουργείο Άμυνας για ισχυροποίηση της παρουσίας του ρωσικού ναυτικού στους ωκεανούς και κατ' επέκταση και στα αρκτικά ύδατα, και την επέκταση του λειτουργικού εύρους των πυρηνοκίνητων όπως είδαμε υποβρυχίων στο Βορρά. Επιπρόσθετα, οι περυσινές πρόσφατες ανακοινώσεις για αύξηση της κρατικής χρηματοδότησης του ρωσικού ναυτικού καθώς και οι τακτικές εναέριες περιπολίες πάνω από τον Αρκτικό Ωκεανό συμπληρώνουν το παζλ της ρωσικής στρατιωτικής ετοιμότητας για παν ενδεχόμενο.**¹⁵²

Από την άλλη πλευρά, αρκετοί μελετητές επιμένουν στην ανάγκη ερμηνείας των συγκεκριμένων ρωσικών ενεργειών ως μέρος της διαμόρφωσης της εθνικής ρωσικής ταυτότητας και συσπείρωσης του ρώσικου λαού γύρω από ζητήματα εθνικής άμυνας της χώρας, παρά για τη στείρα παραδοχή ως στρατιωτικές κινήσεις κυριαρχίας επί των ρωσικών κτήσεων της Αρκτικής.

Διαφορετικές γνώμες έχουν επίσης ειπωθεί για τη χάραξη της ρωσικής πολιτικής και την εφαρμογή της, με χαρακτηριστικότερη όλων την πεσιμιστική εκδοχή του μελετητή Nikolaj Petersen: **«Η αρκτική ρωσική πολιτική έχει ορισμένα 'σχιζοφρενικά χαρακτηριστικά', και οι εκπρόσωποί της εναλλάσσονται μεταξύ κρύου και ζεστού.** Όμως, οι εκπρόσωποι πέριξ των κέντρων ισχύος του πρωθυπουργού Putin και του προέδρου Medvedev τείνουν να καταταγούν στη... σκληρή κατηγορία και μοιάζουν ίσως να κρατάνε το κλειδί για τη μακροπρόθεσμη ρωσική πολιτική».

Το τελικό συμπέρασμα που εξάγεται από τα άνωθεν είναι ότι αναμφίβολα η Ρωσία αποτελεί τον κατεξοχήν ενεργειακό κυρίαρχο στην περιοχή της Αρκτικής και σε αυτό το πλαίσιο κινείται η αύξηση της στρατιωτικής ασφάλειας στα βόρεια αρκτικά συνορά της όπου εντοπίζονται τα μεγαλύτερα αποθέματα φυσικού αερίου,

¹⁵¹ **Άγνωστος Συντάκτης:** *Russia prepares for future combat in the Arctic*, **RIA Novosti 24-6-2008.** Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα: <http://en.rian.ru/russia/20080624/111915879.html> (τελευταία προσπέλαση 21 Μαρτίου 2011)

¹⁵² **Petersen, Nikolaj. (2009).** *The Arctic as a New Arena for Danish Foreign Policy: The Pulusatt Initiative and its Implications*, **Danish Foreign Policy Yearbook: 35-78, σελ. 49.**

πετρελαικά κοιτάσματα και πολύτιμα ορυκτά. Σε αυτό το σημείο δε θα πρέπει να μας διαφύγει το γεγονός ότι η ενεργειακή αυτοτέλεια της Ρωσίας και η εξαγωγή φυσικού αερίου στη Δύση (Ευρώπη και Η.Π.Α) αποτελεί μία δυναμική επανείσοδο της χώρας στα παγκόσμια γεωπολιτικά δεδομένα με περισσότερο οικονομικούς όρους παρά στρατιωτικούς. Υπό αυτό το σκεπτικό, η ενεργειακή ασφάλεια στην αρκτική περιοχή αποτελεί κύρια μέριμνα επιδίωξης της κυβέρνησης του Κρεμλίνου.¹⁵³ Σε αυτό το επίπεδο, η Ρωσία δε διστάζει να εμφανίσει τη στρατιωτική της ισχυρή παρουσία στην Αρκτική προς διασφάλιση των συμφερόντων της, που παραπέμπει κατά άλλους μελετητές σε τακτικές ετοιμότητας ενός νέου «Ψυχρού Πολέμου», οι οποίες όμως στην παρούσα φάση μόνο ως προληπτικές ενέργειες μπορούν να ιδωθούν απέναντι στο ενδεχόμενο ανάπτυξης τους στρατιωτικού σκέλους του NATO, ή ενός άλλου παρεμφερούς στρατιωτικού σχηματισμού που θα προωθεί τα Δυτικά συμφέροντα. Στην πραγματικότητα, μία ειρηνική διευθέτηση των συνοριακών διαφορών με τους γείτονές της συμφέρει τη Ρωσία για την πλήρη ενεργειακή εκμετάλλευση των ενεργειακών αποθεμάτων που της αναλογούν επί της αρκτικής της υφαλοκρηπίδας, μία ρωσική στρατηγική που μπορεί να ξεκινάει από ήρεμους διπλωματικούς τόνους οι οποίοι όμως μπορούν να κλιμακωθούν για τη διεκδίκηση και επίτευξη ικανοποίησης των συμφερόντων της.

¹⁵³ **Dimitrakopoulou Sophia and Dr. Liaropoulos Andrew (2010). *Russia's National Security Strategy to 2020: A Great Power in the Making?*, *Caucasian Review of International Affairs*, Vol. 4 (I)- Winter 2010, σελ. 37 και 39.**

Πτυχή προληπτικής ρεαλιστικής στάσης υπόλοιπων αρκτικών κρατών απέναντι στη Ρωσία

Από την πλευρά των υπόλοιπων αρκτικών κρατών, ενώ επίσημα προωθούν κι εκείνα το διακρατικό διάλογο, τη διακρατική συνεργασία και την ειρηνική διευθέτηση των διαφορών, στο NATO προσχωρούν οι πρώην ουδέτερες στο παρελθόν σκανδιναβικές χώρες Φινλανδία και Σουηδία. Η 19^η Ιανουαρίου 2010 σηματοδότησε την έναρξη της σκανδιναβικής συνόδου κορυφής στο Λονδίνου υπό την προεδρία του Ηνωμένου Βασιλείου όπου τέθηκε στο τραπέζι των επίσημων συζητήσεων το σενάριο δημιουργίας στρατιωτικής και πολιτικής οργάνωσης με τη μορφή ενός «μικρού Αρκτικού NATO». Εκτός από το Ηνωμένο Βασίλειο, στη Σύνοδο θα συμμετάσχουν οι ηγέτες των σκανδιναβικών χωρών (Δανία, Ισλανδία, Νορβηγία, Φινλανδία και Σουηδία), καθώς και όλες οι χώρες της Βαλτικής Θάλασσας. Αξιοπρόσεκτο αποτελεί το γεγονός ότι μολονότι ο επίσημος στόχος των διαπραγματεύσεων είναι «να ενισχύσουν τις οικονομικές και κοινωνικές σχέσεις των συμμετεχουσών χωρών», με βάση προσεκτικότερες εκτιμήσεις του Παρατηρητηρίου της Ευρώπης (Euroobserver), τα πραγματικά σχέδια της Συνόδου είναι η συζήτηση γύρω από την πρόταση της Βρετανίας για τη δημιουργία ενός νέου «στρατιωτικού σχηματισμού στο Βορρά», προφανώς ως αντισταθμιστική στρατιωτική δύναμη σε αυτή της Ρωσίας που έχει αναπτυχθεί στα βόρεια σύνορά της το τελευταίο χρονικό διάστημα.

ΚΑΝΑΔΑΣ → στρατιωτικό βάρος στην προστασία του Βορρά και διεκδίκηση του ΒορειοΔυτικού Περάσματος με παράλληλη υποστήριξη διεθνών φορέων και υπάρχοντος θεσμικού πλαισίου στην Αρκτική

Η Αρκτική ζήτημα καναδικής κυριαρχίας

Για τον Καναδά η Αρκτική αποτελεί ζήτημα κυριαρχίας που κυρίως συνδέεται με το ΒορειοΔυτικό Πέρασμα και το διακανονισμό της διαφωνίας του με τις Η.Π.Α, αλλά και άλλων κρατών όπως η Ρωσία και η Δανία. **Μολονότι το ζήτημα πολιτικής κυριαρχίας στο Βορρά απασχολεί εξίσου και τα υπόλοιπα προσκείμενα στην Αρκτική κράτη, η θέση του Καναδά στο «αρκτικό παιχνίδι» χαρακτηρίζεται από μία υψηλή συναισθηματική και συμβολική αξία.** Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το γεγονός της μετονομασίας του «ΒορειοΔυτικού Περάσματος» σε «Καναδικό ΒορειοΔυτικό Πέρασμα» από την πλειοψηφία της καναδικής Βουλής κατά τη διάρκεια συνεδρίασής της το 2004, καθώς και η καναδική δημοσκόπηση που πρόβαλε τη σύμφωνη γνώμη της πλειονότητας του πληθυσμού της χώρας για τη στρατιωτική παρουσία του Καναδά στην Αρκτική και την ενίσχυση της κυριαρχίας του το Μάρτιο του 2010, βάση της οποίας μόνο το 10% του καναδικού πληθυσμού τασσόταν υπέρ της κάμψης της στρατιωτικής ισχύος στα βόρεια σύνορα της χώρας μόνο με μία μικρή συμβολική παρουσία των στρατιωτικών καναδικών δυνάμεων. Σε γενικές γραμμές λοιπόν η Αρκτική διαφαίνεται να αποτελεί για τον Καναδά ένα αναπόσπαστο κομμάτι της διεθνούς εικόνας του¹⁵⁴, κάτι το οποίο αντανακλάται και σε γνωστές καναδικές επιστημονικές αναλύσεις. Ο καναδός καθηγητής και ειδικευόμενος στην αρκτική καναδική πολιτική Michael Byers περιγράφει στο φημισμένο βιβλίο του «Who owns the Arctic?» τον Καναδά σαν ένα «έθνος του Βορρά» και τη σχέση μεταξύ Καναδά και Αρκτικής σαν μια «συναισθηματική εμπειρία», όπου εξηγεί χαρακτηριστικά: «...η Αρκτική βρίσκεται στις καρδιές και στο μυαλό μας και αποτελεί κομμάτι της ταυτότητάς μας. [...] Η Αρκτική είναι επίσης μέρος της ψυχής μας».¹⁵⁵ **Με βάση τον Byers, η γενική καναδική αντίληψη εστιάζεται στη διασφάλιση της ακριβούς οριοθέτησης των συνόρων της επικράτειας του Καναδά από τον πιθανό κίνδυνο περιορισμού τους από το Διεθνές Δίκαιο.**

¹⁵⁴ **Weese, Bryn (2011).** *Canadians think the Arctic is key: study*, **Toronto Sun 25-1-2011.**

Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.torontosun.com/news/canada/2011/01/25/17026046.html>
(τελευταία προσπέλαση 2 Μαρτίου 2011)

¹⁵⁵ **Byers, Michael (2009).** *Who owns the Arctic? Understanding Sovereignty Disputes in the North*, **Vancouver, Douglas & McIntyre, σελ. 19.**

Η Αρκτική πολιτική→ στρατιωτικές αποστολές στο Βορρά, ενίσχυση της άμυνας- προώθηση διεκδικήσεων επί του ΒΔ Περάσματος μέσα από τη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας

Η κυβερνητική πολιτική

Η τρέχουσα αρκτική πολιτική του Καναδά διαμορφώνεται από το νυν καναδό πρωθυπουργό Stephen Harper, βάση του κυβερνητικού σχεδίου «Η Καναδική αρκτική κυριαρχία», που αποτελούσε κεφάλαιο των προγραμματικών δηλώσεων της προεκλογικής του καμπάνιας το 2006. Κύρια κατεύθυνση του συγκεκριμένου κυβερνητικού σχεδίου είναι η αύξηση της στρατιωτικής παρουσίας στο Βορρά για την εδραίωση της καναδικής κυριαρχίας στα αρκτικά σύνορα, καθώς και η ανάγκη στρατιωτικής παρατήρησης διά αέρος και υποθαλάσσια, με την παράλληλη ενδυνάμωση της παρουσίας του στρατού, του ναυτικού και της πολεμικής αεροπορίας. Ειδικότερα, η αρκτική πολιτική της κυβέρνησης Harper περιλαμβάνει την κατασκευή έξι με οκτώ πολεμικών πλοίων περιπολίας των αρκτικών υδάτων, την επέκταση της ναυτικής βάσης από την περιοχή Nanisivik στο νησί Baffin, και την εδραίωση εκπαιδευτικής στρατιωτικής βάσης στον Κόλπο Resolute, στο νησί Cornwallis, τα οποία τοποθετούνται αμφότερα στη στρατηγική για τη χώρα ανατολική είσοδο του ΒορειοΔυτικού Περάσματος.

Πηγή: geography.howstuffworks.com

Χαρακτηριστική φράση της βαρύνουσας σημασίας που απέδιδε ήδη από το 2006 ο νυν καναδός πρωθυπουργός στην αρκτική περιοχή αποτελεί: «...δεν υπερασπίζεται (μία χώρα) την εθνική κυριαρχία της με σημαίες, φθηνή εκλογική ρητορική, και διαφημιστικές καμπάνιες. Χρειάζεται δυνάμεις στην ξηρά, πλοία στη θάλασσα, και κατάλληλη επιτήρηση».¹⁵⁶

Η «Βόρεια Στρατηγική»

Η κυβέρνηση Harper έχει ήδη αναπτύξει από τον Ιούλιο 2009 την επονομαζόμενη «Βόρεια Στρατηγική, η οποία ορίζει ότι οι καναδικές δυνάμεις είναι υπεύθυνες για την άμυνα της χώρας, συμπεριλαμβανομένου και του Βορρά και ο Καναδάς ορίζεται ως η εγγυήτρια χώρα εξασφάλισης της σταθερότητας, της ασφάλειας και της ειρήνης των αρκτικών περιοχών με σεβασμό στις τοπικές κυβερνήσεις και στην προστασία του αρκτικού περιβάλλοντος. Επιπρόσθετα περιλαμβάνει έναν αριθμό από σημαντικές επενδύσεις και δεσμεύσεις, όπως την προμήθεια ενός παγοθραυστικού και τη χαρτογράφηση της γεωγραφικής περιοχής του Βόρειου Πόλου για την επιστημονική συλλογή στοιχείων αναφορικά με την οριοθέτηση της καναδικής υφαλοκρηπίδας σε συνεργασία με τα γειτονικά αρκτικά κράτη στο θεσμικό πλαίσιο του Διεθνούς Δικαίου».¹⁵⁷

ι. Στρατιωτικές επιχειρήσεις

Η «Βόρεια Στρατηγική» προσδιορίζει ως προτεραιότητα τις αναγκαίες στρατιωτικές ασκήσεις κυριαρχίας της χώρας στο Βορρά και τον επικαιροποιημένο ρόλο που καλούνται να έχουν οι καναδικές δυνάμεις στην αρκτική περιοχή. Οι επιχειρήσεις «Nanook», «Nunaliut» και «Nunakrut» είναι οι τρεις μεγάλης κλίμακας στρατιωτικές ασκήσεις που πραγματοποιούνται στο Βορρά σε ετήσια βάση.

Η επιχείρηση «**Nunaliut**» αποτελεί μία από τις τρεις πιο σημαντικές επιχειρήσεις ενίσχυσης της καναδικής κυριαρχίας στα αρκτικά σύνορά της, η οποία λαμβάνει χώρα σε ετήσια βάση από τις καναδικές στρατιωτικές δυνάμεις στο Βορρά με την πραγματοποίηση στρατιωτικών περιπολιών. Η εν λόγω επιχείρηση πραγματοποιείται κάθε χρόνο συνήθως από τα μέσα Μαρτίου έως τα τέλη Απριλίου. Το στρατιωτικό δυναμικό που λαμβάνει μέρος είναι επιλεκτα μέλη των καναδικών

¹⁵⁶ Keil, Kathrin (2010). *The EU in the Arctic 'Game' - The Concert of Arctic Actors and the EU's Newcomer Role*, Berlin, Berlin Graduate School for Transnational Studies, σελ. 16.

¹⁵⁷ «International Dimension of Canada's Northern Strategy». Από την Ιστοσελίδα: http://www.international.gc.ca/polar-polaire/northern-strategy_strategie-nord.aspx?view=d (τελευταία προσπέλαση 7 Μαΐου 2011)

δυνάμεων (Canadian Forces) που εξειδικεύονται σε ζητήματα αρκτικής επιβίωσης. **Συνολικά, για την επιχείρηση «Nunavut» στο Βορρά για τη χρονική περίοδο 2002-2009 έχουν χρησιμοποιηθεί 750 στρατεύματα, ενώ οι στρατιωτικές μονάδες των επίλεκτων «Canadian Rangers» αναμένεται να αυξηθούν συνολικά στις 5000 στα βόρεια σύνορα της χώρας.**¹⁵⁸

Στρατιωτικές Συνεργασίες- Ασκήσεις: Το 2010 η επιχείρηση «Nanook», η μεγαλύτερη από τις τρεις στρατιωτικές επιχειρήσεις, επέτρεψε τις канаδικές δυνάμεις να συμμετάσχουν σε κοινή στρατιωτική άσκηση με το πολεμικό ναυτικό των Η.Π.Α και την αμερικανική ακτοφυλακή, καθώς επίσης και με το πολεμικό Ναυτικό της Δανίας για την έγκαιρη αντιμετώπιση περιστατικών έκτακτης ανάγκης στο Βορρά.

Επιπλέον, Καναδάς και Η.Π.Α συνεργάζονται στενά στο στρατηγικό τομέα της αεράμυνας στο πλαίσιο του οργανισμού «North America Aerospace Defense Command/**NORAD**» από το 1958. Η εν λόγω στρατιωτική συνεργασία των δύο χωρών ανάγεται από την εποχή του Ψυχρού Πολέμου ενάντια στον τότε κίνδυνο αντιμετώπισης των σοβιετικών πυρηνικών βομβαρδιστικών.

Ίδρυση εταιρειών εφεδρικού στρατού: Παράλληλα, ο Καναδάς ενισχύει τη στρατιωτική παρουσία στην Αρκτική μέσω της εγκατάστασης εταιρείας εφεδρικού στρατού στην περιοχή «Yellowknife» και μέσω της επέκτασης και εκσυγχρονισμού των επίλεκτων канаδικών δυνάμεων, γνωστών ως «Canadian Rangers», οι οποίοι συνήθως προέρχονται από τις βόρειες κοινότητες των αυτοχθόνων πληθυσμών.

Η περιοχή Yellowknife βόρεια του Καναδά. Πηγή: ca.epodunk.com

Αύξηση αρκτικών περιπολιών και εναέριας επιτήρησης: Επιπλέον η канаδική κυβέρνηση διέθεσε 3 δισεκατομμύρια δολάρια για αύξηση των περιπολιών στα αρκτικά ύδατα, προχώρησε στην προμήθεια ενός παγοθραυστικού εκ μέρους της

¹⁵⁸ **Moens, Alexander & Dowd, Alan W. (2009).** *Taking action in the Arctic- The USA and Canada must work together*, **Fraser Forum 04/09, Fraser Institute, σελ. 35.**

καναδικής ακτοφυλακής¹⁵⁹, ενώ δεσμεύθηκε στην αύξηση και των εναέριων επιτηρήσεων πάνω από τον καναδικό βορρά.

ii. Βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη του Βορρά

Παράλληλα, οι κατευθύνσεις της «Βόρειας Στρατηγικής» στοχεύουν στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των βόρειων κοινοτήτων μέσω της βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης και μέσω της κατασκευής της κατάλληλης υποδομής και ενός δικτύου μεταφορών που θα αποτελέσουν πρόσφορο έδαφος για εδραίωση επενδυτικής και εμπορικής δραστηριότητας προς όφελος των τοπικών κοινοτήτων. Η «Βόρεια Στρατηγική» προάγει τη βιώσιμη ανάπτυξη με κύριο γνώμονα την προστασία του αρκτικού περιβάλλοντος και το σεβασμό της πολιτισμικής κληρονομιάς των αυτόχθονων πληθυσμών της Αρκτικής που διαβιούν στα βόρεια σύνορα της χώρας. Συγκεκριμένα, η κυβέρνηση Harper έχει ήδη δημιουργήσει τη «Νέα Υπηρεσία Περιφερειακής Οικονομικής Ανάπτυξης του Καναδά» (new regional economic development agency for Canada's North) από τον Αύγουστο του 2009, μία κίνηση που αποδεικνύει έμπρακτα την αποτελεσματική συνεργασία που θέλει η καναδική κυβέρνηση με τους αρκτικούς πληθυσμούς στον τομέα της οικονομικής ανάπτυξης του Βορρά.

Καναδική επενδυτική δραστηριότητα: Έντονο επενδυτικό ενδιαφέρον για τις αρκτικές περιοχές των κοινοτήτων των Εασκιμύων έχουν επιδείξει αρκετές καναδικές εταιρείες με πιο γνωστή την περίπτωση της καναδικής εταιρείας μεταλλευμάτων «Baffinland Iron Mines Corporation, η οποία αφού έλαβε την απαραίτητη έγκριση της περιβαλλοντικής της μελέτης από τις τοπικές και καναδικές αρχές, έχει ήδη ξεκινήσει την κατασκευή του ορυχείου παραγωγής σιδήρου στην ιδιόκτητη περιοχή της στο νησί Baffin¹⁶⁰ από τα μέσα του 2010. Το ορυχείο προβλέπεται να έχει ζωή 21 χρόνων και να δημιουργήσει 450 θέσεις εργασίας.

Ανάπτυξη τουρισμού: Η στρατηγική ανάπτυξης του τουριστικού τομέα των βόρειων καναδικών περιοχών αποτελεί άλλη μία μέριμνα της καναδικής κυβέρνησης, με χαρακτηριστικότερη όλων τη διαμόρφωση ενός αρμόδιου τουριστικού φορέα στην βόρεια περιφέρεια Nunavut, με την επίσημη στήριξη της κυβέρνησης Harper και της τοπικής κυβέρνησης.

¹⁵⁹ «Northern Strategy: Record of Achievement 2009-2010». Από την Ιστοσελίδα:

<http://www.northernstrategy.ca/cns/rcns-eng.asp>.

¹⁶⁰ Βλ. σελ. 143.

iii. Η Αρκτική τμήμα της καναδικής ιστορίας

Για την καναδική κυβέρνηση η ανάγκη προστασίας της Αρκτικής είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με το ιστορικό παρελθόν της χώρας, στοιχείο που διαφαίνεται μέσα από τη φράση με την οποία προωθείται στην κοινή γνώμη η 'Βόρεια Στρατηγική: **«Ο Βορράς, η Κληρονομιά μας, Το Μέλλον μας»**.¹⁶¹

iv. Η στρατηγική σημασία του ΒορειοΔυτικού Περάσματος και η λήψη περιβαλλοντικών μέτρων πλεύσης στα αρκτικά ύδατα

Ο καναδός καθηγητής και μέλος του «Κέντρου Στρατιωτικών και Στρατηγικών Σπουδών» που αποτελεί και το «think tank» της χώρας Rob Huebert, ήταν από τους πρώτους μελετητές που είχε δημοσιεύσει το ζήτημα της καναδικής αρκτικής ασφάλειας και είχε προβάλει τη χρησιμότητα του ΒορειοΔυτικού Περάσματος για εμπορική χρήση και της πιθανής ανερχόμενης οικονομικής του αξίας, εκφράζοντας τον προβληματισμό του για έναν ενδεχόμενο ανταγωνισμό μεταξύ Καναδά και Η.Π.Α στον ενεργειακό τομέα, ζήτημα για το οποίο αναφέρει χαρακτηριστικά: **«Ο Καναδάς μπορεί ακόμη και να αναμένει μία ανανεωμένη κρίση κυριαρχίας, ανάλογης εκείνης του 1969 και 1970. Δεν υπάρχει κάποια αλλαγή τοποθέτησης εκ μέρους ούτε της αμερικανικής αλλά ούτε και της καναδικής πλευράς για το καθεστώς διέλευσης δεξαμενόπλοιων μέσω του ΒορειοΔυτικού Περάσματος. Σε περίπτωση που οι αμερικανοί αναπτύξουν περαιτέρω την εμπορική ναυτιλία στο Βορρά και αποφασίσουν να στείλουν στόλο ανατολικά, θα υποχρεωθούν να διέλθουν μέσα από τα καναδικά χωρικά ύδατα, και ενδέχεται τώρα να φανούν λιγότερο πρόθυμοι στη λήψη επίσημης άδειας από τις καναδικές αρχές, σε αντίθεση με το 1969»**.¹⁶²

Επιπλέον, ο καναδός μελετητής κάνει λόγο για την ανάγκη αύξησης ελέγχου της καναδικής εμπορικής δραστηριότητας για την ανάκτηση ελέγχου της χώρας στα αρκτικά ύδατα, με την παράλληλη προώθηση μέτρων έρευνας και διάσωσης και με τη λήψη κατάλληλων περιβαλλοντικών μέτρων για την πρόληψη και αντιμετώπιση ατυχημάτων, ιδιαίτερα στα σύνορα με τις Η.Π.Α. Για αυτό το λόγο πάγια πεποίθηση του μελετητή είναι η εξασφάλιση μιας ολοκληρωμένης και αποτελεσματικής

¹⁶¹ «Canada's Northern Strategy». Από την Ιστοσελίδα:
<http://www.northernstrategy.gc.ca/index-eng.asp>.

¹⁶² Huebert, Rob (2008). *Rob Huebert on Canada and Arctic Sovereignty*, **Monday's Globe and Mail 18-8-2008**.

Στρατιωτικής Επιτήρησης στην αρκτική περιοχή.¹⁶³ **Εφαρμογή της συγκεκριμένης πρότασης αποτέλεσε η εισαγωγή νέων υποχρεωτικών προϋποθέσεων ναυσιπλοΐας τόσο για τα ξένα όσο και για τα εγχώρια σκάφη συγκεκριμένου μεγέθους στα καναδικά αρκτικά ύδατα τον Ιούλιο του 2010** με την υποχρεωτική πλήρη αναφορά της θέσης τους, γεγονός που απορρέει από το δικαίωμα κάθε παράκτιου κράτους να υιοθετεί και να επιβάλλει νόμους και κανονισμούς για την πρόληψη της θαλάσσιας ρύπανσης από πλοία σε περιοχές καλυμμένες από πάγο μέσα στα όρια της ΑΟΖ τους, όπως ορίζεται στο Άρθρο 234 της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας. Παράλληλα, η καναδική κυβέρνηση σχεδιάζει την άμεση παροχή χρησίων μετεωρολογικών πληροφοριών καθώς και κατάλληλων πληροφοριών πλεύσης στις πιο επικίνδυνες αρκτικές ζώνες.

v. Χαρτογράφηση καναδικής υφαλοκρηπίδας

Συνολικά, από το 2004 έως το 2008 έχουν δαπανηθεί 109 εκατομμύρια δολάρια από τον κρατικό προϋπολογισμό για τη συλλογή επιστημονικών στοιχείων για την οριοθέτηση της καναδικής υφαλοκρηπίδας, τα οποία πρόκειται να υποβάλλει η χώρα στην Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για την Οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας.¹⁶⁴

vi. Προώθηση της επιστημονικής έρευνας

Ο Καναδάς έχει ιδρύσει από το 1960 το ερευνητικό Ινστιτούτο για τη μελέτη των βόρειων περιοχών υπό την αιγίδα του Πανεπιστημίου Alberta «The Borel Institute for Northern Studies», το οποίο μετονομάστηκε στο «Καναδικό Ινστιτούτο για τη μελέτη των Πόλων» (The Canadian Circumpolar Institute/CCI) το 1990, το οποίο προάγει τη διατομεακή έρευνα και τη διοργάνωση επιστημονικών και εκπαιδευτικών προγραμμάτων για την προώθηση της έρευνας για τη μελέτη των Πόλων.

Επιστημονικές Συνεργασίες: «Το Καναδικό Ινστιτούτο για τη μελέτη των Πόλων» (CCI) συνεργάζεται με το φινλανδικό Ινστιτούτο «Thule» και το ισλανδικό Ινστιτούτο «Stefansson Arctic Institute» για την προώθηση και εδραίωση της επιστημονικής

¹⁶³ Huebert, Rob (2010). *Protecting Canada's National Interests in an Uncertain World*, Ottawa, Conference of Defence Associations Institute, 26th Annual Defence Conference, Centre for Military and Strategic Studies, University of Calgary.

¹⁶⁴ «Defining Canada's Extended Continental Shelf». Από την Ιστοσελίδα: http://www.international.gc.ca/continental/limits-continental-limités.aspx?lang=eng&menu_id=20 (τελευταία προσέλευση 1^η Απριλίου 2011)

συνεργασίας για την Αρκτική μεταξύ Καναδά και Ευρώπης από το 2008 έως σήμερα με την πραγματοποίηση σχετικών σεμιναρίων.

Ενεργειακά κοιτάσματα → 5^η θέση παγκοσμίως

Ο Καναδάς αποτελεί την τρίτη μεγαλύτερη χώρα παραγωγής φυσικού αερίου, και την έβδομη χώρα παραγωγής πετρελαίου, γεγονός που τον κατατάσσει στην πέμπτη θέση παγκοσμίως στην παραγωγή ενέργειας. Συγκεκριμένα, σε 12 από τις 13 περιφέρειες της χώρας υπάρχει ήδη βιομηχανική δραστηριότητα εξόρυξης πετρελαίου και φυσικού αερίου, με τον Καναδά να έχει διπλασιάσει την παραγωγή ενέργειας από το 1980. Κυριότεροι ενεργειακοί τροφοδότες του Καναδά ανακηρύσσονται οι βόρειες περιφέρειες «Yukon» στα σύνορα με Αλάσκα και οι «Northwest Territories» με την παραγωγή να υπολογίζεται πάνω από 18.000 βαρέλια πετρελαίου ημερησίως, ενώ η νότια περιφέρεια της «Alberta» υπολογίζεται να περιέχει 173 δισεκατομμύρια βαρέλια πετρελαίου και 223 τρισεκατομμύρια κυβικά μέτρα φυσικού αερίου. Τέλος, στην περιοχή του «Ontario» τα αξιοποιήσιμα κοιτάσματα πετρελαίου και φυσικού αερίου ανέρχονται στα 2.500 και στην περιφέρεια του «Quebec» ήδη αξιοποιούνται 5 κοιτάσματα φυσικού αερίου. **Συνολικά, η παραγωγή πετρελαίου του Καναδά υπολογίζεται στα 175 δισεκατομμύρια βαρέλια και την κατατάσσει στην τρίτη θέση παγκοσμίως σε πετρελαϊκά αποθέματα.**

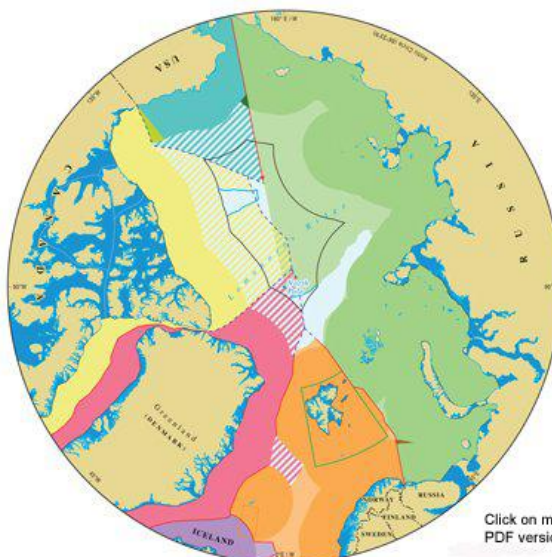
Πρωώθηση της συνεργασίας με τα αρκτικά κράτη στο πλαίσιο του Διεθνούς Δικαίου και του θεσμού του Αρκτικού Συμβουλίου

Ο Καναδάς προωθεί τη διακρατική συνεργασία για την Αρκτική με την παράλληλη προώθηση των διεκδικήσεων του επί της επέκτασης της υφαλοκρηπίδας καθώς και την επιβολή περιβαλλοντικών μέτρων στα εγχώρια αρκτικά του ύδατα μέσω της τήρησης του θεσμικού πλαισίου της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας και μέσω της ενεργής παρουσίας του στο Αρκτικό Συμβούλιο.¹⁶⁵ Ενδεικτικό παράδειγμα αποτέλεσε η διοργάνωση της Διάσκεψης του Αρκτικού Συμβουλίου στην канаδική πόλη Chelsea το Μάρτιο του 2010 με τη συμμετοχή ωστόσο μόνο των πέντε κυρίαρχων αρκτικών κρατών (Καναδάς, Η.Π.Α, Ρωσία, Δανία/Γροιλανδία, Νορβηγία) , κατά τη διάρκεια της οποίας οι σημαντικότερες αποφάσεις ήταν η επίσημη δέσμευση όλων των αρκτικών κρατών απέναντι στην πλήρη και πιστή εφαρμογή του θεσμικού πλαισίου της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας, η κοινή συμφωνία για την υιοθέτηση μιας υποχρεωτικής συνθήκης για τη ναυσιπλοία στα πολικά ύδατα στο πλαίσιο των προτύπων του «Διεθνούς Ναυτιλιακού Οργανισμού» (IMO), καθώς και η παραγωγική διακρατική συνεργασία για τη θέσπιση κανόνων «Έρευνας και Διάσωσης» στα αρκτικά ύδατα, το οποίο αποτέλεσε δεσμευτική πράξη στην πρόσφατη Διάσκεψη του Αρκτικού Συμβουλίου το Μάιο του 2011.

¹⁶⁵ Αξίζει να υπενθυμίσουμε ότι ο Καναδάς ήταν από τις πρώτες χώρες που πρόβαλε την περιβαλλοντική προστασία της Αρκτικής σε διεθνές ζήτημα διαπραγμάτευσης και έθεσε τα θεμέλια για τη διαμόρφωση του Διεθνούς Δικαίου της Θάλασσας.

Αλληλοκαλυπτόμενες διεκδικήσεις με υπόλοιπα αρκτικά κράτη

Τα σύνορα
Αρκτική
περιοχή-
Πηγή:
Durham
University-

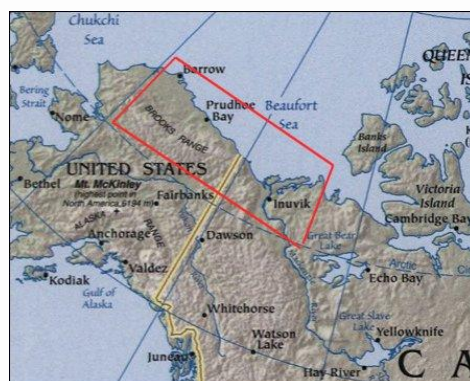

στην

IBRU

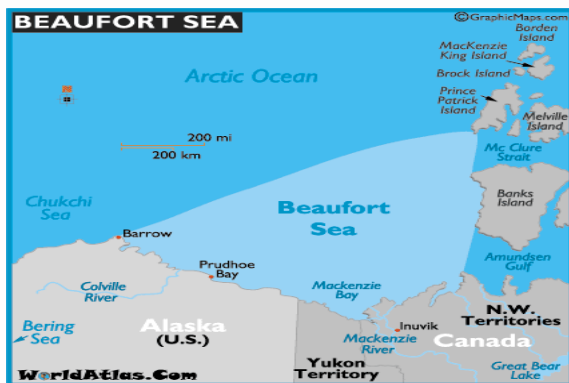
➤ Καναδάς- Η.Π.Α: Διαφωνία στη Θάλασσα Μποφόρ

Στον άνωθεν χάρτη παρατηρούμε με κίτρινο χρώμα τα νυν χωρικά ύδατα του Καναδά και την Αποκλειστική Οικονομική του Ζώνη, ενώ με διακεκομμένες κίτρινες γραμμές την διεκδικούμενη επέκταση της καναδικής υφαλοκρηπίδας πέραν των 200νμ. Με γαλάζιο χρώμα παρατηρούμε τα νυν χωρικά ύδατα των Η.Π.Α και την Αποκλειστική Οικονομική τους Ζώνη, ενώ με διακεκομμένες γαλάζιες γραμμές τη διεκδικούμενη επέκταση της αμερικανικής υφαλοκρηπίδας πέραν των 200νμ. Με πράσινο ανοιχτό χρώμα σημειώνεται το σημείο όπου αλληλοεπικαλύπτεται η επέκταση της καναδικής με την αμερικανική υφαλοκρηπίδα στη Θάλασσα Μποφόρ (Beaufort Sea). Η διαφωνία των δύο χωρών έγκειται στο ακριβές σημείο οριοθέτησης του θαλάσσιου συνόρου μεταξύ Καναδά και Η.Π.Α

στη Θάλασσα Μποφόρ. Συγκεκριμένα, ο Καναδάς οριοθετεί το θαλάσσιο σύνορο στη Θάλασσα Μποφόρ την προέκταση του 141^{ου} μεσημβρινού που ορίζει το σύνορο μεταξύ της καναδικής περιφέρειας Υκούκ και της Αλάσκας (Η.Π.Α), βασισμένη στην αγγλορωσική συνθήκη του 1815. Από την πλευρά τους οι Η.Π.Α υποστηρίζουν ότι το θαλάσσιο σύνορο μεταξύ των δύο χωρών δεν έχει ακόμη οριοθετηθεί, και προτείνουν ότι το θαλάσσιο σύνορο θα πρέπει να επεκταθεί σε μία γωνία 90 μοιρών με βάση τον υπολογισμό των ευθείων γραμμών βάσεων μεταξύ της αμερικανικής και καναδικής ακτογραμμής.

Καθώς η προτεινόμενη γραμμή οριοθέτησης του θαλάσσιου συνόρου της καναδικής πλευράς τοποθετείται δυτικά της προτεινόμενης αντίστοιχης γραμμής των Η.Π.Α, έχει διαμορφωθεί ένα αμφισβητούμενο τριγωνικό σημείο στη Θάλασσα

Μποφόρ έκτασης 21.500 τετραγωνικών χιλιομέτρων¹⁶⁶, η οποία έχει διαμορφώσει ένα αδιευκρίνιστο καθεστώς αναφορικά με τα δικαιώματα εξόρυξης στις υπαλοκρηπίδες των δύο χωρών, αλλά επίσης δυσχεραίνει την επιβολή αποτελεσματικών κανονισμών για την

αλιεία, την προστασία των αρκτικών υδάτων και του αρκτικού περιβάλλοντος με το να οδηγεί το κάθε ένα από τα δύο κράτη στη μονομερή επιβολή μέτρων, χωρίς την επίσημη νομιμοποίηση οποιασδήποτε προηγούμενης διμερούς συμφωνίας.

Η εν λόγω σύγκρουση μεταξύ Καναδά και Η.Π.Α είχε εμφανιστεί για πρώτη φορά τη δεκαετία του 1970 όταν η παράκτια εξόρυξη πετρελαίου στην περιοχή είχε κριθεί άμεση εξαιτίας της πετρελαϊκής κρίσης του 1973. Εντούτοις, οι δύσκολες καιρικές συνθήκες που επικρατούσαν είχαν καταστήσει το όλο εγχείρημα απαγορευτικό, και η εν λόγω διαφωνία παρέμεινε άλυτη, έως ότου οι νέες κλιματολογικές συνθήκες επανέφεραν στο προσκήνιο τα σχέδια εξόρυξης πετρελαίου και φυσικού αερίου των δύο χωρών.¹⁶⁷ Συγκεκριμένα, το καλοκαίρι του 2008 και του 2009 καναδοί και αμερικανοί επιστήμονες ηγήθηκαν μιας επιστημονικής αποστολής

¹⁶⁶ Βλέπε σημείο με ανοιχτό πράσινο χρώμα στο χάρτη σελ. 149.

¹⁶⁷ Το 2006 η καναδική πετρελαϊκή εταιρεία «Devon» ανακάλυψε μία δυνητική ποσότητα 250 εκατομμυρίων βαρελιών πετρελαίου βόρεια μιας μικρής κοινότητας Εσκιμώων στις βορειοδυτικές περιοχές του Καναδά. Το 2007 η καναδικές πετρελαϊκές εταιρείες «Imperial Oil» και «Exxon Mobil Canada» δαπάνησαν 585 εκατομμύρια δολάρια για την απόκτηση δικαιωμάτων εξόρυξης στην εν λόγω περιοχή, ενώ το 2008 και η BP δαπάνησε 1,2 δισεκατομμύρια δολάρια για την απόκτηση αντίστοιχων δικαιωμάτων στη γειτονική περιοχή με μισθώσεις της «Imperial Exxon Mobil».

βόρεια της Θάλασσας Μποφόρ προκειμένου να χαρτογραφήσουν το βυθό και να ορίσουν την υποθαλάσσια προέκταση των εκατέρωθεν υφαλοκρηπίδων τους. Το γηραιό καναδικό παγοθραυστικό «St. Laurent» και το πιο σύγχρονο αμερικανικό παγοθραυστικό «Healy» εργάστηκαν από κοινού για την ασφαλή ναυσιπλοία της αποστολής, καθώς και αντάλλαξαν όλα τα συλλεγμένα επιστημονικά στοιχεία, γεγονός όμως που δεν εξασφαλίζει και την κοινή ερμηνεία τους για την ουσιαστική επίλυση της διαμάχης για την οριοθέτηση του θαλάσσιου συνόρου στη Θάλασσα Μποφόρ.¹⁶⁸

➤ Καναδάς- Η.Π.Α: Διαφωνία επί του Βορειοδυτικού Περάσματος

Άλλη μία διαφωνία μεταξύ Καναδά και Η.Π.Α
έγκειται στο νομικό καθεστώς του Βορειοδυτικού

Περάσματος. Πάγια επίσημη θέση του Καναδά είναι ότι τα ύδατα του αρκτικού του αρχιπελάγους αποτελούν τμήμα των χωρικών του υδάτων, επικαλούμενος ιστορικούς λόγους, και συνεπώς θεωρεί ότι πρέπει να υπάγονται στο κανονιστικό πλαίσιο της χώρας το οποίο επιτρέπει τη λήψη μέτρων για τη διέλευση ξένων πλοίων. Στον

αντίποδα, οι Η.Π.Α και τα υπόλοιπα μέλη του Αρκτικού Συμβουλίου (Μόνιμοι και Προσωρινοί Παρατηρητές), πλην της Ρωσίας, επικαλούμενες το Μέρος III της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας χαρακτηρίζουν το Βορειοδυτικό Πέρασμα ως «διεθνές στενό αβλαβούς διέλευσης».¹⁶⁹ Η οξεία αντιπαράθεση μεταξύ των δύο χωρών φαίνεται να έχει αμβλυνηθεί το τελευταίο χρονικό διάστημα με σημαντικούς επιστημονικούς εκπροσώπους του Καναδά να κάνουν λόγο για την ανάγκη συνεργασίας από κοινού με την αμερικανική κυβέρνηση στα ζητήματα του λαθρεμπορίου, της τρομοκρατίας και της περιβαλλοντικής μόλυνσης στα αρκτικά ύδατα τα οποία απασχολούν εξίσου και τις δύο χώρες, και διαμορφώνουν μία κοινή διαπραγματευτική βάση.¹⁷⁰

¹⁶⁸ Μολονότι οι Η.Π.Α δεν έχουν επικυρώσει μέχρι στιγμής τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, υπάρχει η πρόθεση, και δεν αποκλείεται να προχωρήσουν εντέλει σε μία κατάθεση των συλλεγμένων επιστημονικών στοιχείων στην «Επιτροπή για τα Όρια της Υφαλοκρηπίδας».

¹⁶⁹ Βλ. σελ. 55-56 της παρούσας εργασίας.

¹⁷⁰ **Byers, Michael (2011)**. *Guest column: Time, Canada, to negotiate the Northwest Passage*, **CBS News 5-7-2011**. Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα: www.cbc.ca/news/canada/story/2011/07/05/f-vp-byers-northwest-passage.html.

Βάση της μελέτης μας, αξίζει να τονιστεί ότι ανέκαθεν ο Καναδάς πρόβαλλε έμπρακτα τις κυριαρχικές διεκδικήσεις επί του Βορειοδυτικού Περάσματος, **με κυριότερη ενέργεια όλων την «Πράξη κατά της Ρύπανσης των Υδάτων της Αρκτικής» (Arctic Waters Pollution Prevention Act/AWWPA) το 1970, με την οποία εισήγαγε μέτρα αυστηρής περιβαλλοντικής προστασίας και ασφάλειας σε όλα τα πλοία που πλέουν εντός 100 ναυτικών μιλίων από τις канаδικές ακτές.** Η εισαγωγή και εφαρμογή της συγκεκριμένης απόφασης εκείνη την περίοδο έγκειτο στο ότι έως τότε η ευρύτερη περιοχή της Αρκτικής δεν εντασσόταν στο Διεθνές Δίκαιο, συν του ότι κυριαρχικά δικαιώματα ενός παράκτιου κράτους ορίζονταν μόνο τα 12 ναυτικά μίλια. Κατ'έπекταση, η εν λόγω πράξη αντίκειτο στο τότε Διεθνές Δίκαιο, γεγονός που είχε μεν παραδεχθεί δημόσια η канаδική πλευρά αλλά είχε αποφύγει με κάθε τρόπο την παραπομπή του θέματος στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, προκαλώντας την αντίδραση της αμερικανικής κυβέρνησης. Η εν λόγω διαμάχη μεταξύ των δύο κρατών υποχώρησε μόνο το 1982 με την προσχώρηση αμφοτέρων στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, ενώ η канаδική διπλωματία είχε ήδη επιτύχει την τη νομιμοποίηση της «AWWPA» στο Άρθρο 234 της Σύμβασης.^{171 172} **Το 2008, η δικαιοδοσία του Καναδά για επιβολή περιβαλλοντικών μέτρων έως τα 200 ναυτικά μίλια εντός της ΑΟΖ, έγινε και επίσημα νόμος της χώρας από τη νυν κυβέρνηση.**¹⁷³

- **Καναδάς-Δανία/Γροιλανδία: Διαφωνία επί του νησιού Hans**¹⁷⁴
- **Καναδάς – Ρωσία: Διαφωνία για την οροσειρά Lomonosov**¹⁷⁵

Οι σχέσεις μεταξύ Καναδά και Ρωσίας οδηγήθηκαν σε κρίσιμο διπλωματικό σημείο μετά την τοποθέτηση της ρωσικής σημαίας στον Αρκτικό βυθό τον Αύγουστο του 2007, κίνηση η οποία προκάλεσε μία σειρά ρεαλιστικών δηλώσεων εκατέρωθεν. Έντονες ήταν οι αντιδράσεις από την πλευρά της κυβέρνησης Harper, η οποία ανακοίνωσε διά στόματος του τότε канаδού υπουργού Εξωτερικών Lawrence Cannon ότι σε καμία περίπτωση δε θα αφεθεί ο Καναδάς να απειλείται από τη

¹⁷¹ Byers, Michael (2009), ό.π., σελ. 46.

¹⁷² Βλ. πλήρη περιγραφή Άρθρου 234 στη σελ. 55 της παρούσας εργασίας.

¹⁷³ «New bill extends Canada's sovereignty in Arctic». Από την Ιστοσελίδα: <http://byers.typepad.com/arctic/2008/12/new-bill-extends-canadas-sovereignty-in-arctic.html> (τελευταία προσπέλαση 2 Απριλίου 2011)

¹⁷⁴ Βλ. αναλυτικά σελ. 170 παρούσας εργασίας.

¹⁷⁵ Βλ. αναλυτικά σελ. 128 παρούσας εργασίας.

Ρωσία, δήλωση που οδήγησε το ρώσο πρέσβη να απαντήσει αναφέροντας ότι η Ρωσία δεν έχει στόχο να απειλήσει και να μετατραπεί σε μία δύναμη λείας ξένων εδαφών, αλλά έχει κάθε καλή πρόθεση προώθησης της συνεργασίας με τον Καναδά δεδομένου ότι οι δύο χώρες έχουν περισσότερα κοινά συμφέροντα από τα υπόλοιπα παράκτια κράτη. Εντούτοις, έως και σήμερα, απόλυτη ομαλοποίηση των канаδορωσικών σχέσεων δε φαίνεται να έχει επιτευχθεί πλήρως.

Εδώ αξίζει να παραθέσουμε την ερμηνεία που έχει δώσει ο канаδός καθηγητής Michael Byers για την εν λόγω ενέργεια της Ρωσίας στο βιβλίο του «Who owns the Arctic?», στο οποίο παραλληλίζει την τοποθέτηση της ρωσικής σημαίας στον μέχρι πρότινος απροσπέλαστο βυθό του Βόρειου Πόλου το καλοκαίρι του 2007 ως ίσης στρατηγικής κίνησης με εκείνη της τοποθέτησης της αμερικανικής σημαίας στη σελήνη το καλοκαίρι του 1969. «Πράγματι», αναφέρει ο Byers, «η κατάβαση 4.000 μέτρων κάτω από το παχύ μετακινούμενο στρώμα πάγου του Αρκτικού Ωκεανού αποτελεί ένα τεχνολογικό κατόρθωμα το οποίο έως τώρα καμία άλλη χώρα δεν το έχει τολμήσει. Και όπως οι αμερικανοί αστροναύτες δεν παραχωρούσαν επί της ουσίας κανένα δικαίωμα κυριαρχίας επί σεληνιακού εδάφους, το ίδιο υπονοούσαν και οι Ρώσοι με τη συγκεκριμένη ενέργεια».¹⁷⁶

➤ **Καναδάς – Ε.Ε: Διαφωνία για την ενεργό εμπλοκή της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο αρκτικό ζήτημα και στο καθεστώς του Βορειοδυτικού Περάσματος**

Η σύσταση της «Ευρωπαϊκής Αρκτικής Πολιτικής» (European Arctic Policy) από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2008 αντιμετωπίστηκε από μία σχετική καχυποψία εκ μέρους της канаδικής πλευράς, η οποία φάνηκε να ενοχλείται από μία μελλοντική ευρωπαϊκή παρουσία στα αρκτικά ύδατα. Ενδεικτικοί ήταν οι χαρακτηρισμοί ορισμένων канаδών ειδικών οι οποίοι προσδιόρισαν την ευρωπαϊκή Έκθεση ως «αρκετά λεπτομερή» και «απόλυτη» αναφορικά με τις προτάσεις της για το αρκτικό ζήτημα, όπως η φράση του αναπληρωτή διευθυντή του Κέντρου Στρατηγικών Σπουδών του Πανεπιστημίου του Calgary Rob Huebert: « Βλέπω (Το κείμενο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής) σαν ένα ίχνος στο χιόνι» [...] «Η Ευρώπη ξεκάθαρα εκφράζει τις φιλοδοξίες της για την αρκτική περιοχή και εξαναγκάζει τον Καναδά να

¹⁷⁶ Byers, Michael (2009). *Who owns the Arctic? Understanding Sovereignty disputes in the North*, Vancouver, Douglas & McIntyre, D&M Publishers Inc., σελ. 88.

δεχθεί το καθεστώς που προτείνει για το Βορειοδυτικό Πέρασμα».¹⁷⁷ Ο καναδός ειδικός χαρακτηρίζει επίσης «ρητορικό τέχνασμα» τις περαιτέρω αναλύσεις που χρησιμοποιεί η Ευρώπη, και εστιάζει μόνο στη φράση της ευρωπαϊκής έκθεσης «ελευθερία της ναυσιπλοΐας» που μοιάζει να παραβιάζει, βάση των λεγομένων του, την καναδική κυριαρχία επί του Βορειοδυτικού Περάσματος. Ανάλογη στάση τηρείται και από μέλη της Γερουσίας, όπως εκείνη του καναδού γερουσιαστή William Rompkey, προέδρου της Επιτροπής της Γερουσίας για την Αλιεία και την προστασία των Ωκεανών, ο οποίος συνηγορεί με τη σειρά του στη διαπίστωση για την ευρωπαϊκή προσπάθεια μεγαλύτερης εμπλοκής στην αρκτική περιοχή και κρούει τον κώδωνα στην καναδική πλευρά για λήψη άμεσων πρωτοβουλιών για τη διατήρηση του ελέγχου στο Βορρά, όπως της προμήθειας πολεμικών πλοίων για την υπεράσπιση του Βορειοδυτικού Περάσματος.¹⁷⁸

Από την πλευρά της η Ευρωπαϊκή Ένωση φάνηκε να μην επιθυμεί να δώσει οποιαδήποτε λαβή για όξυνση του ζητήματος, με τον πρέσβη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στον Καναδά Dorian Prince να κρατάει χαμηλούς τόνους εστιάζοντας κυρίως στο ενδιαφέρον της Ένωσης για το αρκτικό περιβάλλον και την πολυμερή διακυβέρνηση, εμμένοντας ωστόσο στη θέση της για τη μη κυριαρχική δικαιοδοσία του Καναδά επί του Βορειοδυτικού Περάσματος και της μη στρατιωτικοποίησής του, με βάση τον προσδιορισμό του ως «Στενού διεθνούς ναυσιπλοΐας» με βάση τη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας.

Ωστόσο, αξίζει να αναφερθεί ότι η εν λόγω διαφωνία μεταφέρθηκε και σε επίπεδο θεσμών, με τον Καναδά να αναβάλλει την εξέταση της αίτησης της Ε.Ε για την ένταξή της στο καθεστώς του «Μόνιμου Παρατηρητή» στο Αρκτικό Συμβούλιο τον Απρίλιο του 2009, και την Ε.Ε στη συνέχεια να απαγορεύει την εισαγωγή προϊόντων φώκιας από τον Καναδά με εκδοθέν ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.¹⁷⁹

¹⁷⁷ «EU's Arctic Intentions Worry Canadians». Από την Ιστοσελίδα: <http://byers.typepad.com/arctic/2008/12/eus-arctic-intentions-worry-canadians.html> (τελευταία προσπέλαση 2 Απριλίου 2011).

¹⁷⁸ «EU's Arctic Intentions Worry Canadians», **ό.π.**

¹⁷⁹ Αξίζει να σημειωθεί ότι το 15% των εξαγωγών του Καναδά σε προϊόντα φώκιας εξάγεται στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Επέκταση Στρατιωτικών Συνεργασιών με υπόλοιπα αρκτικά κράτη: Η.Π.Α

Παρά τις διαφωνίες μεταξύ Καναδά και Η.Π.Α, μία σημαντική μερίδα επιστημόνων της χώρας τάσσεται υπέρ της στενότερης συνεργασίας μεταξύ των δύο χωρών στον τομέα της άμυνας για την ενδυνάμωση της στρατιωτικής ασφάλειας των κοινών αρκτικών συνόρων, στον τομέα των μεταφορών, και στην προστασία του αρκτικού περιβάλλοντος με τη λήψη μέτρων έρευνας και διάσωσης, διαμέσου της κοινής αντιμετώπισης των υπέρογκων αμυντικών δαπανών εν όψει της παρούσας οικονομικής κρίσης. Συγκεκριμένα, προτάσεις προς σε αυτήν την κατεύθυνση έχουν ήδη εξεταστεί, όπως για παράδειγμα την επέκταση της συνεργασίας μεταξύ Καναδά και Η.Π.Α στο πλαίσιο του NORAD σε ξηρά και θάλασσα.¹⁸⁰

¹⁸⁰

Moens, Alexander&Dowd, Alan W. (2009), ό.π. σελ. 36.

Συμπέρασμα: Κυβερνητική Διπλωματία με αμυντικούς όρους και συναίνεση πολιτών → Εφαρμογή της θεωρίας Clausewitz

Ο επιστημονικός συνεργάτης του «Ινστιτούτου Άμυνας και Εξωτερικών του Καναδά» (Canadian Defence & Foreign Affairs Institute), Ron Wallace σε άρθρο του το Μάιο του 2010 κάνει λόγο για την ανάγκη συνειδητοποίησης από την κοινή καναδική γνώμη ότι οι έννοιες «διπλωματία» και «άμυνα» δεν είναι αλληλοσυγκρουόμενες αλλά συμβιβάσιμες. Και για αυτόν ακριβώς το λόγο ο καναδικός λαός δε θα πρέπει να είναι καχύποπτος απέναντι στην αυξανόμενη στρατιωτική παρουσία στο Βορρά, εφόσον αυτή γίνεται στο πλαίσιο της συνεργασίας με τους αρκτικούς εταίρους της χώρας για τη διασφάλιση της ειρήνης και της ασφάλειας στο Βορρά. Επιπλέον, ο καναδός αναλυτής επικαλείται τη φράση του ίδιου του Clausewitz αναφερόμενος στο ότι **«ο πόλεμος δεν είναι παρά η συνέχιση της διπλωματίας με άλλα μέσα» (war is but an extension of diplomacy)**, έτσι ώστε να αποδείξει τη στενή σχέση που ορίζει τους φαινομενικά αντίθετους αυτούς όρους και να εστιάσει στην ανάγκη παράλληλης εφαρμογής και των δύο, με την αποφυγή «δαιμονοποίησης» του πρώτου. Σε αυτό το σημείο ο Ron Wallace φέρει ως παράδειγμα τη στάση την οποία τηρούν οι βόρειοι πληθυσμοί της χώρας, οι οποίοι φαίνεται να έχουν συνειδητοποιήσει ότι **«η Αρκτική διπλωματία δεν είναι τίποτε άλλο παρά η συνέχιση των στρατιωτικών επιχειρήσεων στο Βορρά»¹⁸¹**, εγκαινιάζοντας με αυτόν τον τρόπο τη νέα καναδική αρκτική στρατηγική.

Επιπλέον, η καναδή συγγραφέας Shelagh Grant διερωτάται στο βιβλίο της «Polar Imperative» κατά πόσο το κόστος για την προστασία της Αρκτικής είναι επί της ουσίας συμβατό με τις επίσημες διακηρύξεις της κυβέρνησης της Οτάβας για τη διαμόρφωση ενός υγιή και ευημερούντα βορρά, καθώς οι επενδυτικές ενέργειες της καναδικής κυβέρνησης στην πλειονότητά τους δε φαίνεται να συγκλίνουν προς την κατεύθυνση της περιβαλλοντικής προστασίας. Αντ'αυτού, καταλήγει η επιστήμονας, κύρια πολιτική κατεύθυνση του Καναδά είναι η επίτευξη της αρκτικής κυριαρχίας και η ενδυνάμωση της καναδικής παρουσίας στα αρκτικά ύδατα.¹⁸²

¹⁸¹ **Wallace, Ron (2010). *Unstoppable Momentum: The Real Meaning and Value Behind Operation Nunavut 10*, Calgary, Canadian Defence and Foreign Affairs Institute, σελ. 3.**

¹⁸² **Grant, Shelagh D. (2010), ό.π. σελ. 409.**

Η.Π.Α → Προάσπιση θεσμικής συνεργασίας, Στρατιωτική παρουσία NATO στο Βορρά για περιβαλλοντική προστασία και ασφάλεια μεταφορών, εμπορίου και βιώσιμης βιομηχανικής ανάπτυξης/ Έκκληση για συνεργασία μεταξύ κρατών, Μη Κυβερνητικών οργανώσεων και φορέων σε παγκόσμιο επίπεδο

Οι ΗΠΑ θα λέγαμε ότι έχουν παραμείνει σχετικά αδρανείς για τις εξελίξεις που συμβαίνουν στην Αρκτική. Αυτό κυρίως συνδέεται με το γεγονός ότι μέχρι στιγμής δεν έχουν επικυρώσει τη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας και συνεπώς δεν απολαμβάνουν το νόμιμο δικαίωμα προβολής αξιώσεων σε ζητήματα υφαλοκρηπίδας και επέκτασης της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης. Μία ομάδα από σημαίνοντες Γερουσιαστές φαίνεται να παρακωλύει τη διαδικασία της επικύρωσης, καθώς φοβούνται τη μείωση της αμερικανικής ισχύος μέσω του υποχρεωτικού ελέγχου όπου θα περιέλθει η χώρα για τις κινήσεις της από τη διεθνή κοινότητα.

Αρκτική Στρατηγική

Η περιοχή της Αρκτικής είχε σταματήσει να αποτελεί γεωγραφικό σημείο στρατηγικού ενδιαφέροντος για τις Η.Π.Α από την εποχή του Ψυχρού Πολέμου που είχε χρησιμοποιηθεί ως προπύργιο στρατιωτικών δράσεων έναντι της τότε Σοβιετικής Ρωσίας. Μολονότι τα υπόλοιπα αρκτικά και μη παράκτια κράτη είχαν ήδη θέσει επίσημα τις βάσεις για τη διαμόρφωση μιας αρκτικής στρατηγικής μετά το 2005, οι Η.Π.Α κατατάσσονται ως η τελευταία χώρα που παρουσιάζει τις κατευθυντήριες γραμμές για τη δημιουργία μιας αρκτικής στρατηγικής μόλις στις αρχές του 2009, και με το αμερικανικό υπουργείο Εξωτερικών να διατυπώνει για πρώτη φορά επίσημα ότι η Αρκτική είναι γεωγραφική περιοχή αυξημένης προσοχής για τις Η.Π.Α το 2010.¹⁸³

Η τελευταία χάραξη μιας μεγάλης αμερικανικής πολιτικής σφραγίστηκε από την υπογραφή του George W. Bush, επί της κυβερνήσεως του οποίου σχεδιάστηκε η «Προεδρική Οδηγία 66 για την Εθνική Ασφάλεια» (National Security Presidential Directive 66) τον Ιανουάριο του 2009, λίγες ημέρες πριν την ανάληψη της προεδρίας από το νυν αμερικανό πρόεδρο Μπαράκ Ομπάμα, η οποία αποτελεί την πρώτη επίσημη δήλωση των ΗΠΑ για μία αρκτική πολιτική από τότε που η κυβέρνηση Κλίντον ανακοίνωσε

¹⁸³ Δηλώσεις νυν υπουργού Εξωτερικών Η.Π.Α Χίλαρι Κλίντον σε τηλεοπτική συνέντευξη το Μάρτιο του 2010.

την αμερικανική αρκτική πολιτική το 1994.¹⁸⁴ Το εν λόγω κυβερνητικό έγγραφο θέτει συγκεκριμένες κατευθυντήριες γραμμές για την επίτευξη της αμερικανικής εθνικής ασφάλειας, για τα μέτρα προστασίας του περιβάλλοντος, για τη διαχείριση των φυσικών πόρων της Αλάσκας, για τα θεσμικά ζητήματα που εγείρονται, για την προστασία και το ρόλο που καλείται να παίξει η τοπική κοινότητα του πληθυσμού της Αρκτικής στις βόρειες περιοχές των ΗΠΑ, καθώς επίσης και για ζητήματα επιστήμης και έρευνας γύρω από το αρκτικό ζήτημα.

Συγκεκριμένα, όπως αναφέρεται στην Προεδρική Οδηγία, η ανάγκη για τη διαμόρφωση μιας αναθεωρημένης πολιτικής για την Αρκτική εκ μέρους της χώρας κρίνεται αναγκαία με βάση τις σύγχρονες απαιτήσεις για την αμερικανική εσωτερική ασφάλεια και άμυνα μετά την 11^η Σεπτεμβρίου 2001, τα αποτελέσματα της κλιματικής αλλαγής και την αυξανόμενη εμπορική και τουριστική κινητικότητα στο Βορρά, και της συνειδητοποίησης της ανάγκης περιβαλλοντικής προστασίας μιας περιοχής πλούσιας ταυτόχρονα σε φυσικούς πόρους.

Ειδικότερα, στο προοίμιο της Προεδρικής Οδηγίας **οι Η.Π.Α αναφέρονται και επίσης πλέον ως «αρκτικό κράτος που έχει ευρεία και θεμελιώδη εθνικά συμφέροντα στην εν λόγω περιοχή»,**¹⁸⁵ για τα οποία οι κύριες κατευθυντήριες γραμμές της αρκτικής πολιτικής της χώρας στοχεύουν στην προστασία του αρκτικού περιβάλλοντος, στη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη των φυσικών πόρων, στην ενδυνάμωση της θεσμικής συνεργασίας μεταξύ των οκτώ αρκτικών κρατών (Η.Π.Α, Καναδάς, Δανία, Φινλανδία, Ισλανδία, Νορβηγία, Ρωσική Ομοσπονδία, και Σουηδία), στην αύξηση του βαθμού συμμετοχής των αυτόχθονων πληθυσμών της Αρκτικής στη λήψη των κυβερνητικών αποφάσεων για την περιοχή, και η αναγωγή της επιστημονικής έρευνας και του ελέγχου σε ζητήματα τοπικού, περιφερειακού, αλλά και παγκόσμιου περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος.¹⁸⁶

¹⁸⁴ Keil, Kathrin. (2010), ό.π. σελ. 12.

¹⁸⁵ Bush, George W. (2009). *National Security Presidential Directive NSPD-66, White House, Washington, 9 January 2009, σελ. 2.* Βλ. σχετικό Παράρτημα.

¹⁸⁶ Bush, George W. (2009), ό.π. σελ. 2. Βλ. σχετικό Παράρτημα

i. Η Αρκτική ως ζήτημα εθνικής ασφάλειας→ Ενίσχυση εξοπλισμού και στρατιωτικής παρουσίας στο Βορρά: Προειδοποίηση για μονομερή ή πολυμερή δράση

Η Προεδρική Οδηγία αναφέρει ρητά τον πρωταρχικό στόχο των Η.Π.Α για ενίσχυση της προστασίας των εθνικών τους συνόρων στο Βορρά με την ανάπτυξη του αναγκαίου στρατιωτικού εξοπλισμού στα βόρεια σύνορα της χώρας **με την προειδοποίηση όμως ότι οι Η.Π.Α είναι «προετοιμασμένες να δράσουν είτε ανεξάρτητα είτε σε συνδυασμό με άλλα κράτη για να εξασφαλίσουν τα συμφέροντά τους»¹⁸⁷**, στοιχείο που αναδεικνύει τον πρωταγωνιστικό ρόλο που θέλουν να διαδραματίσουν στο αρκτικό ζήτημα, και θυμίζει το μανιχαϊστικού τύπου δίλημμα «μαζί μας ή όχι» των διακηρύξεων της κυβέρνησης Μπους για την εκστρατεία κατά της τρομοκρατίας μετά την 11^η Σεπτεμβρίου 2001. Μεταξύ των ζητημάτων που καταγράφονται και χαρακτηρίζονται από προσωπικό συμφέρον για την προστασία των αμερικανικών συνόρων από τρομοκρατικές ενέργειες σε ξηρά, θάλασσα και αέρα, καταγράφονται η ενίσχυση της πυραυλικής άμυνας και των συστημάτων έγκαιρης προειδοποίησης, η αύξηση των μέτρων στρατηγικής ανάσχεσης, και η αύξηση του αριθμού των στρατιωτικών επιχειρήσεων για τη θαλάσσια ασφάλεια.

ii. Ενίσχυση αμερικανικής ναυτικής δύναμης

Εξαιτίας της αυξανόμενης ανθρώπινης δραστηριότητας στην αρκτική περιοχή, οι Η.Π.Α δηλώνουν προετοιμασμένες να αποκτήσουν μία πιο ενεργή παρουσία ενισχύοντας τη ναυτική τους δύναμη.

iii. Ελευθερία ναυσιπλοΐας στα αρκτικά ύδατα/ Βορειοδυτικό Πέρασμα

Η θέση των Η.Π.Α για το καθεστώς ελεύθερης ναυσιπλοΐας που πρέπει να διέπει τις νέες βόρειες θαλάσσιες διαδρομές αναφέρεται ρητά στην Προεδρική Οδηγία για την Αρκτική: «Η ελευθερία ναυσιπλοΐας αποτελεί εθνική προτεραιότητα. **Το Βορειοδυτικό Πέρασμα είναι ένα στενό που χρησιμοποιείται για διεθνή ναυσιπλοΐα, και η Βόρεια Θαλάσσια Διαδρομή συμπεριλαμβάνει στενά που χρησιμοποιούνται (επίσης) για διεθνή ναυσιπλοΐα. Το καθεστώς αβλαβούς διέλευσης εφαρμόζεται σε αυτά τα στενά.** Τηρώντας τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τη ναυσιπλοΐα και τις υπερπτήσεις στην Αρκτική

¹⁸⁷

Bush, George W. (2009), ό.π. σελ. 2. Βλ. σχετικό Παράρτημα.

περιοχή, υποστηρίζει την ικανότητά μας να εξασκούμε αυτό το δικαίωμα παγκοσμίως, συμπεριλαμβανομένων και των στρατηγικών στενών».¹⁸⁸

iv. Θεσμική Συνεργασία για το αρκτικό ζήτημα και ανάγκη επικύρωσης της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας από Γερουσία για προάσπιση εθνικών συμφερόντων μέσω της νόμιμης άσκησης των κυριαρχικών δικαιωμάτων της χώρας επί της εκτεινόμενης αμερικανικής υφαλοκρηπίδας στον Αρκτικό Ωκεανό

Η αμερικανική θέση δίνοντας έμφαση στην ήδη θεσμική νομιμοποίηση της παρουσίας των Η.Π.Α στην Αρκτική μέσα από τη συμμετοχή σε μία σειρά από διεθνείς φορείς και οργανισμούς, όπως το Αρκτικό Συμβούλιο, το Διεθνές Ναυτιλιακό Οργανισμό (ΙΜΟ) και τις σχετικές περιβαλλοντικές οργανώσεις, **διατυπώνει για πρώτη φορά ευθαρσώς την ανάγκη άμεσης επικύρωσης της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας από την αμερικανική Γερουσία**, η οποία προβάλλει ενστάσεις. Θα παρατηρούσαμε ότι το συγκεκριμένο χωρίο αποτελεί όλο το επιστέγασμα της αμερικανικής σκέψης για την απόκτηση μιας θέσης στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων των αρκτικών παράκτιων κρατών¹⁸⁹ για την απόκτηση μιας κυρίαρχης θαλάσσιας παρουσίας στον Αρκτικό Ωκεανό μέσα από την οποία θα προασπίζονται τα κυριαρχικά και οικονομικά συμφέροντα της χώρας. **Εξειδικεύεται το ζήτημα της αμερικανικής εθνικής ασφάλειας μέσω της κινητοποίησης των αμερικανικών στρατιωτικών δυνάμεων και ασκήσεως των κυριαρχικών δικαιωμάτων της χώρας στην εκτεινόμενη αρκτική υφαλοκρηπίδα και κατ' επέκταση στην αξιοποίηση του φυσικού της πλούτου** (πετρέλαιο, φυσικό αέριο, ένυδρο μεθάνιο, ορυκτά, θαλάσσιοι οργανισμοί) με την παράλληλη περιβαλλοντική προστασία, γεγονός που μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω της προσχώρησης των Η.Π.Α στη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας¹⁹⁰, το κείμενο της οποίας έως σήμερα αναγνωρίζεται ως εθνικό Δίκαιο εφόσον δεν έχει επικυρωθεί ως επίσημος νόμος του κράτους.¹⁹¹

¹⁸⁸ **Bush, George W. (2009), ό.π. σελ. 3.** Βλ. σχετικό Παράρτημα.

¹⁸⁹ **Keil, Kathrin. (2010), ό.π. σελ. 13.**

¹⁹⁰ **Bush, George W. (2009), ό.π. σελ. 3- 4.** Βλ. σχετικό Παράρτημα.

¹⁹¹ Αξίζει να αναφέρουμε ότι η κυβέρνηση Ομπάμα, η οποία εξακολουθεί να εφαρμόζει την αρκτική πολιτική για την Εθνική Ασφάλεια της κυβέρνησης Μπους, έτρεφε την προσδοκία της συναίνεσης από την αμερικανική Γερουσία για την επικύρωση της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας, κάτι που έχει διατυπώσει και η νυν υπουργός Εξωτερικών Χίλαρι Κλίντον. Εντούτοις, μέχρι και σήμερα, η επικύρωση της Σύμβασης δε φαίνεται να αποτελεί προτεραιότητα για Τη Γερουσία. Ακόμη, το Ναυτικό των Η.Π.Α, η ακτοφυλακή, αμερικανικές περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις, καθώς και κορυφαίες φωνές του ιδιωτικού αμερικανικού τομέα τάσσονται υπέρ της επικύρωσης της Σύμβασης.

Σε αυτό το σημείο αξίζει να προσθέσουμε βάση της έρευνάς μας, ότι μία χώρα τέτοιας πολιτικής ισχύος και τέτοιων οικονομικών μεγεθών όπως οι Η.Π.Α, όντας μη μέλος της Σύμβασης, επικαλείται σήμερα τη Διακήρυξη του Προέδρου Truman No. 2667, με την οποία ο τότε πρόεδρος είχε δηλώσει ότι «όποιος ορυκτός πλούτος ανακαλυφθεί στην ηπειρωτική υφαλοκρηπίδα των Η.Π.Α, αποτελεί αυτόματα περιουσία των Ηνωμένων Πολιτειών».¹⁹²

Η επέκταση της αμερικανικής υφαλοκρηπίδας

Οι Ηνωμένες Πολιτείες, για τις οποίες υπολογίζεται ότι μέχρι το 2015 θα είναι σε θέση να παράγουν μόνο το 30% του πετρελαίου που καταναλώνουν, έναντι του 70% που παράγουν σήμερα, ετοιμάζονται να καταθέσουν αίτημα στην Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Όρια της Υφαλοκρηπίδας, με στόχο να τους παραχωρηθούν τα κυριαρχικά δικαιώματα μιας ζώνης έκτασης 965 χιλιομέτρων στην ακτογραμμή της Αλάσκας. Από την πλευρά του, το Ινστιτούτο Γεωλογικής Έρευνας των Η.Π.Α πραγματοποίησε από το 2008 την πρώτη εμπειριστατωμένη μελέτη για τους αρκτικούς φυσικούς πόρους. «Ίσως κάποια μέρα οι ακτές της Αλάσκας να μοιάζουν με εκείνες της Λουιζιάνα στον Κόλπο του Μεξικού με τα ατελείωτα αστραφτερά φώτα από τις παράκτιες πλατφόρμες άντλησης πετρελαίου», εικάζει ο αμερικανός ερευνητής Scott Borgerson.¹⁹³ Επιπρόσθετα, αξίζει να σημειωθεί ότι μολονότι οι Η.Π.Α δεν έχουν επικυρώσει τη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας, έχουν υποβάλει ωστόσο συχνά τις παρατηρήσεις τους επί των υποβληθέντων «στην Επιτροπή για τα Όρια της Υφαλοκρηπίδας» πορισμάτων των άλλων κρατών.¹⁹⁴ Ήδη, οι αμερικανικές κυβερνήσεις από το 2001 έχουν συλλέξει και αναλύσει αρκετά επιστημονικά στοιχεία μέσω ειδικών αποστολών για τον επαρκή προσδιορισμό των εξωτερικών ορίων της αμερικανικής υφαλοκρηπίδας στον Αρκτικό Ωκεανό. Συγκεκριμένα, από το 2007 επί της κυβερνήσεως George W. Bush ξεκίνησε από μία διηπηρεσιακή Ομάδα Εργασίας (interagency task force) η πραγματοποίηση ενός αριθμού επιστημονικών αποστολών υπό την αιγίδα του αμερικανικού Υπουργείου Εξωτερικών με τον τίτλο «U.S Extended Continental Shelf Project».

¹⁹² **Cohen, Ariel, Szaszdi, Lajos F. and Dolbow Jim (2008).** *The New Cold War: Reviving the U.S. Presence in the Arctic*, Washington, The Heritage Foundation, No. 2202, October 30, 2008, σελ. 7.

¹⁹³ **Borgerson, Scott G. (2008)** *Arctic meltdown*, New York, Foreign Affairs 87(2): 63-77, σελ. 68.

¹⁹⁴ **Rourke, Ronald (2011).** *Changes in the Arctic: Background and Issues for Congress*, Washington, CRS Report for Congress, January 21, 2011, σελ. 7.

➤ **Διακρατικές Επιστημονικές Συνεργασίες: Η.Π.Α – Καναδάς για την επέκταση της υφαλοκρηπίδας στη Θάλασσα Μποφόρ**

Το καλοκαίρι του 2008 και του 2009 канаδοί και αμερικανοί επιστήμονες ηγήθηκαν μιας επιστημονικής αποστολής βόρεια της Θάλασσας Μποφόρ προκειμένου να χαρτογραφήσουν το βυθό και να ορίσουν την υποθαλάσσια προέκταση των εκατέρωθεν

υφαλοκρηπίδων τους. Το канаδικό παγοθραυστικό «St. Laurent» και το αμερικανικό παγοθραυστικό «Healy» εργάστηκαν από κοινού για την ασφαλή ναυσιπλοία της αποστολής, καθώς και αντάλλαξαν όλα τα συλλεγόμενα επιστημονικά στοιχεία, γεγονός όμως που δεν εξασφαλίζει και την κοινή ερμηνεία τους για την ουσιαστική επίλυση της διαμάχης για την οριοθέτηση του θαλάσσιου συνόρου στη Θάλασσα Μποφόρ.

v. Προώθηση της Διεθνούς Επιστημονικής Συνεργασίας → Εγκαινίαση του 'Δικτύου Παρατήρησης της Αρκτικής περίξ του Β. Πόλου' (Arctic Circumpolar Observing Network)

Στόχος της αμερικανικής πολιτικής είναι η προστασία του αρκτικού περιβάλλοντος, η βιώσιμη εξόρυξη των φυσικών πόρων, και η προώθηση της διεθνούς επιστημονικής συνεργασίας με τα υπόλοιπα αρκτικά κράτη και επιστημονικούς φορείς σε τοπικό, περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο. Στην Προεδρική Οδηγία μάλιστα για τη Νέα Αρκτική Πολιτική, οι Η.Π.Α προτείνουν την ανάληψη της εγκαινίασης ενός αποτελεσματικού «Δικτύου Παρατήρησης της Αρκτικής Πέριξ του Β. Πόλου» (Arctic Circumpolar Observing Network) που θα έχει διεθνή χαρακτήρα.¹⁹⁵

Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφέρουμε και την πρόσφατη πρωτοβουλία του προέδρου Ομπάμα για την αναβάθμιση της «Δια-Υπηρεσιακής Επιτροπής για την αρκτική πολιτική και έρευνα» (Interagency Arctic Research and Policy Committee/IAPRC) σε τομέα κυβερνητικής δράσης του Λευκού Οίκου

¹⁹⁵

Bush, George W. (2009), ό.π. σελ. 5- 6. Βλ. σχετικό Παράρτημα.

vi. Προστασία στις αρκτικές θαλάσσιες μεταφορές μέσω θέσπισης διεθνών κανόνων για ασφαλή ναυσιπλοΐα

Κύρια μέριμνα των Η.Π.Α είναι η ανάληψη πρωτοβουλίας για τη διαμόρφωση διεθνών περιβαλλοντικών κανόνων για την ασφαλή ναυσιπλοΐα στα αρκτικά ύδατα μέσω της στενής συνεργασίας με το Διεθνή Ναυτιλιακό Οργανισμό (IMO), και των άλλων αρκτικών κρατών.¹⁹⁶

vii. Θεσμοποιημένη Οικονομική και Ενεργειακή Ανάπτυξη της Αρκτικής για την προστασία των αμερικανικών συμφερόντων

Στην Προεδρική Οδηγία για τη Νέα Αρκτική Πολιτική αναφέρεται ρητά η διαχείριση και η αξιοποίηση του αρκτικού ορυκτού πλούτου με βάση το κανονιστικό πλαίσιο και τα πρότυπα που ορίζονται από τους υπάρχοντες διεθνείς θεσμούς και τα υπάρχοντα διεθνή φόρα, καθώς επίσης και τίθεται προς συζήτηση η ύπαρξη ή όχι της ανάγκης δημιουργίας επιπλέον θεσμικών φορέων για τη διαμόρφωση πλαισίου διαχείρισης των αρκτικών κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου που βρίσκονται εκτός της δικαιοδοσίας των Η.Π.Α σε συνεργασία με τα υπόλοιπα αρκτικά κράτη.¹⁹⁷

¹⁹⁶ **Bush, George W. (2009), ό.π. σελ. 6-7.** Βλ. σχετικό Παράρτημα
¹⁹⁷ **Bush, George W. (2009), ό.π. σελ. 7-8.** Βλ. σχετικό Παράρτημα.

Οι τρέχουσες δράσεις των Η.Π.Α για το αρκτικό ζήτημα

I. Η αμερικανική «διχογνωμία» για την επικύρωση ή όχι του Δικαίου της Θάλασσας και οι οικονομικές επιπτώσεις

Όπως εξετάσαμε και παραπάνω, η αμερικανική πλευρά εμφανίζεται διχασμένη αναφορικά με την ανάγκη ή όχι προσχώρησης των Η.Π.Α στη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας, με τη μεν άποψη ορισμένων γερουσιαστών και πολιτικών να υποστηρίζει ότι οι Η.Π.Α απολαμβάνουν τα πλεονεκτήματα της Σύμβασης μολονότι δεν την έχουν επικυρώσει με τη χώρα να είναι ελεύθερη στο να αποφασίζει ποιες διατάξεις θα ακολουθεί και ποιες όχι, και με την πλειονότητα της πολιτικής ηγεσίας στον αντίποδα να υποστηρίζει την ανάγκη της άμεσης προσχώρησης των Η.Π.Α στη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας. Ειδικότερα, τα πλεονεκτήματα της επικύρωσης των Η.Π.Α στη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας συγκαταλέγονται ως εξής:

Πρώτον, η επικύρωση της Σύμβασης από τις Η.Π.Α θα παραχωρούσε νόμιμα στη χώρα μία «θέση στο τραπέζι» των επίσημων διαπραγματεύσεων μαζί με τα υπόλοιπα αρκτικά κράτη αναφορικά με το αρκτικό ζήτημα, ενισχύοντας με αυτόν τον τρόπο την προώθηση των συμφερόντων της στην ευρύτερη περιοχή της Αρκτικής. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η αμερικανίδα γερουσιαστής Lisa Murkowski, «η επικύρωση της Σύμβασης θα επέτρεπε στις Η.Π.Α να προβάλλουν (νόμιμα) τα κυριαρχικά τους δικαιώματα σε μία περιοχή μεγέθους όσο της Πολιτείας της Καλιφόρνια».¹⁹⁸ Ο δε αμερικανός στρατηγικός αναλυτής Scott G. Borgerson εξειδικεύει περαιτέρω, αναφέροντας ότι η προσχώρηση των Η.Π.Α στη Σύμβαση θα επέτρεπε τη νομιμοποιημένη διεκδίκηση των κυριαρχικών δικαιωμάτων της χώρας επί της εκτεινόμενης υφαλοκρηπίδας στις Θάλασσες Beaufort και Chuchki, και επιπλέον θα συνέβαλε στη διεθνή αναγνώριση του Βορειοδυτικού Περάσματος ως Στενού διεθνούς ναυσιπλοΐας, έναντι των канаδικών διεκδικήσεων.

199

¹⁹⁸ **Murkowski, Lisa (2008).** *U.S. Strategy in the Arctic: Energy, Security, and the Geopolitics of the High North*, Washington, Center for Strategic and International Studies, July 23, 2008, σελ. 2.

¹⁹⁹ **Borgerson, Scott G. (2009).** *Statement Before the Committee on Foreign Affairs, Washington, U.S. House of Representatives, March 25, 2009, σελ. 3.*

Δεύτερον, η επικύρωση της Σύμβασης με την αναγνώριση των νέων θαλάσσιων αρκτικών οδών ως Στενών διεθνούς ναυσιπλοίας και ως εκ τούτου αβλαβούς διέλευσης (Βορειοδυτικό Πέρασμα, Βόρεια Θαλάσσια Διαδρομή), σε συνδυασμό με την αύξηση της εμπορικής χρήσης του Στενού στη Βερίγγειο Θάλασσα, θα συνέβαλε στην αύξηση του αμερικανικού εμπορίου στην Αρκτική προς οικονομικό όφελος τόσο της αμερικανικής ναυτιλίας, όσο και του εμπορικού στόλου με αμερικανική σημαία, καθώς και του στόλου των συμμαχικών κρατών.

Τρίτον, βάση των παραπάνω, με την προσχώρηση στη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας, οι Η.Π.Α θα είναι σε θέση να βελτιώσουν τις διπλωματικές σχέσεις με τον Καναδά και να μπορούν να διαπραγματευτούν τη διαφωνία τους επί του Βορειοδυτικού Περάσματος σε μία συνεργατική βάση, εγκαινιάζοντας έναν βορειοαμερικάνικο συνασπισμό που θα άπτεται των αρκτικών θεμάτων. Ο αμερικανός αναλυτής Scott G. Borgerson χαρακτηρίζει τον Καναδά ως «τον μεγαλύτερο εμπορικό εταίρο και στρατηγικό σύμμαχο των Η.Π.Α».²⁰⁰

Τέταρτον, οι Η.Π.Α έχουν ήδη διαθέσει μεγάλα χρηματικά ποσά για την επιστημονική έρευνα στην περιοχή της Αρκτικής, με ενδεικτικό παράδειγμα τη συμμετοχή τους στο επιστημονικό «Διεθνές Πολικό Έτος» (International Polar Year) το 2007-2008, τα στοιχεία της οποίας θα μπορούν να αξιοποιηθούν αποτελεσματικά, όπως ορίζεται στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας.²⁰¹ Καθήκον των Η.Π.Α, όπως υποστηρίζουν κορυφαία κυβερνητικά στελέχη και αμερικανοί στρατηγικοί αναλυτές, είναι να επιστρέψουν ως εγγυήτρια δύναμη για την περιβαλλοντική προστασία και την ασφάλεια του Βορρά, μέσω της προώθησης περιβαλλοντικού κανονιστικού πλαισίου για τη ναυσιπλοία στα αρκτικά ύδατα, την αλιεία, την πρόληψη περιβαλλοντικών ατυχημάτων, και την ανάπτυξη της τουριστικής βιομηχανίας.²⁰²

Τέλος, η μη επικύρωση της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας από τις Η.Π.Α έχει ως αποτέλεσμα την οικονομική ζημία της χώρας, καθώς δεν είναι δυνατό να δοθούν άδειες σε εταιρείες και επιχειρήσεις για βιομηχανικές επενδύσεις, ιδίως στον τομέα της ενέργειας, εάν δεν υπάρξει πρώτα οριοθέτηση της αμερικανικής υφαλοκρηπίδας στον Αρκτικό Ωκεανό για την απόκτηση των κυριαρχικών δικαιωμάτων της χώρας σε αυτή.²⁰³

²⁰⁰ Borgerson, Scott G. (2009), ό.π. σελ. 4.

²⁰¹ Murkowski, Lisa (2008), ό.π. σελ. 2.

²⁰² Borgerson, Scott G. (2009), ό.π. σελ. 4.

²⁰³ Murkowski, Lisa (2008), ό.π. σελ. 3.

Εντούτοις, η άμεση προώθηση για επικύρωση της Σύμβασης από τη Γερουσία μοιάζει να μη βρίσκεται στην ατζέντα της βραχυπρόθεσης ψήφησης, καθώς το εν λόγω ζήτημα δε φαίνεται να έχει ισχυρό κοινωνικό ερείσμα για την επανεκλογή πολλών γερουσιαστών.

Η αξιοποίηση της Αλάσκας, των Θαλασσών Μποφόρ και Chukchi και η κάλυψη των εσωτερικών ενεργειακών αναγκών της χώρας

Σύμφωνα με επιστημονικές έρευνες του αμερικανικού Υπουργείου Ενέργειας, η ενεργειακή αξιοποίηση της **Βόρειας Πλαγιάς της Αλάσκας** θα συνέβαλε σε μία σημαντική αύξηση της παραγωγής πετρελαίου της χώρας και θα κάλυπτε τις εσωτερικές ενεργειακές ανάγκες της μειώνοντας τις εισαγωγές. Η εν λόγω περιοχή πιθανότατα να διαθέτει 36 δισεκατομμύρια βαρέλια πετρελαίου και 3,8 τρισεκατομμύρια κυβικά εκατοστά φυσικού αερίου.

Πηγή: [U.S Energy Information Administration](http://www.eia.doe.gov)

Άλλωστε, ήδη από το 1977 μέχρι το 2004 το κοίτασμα πετρελαίου στον Κόλπο "Prudhoe" στη Βόρεια Πλαγιά της Αλάσκας παρήγαγε περισσότερο από 15 δισεκατομμύρια βαρέλια πετρελαίου, ενώ το 1988 παραγόταν περισσότερο από το 25% του αργού πετρελαίου της χώρας, αλλά τα τελευταία χρόνια η παραγωγή έχει μειωθεί.

Στα εξωτερικά όρια της αμερικανικής υφαλοκρηπίδας στη **Θάλασσα Μποφόρ και στη Θάλασσα Chukchi** εκτιμάται ότι υπάρχουν ενεργειακά αποθέματα που αθροιστικά ανέρχονται στα 14 δισεκατομμύρια

βαρέλια πετρελαίου και στα 2 τρισεκατομμύρια κυβικά φυσικού αερίου.²⁰⁴ Τα συγκεκριμένα κοιτάσματα αναδεικνύονται ως περισσότερο ελκυστικά καθώς η αξιοποίησή τους δεν περιορίζεται ούτε από το ομοσπονδιακό κράτος ούτε την εσωτερική νομοθεσία για περιβαλλοντικούς λόγους.

➤ Πετρέλαιο

Κατά τους ερευνητές Ariel Cohen, Lajos F. Szaldi και Jim Dolbow, **η Αμερική θα πρέπει να επεκτείνει την εσωτερική παραγωγή πετρελαίου προκειμένου να αυξήσει την ενεργειακή της ασφάλεια, καθώς παραμένει το μόνο πετρελαιοπαραγωγό έθνος που έχει αφήσει εκτός διεκδικήσεων τις πλουτοπαραγωγικές του πηγές.**²⁰⁵ Ως ενδεικτικό παράδειγμα δίνονται από τους ερευνητές τα ανεκμετάλλευτα έως τώρα 10 δισεκατομμύρια βαρέλια πετρελαίου που εκτιμάται ότι βρίσκονται στο «Αρκτικό Εθνικό Καταφύγιο Άγριας Ζωής» (Arctic National Wildlife Refuge/ANWR), η αξιοποίηση των οποίων θα πρόσθετε επιπλέον ένα εκατομμύριο βαρέλια πετρελαίου στην εσωτερική παραγωγή της χώρας μέσω της μεταφοράς τους από τον αγωγό κατά μήκος της Αλάσκας.²⁰⁶ Η συγκεκριμένη αύξηση της αμερικανικής παραγωγής σε πετρέλαιο, εκτιμάται ότι θα εξοικονομούσε 123 δισεκατομμύρια δολάρια στις Η.Π.Α από τις τωρινές εισαγωγές της, θα δημιουργούσε εγχώρια οικονομική δραστηριότητα της τάξεως των 7,7 δισεκατομμυρίων δολαρίων, ενώ θα διαμόρφωνε 128.000 νέες θέσεις εργασίας.²⁰⁷ Επιπλέον, η Αρκτική αναδεικνύεται ως μία στρατηγική γεωγραφικά περιοχή για τα αμερικανικά ενεργειακά συμφέροντα, καθώς είναι απειλημένη από πολεμικές συρράξεις και διαταραχές που κλονίζουν την πετρελαϊκή παραγωγή και καθορίζουν την τιμή του μαύρου χρυσού με τις γνωστές επιπτώσεις στην παγκόσμια και αμερικανική οικονομία. **Η μείωση της αμερικανικής εξάρτησης από τις επισφαλείς αγορές πετρελαίου της Μέσης Ανατολής μέσω της αξιοποίησης των πλούσιων αποθεμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου της «Βόρειας Πλαγιάς» της Αλάσκας και των παράκτιων αρκτικών περιοχών, θα αύξαινε σημαντικά την εσωτερική ενεργειακή παραγωγή της χώρας εν όψει της**

²⁰⁴ Cohen, Ariel, Szaszi, Lajos F. and Dolbow Jim (2008). *The New Cold War: Reviving the U.S. Presence in the Arctic*, Washington, The Heritage Foundation, No. 2202, October 30, 2008, σελ. 4.

²⁰⁵ Cohen, Ariel, Szaszi, Lajos F. and Dolbow Jim (2008), ό.π., σελ. 4.

²⁰⁶ Βλ. παραπάνω εικόνα.

²⁰⁷ Cohen, Ariel, Szaszi, Lajos F. and Dolbow Jim (2008), ό.π., σελ. 5.

αυξανόμενης ζήτησης και θα εξασφάλιζε ενεργειακή επάρκεια στην περίπτωση μιας εθνικής έκτακτης ανάγκης.

➤ Φυσικό Αέριο

Η αυξημένη ζήτηση για φυσικό αέριο της εγχώριας αγοράς των Η.Π.Α βρίσκει απροετοίμαστη την κρατική πρωτοβουλία για ενίσχυση της παραγωγής από το Βορρά σε συνεργασία και με τον Καναδά, η οποία συνεχίζει να καλύπτει την εσωτερική ζήτηση μέσω εισαγωγών που καθιστούν όμως ακριβή την συγκεκριμένη μορφή ενέργειας. Ως πρόταση για τη μείωση της τιμής του φυσικού αερίου προς όφελος τόσο των βιομηχάνων όσο και των καταναλωτών με ταυτόχρονη κάλυψη της μελλοντικής εγχώριας ζήτησης προβάλλεται μόνο η αξιοποίηση του υδροποιημένου φυσικού αερίου από την Αρκτική, με βάση τις εκτιμήσεις της εκτελεστικής διευθύντριας της δανέζικης «Royal Dutch Shell» Linda Cook.²⁰⁸

Η Υπηρεσία Διαχείρισης Ορυκτών του αμερικανικού Υπουργείου Εσωτερικών έχει ήδη παραχωρήσει από το 2008 άδειες μισθώσεων για έρευνα και εμπορική αξιοποίηση των αρκτικών ενεργειακών κοιτασμάτων στα εξωτερικά όρια της αναγνωρισμένης αμερικανικής υφαλοκρηπίδας στη Θάλασσα Chuckchi και Μποφόρ για χρονικό διάστημα 17 χρόνων. Εκτιμάται ότι αυτά τα έργα θα μπορούν να μεταφέρουν φυσικό αέριο στις 48 πολιτείες των Η.Π.Α μέσω του αμερικανικού αγωγού που διασχίζει την Αλάσκα και του καναδικού αγωγού που διασχίζει την κοιλάδα Mackenzie.

Οι σημαντικότερες Οικονομικές Κοινοπραξίες/Συμφωνίες με άλλα κράτη-εταίρους

α) Βάση γεωλογικών μελετών, στο θαλάσσιο αρκτικό βυθό εντοπίζονται επίσης μεγάλα αποθέματα ένυδρου μεθανίου, για την έρευνα και αξιοποίηση των οποίων έχει συμφωνηθεί η οικονομική συνεργασία μεταξύ Η.Π.Α και Ιαπωνίας για τη χρήση της κατάλληλης τεχνολογίας για την άντληση φυσικού αερίου και στη συνέχεια πώλησής του έως το 2018.

²⁰⁸

Cohen, Ariel, Szaszdi, Lajos F. and Dolbow Jim (2008), *ό.π.*, σελ. 7.

β) Κλείσιμο συμφωνίας για την έρευνα και εμπορική ανάπτυξη των κοιτασμάτων ένυδρου μεθανίου για την παραγωγή φυσικού αερίου από το θαλάσσιο αρκτικό βυθό και για τη συγχρηματοδότηση του έργου δοκιμής της βιωσιμότητας της χρήσης του ένυδρου μεθανίου ως πηγή ενέργειας στη «Βόρεια Πλαγιά» της Αλάσκας, επιτεύχθηκε μεταξύ Η.Π.Α και Νότιας Κορέας το 2008.

γ) Η Δανέζικη εταιρεία «Royal Dutch Shell» απέκτησε 275 τμήματα μίσθωσης για έρευνα και ανάπτυξη στη Θάλασσα Chuckchi έναντι 2,1 δισεκατομμυρίων δολαρίων το Φεβρουάριο του 2008, μαζί με τη νορβηγική εταιρεία «StatoilHydro» και την ιταλική «ENI» που ανακηρύχθηκαν επίσης πλειοδότες για τη μίσθωση σημαντικού αριθμού τμημάτων στη Θάλασσα Chuckchi την ίδια χρονιά. Συνολικά, η μίσθωση στην εν λόγω θαλάσσια έκταση ξεπερνά τα 5.354 τμήματα.

II. Η «Διυπηρεσιακή Επιτροπή για την Πολιτική της Αρκτικής Έρευνας» (IARPC)→ Διαμόρφωση μιας ενιαίας εθνικής ερευνητικής πολιτικής των Η.Π.Α για την Αρκτική

Για πρώτη φορά διαμορφώνεται ένας διυπηρεσιακός φορέας που εγκαινιάζει μία ενιαία ερευνητική πολιτική των Η.Π.Α σε εθνικό επίπεδο για την Αρκτική με την πρωτοβουλία της νυν κυβέρνησης Ομπάμα. Στις 22 Ιουλίου 2010 ο Μπαράκ Ομπάμα υπέγραψε Προεδρικό Μνημόνιο με το οποίο επιφορτίζει το αμερικανικό «Εθνικό Συμβούλιο Επιστήμης και Τεχνολογίας» (National Science and Technology Council/NSTC) με το συντονισμό των αρμοδιοτήτων της «**Διυπηρεσιακής Επιτροπής για την Αρκτική Έρευνα και Πολιτική» (Interagency Arctic Research Policy Committee/IARPC)** που είχε διαμορφωθεί από το Κογκρέσο το 1984, αλλά επί της ουσίας παρέμενε σε σχετική αδράνεια. **Με αυτόν τον τρόπο, η Λευκος Οίκος αποκτά την πλήρη εποπτεία των κατευθύνσεων και ενεργειών γύρω από το αρκτικό ζήτημα, ενώ ταυτόχρονα το αναγάγει πλέον σε πολιτικό ζήτημα που άπτεται και επίσημα των εθνικών συμφερόντων της χώρας.** Οι κυριότερες αρμοδιότητες της «Διυπηρεσιακής Επιτροπής για την Αρκτική Έρευνα» (IARPC) υπό την επίβλεψη της «Επιτροπής για το Περιβάλλον και τους Φυσικούς Πόρους» (Committee on Environment and Natural Resources/CENR) του «Εθνικού Συμβουλίου Επιστήμης και Τεχνολογίας» (NSTC) ορίζονται ως εξής:

- Συντονισμός της αρκτικής έρευνας, της χρήσης της κατάλληλης τεχνολογίας και των Προγραμμάτων Παρατήρησης
- Ανάπτυξη διυτηρεσιακού σχεδίου για επέκταση της γνώσης γύρω από το αρκτικό ζήτημα και τις περιβαλλοντικές και κοινωνικές του επιπτώσεις σε παγκόσμιο επίπεδο
- Ανάπτυξη σχεδίου για ακριβείς επιστημονικές εκτιμήσεις και προβλέψεις για την αλλαγή του αρκτικού κλίματος
- Παροχή συμβουλευτικών επιστημονικών συστάσεων για την ορθολογική διαχείριση του αρκτικού οικοσυστήματος και αξιοποίησης των αρκτικών φυσικών πόρων.²⁰⁹

III. Αυστηρότερη κρατική αδειοδότηση για πραγματοποίηση γεωτρήσεων σε Αρκτική: Αντιδράσεις από γερουνισιαστές της Αλάσκας και επενδυτές

Η νυν αμερικανική κυβέρνηση εμφανίζεται ιδιαίτερα επιφυλακτική απέναντι στην παραχώρηση αδειών για πραγματοποίηση ερευνών και εν συνεχεία γεωτρήσεων στις αμερικανικές αρκτικές περιοχές, ιδιαίτερα μετά την τεράστια οικολογική καταστροφή που συντελέστηκε από τη διαρροή πετρελαίου στον Κόλπο του Μεξικού το Μάιο του 2010.

Κατόπιν τούτου, η κυβέρνηση Ομπάμα προχώρησε το Νοέμβριο του 2010 στη θέσπιση συγκεκριμένων περιβαλλοντικών προϋποθέσεων για την παραχώρηση αδειών για έναρξη γεωτρήσεων στις αρκτικές περιοχές, και επιφόρτισε το Ινστιτούτο Γεωλογικής Έρευνας των Η.Π.Α με την επιπλέον αξιολόγηση του βαθμού επικινδυνότητας από μία πιθανή εξόρυξη πετρελαίου και φυσικού αερίου στο οικολογικά ευαίσθητο αρκτικό περιβάλλον. Εν συνεχεία, ανέβαλε την αδειοδότηση μισθώσεων για έρευνα και γεωτρήσεις. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτέλεσαν η αναβολή επίσημης άδειας στην εταιρεία «Royal Dutch Shell» για έναρξη γεωτρήσεων στον Κόλπο «Bristol» στην Αλάσκα έως το 2011 τον Μάιο του 2010, καθώς και η ακύρωση άλλων 4 αδειών μισθωσης στις

²⁰⁹ Moran, Kate (2010). *NSTC to Coordinate Certain Arctic Research Policy Committee Activities*, Washington, Office of Science and Technology Policy, White House Blogs, August 23, 2010, σελ. 1.

Θάλασσες Μποφόρ και Chukchi, πριν τη λήψη των απαραίτητων περιβαλλοντικών μέτρων.²¹⁰

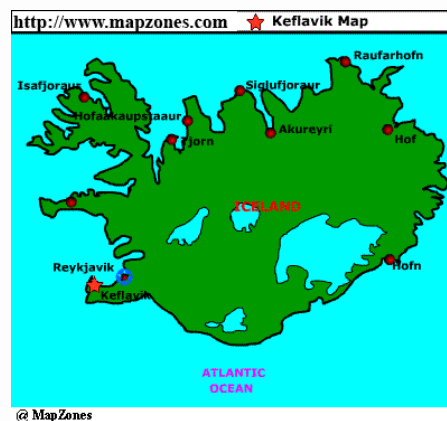
Ωστόσο, οι γερουσιαστές που προέρχονται από την Πολιτεία της Αλάσκας, πλήρως αντίθετοι στη πιθανή κυβερνητική θέσπιση ενός «μορατόριου» για την αρκτική ανάπτυξη, έχουν αρχίσει ήδη και προβάλλουν έντονα την αντίθεσή τους για την καθυστέρηση παραχώρησης των αδειών μισθώσεων στις εταιρείες πετρελαίου και φυσικού αερίου που σκόπευαν να δραστηριοποιηθούν επενδυτικά στην περιοχή, καθώς το 90% των εσόδων της Αλάσκας προέρχεται από τη βιομηχανία πετρελαίου.

Εντούτοις, αξίζει να παρατηρήσουμε ότι και στις Η.Π.Α δεν έχει οριστεί ακόμη ένας φορέας κατεχοχόν επιφορτισμένος με την επιστημονική αξιολόγηση για την αδειοδότηση έρευνας για πραγματοποίηση γεωτρήσεων στην περιοχή της Αλάσκας και αλλού, γεγονός που δυσχεραίνει στη διαμόρφωση συγκεκριμένων προϋποθέσεων και κανόνων για την πραγματοποίηση γεωτρήσεων στην Αρκτική.

IV. Η αμερικανική στρατιωτική παρουσία στην Αρκτική- Ο ρόλος του NATO και του αμερικανικού ναυτικού

Η σταδιακή αναβάθμιση στρατιωτικών βάσεων στο Βορρά

Θα παρατηρούσαμε βάση της παρούσας έρευνάς μας, ότι ούτε επί κυβερνήσεως George W. Bush, ούτε επί κυβερνήσεως των προκατόχων του είχε σημειωθεί μεγάλο ενδιαφέρον για την περιοχή της Αρκτικής, με το μοναδικό εξοπλισμό να αποτελεί η προμήθεια ενός παγοθραυστικού στον ήδη μικρό σε αριθμό αμερικανικό στόλο των παγοθραυστικών από τη δεκαετία του 1980. Επιπλέον, το μειωμένο στρατιωτικό ενδιαφέρον για τη γεωγραφική περιοχή του Βορρά αποδεικνύεται από τη μονομερή απόσυρση των αμερικανικών στρατιωτικών

²¹⁰ Geman, Ben (2010). *Begich heading to White House to press Arctic offshore drilling timeline*, **The Hill 16-11-2010**. Από την Ιστοσελίδα: <http://thehill.com/blogs/e2-wire/677-e2-wire/129497-begich-heading-to-white-house-to-press-arctic-offshore-drilling-timeline> (τελευταία προσπέλαση 15 Φεβρουαρίου 2011)

δυνάμεων από την αεροπορική στρατιωτική βάση «Keflavik» της Ισλανδίας το 2006. Εντούτοις, η κυβέρνηση George W. Bush αναβάθμισε το αμερικανικό ραντάρ έγκαιρης προειδοποίησης στην περιοχή «Thule» της Γροιλανδίας, και τη

διαμόρφωση εγκαταστάσεων αντιπυραυλικής άμυνας σε μία από τις τρεις αμερικανικές στρατιωτικές βάσεις στην Αλάσκα ενάντια μιας πιθανής τρομοκρατικής επίθεσης μετά την 11^η Σεπτεμβρίου 2001. Ωστόσο, η συγκεκριμένη κίνηση των Η.Π.Α προκάλεσε την ανησυχία της Μόσχας.²¹¹

Σε εντελώς διαφορετική κατεύθυνση, η νυν κυβέρνηση Ομπάμα, έχει αναστείλει προς το παρόν την εγκατάσταση επιπλέον αντιπυραυλικών αναχαιτιστών στην Αλάσκα εξαιτίας των περικοπών 1,2 δισεκατομμυρίων δολαρίων του κρατικού προϋπολογισμού για το Πρόγραμμα Αντιπυραυλικής Άμυνας. Ωστόσο, ήδη η νυν αμερικανική κυβέρνηση δέχεται πιέσεις από γερουσιαστές της Αλάσκας για εφαρμογή του αντιπυραυλικού προγράμματος εν όψει της αύξησης του πυρηνικού προγράμματος της Νότιας Κορέας.

Ο ρόλος του NATO → Διατήρηση της ειρήνης στο Βορρά μέσω των παραγωγικών συνομιλιών με Μόσχα και προώθηση του διαλόγου μεταξύ των 4 παράκτιων κρατών

Μολονότι η συμμαχία του NATO έχει ήδη μία παρουσία στο Βορρά μέσω του ολοκληρωμένου συστήματος αεράμυνας και των στρατιωτικών αεροπορικών πτήσεων επιτήρησης, τα τελευταία χρόνια φαίνεται να ενισχύεται ο ρόλος του στην ευρύτερη περιοχή της Αρκτικής μέσω της ανάκτησης του εναέριου ελέγχου πάνω από την Ισλανδία, γεγονός από το οποίο διαφαίνεται ότι οι Η.Π.Α προωθούν τη διακρατική στρατιωτική συνεργασία στο Βορρά μέσα από τη Συμμαχία του NATO. Επιπρόσθετα, η Σουηδία και η Φινλανδία, χώρες στρατηγικής σημασίας για τη Ρωσία κατά την αυστραλιανή ερευνήτρια Margaret Blunden²¹², έχουν αυξήσει τη συνεργασία τους με το NATO και τάσσονται υπέρ μιας ισχυρής νατοϊκής συμμαχίας στην Αρκτική που θα δρα ως «εξισορροπητικός παράγοντας» απέναντι στην πιθανότητα εκδήλωσης μιας κρίσης διευκολύνοντας τη δυνατότητα διαλόγου και

²¹¹ Blunden, Margaret (2009). *The New Problem of Arctic Stability*, Washington, The International Institute for Strategic Studies, *Survival journal*, vol. 51 no. 5, October-November 2009, pp. 121-142, σελ. 129.

²¹² Blunden, Margaret (2009), *ό.π.*, σελ. 129.

διαπραγματεύσεων με τη Ρωσία και τους συμμάχους της».²¹³ Αποτελεί γεγονός ότι η νατοϊκή συνεργασία στην Αρκτική υλοποιείται σε ολοένα και μεγαλύτερο βαθμό από τις Βόρειες Χώρες (Νορβηγία, Σουηδία, Φινλανδία, Δανία/Γροιλανδία και Ισλανδία), ορισμένες από τις οποίες παρέμεναν μέχρι πρότινος ουδέτερες όπως η Σουηδία και η Φινλανδία, κυρίως στους τομείς του ελέγχου των αρκτικών υδάτων που τις περιβάλλουν και της άμεσης απόκρισης σε περίπτωση κινδύνου, της εγκαθίδρυσης ενός συστήματος δορυφορικής επιτήρησης της περιοχής και διευκόλυνσης των αρκτικών μεταφορών.

Επίσης, η ίδια η διοίκηση του NATO διατυπώνει σταδιακά το διαμεσολαβητικό ρόλο που πρόκειται να αναλάβει στην ευρύτερη περιοχή της Αρκτικής ιδιαίτερα στις παραγωγικές συνομιλίες με τη Μόσχα παρά τις ήδη προβεβλημένες αντιδράσεις της Ρωσίας²¹⁴, στην παροχή κοινής βάσης συνεννόησης μεταξύ των τεσσάρων παράκτιων κρατών, προβάλλοντας την απόλυτη νομιμότητα που διέπει μία στρατιωτική συνεργασία μεταξύ των συμμάχων στο Βορρά. Ενδεικτική του ρόλου που πρόκειται να επιτελέσει μία μελλοντικά ενισχυμένη νατοϊκή συμμαχία στην Αρκτική, αποτελεί η επίσημη δήλωση του πρώην Γενικού Γραμματέα του NATO Jaap de Hoop Scheffer κατά τη διάρκεια ενός σεμιναρίου για τις προοπτικές ασφάλειας στο Βορρά στο Ρέικιαβικ της Ισλανδίας τον Ιανουάριο του 2009: «Είμαι ο τελευταίος που θα επεδίωκε μία στρατιωτική συμπλοκή. Αλλά, (σαφέστατα και) θα υπάρξει μία στρατιωτική παρουσία (του NATO) (στο Βορρά)».²¹⁵

Σύμφωνα με τον ανώτατο διοικητή του NATO και ναύαρχο James G. Stavridis, **οι στρατιωτικές δυνάμεις θα πρέπει να έχουν ένα σημαντικό ρόλο στην αρκτική περιοχή, με το NATO να δρα υποστηρικτικά για την προστασία του εμπορίου και των μεταφορών στα αρκτικά ύδατα**, τονίζοντας ότι είναι στην ευχέρεια των κρατικών ηγετών να ενώσουν τις δυνάμεις τους προκειμένου η Αρκτική να παραμείνει μία «ζώνη συνεργασίας και όχι μία ζώνη ανταγωνισμού ή χειρότερα μία ζώνη στρατιωτικής σύγκρουσης».²¹⁶ Παράλληλα, ο αμερικανός ναύαρχος δεν αποφεύγει να διατυπώσει τη ρεαλιστική εκδοχή της μετατροπής της Αρκτικής σε ένα πεδίο πρόκλησης ενός νέου «Ψυχρού Πολέμου στο Βορρά» εν όψει της αυξημένης

²¹³ **Blunden, Margaret (2009), ό.π., σελ. 130.**

²¹⁴ Βλ. σελ. 113- 114 της παρούσας εργασίας.

²¹⁵ **Moens, Alexander&Dowd, Alan W. (2009), ό.π., σελ. 35.**

²¹⁶ **Macalister, Terry (2010): *Climate change could lead to Arctic conflict, warns senior NATO commander, The Guardian 11-10-2010.* Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα: <http://www.guardian.co.uk/environment/2010/oct/11/nato-conflict-arctic-resources?INTCMP=SRCH> (τελευταία προσπέλαση 26 Ιουνίου 2011)**

διεκδικήσης μεριδίου των φυσικών πόρων εκ μέρους των παράκτιων κρατών. **Αίσθηση επίσης προκαλεί η έντονη πεποίθησή του ότι με τη μελλοντική ανάπτυξη των βαλλιστικών πυραύλων και των υπόλοιπων στρατιωτικών δραστηριοτήτων στο Βορρά, στην πραγματικότητα «ο Ψυχρός Πόλεμος δεν έλαβε τέλος ποτέ στην Αρκτική».**²¹⁷

NATO και Ρωσία

Η Ρωσία αποτελεί τη μόνη χώρα μη μέλος του NATO από τα πέντε αρκτικά παράκτια κράτη, ενώ τα υπόλοιπα (Καναδάς, Η.Π.Α, Δανία/Γροιλανδία, Νορβηγία) αποτελούν μέλη της νατοϊκής συμμαχίας, και είναι η μόνη χώρα που αντιτίθεται δημόσια σε οποιαδήποτε διεύρυνση και ενεργή παρουσία του στην αρκτική περιοχή. Και βάση και τις εκτιμήσεις αναλυτών του NATO, είναι πολύ δύσκολο να παρατηρηθεί μία αλλαγή στη συγκεκριμένη στάση της Ρωσίας και εκδήλωσης πλήρους εμπιστοσύνης απέναντι στις νατοϊκές ενέργειες. Για αυτόν ακριβώς το λόγο **προτείνουν τον πλήρη προσδιορισμό της ταυτότητας του NATO στην Αρκτική και το ρόλο που θα επιτελεί για τη σταθερότητα και την ασφάλεια, σεβόμενο τις ρωσικές επιφυλάξεις, με την παράλληλη προώθηση και προστασία των δυτικών συμφερόντων ασφάλειας στην περιοχή.**²¹⁸ **«Το NATO οφείλει να δρα αποτρεπτικά απέναντι στην οποιαδήποτε πιθανότητα εκδήλωσης στρατιωτικής εμπλοκής στην Αρκτική. Ωστόσο, ακόμη κι αν η αυτή η εκδοχή αποτύχει, η Συμμαχία θα πρέπει να προετοιμαστεί για τη διαχείριση κρίσεων, ακόμη και για το έσχατο σενάριο συμμετοχής σε μία στρατιωτική συμπλοκή»,** αναφέρουν οι συγκεκριμένοι αναλυτές,²¹⁹ οι οποίοι καταλήγουν **στην πάγια τακτική εφαρμογής του «Μοντέλου Πρόληψης Πολέμου» που θα πρέπει να ακολουθήσει και να εφαρμόζει το NATO στην Αρκτική.**

²¹⁷ Macalister, Terry (2010), *ό.π.*

²¹⁸ Holtsmark, Sven G.(2009). *Towards cooperation or confrontation? Security in the High North*, Rome, Research Paper, NATO Defence College, Research Division, No. 45, February 2009, σελ. 7.

²¹⁹ Holtsmark, Sven G.(2009), *ό.π.* σελ. 10.

Η αναγκαία ΝΑΤΟρωσική συνεργασία: Ο ρόλος του «Νατορωσικού Συμβουλίου» (NATO-Russia Council)

Από τη ρωσική πλευρά, σύμφωνα με την αναλύτρια Margaret Blunden, ρωσικοί αξιωματούχοι τάσσονται περισσότερο υπέρ της δημιουργίας μιας «ειρηνικής ζώνης» μέσα από μία στενότερη συνεργασία με το ΝΑΤΟ, παρά μέσα από μία ενίσχυμένη στρατιωτική ασφάλεια στο Βορρά.²²⁰ Η αρχή του διαλόγου, όπως αναφέρει και η ίδια η ερευνήτρια, συντελέστηκε μέσα από την ίδρυση του ΝΑΤΟ-ρωσικού Συμβουλίου (NATO-Russia Council/NRC) το 2002, όπου τα κράτη- μέλη της Νατοϊκής Συμμαχίας και η Ρωσία δεσμεύονται να συνεργαστούν ως ισότιμοι εταίροι στα ζητήματα της αντιμετώπισης της τρομοκρατίας, του εμπορίου των ναρκωτικών, της διαχείρισης του έναέριου χώρου, της στρατιωτικής συνεργασίας, της υποβρύχιας έρευνας και διάσωσης, της διαχείρισης κρίσεων, και της πρόληψης καταστάσεων έκτακτης ανάγκης.²²¹ Μολονότι η δράση του ΝΑΤΟρωσικού Συμβουλίου μέχρι στιγμής δεν έχει να παρουσιάσει κάποιο αξιόλογο έργο, η συμβολή του στην παύση των εχθροπραξιών μεταξύ Γεωργίας και Ρωσίας στην αυτόνομη επαρχία της Νότιας Οσετίας το 2008, τρέφει σημαντικές ελπίδες για τη σημείωση μιας προόδου στη ΝΑΤΟ-ρωσική συνεργασία στο αρκτικό ζήτημα.

Συνεπώς, εν όψει του νέου «status quo» που διαμορφώνεται στην Αρκτική, ο προσδιορισμός των κοινών συμφερόντων και των κοινών προκλήσεων με τη Ρωσία για την εδραίωση μιας κοινής βάσης συνεννόησης στην Αρκτική, αποτελεί αναγκαιότητα στο πρόσταγμα των αλλαγών που έχουν συντελεστεί στο κλίμα, στην οικονομία και στην ασφάλεια. **Η πρόληψη εκδήλωσης μιας στρατιωτικής σύρραξης στο Βορρά αποτελεί κυρίως υποχρέωση μεταξύ των Η.Π.Α μέσω της νατοϊκής Συμμαχίας και της Ρωσίας, των δύο πιο ισχυρών στρατιωτικά παράκτιων κρατών, τα οποία θα πρέπει να δεσμευθούν από κοινού για τη διατήρηση της ειρήνης και της ασφάλειας στο Βορρά μέσα από μία αποτελεσματική αρμονική στρατιωτική συνεργασία και αλληλοσεβασμό των εκατέρωθεν οικονομικών συμφερόντων στην αρκτική περιοχή, έτσι ώστε να οικοδομηθεί ένα πλαίσιο κοινής εμπιστοσύνης.**

Η ερευνήτρια Margaret Blunden εμφανίζεται αισιόδοξη για μία μελλοντική στενότερη συνεργασία μεταξύ ΝΑΤΟ και Ρωσίας στο Βορρά, καθώς οι νέες

²²⁰ Blunden, Margaret (2009), *ό.π.*, σελ. 133.

²²¹ Blunden, Margaret (2009), *ό.π.*, σελ. 133.

οικονομικές προκλήσεις που αναδύονται στην εν λόγω περιοχή μέσα από τη διάνοιξη καινούργιων θαλάσσιων οδών για τις μεταφορές και το εμπόριο, καθώς και το προαπαιτούμενο της κατάλληλης τεχνογνωσίας για την έρευνα και την εξόρυξη των ενεργειακών κοιτασμάτων σε αυτό το εύθραυστο οικολογικά περιβάλλον, θα οδηγήσουν τις δύο πλευρές αναγκαστικά σε μία οικονομική, βιομηχανική και τεχνική συνεργασία προς κοινό τους όφελος.²²²

Ο τέως διοικητής του NATO στην Ευρώπη General John Craddock, ο οποίος είχε αναφερθεί δημοσίως για το περιθώριο σύναψης μίας κοινής συμφωνίας της Συμμαχίας με τη Ρωσία, είχε τονίσει ότι δεν υπάρχουν σκοτεινά σημεία στην αρκτική περιοχή και ότι το NATO επιζητεί μόνο την απόκτηση πλήρους επίγνωσης της κατάστασης για τη διατήρηση της ασφάλειας. Για αυτόν ακριβώς το λόγο, πρότεινε **την ανάγκη πλήρους προσδιορισμού του ακριβή ρόλου που θα πρέπει να αποκτήσει το NATO στην Αρκτική από τα πέντε παράκτια κράτη για την εξισορρόπηση των στρατιωτικών συμφερόντων τους τα οποία η Στρατιωτική Συμμαχία καλείται να εξισορροπήσει.** Σημαντική μάλιστα αποτελεί η θέση του ότι η **Αρκτική δεν αποτελεί μόνο διμερές NATO-ρωσικό ζήτημα, αλλά πολυμερές ζήτημα στο οποίο εμπλέκονται και έχουν ευθύνη και τα υπόλοιπα κράτη** (Κίνα, Ιαπωνία, Νότιος Κορέα, Ινδία κ.α). Τέλος, έδειξε της στρατιωτικής συνεργασίας που επιδιώκει το NATO στο Βορρά με την ωστόσο ενεργή παρουσία του στην περιοχή, αποτελεί το τότε επίσημο κάλεσμα του General John Craddock στη στρατιωτική και πολιτική ηγεσία της Ρωσίας για την πραγματοποίηση μιας εποικοδομητικής στρατιωτικής συνεργασίας.

²²²

Blunden, Margaret (2009), ό.π., σελ. 133.

Αναδίπλωση αμερικανικού πολεμικού Ναυτικού

Για την ανάγκη αναδίπλωσης του πολεμικού ναυτικού των Η.Π.Α απέναντι στο αρκτικό ζήτημα, έκανε λόγο (και) η Εθνική Ακαδημία Επιστημών στη δημοσιευμένη έκθεσή της το Μάρτιο του 2011, στην οποία επικεντρώνεται στην ανάγκη για άμεση αρκτική εκπαίδευση και στον εκσυγχρονισμό του αμερικανικού στόλου εν όψει των νέων κλιματικών δεδομένων που επικρατούν στην περιοχή με την τήξη των πάγων και τη διάνοιξη των θαλάσσιων αρκτικών οδών προκειμένου να βρίσκεται σε «ετοιμότητα για τη μάχη διεκδίκησης των αρκτικών θαλάσσιων πόρων».^{223 224}

I. Εκσυγχρονισμός παγοθραυστικών

Οι Η.Π.Α αποτελούν το μοναδικό από τα παράκτια αρκτικά κράτη που δεν έχουν ακόμη εκσυγχρονίσει το στόλο των παγοθραυστικών, ενώ ο αριθμός τους ανέρχεται μόλις στα τρία. Συγκεκριμένα, τα δύο παγοθραυστικά «Polar Star» και «Polar Sea» θεωρούνται ήδη παρωχημένα για το χρόνο ζωής τους που έχει υπερβεί τα 30 χρόνια, με την αμερικανική ακτοφυλακή να εξετάζει ήδη από το 2008 τρόπους αύξησης και εκσυγχρονισμού του στόλου.²²⁵ Επιπλέον, το ίδιο το Εθνικό Συμβούλιο Έρευνας των Η.Π.Α (National Research Council/NRC) είχε ήδη αναφέρει σε δημόσια Έκθεσή του το 2007 ότι η ελλιπής χρηματοδότηση για τη συντήρηση του στόλου των παγοθραυστικών θα έχει ως αποτέλεσμα την αδυναμία προώθησης των εθνικών συμφερόντων των Η.Π.Α. Εντούτοις, **ο νυν διοικητής της αμερικανικής ακτοφυλακής ναύαρχος Robert Papp διατύπωσε τον Ιανουάριο του 2011 τις επιφυλάξεις του για την προοπτική άμεσης αντικατάστασης των παλιών αμερικανικών παγοθραυστικών καθώς αφενός θα απαιτούνταν περίπου 800 εκατομμύρια δολάρια από τον κρατικό προϋπολογισμό και αφετέρου δε θεωρεί ότι υπάρχει επαρκής κρατική βούληση για την υλοποίηση ενός τέτοιου**

²²³ **BarentsObserver (2011).** *US navy warned to prepare for Arctic struggle as climate changes.* Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα: <http://www.barentsobserver.com/us-navy-warned-to-prepare-for-arctic-struggle-as-climate-changes.4898049116321.html> (τελευταία προσπέλαση 29 Μαρτίου 2011)

²²⁴ Το αμερικανικό πολεμικό ναυτικό καλείται επίσης να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο σε θέματα κυριαρχίας σε σχέση με τον Καναδά, και στο ζήτημα οριοθέτησης του συνόρου στη Θάλασσα Μποφόρ και στο νομικό καθεστώς που θα διέπει το ΒορειοΔυτικό Πέρασμα

²²⁵ **Rourke, Ronald (2011), ό.π. Summary.**

εγχειρήματος, και προτείνει ως εναλλακτική λύση τον επιμερισμό του υπέρογκου κόστους της επισκευής των παγοθραυστικών σε κοινοπραξίες με υπόλοιπα αρκτικά κράτη.²²⁶

II. Επιστημονική Επιχείρηση «SCICEX»

Η νέα επιχείρηση του αμερικανικού πολεμικού ναυτικού «ICEX 2011» ξεκίνησε τον περασμένο Μάρτιο με τα πυρηνοκίνητα πολεμικά υποβρύχια «USS New Hampshire» και «USS Connecticut» τα οποία έλαβαν μέρος σε μία σειρά εκπαιδευτικών αρκτικών επιχειρήσεων. Επιπλέον, σε αυτές τις επιχειρήσεις εντάσσεται και το επιστημονικό Πρόγραμμα «SCICEX»²²⁷ με τη συμμετοχή αμερικανικών επιστημόνων για την παρατήρηση, και μελέτη της αρκτικής περιοχής για τον προσδιορισμό της εμπορικής, τουριστικής και ενεργειακής προοπτικής της, αλλά ακόμη και για την προοπτική ανάδυσης ενός στρατιωτικού συνόρου,²²⁸ από το οποίο αποδεικνύεται ότι και η αμερικανική πλευρά επιδιώκει τη στρατιωτική διασφάλιση των βόρειων συνόρων της μέσω της αυξημένης παρουσίας του αμερικανικού πολεμικού ναυτικού στα αρκτικά ύδατα.

Παράλληλα, το αμερικανικό ναυτικό δημοσίευσε το πρώτο του αρκτικό θαλάσσιο χάρτη στον οποίο προβάλλεται η πολιτική, η στρατηγική και οι επενδύσεις στην αρκτική περιοχή. Αυτό ευθυγραμμίζεται με τις αμερικανικές στρατιωτικές δραστηριότητες στην περιοχή, για παράδειγμα της μεγάλης κλίμακας στρατιωτική επιχείρηση «Northern Edge» που έλαβε χώρα στην Αλάσκα το 2008 και στην οποία συμμετείχαν 5000 στρατιώτες, 120 αεροσκάφη και ένας σεβαστός αριθμός πολεμικών πλοίων.²²⁹

²²⁶ **Rourke, Ronald (2011), ό.π. σελ. 32-33.**

²²⁷ Το Πρόγραμμα «SCICEX» (Science ice Exercise) ξεκίνησε το 1993 και αποτελεί τη σύναψη συνεργασίας της αμερικανικής επιστημονικής ομάδας που μελετά την Αρκτική με το Ναυτικό των Η.Π.Α για τη δυνατότητα χρήσης των αμερικανικών πολεμικών υποβρυχίων για την υλοποίηση ταχείων και ασφαλών επιστημονικών αποστολών στην Αρκτική. Εντούτοις, το Πρόγραμμα παρέμεινε αδρανές έως το 2000, και υλοποιήθηκε εκ νέου μετά την πρωτοφανή μείωση των στρωμάτων του αρκτικού πάγου το καλοκαίρι του 2007 με το Μνημόνιο Συνεργασίας που υπεγράφη εκ νέου μεταξύ του «Εθνικού Επιστημονικού Ιδρύματος» (National Science Foundation) και του αμερικανικού Ναυτικού.

²²⁸ **Morello, Lauren (2010). Navy Subs Help Scientists Expand Study of Arctic Thaw, The New York Times/International Herald Tribune, 20-7-2010.** Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα:

<http://www.nytimes.com/cwire/2010/07/20/20climatewire-navy-subs-help-scientists-expand-study-of-ar-74672.html> (τελευταία προσπέλαση 25 Φεβρουαρίου 2011)

²²⁹ **RIA Novosti. (2008). Russia prepares for future combat in the Arctic, RIA Novosti, 24-6-2008.** Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα: <http://en.rian.ru/russia/20080624/111915879.html> (τελευταία προσπέλαση 12 Μαρτίου 2011).

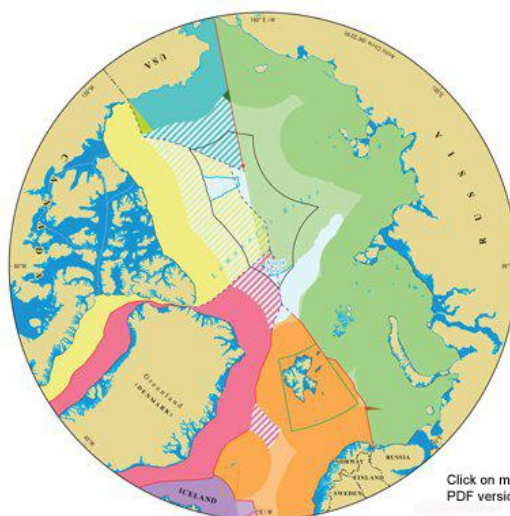
Τέλος, είναι άξιο αναφοράς το γεγονός ότι το αμερικανικό πολεμικό ναυτικό έχει εκφράσει την αντίθεσή του απέναντι στη δημιουργία ενός Ενιαίου Κέντρου Επιχειρήσεων στην Αρκτική καθώς το κόστος από ένα τέτοιο εγχείρημα είναι μεγάλο δεδομένων των τρεχουσών οικονομικών συνθηκών των Η.Π.Α και τα πραγματικά οφέλη ακόμη δεν έχουν συγκεκριμενοποιηθεί.

V. Στρατιωτικές Συνεργασίες στο Βορρά

- Στρατιωτική Συνεργασία Η.Π.Α και Δανίας στην αεροπορική βάση στο Thule της Γροιλανδίας.
- Στρατιωτική Συνεργασία μεταξύ Η.Π.Α και Καναδά στον τομέα αεροπορικής άμυνας στο πλαίσιο της «NORAD».²³⁰
- Σχεδιαζόμενη μελλοντική συνεργασία της ακτοφυλακής Η.Π.Α και Καναδά για την αποτελεσματική προστασία των αρκτικών ακτών τους για τη συντονισμένη πρόληψη περιστατικών όπως λαθρεμπόριο, τρομοκρατικές επιθέσεις, περιβαλλοντική ρύπανση. Οι δύο χώρες έχουν ήδη υπογράψει τη «Συμφωνία για τη Συνεργασία στην Αρκτική».
- Σχεδιαζόμενη μελλοντική θαλάσσια στρατιωτική συνεργασία μεταξύ Η.Π.Α και Καναδά για τη θέσπιση κανόνων αλιείας στα αρκτικά ύδατα.

Αλληλοκαλυπτόμενες διεκδικήσεις με υπόλοιπα αρκτικά κράτη

Τα σύνορα
περιοχή-
Durham
IBRU

στην Αρκτική
Πηγή:
University-

²³⁰ Βλ. σελ 138 παρούσας εργασίας

➤ **Η.Π.Α- Καναδάς: Διαφωνία στη Θάλασσα Μποφόρ**²³¹

Την αξιοποίηση των ανεκμετάλλεωτων κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου στην αμφισβητούμενη θαλάσσια περιοχή διεκδικούν τόσο η канаδική ExxonMobil όσο και η αμερικανική Shell.

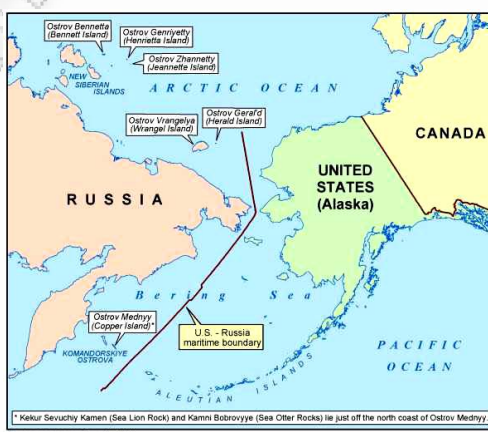
➤ **Η.Π.Α- Καναδάς: Διαφωνία επί του Βορειοδυτικού Περάσματος**²³²

Προς το παρόν, Η.Π.Α και Καναδάς έχουν συμφωνήσει ότι διαφωνούν για το καθεστώς που θα πρέπει διέπει το «Βορειοδυτικό Πέρασμα». Σε αυτή τη συμφωνία συμπεριλαμβάνεται η γνωστοποίηση εκ μέρους της αμερικανικής κυβέρνησης στις канаδικές αρχές κάθε αμερικανικού πλοίου που πραγματοποιεί διέλευση από το ΒορειοΔυτικό Πέρασμα και από την πλευρά των канаδικών αρχών η ενημέρωση της αμερικανικής ακτοφυλακής για κάθε канаδικό πλοίο που προσεγγίζει στα αμερικανικά χωρικά ύδατα. Ωστόσο, με βάση τους αναλυτές Charles K. Ebinger και Evie Zambetakis, η λύση αυτή είναι βραχύχρονη, και δεδομένης της ταχείας αλλαγής των κλιματικών συνθηκών, οι δύο χώρες θα πρέπει να επιλύσουν τη διαφορά τους.

233

➤ **Η.Π.Α-Ρωσία: Διαφωνία για την Οριοθέτηση Συνόρου στη Βερίγγειο Θάλασσα**²³⁴

Πηγή: Wikipedia

²³¹ Βλ. αναλυτικά σελ 132-134 της παρούσας εργασίας.

²³² Βλ. αναλυτικά σελ.134 της παρούσας εργασίας.

²³³ **Ebinger, Charles K., and Evie Zambetakis. (2009). *The geopolitics of Arctic melt, International Affairs* 85(6): 1215–1232, σελ. 1221.**

²³⁴ Βλ. αναλυτικά σελ. 117-118 της παρούσας εργασίας.

Αρκτική Πολιτική Η.Π.Α → «Ήπια Ισχύς» μέσω της πολυμερούς συνεργασίας- Διεκδίκηση πρωταγωνιστικού ρόλου στο συντονισμό δράσης απέναντι στο αρκτικό ζήτημα- Ανάκτηση «χαμένου χρόνου»

Συμπερασματικά, θα παρατηρούσαμε ότι η διαμόρφωση της αρκτικής πολιτικής των Η.Π.Α χαρακτηρίζεται από μία καθυστέρηση υλοποίησης και για αυτό το λόγο από μία έλλειψη συγκεκριμένης κατεύθυνσης. Οι Η.Π.Α, απορροφημένες περισσότερο στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας στη Μέση Ανατολή μετά το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2011, βρέθηκαν απροετοίμαστες απέναντι στην αξιοποίηση της αρκτικής περιοχής εξαιτίας της κλιματικής αλλαγής. Ενδεικτική είναι η ανάλυση του ίδιου του αμερικανού αναλυτή Scott G. Borgerson ο οποίος αναφέρει ότι μέσα από τη δική της αμέλεια, μία παντοδύναμη χώρα παγκοσμίως με 1000 μίλια αρκτικής ακτογραμμής, έχει αφεθεί εκτός αρκτικού παιχνιδιού, κυρίως με τη μη επικύρωση της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας. Παράλληλα, οι Η.Π.Α απέτυχαν να επενδύσουν επαρκώς στο στόλο τους σε παγοθραυστικά. Παρόλο που εξακολουθούν να διατηρούν ένα μεγάλο ναυτικό, 17ο στον κόσμο, διαθέτουν μόνο ένα αξιόπλοο ποντοπόρο παγοθραυστικό, το οποίο όμως δεν είναι προσανατολισμένο επαρκώς για αποστολές στην Αρκτική. Συν τοις άλλοις, η παρούσα οικονομική συγκυρία καθιστά δύσκολη έως απαγορευτική την απορρόφηση κρατικών κονδυλίων για τον απαραίτητο εκσυγχρονισμό του στόλου των παγοθραυστικών, ενώ το αμερικανικό πολεμικό Ναυτικό αναζητά ακόμη συγκεκριμένη ταυτότητα δράσης στα αρκτικά ύδατα εκ μέρους της αμερικανικής κυβέρνησης. Το μόνο σίγουρο είναι ότι οι Η.Π.Α, βάση της νέας αρκτικής πολιτικής που εγκαθιδρύθηκε με την Προεδρική Οδηγία 66 επί κυβερνήσεως George W. Bush, η οποία βρίσκεται ακόμη σε ισχύ από τη νυν κυβέρνηση Ομπάμα, επιζητούν να συμμετάσχουν πλέον ενεργά στο αρκτικό ζήτημα και να αποκτήσουν πρωταγωνιστικό ρόλο ως θα λέγαμε «συντονιστές» στη διακυβέρνηση της Αρκτικής και στην ενεργειακή και εμπορική της αξιοποίηση. Σε θεσμικό επίπεδο μέσα από τη συμμετοχή τους στο Αρκτικό Συμβούλιο, σε διπλωματικό επίπεδο μέσα από τις διμερείς σχέσεις που καλλιεργούν για επίλυση των διαφωνιών με τα γειτονικά παράκτια κράτη, σε επιστημονικό/περιβαλλοντικό επίπεδο μέσα από την υλοποίηση διακρατικών επιστημονικών συνεργασιών και επιστημονικών φόρουμ, όσο και σε στρατιωτικό επίπεδο μέσα από τη διεύρυνση του NATO στο Βορρά που θα λειτουργεί αντισταθμιστικά και προληπτικά απέναντι στην αύξηση της ρωσικής στρατιωτικής ισχύς. Εν ολίγοις, η επίτευξη πολυμερούς συνεργασίας είναι το «κλειδί» των Η.Π.Α για έναν ασφαλή Βορρά προς οικονομικό όφελος όλων.

ΔΑΝΙΑ/ΓΡΟΙΛΑΝΔΙΑ → Έντονη στρατιωτική παρουσία στο Βορρά- διεκδίκηση μερίδας λέοντος από εκμετάλλευση υπεδάφους Γροιλανδίας- Τα ηνία της εξωτερικής πολιτικής του αυτόνομου νησιού συνεχίζει να κρατά η Κοπεγχάγη

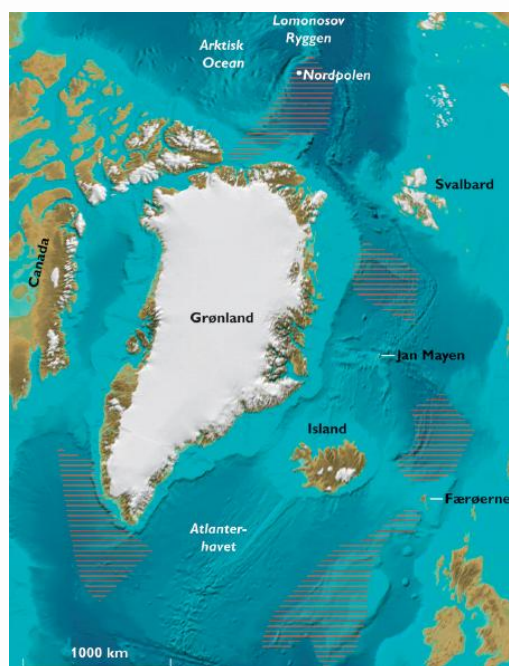
Πολιτική Δανίας

Η Δανία αποτελεί ένα από τα πέντε αρκτικά παράκτια κράτη με μία από τις πιο σημαντικές αρκτικές ακτογραμμές χάρη στο νησί της Γροιλανδίας, και ένα από τα Μόνιμα Μέλη του Αρκτικού Συμβουλίου. Οι δανέζικες εξερευνήσεις στην Αρκτική ανάγονται από τον 17^ο αιώνα, ενώ η Γροιλανδία αποτελεί αποικία της Δανίας το 1814. Παρά τη σχετική αυτονομία που της παραχωρήθηκε από την κυβέρνηση της Κοπεγχάγης το 1979 και την πραγματοποίηση δημοψηφίσματος από το γροιλανδικό λαό για μεταβίβαση περαιτέρω αρμοδιοτήτων στην τοπική κυβέρνηση της Γροιλανδίας, η Δανία εξακολουθεί να κρατά τα σκήπτρα της εξωτερικής πολιτικής, της ασφάλειας και άμυνας, και της οικονομικής πολιτικής της Γροιλανδίας.

Η Αρκτική Στρατηγική

Η Δανία, η οποία έγινε μέλος της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας το 2004, έχει και αυτή με τη σειρά της διορία μέχρι το 2014 να προσδιορίσει τα όρια της αρκτικής της υφαλοκρηπίδας. Η δανεζική πλευρά προβάλλει ως προέκταση της υφαλοκρηπίδας της πέντε περιοχές περίε των νησιών Faroes (200 ναυτικά μίλια νότια) και της Γροιλανδίας, πιθανόν συμπεριλαμβανομένου και του Βόρειου Πόλου με την κυβέρνηση της Κοπεγχάγης να ισχυρίζεται ότι η υποθαλάσσια οροσειρά Lomonosov αποτελεί επέκταση της γροιλανδικής υφαλοκρηπίδας.²³⁵

Στο χάρτη παρουσιάζονται οι πέντε διεκδικούμενες περιοχές της υφαλοκρηπίδας της Δανίας

²³⁵

Από την Ιστοσελίδα: http://a76.dk/Inq_uk/main.html

Οι επιστημονικές αποστολές που έλαβαν χώρα έως τώρα χρηματοδοτήθηκαν από το Υπουργείο Επιστημών, Τεχνολογίας και Καινοτομίας της Δανίας σε συνεργασία με τις κυβερνήσεις των νησιών Faroes και της Γροιλανδίας και με αντίστοιχους φορείς.²³⁶ Με βάση τις δημοσιεύσεις για την πορεία των ερευνών που διέρρευσαν στο δανέζικο τύπο στα μέσα του 2011, η Δανία σκοπεύει να υποβάλει τις προτάσεις οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας της στην Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών έως το Δεκέμβριο του 2014. Αξίζει να σχολιαστεί ότι οι επιστημονικές αποστολές της χώρας για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας είχαν λάβει χώρα αρκετές ημέρες πριν την τοποθέτηση της ρωσικής σημαίας στον αρκτικό βυθό τον Αύγουστο του 2007. Οι προθέσεις της Δανίας μοιάζουν να συνοψίζονται στη φράση του τότε υπουργού Επιστημών και Τεχνολογίας της χώρας, ο οποίος είχε τονίσει την ανάγκη διεκδίκησης της επέκτασης της δανέζικης υφαλοκρηπίδας: «**Το γεγονός ότι η Ρωσία και ο Καναδάς διεκδικούν την ίδια θαλάσσια περιοχή, δε σημαίνει ότι θα επηρεάσει τη Δανία από το να προβάλει τις διεκδικήσεις της (...)** Έχουμε διαθέσει 230 εκατομμύρια δανέζικες κορόνες στις εν λόγω επιστημονικές αποστολές από το 2004 έως το 2010».²³⁷ **Έως το 2014 η Δανία θα έχει επενδύσει σχεδόν 350 εκατομμύρια δανέζικες κορόνες, δηλαδή 67 εκατομμύρια δολάρια στην επιστημονική οριοθέτηση της εκτεινόμενης υφαλοκρηπίδας της.**

Εντούτοις, η Δανία αποτελεί το τελευταίο παράκτιο αρκτικό κράτος από την «ομάδα των πέντε» που δημοσίευσε την αρκτική της στρατηγική. Η Δανία μαζί με τη Γροιλανδία και τα νησιά Faroes παρουσίασαν μόλις φέτος το καλοκαίρι (23 Αυγούστου 2011) την κοινή τους στρατηγική για το 2011-2020, με την ονομασία «**Η Αρκτική Στρατηγική του Βασιλείου της Δανίας για το 2011-2020**». Το κείμενο το υπέγραψαν η υπουργός Εξωτερικών της Δανίας Lene Espersen, ο πρωθυπουργός της κυβέρνησης των νησιών Faroes Kaj Leo Holm Johannesen και ο πρωθυπουργός της τοπικής κυβέρνησης της Γροιλανδίας Kuurik Kleist. **Τα κυριότερα σημεία της αρκτικής στρατηγικής στα οποία θα εστιάσει το Βασίλειο της Δανίας είναι η ειρηνική βιώσιμη ανάπτυξη της αρκτικής περιοχής με σεβασμό στη φύση και στο περιβάλλον στο πλαίσιο της στενής συνεργασίας**

²³⁶ Κοινές επιστημονικές αποστολές για τη συλλογή των απαραίτητων στοιχείων για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας της έχει πραγματοποιήσει η Δανία με τον Καναδά (2006, 2009), με τη Σουηδία (2007), και με τις Η.Π.Α (2008).

²³⁷ **Άγνωστος Συντάκτης: Danish team heads for North Pole , BBC NEWS 13-8-2007.**
Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/6941134.stm> (τελευταία προσπέλαση 8 Μαρτίου 2011)

με τους διεθνείς εταίρους της χώρας.²³⁸ Η υπουργός Εξωτερικών της Δανίας έκανε συγκεκριμένα λόγο για τις νέες προκλήσεις που αντιμετωπίζει η περιοχή της Αρκτικής με την κλιματική αλλαγή και για τις νέες αναπτυξιακές ευκαιρίες που αναδύονται στην περιοχή, θέτοντας με αυτόν τον τρόπο την οικονομική κυρίως πτυχή ενδιαφέροντος της δανέζικης πλευράς. Σαφέστατα ο επενδυτικός κλήρος δε θα μπορούσε να ριφθεί αλλού πλην της Γροιλανδίας, η οποία διαθέτει την εγγύτερη ακτογραμμή στο Βόρειο Πόλο, και στην οποία έχει ήδη ξεκινήσει η μεταλλευτική δραστηριότητα τα τελευταία χρόνια από ξένες εταιρείες, κάτι που όπως φαίνεται έχει αρχίσει να... θορυβεί τη Δανία.

Αξιοποίηση του ορυκτού πλούτου της Γροιλανδίας και «οικονομική ανάσα» στους κατοίκους της

Συνοπτικά και συνολικά, το όλο πλαίσιο στο οποίο κινείται η αρκτική στρατηγική των μερών που συνθέτουν το Βασίλειο της Δανίας, εστιάζει καταρχάς στην ευημερία των τοπικών πληθυσμών της Αρκτικής οι οποίοι διαμένουν στο μεγαλύτερο σύνολό τους στο νησί της Γροιλανδίας μέσα από το δικαίωμα της χρήσης και ανάπτυξης των πλουτοπαραγωγικών πηγών και της ορθολογικής ανάπτυξης της αλιείας²³⁹, γεγονός που μπορεί να επιτευχθεί μέσω της αποτελεσματικής συνεργασίας μεταξύ της Δανίας και της κυβέρνησης της Γροιλανδίας στο πλαίσιο της Σύμβασης των Η.Ε για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS), και του Διεθνούς Ναυτιλιακού Οργανισμού (IMO), όπως διατυπώθηκε στη Διάσκεψη στο Illulissat της Γροιλανδίας το 2008 και μέσω του θεσμού του Αρκτικού Συμβουλίου, στους οποίους μετέχει ενεργά η Δανία.²⁴⁰ **Με αυτόν τον τρόπο η Δανία, υπερασπίζοντας και υπεραμύνοντας τα αναπτυξιακά συμφέροντα της Γροιλανδίας και παρέχοντας τη δυνατότητα στους κατοίκους του νησιού να αποφασίζουν οι ίδιοι για τις ενεργειακές επιχειρήσεις που θα λαμβάνουν χώρα στο αυτόνομο νησί, επιτυγχάνει αφενός την εύνοιά τους δεδομένης της βαθιάς επιθυμίας του νησιού για σταδιακή ανεξαρτητοποίηση από τον κεντρικό έλεγχο της κυβέρνησης της Κοπεγχάγης, και αφετέρου την προώθηση των δανέζικων επιχειρηματικών συμφερόντων στο νησί με στόχο τη διατήρηση της έδρας της χώρας στο αρκτικό παιχνίδι. Σε διαφορετική**

²³⁸ Espersen, Helen- Minister of Foreign Affairs of Denmark (2011). *Denmark, Greenland and Faroe Islands launch new Arctic Strategy*, Ministry of Foreign Affairs of Denmark- Embassy of Denmark, London, 22 August 2011.

²³⁹ Βλ. σχετικό Παράρτημα σελ. 33.

²⁴⁰ Βλ. σχετικό Παράρτημα σελ. 10 και 11.

περίπτωση, μία ενδεχόμενη πλήρης ανεξαρτητοποίηση της Γροιλανδίας, θα τη καθιστούσε ως το έκτο μέλος στο «παιχνίδι των πέντε».²⁴¹

Η ασφάλεια στο Βορρά ορόσημο για ειρηνική εμπορική και τουριστική ανάπτυξη

Κύριος άξονας στον οποίο πρόκειται να κινηθεί η «Αρκτική Στρατηγική» του Βασιλείου της Δανίας είναι η θαλάσσια ασφάλεια με την υποβολή πρότασης για τη διαμόρφωση του «Κώδικα των Πόλων» (Polar Code) για την ασφαλή εμπορική και τουριστική ανάπτυξη στα αρκτικά ύδατα περίξ των νησιών Faroes

και της Γροιλανδίας. Για τη Δανία το ζήτημα της ασφαλούς ναυσιπλοΐας με σεβασμό στο αρκτικό περιβάλλον ανακηρύσσεται ως το μείζον ζήτημα που θα προϋποθέτει τη διεθνή συνεργασία τόσο σε επίπεδο θεσμών (Διεθνής Ναυτιλιακός Οργανισμός και Αρκτικό Συμβούλιο) όσο και σε στρατιωτικό επίπεδο. Όσον αφορά το τελευταίο οι στρατιωτικές δυνάμεις της Δανίας πρόκειται να αναλάβουν σημαντικά καθήκοντα για τη διατήρηση της ειρήνης και της σταθερότητας στην περιοχή (στρατιωτική παρατήρηση και περιπολία διά αέρος και ξηράς στο Βορρά με εντονότερη παρουσία των δανέζικων δυνάμεων στη Γροιλανδία αναβαθμίζοντας την πρώην στρατιωτική βάση Thule έχει προγραμματιστεί από την δανεζική κυβέρνηση για την περίοδο 2010-2014²⁴²), ενδυναμώνοντας παράλληλα τη στρατιωτική συνεργασία με τα υπόλοιπα αρκτικά κράτη-εταίρους και συμβάλλοντας στις ομαλές διακρατικές σχέσεις με βάση τη Διακήρυξη στο Illulissat της Γροιλανδίας το 2008 μέσα από ειρηνική επίλυση των συντοριακών διαφορών όπως ορίζει η Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας.²⁴³ Επιπλέον, η ανάπτυξη της κατάλληλης τεχνογνωσίας και κατάρτισης για τη στελέχωση των πλοίων με εξειδικευμένο στόλο θα ορίζεται από τον «Κώδικα των Πόλων» στο πλαίσιο του Διεθνούς Ναυτιλιακού Οργανισμού, ο οποίος θα έχει υποχρεωτικό

²⁴¹ Bennett, Mia (2011). *Leaked: Denmark's "Strategy for the Arctic"*, Foreign Policy Association, 19 May 2011. Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα: <http://foreignpolicyblogs.com/2011/05/19/leaked-denmarks-strategy-for-the-arctic/> (τελευταία προσπέλαση 24 Αυγούστου 2011).

²⁴² Άγνωστος Συντάκτης: *Denmark plans forces for Arctic*, BBC NEWS 16-7-2009. Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8154181.stm> (τελευταία προσπέλαση 10 Ιουλίου 2011)

²⁴³ Βλ. σχετικό Παράρτημα, σελ. 17-18.

χαρακτήρα για όλα τα πλοία ανεξαρτήτως εθνικότητας και θα αποτελεί κυριολεκτικά τη «Βίβλο» ασφαλούς περιβαλλοντικής πλεύσης στις νέες αρκτικές διαδρομές που διανοίγονται, με κομβικής σημασίας για τη Δανία εκείνης του ΒορειοΔυτικού Περάσματος.²⁴⁴ Τέλος, η Δανία χαιρετίζει το δεσμευτικό χαρακτήρα της «Συμφωνίας Έρευνας και Διάσωσης» της πρόσφατης Διάσκεψης του Αρκτικού Συμβουλίου το Μάιο του 2011.

Γροιλανδία: Η τάση πλήρους ανεξαρτητοποίησης από την Κοπεγχάγη και το δίλημμα για αποτελεσματική εξωτερική πολιτική

Η Γροιλανδία ανήκει μεν πολιτικά στη Δανία και αποτελεί μέρος της Ευρώπης, αλλά έχει καθεστώς αυτοδιάθεσης. Συγκεκριμένα, το 1979 η Δανία παραχώρησε μερική αυτονομία στη Γροιλανδία, το λεγόμενο καθεστώς “home rule”, ενώ το 2008 διεξήχθη δημοψήφισμα από το γροιλανδικό λαό, όπου αποφασίστηκε η μεταβίβαση από το καθεστώς «αυτοδιακυβέρνησης» (Home Rule) σε καθεστώς «αυτονομίας» (Self Rule), για το οποίο έδωσε τη συγκατάθεσή της η κυβέρνηση της Δανίας το 2009. **Με βάση το νέο καθεστώς «αυτονομίας», παρέχεται στους Γροιλανδούς το δικαίωμα να γίνουν αυτόνομος λαός σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο, καθώς και η πλήρης δυνατότητα διαχείρισης και εκμετάλλευσης εκχώρησης αδειών έρευνας και εξόρυξης των φυσικών πόρων του νησιού σε ξένες εταιρείες. Άλλωστε, δεν μπορεί να χαρακτηριστεί τυχαίο το γεγονός ότι οι πιο γνωστοί ενεργειακοί κολοσσοί παγκοσμίως είχαν ήδη εκφράσει το έντονο ενδιαφέρον τους για τους «κρυμμένους θησαυρούς» της Γροιλανδίας.** Περίπου 17 δισεκατομμύρια βαρέλια εκτιμώνται ότι βρίσκονται στο βυθό της θάλασσας μεταξύ της Γροιλανδίας και του Καναδά. Επιπλέον, το καλοκαίρι του 2006 ανακαλύφθηκαν 236 διαμάντια στη δυτική πλευρά του νησιού, το μεγαλύτερο εκ των οποίων είχε βάρος 2,4 καράτια. Το ίδιο έτος μία αυστραλιανή εταιρεία προσφέρθηκε να ανοίξει ένα μεταλλορυχείο ουρανού στη Νότια Γροιλανδία με χρονικό ορίζοντα 40 χρόνων με δυνατότητα εξαγωγών μέχρι την Κίνα, ενώ μία καναδική εταιρεία σχεδίαζε την κατασκευή ορυχείου μολύβδου στην ανατολική Γροιλανδία. Με βάση το Ινστιτούτο Γεωλογικής Έρευνας των Η.Π.Α, εκτιμάται η ύπαρξη 31 δισεκατομμυρίων βαρελιών πετρελαίου και μεγάλες ποσότητες φυσικού αερίου στην ανατολική πλευρά του νησιού, ενώ στον υποθαλάσσιο βυθό των δυτικών ακτών του νησιού εκτιμάται η ύπαρξη πάνω από 110 δισεκατομμυρίων βαρελιών πετρελαίου. Ειδικότερα, έως σήμερα οι αμερικανικές εταιρείες Exxon Mobil και Chevron, οι καναδέζικες εταιρείες Husky Oil και Encana, η βρετανική Cairn Energy και δανέζικη εταιρεία Dong Energy

²⁴⁴ Βλ. σχετικό Παράρτημα, σελ. 19-20.

είτε αγόρασαν είτε έδωσαν προσφορές για την απόκτηση δικαιωμάτων εξόρυξης στο αυτόνομο νησί. **Συγκεκριμένα, η Γροιλανδία παραχώρησε επτά άδειες έρευνας και εξόρυξης το 2010 σε οκτώ εταιρείες** συμπεριλαμβανομένων της Statoil, της Royal Dutch Shell και της Maersk, ενώ η βρετανική εταιρεία “Cairn Energy” έχει ήδη ξεκινήσει γεωτρήσεις στη δυτική πλευρά του νησιού από το 2010 και έχει ήδη ανακαλύψει πετρελαϊκό κοίτασμα.

Εντούτοις, η συγγραφέας Shelagh Grant δεν τάσσεται υπέρ της πλήρους βιομηχανικής εκμετάλλευσης του νησιού: “**Η Γροιλανδία είναι στα πρόθυρα μιας καπιταλιστικής διείσδυσης από πολυεθνικές εταιρείες και βρίσκεται στην απαρχή ενός είδους σχέσεων εξάρτησης**” αναφέρει χαρακτηριστικά στο βιβλίο της “Polar Imperative”.²⁴⁵ και διερωτάται εάν η ανεξαρτησία της Γροιλανδίας εξαγοράζεται τελικά μέσα από τη βιομηχανική ανάπτυξη του νησιού και την εκμετάλλευση των φυσικών της πόρων. Ως ενδεικτικό παράδειγμα το οποίο θα πρέπει να εγείρει ανησυχίες, η συγγραφέας παραθέτει την πρόταση της αμερικανικής εταιρείας αλουμινίου Alcoa για την κατασκευή ενός χυτηρίου αλουμινίου στη δυτική ακτή του αρκτικού νησιού με όποιο περιβαλλοντικό κόστος αυτό συνεπάγεται, με την αποδοχή ή όχι της οποίας να άπτεται στην τελική απόφαση της ανεξάρτητης κυβέρνησης της Γροιλανδίας, όπως είχε συμβεί ανάλογα και με την απόρριψη της κατασκευής ενός μεταλλωρυχείου ουρανίου από μία αυστραλιανή εταιρεία το 2009.

Το “ενεργειακό χαρτί” και η πρόθεση για πλήρη ανεξαρτησία

Η προοπτική για οικονομική αυτοτέλεια που ανοίγει το δρόμο για σταδιακή ανεξαρτησία της Γροιλανδίας φαίνεται πως αποτελεί δέλεαρ για τους ίδιους τους Γροιλανδούς που βλέπουν τη βιομηχανική αξία του νησιού τους να ανεβαίνει με την ταχεία τήξη των πάγων μαζί με το επίπεδο ζωής τους, γεγονός που αντανακλάται στις δηλώσεις του πρωθυπουργού της Γροιλανδίας Kuupik Kleist σε μία συνέντευξη που παραχώρησε στη Νορβηγία στο πλαίσιο της συνάντησής του με το νορβηγό ομόλογό του πέρυσι τον Ιανουάριο: “Οι πρόσφατες επιστημονικές ανακαλύψεις για πιθανή ύπαρξη πετρελαϊκών κοιτασμάτων έχουν εντείνει τις συζητήσεις για το θέμα της ανεξαρτησίας. Αποτελεί έναν στόχο και κάθε μέρα ερχόμαστε όλο και πιο κοντά”. Ο γροιλανδός πρωθυπουργός επίσης δηλώνει ότι με αυτούς τους ρυθμούς έως το 2015 με 2020 η Γροιλανδία θα είναι έτοιμη να ξεκινήσει

²⁴⁵ Grant, Shelagh D. (2010). *Polar Imperative- A history of Arctic Sovereignty in North America*, Vancouver, D&M Publishers, σελ. 302.

και επίσημα την παραγωγή πετρελαίου.²⁴⁶ Αναφορικά με το θέμα της επέκτασης της δανέζικης υφαλοκρηπίδας και τη διεκδίκηση του Βόρειου Πόλου, η γροιλανδική άποψη χαρακτηρίζει το Βόρειο Πόλο ως την “περιουσία ολόκληρης της ανθρωπότητας”.²⁴⁷

Η στάση της Δανίας → Προνόμια υπό προϋποθέσεις → έλεγχος εξωτερικής πολιτικής

Η στάση της Δανίας θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ουδέτερη, καθώς φαινομενικά και εν όψει της νέας Αρκτικής Στρατηγικής αφήνει καθαρά στην πρωτοβουλία του αρκτικού νησιού οποιαδήποτε αναπτυξιακή κίνηση, αλλά από την άλλη πλευρά η κυβέρνηση της Κοπεγχάγης εξακολουθεί να έχει υπό την ευθύνη της την εξωτερική πολιτική, την άμυνα και την ασφάλεια της Γροιλανδίας καθώς και να της παρέχει ετήσια οικονομική βοήθεια περί τα 608 εκατομμύρια δολάρια, τομείς κομβικής πολιτικής σημασίας που συνεχίζουν να την καθιστούν κυρίαρχη στο τραπέζι των αρκτικών διαπραγματεύσεων.

Με τη σειρά της η Γροιλανδία θα πρέπει να εξετάσει κατά πόσο είναι σε θέση να μπορεί να ασκήσει αποτελεσματική εξωτερική πολιτική με στόχο τη σαφή διεκδίκηση των συμφερόντων της στο Βορρά μεμονωμένα, με πληθυσμιακό μέγεθος μόλις τους 58.000 κατοίκους, χωρίς την εμπειρία τόσο σε πολιτικό όσο και σε στρατιωτικό επίπεδο στην περίπτωση της πλήρους ανεξαρτησίας από τη Δανία.

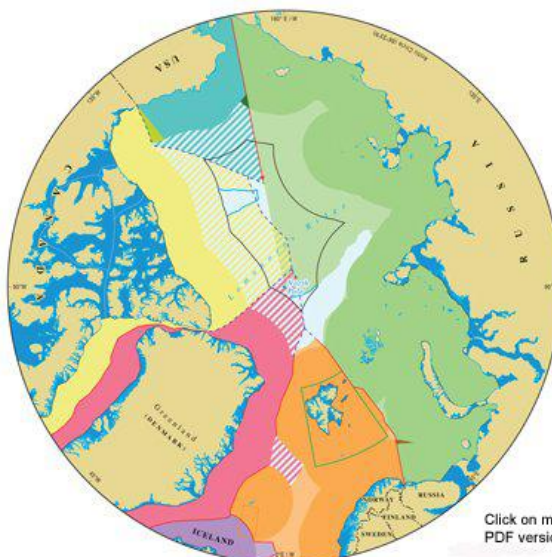
²⁴⁶ **Stigset, Marianne (2011):** *Greenland Steps Up Its Independence Calls as Oil Ambitions Grow*, **Bloomberg Businessweek 11-1-2010**. Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα:

<http://www.businessweek.com/news/2011-01-11/greenland-steps-up-its-independence-calls-as-oil-ambitions-grow.html> (τελευταία προσπέλαση 26 Ιουνίου 2011)

²⁴⁷ **Bennett, Mia (2011), ό.π.**

Αλληλοκαλυπτόμενες διεκδικήσεις με υπόλοιπα αρκτικά κράτη

Τα σύνορα
Αρκτική
περιοχή-
Πηγή:
Durham
University-

στην

IBRU

Click on map for high resolution
PDF version plus briefing notes

➤ Δανία- Καναδάς: Διαφωνία επί του νησιού Hans

Η Δανία και ο Καναδάς ερίζουν μέχρι σήμερα για την κυριαρχία επί του νησιού Hans, ενός νησιωτικού συμπλέγματος ανάμεσα σε Καναδά και Γροιλανδία. Μετά την οριοθέτηση του θαλάσσιου συνόρου μεταξύ των νησιών Svalbard και της Γροιλανδίας το Νοέμβριο του 2006, η μόνη θαλάσσια διασυνοριακή εκκρεμότητα που παραμένει άλυτη για τη Δανία στην Αρκτική είναι η διαφορά επί της κυριαρχίας στο νησί Hans, ενός μικροσκοπικού νησιού μεταξύ του καναδικού νησιού Ellesmere και της Γροιλανδίας στο στενό «Nares» από την εποχή που ο Καναδάς και η Δανία συμφώνησαν στην οριοθέτηση του θαλάσσιου συνόρου τους και των οικονομικών ζωνών το 1973. Το μικρό μέγεθος του νησιού δε συμβαδίζει με τη γεωστρατηγική σημασία που αποκτά για τα εν λόγω διεκδικούμενα κράτη του Βορρά, από όπου διέρχεται το ΒορειοΔυτικό Πέρασμα, σε σημείο που οδηγήθηκαν σε πιθανή σύρραξη μετά τη μη

εξουσιοδοτημένη κίνηση τοποθέτησης της καναδικής σημαίας στο νησί από τον Καναδό υπουργό Άμυνας το 2005, όταν οι δύο χώρες συμφώνησαν να προχωρήσουν σε συμβιβασμό. Συγκεκριμένα, το 2007 η καναδική πλευρά υποχώρησε διεκδικώντας μόνο το θαλάσσιο σύνορο πέριξ του νησιού, ενώ η Δανία παρέμεινε αμετακίνητη στη διεκδίκηση της κυριαρχίας ολόκληρου του νησιού.²⁴⁸ Έκτοτε οι δύο χώρες συνεργάζονται από κοινού για την εύρεση επιστημονικών στοιχείων για την οριοθέτηση της επέκτασης της υφαλοκρηπίδας τους.

➤ **Δανία- Ρωσία: Διαφωνία επί της υποθαλάσσιας οροσειράς Lomonosov**

Η Δανία επίσης διαφωνεί με τη ρωσική πλευρά για τη διεκδίκηση της υποθαλάσσιας οροσειράς Lomonosov, γεγονός που έχει οδηγήσει άτυπα τις δύο χώρες να διεκδικούν κάθε μία προς γεωστρατηγικό όφελός της μέχρι και το Βόρειο Πόλο.²⁴⁹

Δανία: Ήπια ιχύς στην Αρκτική με στρατιωτική παρουσία στο Βορρά

Εκ των άνωθεν, συμπεραίνουμε ότι η Δανία μοιάζει να εφαρμόζει τη μέθοδο της **ήπιας ισχύος** απέναντι στο αρκτικό ζήτημα με την παράλληλη χρήση στρατιωτικών μέσων στα πλαίσια της διακρατικής συνεργασίας για την επίτευξη και διατήρηση της σταθερότητας και της ασφάλειας στην περιοχή του Βορρά.

²⁴⁸ **Petersen, Nikolaj (2009). *The Arctic as a New Arena for Danish Foreign Policy: The Pulissat Initiative and its Implications*, Copenhagen, Danish Foreign Policy Yearbook, σελ. 52-53.**

²⁴⁹ Βλ. αντίστοιχο χάρτη σελ. 124

ΝΟΡΒΗΓΙΑ → Διασυνοριακές συμφωνίες προς οικονομικό όφελος όλων με στρατιωτική εξασφάλιση της ειρήνης και της σταθερότητας στο Βορρά- Επένδυση στην ενέργεια

Η Νορβηγία εμφανίζεται ως η πιο δραστήρια χώρα στον τομέα της ανάπτυξης στην Αρκτική. Αποτελεί μέλος του Αρκτικού Συμβουλίου και είναι ένα από τα προσκείμενα στον Αρκτικό Ωκεανό κράτη εξαιτίας του αρχιπελάγους της των νησιών 'Svalbard'.

Το 2003 το Υπουργείο Εξωτερικών της Νορβηγίας δημοσίευσε την εκτεταμένη «Λευκή Βίβλο στο Βορρά», όπου αναφέρονταν τα εθνικά συμφέροντα της χώρας στην Αρκτική και γινόταν λόγος για τον ενεργό ρόλο τον οποίο καλείται να παίξει η Νορβηγία στην αρκτική περιοχή.²⁵⁰ Η 'Λευκή Βίβλος' τέθηκε στον άξονα της νορβηγικής κυβερνητικής πολιτικής από την τωρινή οικολογική κυβέρνηση του Jens Stoltenberg από το 2005, και έχει συμπεριληφθεί ήδη από το Δεκέμβριο του 2006 σε ένα μακροσκελές κείμενο με τίτλο «The Norwegian Government's High North Strategy» στο οποίο συμπεριλαμβάνονται θέματα ενέργειας, περιβάλλοντος, συγκρούσεων, στρατηγικής και στρατιωτικής πολιτικής, έρευνας, παράδοσης, μεταφορών και επιχειρηματικής ανάπτυξης, καθώς επίσης και ειδική αναφορά για τη συνεργασία με τη Ρωσία.²⁵¹

Η στρατηγική σημασία του Βορρά→ Εκσυγχρονισμός στρατιωτικών δυνάμεων σε ξηρά και θάλασσα

Πηγή: mtsobek.com

Χαρακτηριστική κυβερνητική κίνηση που αποδεικνύει τη στρατηγική σημασία του Βορρά για τη Νορβηγία είναι η απόφαση μεταφοράς του κέντρου των στρατιωτικών επιχειρήσεων από τα νότια της χώρας στην περιοχή βορειότερα. Συγκεκριμένα, το καλοκαίρι του 2009 η Νορβηγία μετέφερε το αρχηγείο των στρατιωτικών δυνάμεων της χώρας από το Oslo στην πόλη Bardufoss, μαρτυρώντας τη γενική ενδυνάμωση

²⁵⁰ Keil, Kathrin. (2010), ό.π. σελ. 18.

²⁵¹ Norwegian Ministry of Foreign Affairs (2006). *The Norwegian Government's High North Strategy*. Oslo/Tromsø: Norwegian Ministry of Foreign Affairs.

των στρατιωτικών μονάδων βόρεια της χώρας για την ασφάλεια των νορβηγικών συνόρων. Κατά τη διάρκεια του ίδιου έτους, ολόκληρη η στρατιωτική διοίκηση μεταφέρθηκε στο Reitan, στην ήδη υπάρχουσα στρατιωτική βάση έξω από την πόλη Bodo.

Πηγή: travelpod.com

Επιπλέον, η **Νορβηγία ενδυναμώνει τις στρατιωτικές της δυνατότητες στα ευρύτερα αρκτικά της σύνορα με την απόκτηση καινούργιων σύγχρονων φρεγάτων και νέου στόλου των μαχητικών αεροσκαφών**, γεγονός που αποδεικνύει σαφέστατα την πρόθεση για την εξασφάλιση των συμφερόντων της στο Βορρά μέσω της προβολής της στρατιωτικής της ισχύος. Για μικρότερες σε αριθμό αλλά πιο αποτελεσματικές στρατιωτικές δυνάμεις κάνει λόγο η νορβηγική στρατιωτική ηγεσία.²⁵²

Δεύτερη κυβερνητική κίνηση αποτελεί η δημοσιευμένη αναφορά του τέως υπουργού εξωτερικών της χώρας Thorvald Stoltenberg το Φεβρουάριο του 2009, στην οποία προτείνει την ενίσχυση της συνεργασίας των πέντε βόρειων χωρών (Νορβηγίας, Σουηδίας, Φινλανδίας, Δανίας και Ισλανδίας) για την ασφάλεια στην αρκτική περιοχή δεδομένων του υψηλού κόστους του εκσυγχρονισμού των στρατιωτικών δυνάμεων και των νέων προκλήσεων που αναδύονται στην περιοχή.

Επιπρόσθετα, Ο υφυπουργός Εθνικής Άμυνας Roger Ingebrigtsen ανακοίνωσε το Δεκέμβρη του 2010 το σχέδιο επένδυσης για εκσυγχρονισμό της νορβηγικής ακτοφυλακής στα βόρεια σύνορα της χώρας με τη Ρωσία το 2012. Συγκεκριμένα, η νορβηγική κυβέρνηση σχεδιάζει την αντικατάσταση 2 εκ των 6 συνοριακών σταθμών της χώρας με σύγχρονο σύστημα επιτήρησης με επιπλέον κάμερες όπου έχουν παρατηρηθεί φαινόμενα παράνομης εισόδου στη χώρα από τη ρωσική πλευρά.²⁵³ Ωστόσο, ο υφυπουργός Εθνικής Άμυνας καθησυχάζει ότι η στρατιωτική ενίσχυση στο νορβηγικό Βορρά δε διασαλεύει τις σχέσεις με τη γείτονα Ρωσία: «Η Νορβηγία και η Ρωσία έχουν καλές σχέσεις. Η συνεργασία μας από

²⁵² **BarentsObserver (2011).** *Norwegian Army moves north.* Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα: <http://www.barentsobserver.com/norwegian-army-moves-north.4616549-16149.html> (τελευταία προσπέλαση 30 Μαρτίου 2011).

²⁵³ **BarentsObserver (2011).** *Norway to invest in more effective border guard service.* Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα <http://www.barentsobserver.com/norway-to-invest-in-more-effective-border-guard-service.4863406-16149.html> (τελευταία προσπέλαση 30 Μαρτίου 2011)

κοινού για την ασφάλεια στο Βορρά πηγαίνει πολύ καλά τη σημερινή εποχή και σκοπεύουμε μάλιστα να την αναπτύξουμε και περαιτέρω στα ερχόμενα έτη. Δεν υπάρχει αντίφαση μεταξύ των καλών διμερών σχέσεων με τη Ρωσία και της εκπαίδευσης του νορβηγικού προσωπικού ασφαλείας στο Βορρά και του εκσυγχρονισμού του εξοπλισμού επιτήρησης των συνόρων της χώρας».²⁵⁴

Στρατιωτικές Συνεργασίες με υπόλοιπα αρκτικά κράτη: Ρωσία

Το τελευταίο χρονικό διάστημα παρατηρείται ένας στενός βαθμός συνεργασίας μεταξύ Νορβηγίας και Ρωσίας με την πραγματοποίηση αρκετών συναντήσεων μεταξύ της στρατιωτικής ηγεσίας των δύο χωρών για την εδραίωση μιας αποτελεσματικής στρατιωτικής ασφάλειας στο Βορρά, με χαρακτηριστικότερη όλων τη συνάντηση των δύο στρατιωτικών ηγετών στην πόλη «Kirkenes» της Νορβηγίας το 2009, ενώ ήδη από το 2008 Νορβηγοί και Ρώσοι συμμετείχαν σε υποβρύχιες ασκήσεις διάσωσης. Οι συγκεκριμένες συναντήσεις καρποφόρησαν την οριοθέτηση των συνόρων στη Θάλασσα του Barents τον Απρίλιο του 2010, μεγαλύτερο βαθμό συνεργασίας στο ρωσο-νορβηγικό σύνορο και σχεδιασμένες κοινές ναυτικές στρατιωτικές ασκήσεις, ακόμη και σε επίπεδο εκατέρωθεν ανταλλαγής εκπαιδευμένου στρατιωτικού προσωπικού και τεχνολογικής γνώσης.

Αντιπροσωπευτικότερη όλων για την τωρινή νορβηγική εξωτερική πολιτική στην Αρκτική αποτελεί η θέση του υπουργού Εξωτερικών της Νορβηγίας Gahr Store σε πρόσφατη συνέντευξή του στο διαδικτυακό κανάλι του NATO: «Αυτό που πρέπει να κάνουμε αυτή τη στιγμή είναι να συνειδητοποιήσουμε ότι ζούμε σε διαφορετική εποχή στην οποία έχουμε όλους αυτούς τους κινδύνους τους οποίους πρέπει να διαχειριστούμε, η αντιμετώπιση των οποίων δεν εναπόκειται μόνο στον κρατικό και στρατιωτικό παράγοντα. Αποτελούν και προκλήσεις διακρατικής πολιτικής. Και υπό αυτή την προοπτική, για μας η Ρωσία αποτελεί μέρος της λύσης του αρκτικού προβλήματος, παρά μέρος του προβλήματος» και καταλήγει: «Η μοναδική πρόκληση που υπάρχει πίσω από όλα αυτά είναι ότι ήρθε η στιγμή να καθίσουμε και να συζητήσουμε για την Αρκτική (όλοι μαζί) με ήπιους διαπραγματευτικούς τόνους».

²⁵⁴

BarentsObserver (2011), ό.π.

Σε αυτό το σημείο θα θέλαμε να παρατηρήσουμε ότι οι δύο παράκτιες χώρες μέσα από την ανάπτυξη και τον εκσυγχρονισμό των στρατιωτικών χερσαίων και ναυτικών δυνάμεών τους στα βόρεια σύνορά τους επιδιώκουν αφενός να προβάλλουν τη σθεναρή διεκδίκηση των συμφερόντων τους στην αρκτική περιοχή και αφετέρου να ενδυναμώσουν την κοινή τους συνεργασία για την κατανομή θα λέγαμε του υπέρογκου κόστους των στρατιωτικών αυτών επιχειρήσεων. Αποτελούν ήδη το πρώτο παράδειγμα «ισορροπίας δυνάμεων» του διακρατικού αρκτικού συστήματος που διασφαλίζει τη σταθερότητα του Βορρά, έτσι όπως διαμορφώνεται μέσα από την «ομάδα Α5».

Στρατιωτικές Συνεργασίες στο πλαίσιο του NATO

Στο μεταξύ η Νορβηγία επιδιώκει παράλληλα και μία ενισχυμένη παρουσία του NATO στο Βορρά. Η ίδια η υπουργός Άμυνας της χώρας έχει ήδη διατυπώσει σε παλαιότερες δημόσιες δηλώσεις της τη συνδρομή της Νορβηγίας για μεγαλύτερη εμπλοκή του NATO στο ζήτημα της ασφάλειας του Βορρά και τον κομβικό ρόλο που θα έχει η νατοϊκή συμμαχία εφεξής στη διατήρηση της ειρήνης στην περιοχή της Αρκτικής.

Διευθέτηση διακρατικών διαφωνιών για ανάπτυξη οικονομικής και επενδυτικής δραστηριότητας

Κύρια μέριμνα της χώρας είναι η διευθέτηση των διαφορών με τα παράκτια αρκτικά κράτη και η εξασφάλιση της ασφάλειας στην περιοχή για την ανάπτυξη επενδυτικών και οικονομικών δραστηριοτήτων. Παρά την ανακοίνωση για αναστολή των δραστηριοτήτων εξόρυξης από το Υπουργείο Πετρελαίου και Ενέργειας της χώρας το 2010, η νορβηγική κυβέρνηση ανακοίνωσε τον Ιούνιο του 2010 ότι συνολικά 94 νέα τμήματα εξόρυξης θα αναπτυχθούν στη Θάλασσα του Μπάρεντς και στη νορβηγική θάλασσα την άνοιξη του 2011.

➤ Η Συμφωνία στη Θάλασσα του Barents

Η Ρωσία και η Νορβηγία κατέληξαν στις 28 Απριλίου 2010 σε προκαταρκτική συμφωνία για την οριοθέτηση των χωρικών υδάτων στη Θάλασσα του Barents, η οποία επικυρώθηκε φέτος από το νορβηγικό κοινοβούλιο και τη ρωσική Δούμα. Στην εν λόγω θαλάσσια περιοχή είναι διαπιστωμένο ότι βρίσκονται τεράστια κοιτάσματα πετρελαίου και φυσικού αερίου, για τα οποία οι δύο χώρες αδυνατούσαν να προβούν σε εκτεταμένες επιχειρήσεις εξόρυξης, λόγω της διένεξής τους για τον καθορισμό

ζωνών αποκλειστικής οικονομικής εκμετάλλευσης, η οποία διαρκούσε επί 40 χρόνια. **Είναι χαρακτηριστικό ότι μεγάλο μέρος της επίδικης μέχρι πρότινος θαλάσσιας περιοχής βρίσκεται μεταξύ ενός κοιτάματος φυσικού αερίου, τα δικαιώματα του οποίου ανήκουν στη ρωσική Gazprom, και δύο κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου που ανήκουν στη νορβηγική Statoil. Συνολικά η Θάλασσα του Barents εκτιμάται ότι περιέχει το 25% των παγκόσμιων υδρογονανθράκων.**

Η αφορμή για αυτή την «ιστορική» όπως έχει αποκαλεστεί συμφωνία ήταν οι τεράστιες οικονομικές απρατοί που ανοίγονται για την εκμετάλλευση της ενέργειας στη θαλάσσια περιοχή και οικονομικά η Νορβηγία έχει ήδη δραστηριοποιηθεί στην εξασφάλιση δικαιωμάτων εκμετάλλευσης του πετρελαίου και του φυσικού αερίου. Η Νορβηγία όπως και η Ρωσία είναι άμεσα εξαρτημένη από την παραγωγή υδρογονανθράκων, οπότε η διευθέτηση των διαφορών του θαλάσσιου συνόρου της με τη Ρωσία κρινόταν ως απαραίτητη προϋπόθεση για την άμεση εκμετάλλευση των σημαντικών κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου στην περιοχή, με τη συνδρομή και ξένων επενδυτικών κεφαλαίων μέσα από εταιρικές συμφωνίες.²⁵⁵

Η πετρελαϊκή βιομηχανία στη Νορβηγία έχει σημειώσει υψηλή ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια. Η δραστηριότητα της νορβηγικής εταιρείας πετρελαίου παραμένει σε υψηλά επίπεδα. Το επίπεδο εξόρυξης έχει αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια, ενώ ανακαλύπτονται συνεχώς νέα κοιτάσματα. Ενδεικτικές είναι οι συνολικές επενδύσεις της χώρας σε πετρέλαιο που ανήλθαν στα 25 δισεκατομμύρια δολάρια το 2010 και αναμένεται να αυξηθεί έως το 2012, ενώ η πετρελαϊκή βιομηχανία της χώρας απασχολεί το 8% του πληθυσμού. Τα πετρελαϊκά αποθέματα της νορβηγικής υφαλοκρηπίδας υπολογίζονται στα 13,4 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα ισοδύναμων πετρελαίου.

²⁵⁵ Ο υπουργός Εξωτερικών της Νορβηγίας Jonas Gahr Store προσκάλεσε και επίσημα εταιρικά κεφάλαια από άλλες χώρες για την έρευνα και ανάπτυξη των υδρογονανθράκων στη νορβηγική πλευρά της Θάλασσας του Barents, συνεχίζοντας την παράδοση της χώρας με τη συμμετοχή ξένων εταιρειών για την έρευνα και ανάπτυξη των ενεργειακών κοιτασμάτων της νορβηγικής υφαλοκρηπίδας.

Statoil

Πηγή: statoil.com

Η 'Statoil', η μεγαλύτερη εταιρεία πετρελαίου του βορρά και η μεγαλύτερη σε μέγεθος εταιρεία της Νορβηγίας με τη νορβηγική κυβέρνηση να αποτελεί τον κύριο μέτοχο της εταιρείας με ποσοστό 67%, **εκμεταλλεύεται το κοιτάσμα φυσικού αερίου στην περιοχή 'Snøhvit' που αποτελεί την πρώτη παράκτια επενδυτική και επιχειρηματική δραστηριότητα στη Θάλασσα του Μπάρεντς, και το βορειότερο παράκτιο κοιτάσμα φυσικού αερίου στον κόσμο.** Επιπλέον, η εκμετάλλευση της 'Snøhvit' είναι το μεγαλύτερο επενδυτικό εγχείρημα της χώρας στην εκμετάλλευση του ορυκτού πλούτου της υφαλοκρηπίδας της.²⁵⁶ Επιπλέον, η Statoil και οι εταίροι της σχεδιάζουν την κατασκευή νέων εγκαταστάσεων υγροποιημένου φυσικού αερίου έξω από Hammerfest της βόρειας Νορβηγίας.

Επιπλέον, η Statoil συμμετέχει ήδη στο ενεργειακό έργο "The Shtokman Project" της ρωσικής Gazprom, και με την πρόσφατη οριοθέτηση του συνόρου των δύο χωρών στη Θάλασσα του Barents, ανοίγεται ο δρόμος για κοινά επενδυτικά ενεργειακά εγχειρήματα κυρίως σε διασυνοριακά πλέον κοιτάσματα, τα οποία πρόκειται να αποδώσουν τα μέγιστα οικονομικά οφέλη και στις δύο χώρες. **Άλλωστε, η Statoil ανακηρύσσεται ως ο κατεξοχήν επενδυτής- εταίρος με τη ρωσική επιχειρηματική πλευρά για την αξιοποίηση των ενεργειακών κοιτασμάτων στη Θάλασσα του Barents, σύμφωνα με δηλώσεις του ρωσικού υπουργείου Αξιοποίησης των Φυσικών Πόρων το Σεπτέμβριο του 2010.**²⁵⁷

²⁵⁶ Από την Ιστοσελίδα: <http://www.statoil.com/en/Pages/default.aspx>

²⁵⁷ **BarentsObserver (2010).** *Trans-border gas production in Barents Sea..* Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα: <http://www.barentsobserver.com/norwegian-army-moves-north.4616549-16149.html> (τελευταία προσπέλαση 30 Μαρτίου 2011)

Πηγή: finmark2007.com

Μεταξύ άλλων, η νορβηγική Statoil θα αποτελέσει το μεγαλύτερο μέτοχο της άδειας εξόρυξης και εκμετάλλευσης ενός σημαντικού θαλάσσιου πετρελαϊκού κοιτάσματος 200 χιλιόμετρα βόρεια της ακτής Finnmark στη Θάλασσα του Barents κατά 50%, του λεγόμενου «κοιτάσματος Skrugard», το οποίο υπολογίζεται να περιέχει ανακλήσιμα αποθέματα 150 με 250 εκατομμύρια βαρελιών ισοδύναμων πετρελαίου.²⁵⁸

Det norske – Rocksource – North Energy

Άλλες τρεις γνωστές εταιρείες πετρελαίου και φυσικού αερίου της Νορβηγίας, η «Det norske», η «Rocksource» και η «North Energy», αποκτούν η κάθε μία από μερίδιο 20%, στην εξόρυξη ενός ενεργειακού κοιτάσματος 300 χιλιόμετρα βορειοανατολικά του Hammerfest στη Θάλασσα του Barents. Ο ξένος εταίρος τους στο συγκεκριμένο έργο είναι η γαλλική Total με μερίδιο 40%, με το 60% όμως της εκμετάλλευσης σε νορβηγικά επενδυτικά «χέρια».

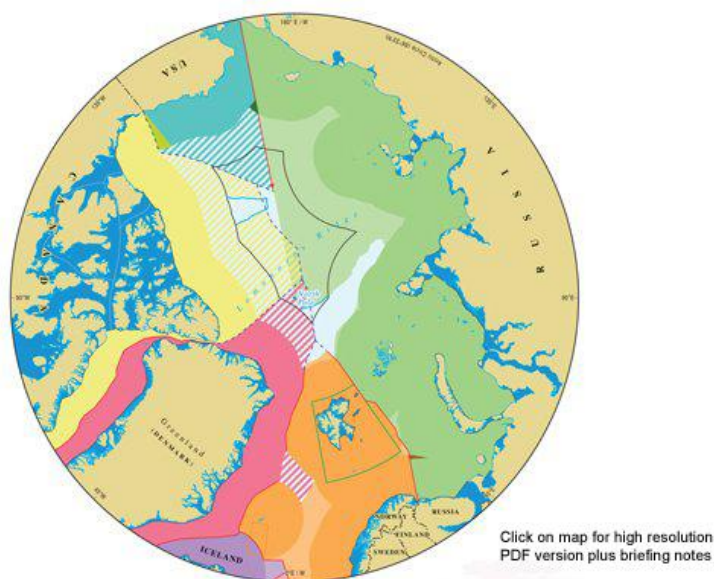
²⁵⁸ **BarentsObserver (2011).** *Finally large Barents oil discovery.* Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα: <http://www.barentsobserver.com/?id=4905101&cat=0&language=en> (τελευταία προσπέλαση 1η Απριλίου 2011)

Η εξωτερική πολιτική → Η επιτυχής επέκταση της νορβηγικής υφαλοκρηπίδας στον Αρκτικό Ωκεανό και η πολιτική ασφάλειας στο Αρχιπέλαγος Svalbard

Η Νορβηγία μπορεί να θεωρηθεί ως η πλέον ωφελημένη από τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας καθώς είναι η μοναδική χώρα μέχρι στιγμής που έχει προχωρήσει σε συμφωνία με την Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα όρια της ηπειρωτικής της υφαλοκρηπίδας.

Αλληλοκαλυπτόμενες διεκδικήσεις με υπόλοιπα αρκτικά κράτη

Πηγή: Durham University- IBRU

Στον παραπάνω χάρτη φαίνεται η αιτούμενη επέκταση της νορβηγικής υφαλοκρηπίδας πέραν των 200nm (πορτοκαλί χρώμα), και τα σημεία όπου υπάρχουν αλληλοεπικαλυπτόμενες διεκδικήσεις (αχνό πορτοκαλί χρώμα).

Το μοναδικό σημείο όπου αλληλοεπικαλύπτονται οι διεκδικήσεις επί της επέκτασης των υφαλοκρηπίδων γειτονικών με τη Νορβηγία κρατών είναι στη λεγόμενη «Banana Hole», το θαλάσσιο σημείο μεταξύ των νήσων Φερόες (αυτόνομη

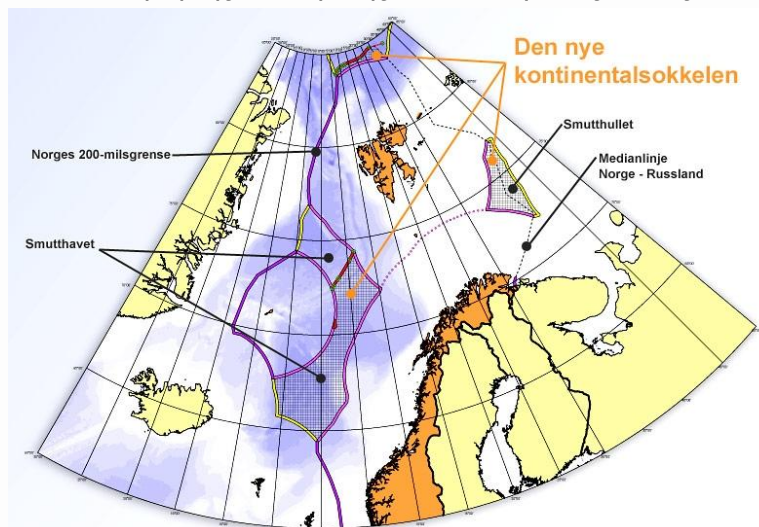
επαρχία της Δανίας από το 1948), της Ισλανδίας και της Νορβηγίας (το αχνό πορτοκαλί χρώμα στο νότιο σημείο του χάρτη). **Εντούτοις, και με τις γειτονικές αυτές χώρες η Νορβηγία φρόντισε να διευθετήσει έγκαιρα τις διασυνοριακές της διαφορές στις 20 Σεπτεμβρίου του 2006, πριν υποβάλει τα επιστημονικά της στοιχεία για τη χάραξη των ορίων της υφαλοκρηπίδας της στην «Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για την Οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας» το 2006.** Η Δανία, η Ισλανδία και η Νορβηγία υπέγραψαν τα: «Συμφωνηθέντα Πρακτικά για την Οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας πέραν των 200νμ μεταξύ των Νησιών Φερόες, της Ισλανδίας και της Νορβηγίας στο Νότιο Τμήμα της ' Banana Hole' στον Βορειοδυτικό Ατλαντικό Ωκεανό» (Agreed Minutes on the Delimitation of the Continental Shelf beyond 200 Nautical Miles between the Faroe Islands, Iceland and Norway in the Southern Part of the Banana Hole of the Northeast Atlantic".²⁵⁹

Οι τελικές προτάσεις της «Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για την Οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας» δικαίωσαν στο μέγιστο την αιτούμενη επέκταση της νορβηγικής υφαλοκρηπίδας στον Αρκτικό Ωκεανό. **Η εν λόγω οριοθέτηση καθορίζει στο βορρά έκταση 235.000 τετραγωνικών χιλιομέτρων ή αλλιώς τα 3/4^α του μεγέθους της νορβηγικής επικράτειας, με βάση την πρόσφατη απόφαση της 'Επιτροπής για την Οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας' τον Απρίλιο του 2009 και φαίνεται πως ικανοποιεί τις νορβηγικές διεκδικήσεις που είχαν υποβληθεί στην Επιτροπή το 2006.** Ο υπουργός Εξωτερικών της χώρας **Jonas Gahr Støre** χαρακτήρισε «ύψιστης ιστορικής σημασίας» τις τελικές προτάσεις της Επιτροπής, τόνισε την νόμιμη πλέον απόκτηση δικαιωμάτων εκμετάλλευσης επί της πλέον εκτεινόμενης νορβηγικής υφαλοκρηπίδας όπως ορίζεται ρητά από τη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας, και τη συνεπαγόμενη ευθύνη από την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων στο Βορρά με τις τεράστιες προοπτικές ανάπτυξης επενδύσεων που αναδύονται για τη χώρα.²⁶⁰

²⁵⁹ Από την Ιστοσελίδα: <http://www.dur.ac.uk/ibru/resources/arctic/>

²⁶⁰ **Jonas Gahr Støre - Minister of Foreign Affairs of Norway** (2009). *Extent of Norway's continental shelf in the High North clarified*, Ministry for Foreign Affairs of Norway, Oslo, Press release 15-4- 2009, No.: 025/09

Η οριοθέτηση της νορβηγικής υφαλοκρηπίδας, όπως προτάθηκε από την Επιτροπή.

Συμπεριλήφθηκε η επέκταση έως τα 350 ναυτικά μίλια από τις ευθείες γραμμές βάσης, όπου εντάσσεται το μεγαλύτερο τμήμα θαλάσσιων περιοχών που επιθυμούσε η χώρα (γκρίζες περιοχές χάρτη: έκταση πάνω από Svalbard, Banana

Hole, κτλ)

Πηγή: <http://www.regjeringen.no> -Ministry of Foreign Affairs of Norway

Αρχιπέλαγος Svalbard: Διαφωνία Νορβηγίας- Ρωσίας→ Πολιτική Ασφάλειας

Πηγή: scantours.com

Το «Αρχιπέλαγος Svalbard» είναι ένα σύμπλεγμα νησιών 600 μίλια βορειοδυτικά της νορβηγικής ακτής και καλύπτει 62.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα. Το θεσμικό καθεστώς των νησιών Svalbard διαμορφώθηκε μέσα από την υπογραφή της «Συνθήκης Spitsbergen» το 1920 (Spitsbergen Treaty), η οποία ορίζει την πλήρη και απόλυτη κυριαρχία της Νορβηγίας επί των νησιών, η οποία όμως περιορίζεται ως ένα

βαθμό καθώς ορίζει δεσμεύσεις για τη χώρα αναφορικά με την παραχώρηση εκ μέρους της δικαιωμάτων εκμετάλλευσης της αλιείας και των φυσικών πηγών των Svalbard και από τις 40 χώρες-υπογράφουσες τη Συνθήκη χωρίς διακρίσεις. **Συνεπώς, βάση της «Συνθήκης Spitsbergen» το 1920, από νομικής πλευράς το «Αρχιπέλαγος των Svalbard» αποτελεί τμήμα της νορβηγικής κυριαρχίας, υπό τον όρο όμως ότι η νορβηγική κυβέρνηση έχει αποποιηθεί την αρχή να αποκλείει τα υπόλοιπα συμβαλλόμενα κράτη από τη χρήση των πηγών στην περιοχή, συμπεριλαμβανομένων της αλιείας, του ορυκτού πλούτου και της ανάπτυξης της εμπορικής δραστηριότητας και επιπλέον να έχει αποδεχθεί τη διεθνή της υποχρέωση να δρα ως επόπτης για τη μη χρήση του Αρχιπελάγους για πολεμικούς σκοπούς.**

Εντούτοις, η τωρινή εφαρμογή της «Συνθήκης Spitsbergen» φαίνεται να παρουσιάζει αρκετά ασαφή σημεία και το σύγχρονο νομικό ζήτημα που ανακύπτει είναι *σε ποιο βαθμό η Νορβηγία δικαιούται να διεκδικεί κυριαρχικά δικαιώματα στα νησιά Svalbard*; Εμπεριέχεται στη Συνθήκη το δικαίωμα άσκησης αποκλειστικών νορβηγικών κυριαρχικών δικαιωμάτων στη θαλάσσια ζώνη των Svalbard πέραν των χωρικών της υδάτων και επί της εκτεινόμενης της υφαλοκρηπίδας, ή δικαίωμα σε αυτή τη θαλάσσια ζώνη έχουν εξίσου και τα συμβαλλόμενα στη Συνθήκη κράτη; Σε αυτό το σημείο έγκειται η διαφωνία της χώρας με τη γείτονα Ρωσία.²⁶¹

Κατά γράμμα η Σύμβαση ορίζει την κυριαρχία της Νορβηγίας εντός των χωρικών υδάτων περίξ των νησιών Svalbard, και μόνο σε συγκεκριμένες περιπτώσεις στα «παρακείμενα γειτονικά χωρικά ύδατα».²⁶² Είναι σαφές όμως εδώ ότι έννοιες όπως «Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη», και «υφαλοκρηπίδα» που ορίστηκαν μετέπειτα από το Δίκαιο της Θάλασσας ήταν άγνωστες έως τότε στο λεξιλόγιο της Συνθήκης, επομένως δε θα μπορούσαν να συμπεριλαμβάνονται έτσι ώστε να δώσουν λύση στο ζήτημα κυριαρχικών δικαιωμάτων που ανακύπτει πέραν των χωρικών υδάτων των Svalbard, δεδομένης της ύπαρξης αδιευκρίνιστων κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου στην υφαλοκρηπίδα του νησιωτικού συμπλέγματος.

²⁶¹ **Jensen, Oysten and Rottem, Svein Vigeland (2009).** *The politics of security and international law in Norway's Arctic waters*, Cambridge University Press 2009, *Polar Record* 46 (236): 75- 83, σελ. 80.

²⁶² **Jensen, Oysten and Rottem, Svein Vigeland (2009)**, ό.π. , σελ. 79.

Συνεπώς, το ερώτημα που προκύπτει επί του οποίου «ερίζει» η Νορβηγία με την Ισλανδία και κυρίως τη Ρωσία είναι εάν το καθεστώς παραχώρησης ίσων δικαιωμάτων εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων των Svalbard για τα συμβαλλόμενα στη Συνθήκη κράτη ισχύει εξίσου και παράκτια.

Σε αυτό το σημείο η Νορβηγία μοιάζει να δείχνει ένα πιο «ρεαλιστικό πρόσωπο» από ό,τι στις προαναφερθείσες διασυνοριακές της διαφορές και να εφαρμόζει de facto τα κυριαρχικά της δικαιώματα πέραν των χωρικών υδάτων των νησιών καθιερώνοντας μία «Θαλάσσια Ζώνη Προστασίας της Αλιείας» όπου εφαρμόζονται οι νορβηγικοί κανόνες, ως ένα πρώτο στάδιο πριν προβεί στην οριοθέτηση ΑΟΖ με πλήρη δικαιώματα οικονομικής εκμετάλλευσης. Η επίσημη θέση της χώρας είναι ότι η Συνθήκη Spitsbergen δεν εφαρμόζεται ούτε στην υφαλοκρηπίδα των Svalbard ούτε στα γειτονικά ύδατα με τα παρακείμενα κράτη.

Στον αντίποδα, η Ρωσία διαφωνεί κάθετα με τη Νορβηγία, χαρακτηρίζει την υφαλοκρηπίδα και τα ύδατα πέριξ των Svalbard ως «ανοιχτή θάλασσα», στην οποία το δικαίωμα εκμετάλλευσης (αλιεία, εμπόριο, ενεργειακή ανάπτυξη) ασκείται από τα κράτη της σημαίας. Η ρωσική πλευρά επίσης δεν παραλείπει να προκαλέσει, χαρακτηρίζοντας μέχρι και «μεμονωμένο παράκτιο κράτος» το Svalbard, στο οποίο δεν θα πρέπει να συμπεριλαμβάνεται στις θαλάσσιες ζώνες της Νορβηγίας.²⁶³

Το Αρχιπέλαγος των Svalbard έχει αποτελέσει ένα χώρο διακρατικών κλιμακώσεων σε τεντωμένο σχοινί, με την εφαρμογή της προληπτικής πολιτικής της ασφάλειας εκ μέρους της Νορβηγίας για την εξασφάλιση των κυριαρχικών της δικαιωμάτων στο νησιωτικό σύμπλεγμα. Πρόσφατα περιστατικά της νορβηγικής τακτικής αποτέλεσαν η σύλληψη ενός ισλανδικού σκάφους αλιείας από τη νορβηγική ακτοφυλακή το 1994 με την κατηγορία της έλλειψης αλιευτικών ποσοστώσεων, η σύλληψη ενός ρωσικού αλιευτικού που έπλεε στη θαλάσσια ζώνη των Svalbard το 2001, και η κατάσταση κλιμακώνεται το φθινόπωρο του 2005 με την απαγωγή δύο αξιωματικών της νορβηγικής ακτοφυλακής από τον πλοίαρχο του ρωσικού αλιευτικού "Elektron" κατά τη διάρκεια ξανά επιχείρησης σύλληψης του ρωσικού αλιευτικού για παραβίαση των κανονισμών αλιείας σπό τις νορβηγικές αρχές. Η ένταση αποσοβήθηκε και το περιστατικό έληξε ειρηνικά, αλλά το ζήτημα πολιτικής ασφάλειας

²⁶³

Jensen, Oysten and Rottem, Svein Vigeland (2009), ό.π. , σελ. 80.

των νησιών Svalbard επέστρεψε πλέον και επίσημα στο προσκήνιο των διακρατικών σχέσεων στον Αρκτικό Ωκεανό.

Αρκτική Πολιτική Νορβηγίας→ Ήπια Ισχύς και Ισορροπία Δυνάμεων με προώθηση της διακρατικής συνεργασίας

Εκ των άνωθεν συμπεραίνουμε ότι η αρκτική πολιτική της Νορβηγίας χαρακτηρίζεται από διακρατική συνεργασία μέσω της πολιτικής και στρατιωτικής της ηγεσίας, με παράλληλη ενδυνάμωση της ασφάλειάς της στο Βορρά και στις διασυνοριακές της θαλάσσιες ζώνες (κυρίως όπου δεν έχει υπάρξει επίλυση), με το περισσότερο όμως κυβερνητικό βάρος να εστιάζει στην κατεξοχήν ειρηνική διευθέτηση των διαφορών προς κοινό οικονομικό όφελος της ίδιας αλλά και όλων των γειτονικών κρατών. Η «ήπια ισχύς» και η επίτευξη της ειρηνικής σταθερότητας στην αρκτική περιοχή μέσα από την «ιορροπία δυνάμεων» προσιδιάζει ως η καταλληλότερη στρατηγική στο Βορρά για τη μεγάλη σκανδιναβική αυτή χώρα που μετέχει στο Αρκτικό Συμβούλιο.

5.2) Οι κυρίαρχες πολιτικές των μη παράκτιων αρκτικών κρατών

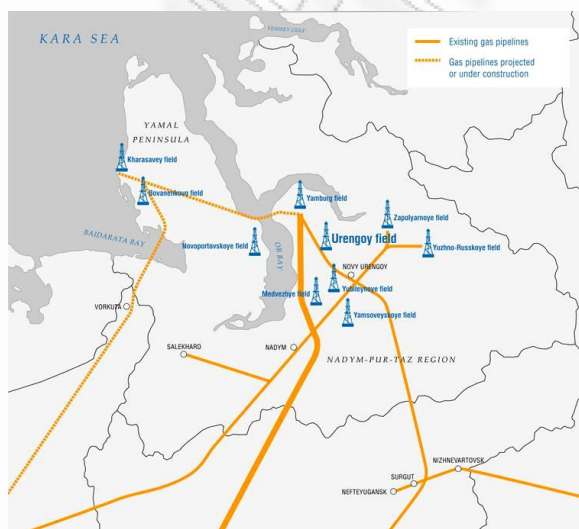
A. Ευρωπαϊκά Κράτη→ Προώθηση της εταιρικής συνεργασίας

- **Μεγάλη Βρετανία**→ ενεργειακή αξιοποίηση κοιτασμάτων στη Γροιλανδία

Η βρετανική εταιρεία Cairn Energy είναι μία από τις μεγαλύτερες εταιρείες πετρελαίου και φυσικού αερίου της Ευρώπης, η οποία δραστηριοποιείται στην εξερεύνηση και εξόρυξη ενεργειακών κοιτασμάτων στη Γροιλανδία. Το Σεπτέμβριο του 2010 η Cairn Energy ανακοίνωσε τα πρώτα υπεράκτια κοιτάσματα πετρελαίου και φυσικού αερίου στην Γροιλανδία, καθώς και τις νέες άδειες εξόρυξης που θα της διατίθεντο από την κυβέρνηση της Γροιλανδίας. Συγκεκριμένα, η εταιρεία δραστηριοποιείται σε τρεις επιχειρήσεις γεώτρησης το 2010, ενώ μέσα στο 2011 πρόκειται να προχωρήσει στην εξόρυξη άλλων τεσσάρων κοιτασμάτων. Το συνολικό κόστος του Προγράμματος υπολογίζεται στα 600 εκατομμύρια δολάρια.²⁶⁴

- **Γερμανία**→ ενεργειακό ενδιαφέρον σε Βόρεια Θάλασσα και Σιβηρία

Η δυναμική παρουσία της Γερμανίας στον Αρκτικό Ωκεανό σηματοδοτήθηκε από την παρουσία δύο γερμανικών εμπορικών πλοίων του ναυτιλιακού ομίλου Beluga Group που ήταν τα πρώτα που έπλευσαν στη «Βόρεια Θαλάσσια Διαδρομή» από την Ασία κατά μήκος των ακτών της Σιβηρίας μέχρι την έξοδο του ποταμού «Ob» χωρίς τη συνοδεία παγοθραυστικών το φθινόπωρο του 2010, αποδεικνύοντας την προσπελασιμότητα της συγκεκριμένης αρκτικής θαλάσσιας οδού τους καλοκαιρινούς μήνες για εμπορικούς λόγους.

Το κοιτάσμα Urengoy της Gazprom στη Δυτική Σιβηρία- Πηγή: energy-pedia.com

Να τονίσουμε ότι η Γερμανία ενδιαφέρεται ιδιαίτερα για την ανάπτυξη εμπορικής δραστηριότητας στη Βόρεια Θάλασσα Διαδρομή και της εκμετάλλευσης ενεργειακών κοιτασμάτων στο Βορρά. Συγκεκριμένα, η γερμανική εταιρεία που δραστηριοποιείται στον τομέα της ενέργειας «Wintershall» υπέγραψε τη συμφωνία συνδρομής με τη ρωσική εταιρεία Gazprom για την εκμετάλλευση του κοιτάσματος Urengoy στη Σιβηρία, παρέχοντας μερίδιο αντίστοιχα στη Gazprom για τη συμμετοχή στα κοιτάσματα της «Wintershall» στη Βόρεια Θάλασσα. Η γερμανική εταιρεία «Wintershall» έχει εκδηλώσει το ενεργειακό ενδιαφέρον στην υφαλοκρηπίδα της Βόρειας Θάλασσας από τη δεκαετία του 1960 και σήμερα έχει θέσει σε λειτουργία 25 εξέδρες πετρελαίου και φυσικού αερίου στη δανική πλευρά και μία πλατφόρμα στα γερμανικά ύδατα. Η εταιρεία δραστηριοποιείται επίσης στη Νορβηγία και έχει ήδη αποκτήσει 10 άδειες έρευνας και εκμετάλλευσης από τη νορβηγική κυβέρνηση, εκ των οποίων η μία αφορά ενεργειακό κοιτάσμα στη Θάλασσα του Barents.²⁶⁵

• **Γαλλία → Κοινή στρατιωτική ναυτική βάση με Ρωσία-δραστηριοποίηση Total στη χερσόνησο Yamal και στη Θάλασσα του Barents**

Η Γαλλία δραστηριοποιείται και αυτή στην έρευνα και στην εκμετάλλευση ενεργειακών κοιτασμάτων στη Θάλασσα του Barents. Συγκεκριμένα, η γαλλική εταιρεία Total απέκτησε 40% μερίδιο της άδειας για εξόρυξη στη νορβηγική πλευρά της Θάλασσας του Barents.

Κοινή συμφωνία με Ρωσία για τη δημιουργία κοινής στρατιωτικής ναυτικής βάσης στο λιμάνι Severomorsk. Η γαλλική εταιρεία πετρελαίου και φυσικού αερίου Total εξασφάλισε 20% μερίδιο στο έργο μεταφοράς υγροποιημένου φυσικού

²⁶⁵

Από την Ιστοσελίδα: http://www.wintershall.com/erdoel_erdgas.html

αερίου στη χερσόνησο Yamal της ρωσικής εταιρείας ενέργειας Novatek, και αποτελεί μέχρι στιγμής τον μεγαλύτερο ξένο επενδυτή στη ρωσική αρκτική περιοχή. Η συμφωνία μεταξύ των δύο εταιρειών υπεγράφη στη Μόσχα στις 2 Μαρτίου 2011. Επιπλέον, η Total είναι εταίρος με τη ρωσική Gazprom και νορβηγική Statoil στο έργο Schtokman στη χερσόνησο «Kola». Τέλος, η Total βρίσκεται σε συνομιλίες με την επίσης ρωσική εταιρεία Rosneft για εταιρική συνεργασία για εξόρυξη στη Θάλασσα του Barents.

Β. Σκανδιναβικές Χώρες → Διαμόρφωση αρκτικής στρατηγικής: Ενίσχυση θεσμού του Αρκτικού Συμβουλίου και Στρατιωτική Ασφάλεια στο Βορρά

- **Φινλανδία → Συλλογική διακρατική συνεργασία και ευρωπαϊκή διάσταση της αρκτικής πολιτικής**

Αρκτική Στρατηγική

Μολονότι δεν αποτελεί παράκτιο αρκτικό κράτος, η Φινλανδία θεωρεί τον εαυτό της σαν έναν αρκτικό παίκτη καθώς αποτελεί μέρος της αρκτικής ιστορίας και το 1/3^ο της επικράτειάς της βρίσκεται βόρεια του αρκτικού κύκλου. Η ιστορία και η γεωγραφία είναι δύο παράγοντες που δικαιολογούν το πρωταρχικό ενδιαφέρον απέναντι στα αρκτικά ζητήματα, συμπεριλαμβανομένων σημαντικών οικονομικών, πολιτικών και ζητημάτων ασφαλείας στην περιοχή.²⁶⁶

Καθώς η Φινλανδία αποτελεί το έβδομο από το έβδομο από τα 8 κράτη-μέλη του Αρκτικού Συμβουλίου, έχει ήδη δημοσιεύσει το επίσημο κυβερνητικό έγγραφο για την «Αρκτική Στρατηγική» τον Ιούνιο του 2010. Το έγγραφο εστιάζει σε θέματα εξωτερικών σχέσεων και σε ζητήματα ασφαλείας, περιβάλλοντος, οικονομίας, υποδομών, ανάπτυξη φινλανδικών μεταφορών, σε θέματα που αφορούν τους αυτόχθονες πληθυσμούς της Αρκτικής, καθώς επίσης και σε θεσμικά ζητήματα, όπως για παράδειγμα την ενδυνάμωση του ρόλου του Αρκτικού Συμβουλίου και προτάσεις για την ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής αρκτικής πολιτικής, καθώς η Φινλανδία είναι κράτος-μέλος της Ε.Ε.

Προτού δημοσιευθεί το κείμενο για την αρκτική στρατηγική, η κυβέρνηση της Φινλανδίας προέβη στη σύσταση μιας «Συμβουλευτικής Επιτροπής για τις

²⁶⁶ **Keil, Kathrin. (2010). *The EU in the Arctic 'Game' - The Concert of Arctic Actors and the EU's Newcomer Role*, Berlin, Berlin Graduate School for Transnational Studies, σελ. 21.**

Αρκτικές Σχέσεις» για την οργάνωση και τον έλεγχο των φινλανδικών κινήσεων στην αρκτική περιοχή, και σε γενικές γραμμές την αφύπνιση της αρκτικής κοινότητας για τα αρκτικά ζητήματα. Καθώς αποτελεί μία από τις μικρότερες αρκτικές χώρες, η Φινλανδία **τονίζει την ανάγκη για συλλογική συνεργασία πάνω στα αρκτικά ζητήματα**. Συγκεκριμένα, ο υπουργός Εξωτερικών της Φινλανδίας Alexander Stubb έχει αναφερθεί ιδιαίτερα στην ανάγκη για συνεργασία στην περιοχή και λαμβάνοντας ως αφορμή την πρόσφατη συμφωνία οριοθέτησης της Θάλασσας του Barents μεταξύ Νορβηγίας και Ρωσίας τόνισε τα εξής: «Αναμφίβολα, η πρόαφατη διακρατική συμφωνία σηματοδοτεί την Αρκτική όχι ως μια περιοχή αντιπαράθεσης, αλλά συνεργασίας. Ο στόχος μας είναι –και θα πρέπει να είναι- να αποτελέσει η Αρκτική μία περιοχή που θα διέπεται από κανόνες που θα αποτρέπουν την οποιαδήποτε εκδήλωση έντασης για γεωστρατηγικούς σκοπούς. Μία ανοιχτή και διευρυμένη διακρατική συνεργασία με νόμιμους εταίρους είναι αυτό που χρειάζεται για να χειριστούμε τα ζητήματα του Βορρά χωρίς την πρόκληση έντασης».²⁶⁷ Επιπλέον, ο φινλανδός υπουργός Εξωτερικών αναφέρθηκε στη διάνοιξη νέων εμπορικών δρόμων στον Αρκτικό Ωκεανό, στο ευαίσθητο αρκτικό περιβάλλον και στην οικονομική προοπτική της Θάλασσας του Barents που ανοίγεται τόσο για τη Φινλανδία όσο για την ατζέντα της «Βόρειας Διάστασης» για την Ευρώπη. **Πιστός στη γραμμή του φιλοευρωπαϊσμού της χώρας του, ανάμεσα στις προτάσεις που θέτει για ουσιαστική ενδυνάμωση των αρμοδιοτήτων του Αρκτικού Συμβουλίου όπως: η εδραίωση μιας Γραμματείας για καλύτερη εκπροσώπηση των μελών του Αρκτικού Συμβουλίου και οργάνωση της πολιτικής τους ατζέντας και η διεύρυνση του κανονιστικού του ρόλου, ο Alexander Stubb προτείνει την ανάγκη για διεύρυνση των Μόνιμων Παρατηρητών του Αρκτικού Συμβουλίου με μη αρκτικά κράτη, όπως τις ασιατικές και ευρωπαϊκές χώρες, με σπουδαιότερη όλων τη συμμετοχή και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ως Μόνιμο Παρατηρητή των διεργασιών του Συμβουλίου με βάση τα συμφωνηθέντα κριτήρια, έτσι ώστε να δημιουργηθεί μία σύμπλευση της αρκτικής πολιτικής με εκείνη των ευρωπαϊκών προτάσεων.**²⁶⁸

Για «ευρωπαϊκή επέκταση στο Βορρά» έκανε λόγο και ο πρωθυπουργός της Φινλανδίας **Matti Vanhanen** κατά τη διάρκεια διεθνούς διάσκεψης για το μέλλον της Περιφέρειας του Barents. **Χαρακτηρίζοντας ως «πρόκληση» για το μέλλον ολόκληρης της Ευρώπης την άμεση προοπτική**

²⁶⁷ Stubb Alexander- Minister of Foreign Affairs of Finland (2010). *High Time for the High North*, Ministry for Foreign Affairs of Finland, Helsinki 17 June 2010.

²⁶⁸ ό.π.

της ανάπτυξης και διατήρησης των φυσικών πόρων στη Θάλασσα του Barents, ο φινλανδός πρωθυπουργός τάχθηκε υπέρ της διεύρυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και εμπλοκής της στα αρκτικά ζητήματα με την ενσωμάτωση της Νορβηγίας και της Ισλανδίας, δύο βόρειων χωρών που θα συμβάλουν στη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης ευρωπαϊκής αρκτικής πολιτικής.²⁶⁹

Ενεργειακό ενδιαφέρον στη Θάλασσα του Barents

Η Φινλανδία στρέφει το επενδυτικό αρκτικό της ενδιαφέρον στη Θάλασσα του Barents και στη Χερσόνησο Yamal.

Συγκεκριμένα, οι φινλανδικές εταιρείες πετρελαίου και φυσικού αερίου σχεδιάζουν από τον Ιανουάριο του 2011 την απόκτηση μεριδίου στη ρωσική εταιρεία Novatek στο έργο υδροποίησης φυσικού αερίου στη χερσόνησο Yamal, ενώ φινλανδική βιομηχανία έχει εκδηλώσει αυξημένο ενδιαφέρον για τη συμμετοχή σε προγράμματα πετρελαίου και φυσικού αερίου, μεταξύ των οποίων και το Πρόγραμμα Schtokman στη Θάλασσα του Barents.

Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειωθεί ότι η Φινλανδία έχει ένα σεβαστό αριθμό εταιρειών με μεγάλη τεχνογνωσία στον τομέα της ενέργειας και μία ναυπηγική πρωτοπόρα ναυπηγική βιομηχανία.

• **Σουηδία → Συνεργασία στα πλαίσια αρκτικών φορέων για Αρκτική, διακρατική επιστημονική έρευνα- ασφάλεια στο Βορρά και στο πλαίσιο του NATO, ένταξη προτάσεων της για κλιματική αλλαγή στην ευρωπαϊκή αρκτική πολιτική**

Η Σουηδία ως μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά όχι του NATO, έχει μία λιγότερο ενεργή προσέγγιση απέναντι στα αρκτικά ζητήματα συγκριτικά με τα υπόλοιπα κράτη που αναφέρουμε. Ωστόσο, μαζί με τη Φινλανδία συνεργάζεται στο πλαίσιο της ΕυρωΑρκτικής Συνεργασίας στην περιοχή του Barents με τη Νορβηγία και Ρωσία. Αρκετές είναι οι φορές μάλιστα που η Σουηδία έχει παραπονεθεί για την εξαιρέσή της από τη Διάσκεψη του Αρκτικού Συμβουλίου στο

²⁶⁹ Από την Ιστοσελίδα: <http://www.gzt.ru/topnews/world/-finlyandiya-podderzhivaet-ideyu-rasshireniya-es-/210402.html> (τελευταία προσπέλαση 1η Μαρτίου 2011)

Illulissat το 2008 και τη Συνάντηση των Υπουργών Εξωτερικών των πέντε αρκτικών κρατών στην πόλη Chelsea του Καναδά το 2010,²⁷⁰ στάση με την οποία δηλώνει την επιθυμία συμμετοχής της σε όλα τα σημαντικά προβλήματα που αφορούν την περιοχή και τη δυσφορία της όταν υπονομεύεται η αποτελεσματικότητα των συνεδριάσεων του Αρκτικού Συμβουλίου από εχθρικούς συνασπισμούς.

Εντούτοις, η μόνη επίσημη δήλωση για τις σουηδικές ενέργειες στην Αρκτική, αποτέλεσε η ομιλία της τότε πρόεδρου Εξωτερικών της Σουηδίας **Laila Freivalds το 2004 στο Αρκτικό Ινστιτούτο Stefansson**, η οποία είχε υπογραμμίσει την σημασία που πρέπει να αποκτήσει το Αρκτικό Συμβούλιο σαν ένα αποφασιστικό περιφερειακό φόρουμ, και είχε ταχθεί υπέρ της αποδοχής των αιτήσεων προς το Αρκτικό Συμβούλιο μη αρκτικών κρατών για ένταξή τους στις διεργασίες του ως «Μόνιμοι Παρατηρητές». Επιπλέον, η σουηδός υπουργός Εξωτερικών πρόβαλε την ανάγκη προστασίας των συμφερόντων του αρκτικού πληθυσμού της Σουηδίας, των Sami, καθώς επίσης και των σουηδικών ορυχείων και της ξυλείας, και πρωτίστως την προστασία της ευαίσθητης βιοποικιλότητας του Βορρά.

Να σημειώσουμε ότι η Σουηδία έχει αρκετούς ερευνητικούς σταθμούς στα βόρεια σύνορά της όπως ο επιστημονικός ερευνητικός σταθμός της Σουηδικής Ακαδημίας Επιστημών στο Abisko, τον Διαστημικό Σταθμό «Esrange» έξω από την πόλη Kiruna στη βόρεια Σουηδία, και ένα παγοθραυστικό ερευνητικό σκάφος το «Oden».

Η Σουηδία συνεργάζεται με γειτονικές χώρες εξίσου στον τομέα της επιστήμης. Ειδικότερα, συνεργάζεται με τη Φινλανδία σε ένα κοινό σύστημα επιτήρησης για την περιοχή της Βαλτικής Θάλασσας και στην κοινή επένδυση για την κατασκευή δύο υποβρυχίων με την ταυτόχρονη αναβάθμιση των ηλικιωμένων σκαφών. Επιπλέον, η Σουηδία συνεργάζεται στο πλαίσιο του NATO με τη Συμμαχία για στρατιωτική επιτήρηση διά αέρος για την ασφάλεια στο Βορρά στη βάση συνεργασίας για τη διατήρηση της ειρήνης που ενδέχεται να εξελιχθεί σε μία «Συνεργασία των βόρειων χωρών για την εναέρια επιτήρηση» μεταξύ της Σουηδίας, της Φινλανδίας, της Ισλανδίας και της Νορβηγίας.

Επιπρόσθετα, στο πλαίσιο του θεσμού του Αρκτικού Συμβουλίου, είναι η δημιουργία μιας κοινής Γραμματείας του Αρκτικού Συμβουλίου στο Tromso

²⁷⁰ Keil, Kathrin. (2010), ό.π. σελ. 22.

έως το 2012, όταν Νορβηγία, Δανία και Σουηδία προεδρεύσουν με τη σειρά στο Αρκτικό Συμβούλιο. ²⁷¹

Η Σουηδία, ως κράτος-μέλος της Ε.Ε, καλωσόρισε και εκείνη τη «Διακήρυξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής» το 2008 για την Αρκτική ως το πρώτο και σημαντικό βήμα για τη διαμόρφωση μιας συνεκτικής ευρωπαϊκής αρκτικής πολιτικής και δηλώνει ανοιχτά την προσδοκία και πεποίθησή της για μία πιο λεπτομερή και ολοκληρωμένη ευρωπαϊκή αρκτική πολιτική στο μέλλον. Το «δυνατό χαρτί» της σουηδικής αρκτικής πολιτικής θα λέγαμε ότι είναι οι από καιρό σχεδιασμένες πολιτικές κατευθύνσεις για την κλιματική αλλαγή, τις οποίες και προώθησε κατά τη διάρκεια της προεδρίας της στην Ε.Ε το δεύτερο εξάμηνο του 2009.

Τέλος, η σουηδική κυβέρνηση προτείνει οι προτάσεις της για μία δυναμική κλιματική αλλαγή να ενταχθούν στην Αρκτική Πολιτική της Ε.Ε και να αποτελέσουν ένα αναπόσπαστο και κεντρικό κομμάτι της.

Σε αυτό το σημείο κρίνεται πρέπει να επισημανθεί ότι η Νορβηγία, η Σουηδία και η Φινλανδία προσανατολίζονται στη δημιουργία του φορέα «Συνεργασία των Βόρειων Χωρών στο ζήτημα της Ασφάλειας» (a Nordic security partnership). Σύμφωνα με τους αμερικανούς μελετητές Alexander Moens και Alan W. Dowd το εν λόγω σκανδιναβικό εγχείρημα πρόκειται να λειτουργήσει προληπτικά ως «ανάχωμα», όπως λένε χαρακτηριστικά απέναντι «στη ρωσική επέκταση στον ενεργειακό πλούσιο βορρά». ²⁷²

• Ισλανδία → Συμβολικό πεδίο γεωπολιτικού αρκτικού ελέγχου μεταξύ Η.Π.Α και Ρωσίας- Διεκδίκηση μερίσματος από την αρκτική ενεργειακή αξιοποίηση στο πλαίσιο διακρατικής συνεργασίας και σε επίπεδο θεσμών με σεβασμό στο αρκτικό περιβάλλον

Η Ισλανδία αναφέρεται συνήθως ως ένα «υποαρκτικό κράτος» καθώς ένα μικρό τμήμα της επικράτειάς της εντοπίζεται γεωγραφικά εντός του Αρκτικού Κύκλου. Τα όρια του Αρκτικού Κύκλου διέρχονται μέσα από το νησί Grimsey, ενός μικρού νησιού στη βόρεια ακτή της Ισλανδίας. Συνεπώς εντάσσεται στην ομάδα των «μη αρκτικών παράκτιων κρατών» μαζί με τη Σουηδία και τη Φινλανδία.

Εντούτοις, η Ισλανδία αποτελεί εξαιρετο παράδειγμα για το πώς η αρκτική περιοχή μπορεί να αποτελέσει ένα παγκόσμιο παράδειγμα ειρήνης στο

²⁷¹ Keil, Kathrin. (2010), ό.π. σελ. 23.

²⁷² Moens, Alexander & Dowd, Alan W. (2009), ό.π. σελ. 35.

διακρατικό σύστημα όπου διακυβεύονται γεωπολιτικά συμφέροντα, καθώς από γεωλογικής πλευράς οι τεκτονικές πλάκες της Βόρειας Αμερικής και της Ευρώπης συναντώνται και ενώνονται στην Αρκτική.

Στήριξη NATO

Η Ισλανδία συνήθιζε να αποδίδει στα αρκτικά ζητήματα ένα στρατηγικό χαρακτήρα, εξαιτίας της σημαντικής αμερικανικής βάσης αεροπορίας και ραντάρ στο Keflavik κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Μετά τη μονομερή απομάκρυνση των αμερικανικών δυνάμεων από την Ισλανδία μετά από 55 χρόνια και την εξάλειψη κάθε στρατηγικού αμερικανικού στρατιωτικού ενδιαφέροντος δημιουργήθηκε μία «νέα γεωπολιτική πραγματικότητα» για την Ισλανδία. **Εντούτοις, η χώρα δε σταματά να εκδηλώνει σημαντικό πολιτικό, οικονομικό και στρατηγικό ενδιαφέρον για την περιοχή**²⁷³. Αυτό εξηγείται από τον ισλανδικό φόβο για ένα ενδεχόμενο στρατιωτικό κενό στον Βόρειο Ατλαντικό μετά το κλείσιμο της αμερικανικής στρατιωτικής βάσης και την αναδίπλωση της ρωσικής αεροπορίας στο Βόρειο Ατλαντικό Ωκεανό από το 2007 και εφεξής. **Για αυτόν ακριβώς το λόγο η υποστήριξη και συναίνεση της ισλανδίας στον απαραίτητο ρόλο που θα πρέπει να αναλάβει η Νατοϊκή Συμμαχία για την ασφάλεια και τη σταθερότητα του Βορρά είναι ήδη προβεβλημένη**, μέσα από τις επίσημες δηλώσεις και του ίδιου του ισλανδού πρωθυπουργού Geir Haarde στο σεμινάριο για τις προοπτικές του Βορρά που είχε διοργανώσει η χώρα τον Ιανουάριο του 2009. **Άλλωστε, οι συγκεκριμένοι φόβοι κινητοποίησαν το NATO στην πραγματοποίηση συχνών συμβολικών αεροπορικών πτήσεων επιτήρησης μέσω συμμαχικών κρατών πάνω από τη χώρα τέσσερις φορές το χρόνο, προκειμένου να αποδεικνύει ότι η Ισλανδία παραμένει στη στρατιωτική ομπρέλα του παρά την πρόσφατη αποστρατιωτικοποίησή της.**

²⁷³

Keil, Kathrin. (2010), ό.π. σελ. 23.

Η Ισλανδική αρκτική πολιτική → Τα «αρκτικά όρια» της ισλανδικής ΑΟΖ

Η σημασία που αποδίδεται στην περιοχή της Αρκτικής εκ μέρους της Ισλανδίας διαφαίνεται στην έκθεση 68 σελίδων που δημοσιεύτηκε από το Υπουργείο Εξωτερικών της Ισλανδίας το 2009. Η έκθεση εστιάζει σε θέματα πολυμερούς συνεργασίας, ασφάλειας και άμυνας στο Βορρά, φυσικών πόρων και περιβάλλοντος, μεταφορών, πολιτισμού και επιστημονικού ελέγχου. Στην παρούσα έρευνα παραθέτουμε ορισμένα σημεία της εξωτερικής πολιτικής της χώρας

στο Βορρά, όπως αυτά παρατίθενται στην Έκθεση Εξωτερικής Πολιτικής της Ισλανδίας το 2010. Στην εν λόγω έκθεση το ισλανδικό Υπουργείο Εξωτερικών χαρακτηρίζει το Βορρά «ως μια περιοχή-κλειδί για την εξωτερική πολιτική της χώρας»²⁷⁴ και επισημαίνει την ανάγκη

Πηγή: worldatlas.com

ενίσχυσης του ρόλου της Ισλανδίας, με γεωγραφικά και νομικά κριτήρια, στη λήψη αποφάσεων για την περιοχή σε διεθνές επίπεδο, ακόμη και της αποδοχής της χώρας ως ένα αρκτικό παράκτιο κράτος στο τραπέζι των αρκτικών διαπραγματεύσεων των «Α5». **Ως νομικό επιχείρημα χαρακτηρισμού της χώρας ως «αρκτικό παρακτιο κράτος» προβάλλονται ευθέως από το ισλανδικό υπουργείο Εξωτερικών τα όρια της ισλανδικής ΑΟΖ**, η οποία διέρχεται μέσα από την περιοχή της Αρκτικής στα βόρεια και εκτείνεται στο «Στενό της Δανίας» (Denmark Strait) που γειτνιάζει με τον Αρκτικό Ωκεανό.²⁷⁵ Επιπλέον, η ισλανδική πλευρά υποστηρίζει ότι ο Βορράς θα πρέπει να νοείται η περιοχή της Αρκτικής και τα τμήματα του Βόρειου Ατλαντικού Ωκεανού που γειτνιάζουν μαζί του. Υπό αυτή την έννοια θα πρέπει να σταματήσει να προσδιορίζεται με τα στενά γεωγραφικά του όρια, να ιδωθεί υπό ένα οικολογικό,

²⁷⁴ An executive summary of the report of ÖSSUR SKARPHÉÐINSSON, minister for foreign affairs (2010). *Iceland's interests and a responsible foreign policy*, Ministry for Foreign Affairs of Iceland. Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα: <http://www.mfa.is/media/Skyrslur/Executive-summary.pdf> (τελευταία προσπέλαση 5 Ιουνίου 2011). Βλ. σχετικό Παράρτημα σελ. 3.

²⁷⁵ An executive summary of the report of ÖSSUR SKARPHÉÐINSSON, minister for foreign affairs (2010), ό.π., σελ. 3.

πολιτικό πρίσμα και να προσδιορίζεται με βάση τη νέα διάσταση που αποκτά σε επίπεδο ασφάλειας και άμυνας.

Στην εν λόγω έκθεση το ισλανδικό Υπουργείο Εξωτερικών δεν παραλείπει να τονίσει επίσης την ανάγκη για αποτελεσματική διεύρυνση του ρόλου του Αρκτικού Συμβουλίου, «ο οποίος υπονομεύεται από τις επίσημες συναντήσεις των κυρίαρχων πέντε αρκτικών κρατών ενώ παράλληλα παραγκωνίζει από την ενεργό συμμετοχή τα υπόλοιπα ενδιαφερόμενα μέρη όπως τους αυτόχθονες πληθυσμούς»²⁷⁶, όπως αναφέρει χαρακτηριστικά. Τέλος, η ισλανδική έκθεση τάσσεται υπέρ της επίλυσης των όποιων συνοριακών διαφορών προκύπτουν στο Βορρά μέσω των διεθνών θεσμών της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας και των υπόλοιπων σχετικών φορέων για θέματα προστασίας του περιβάλλοντος και ασφάλειας, καθώς και τη συνεργασία με τη γείτονα Γροιλανδία στον τομέα της ενέργειας.

Η αποκοπή του «αμερικανικού ομφάλιου λώρου» σε επίπεδο στρατιωτικής διασύνδεσης και το νέο «στρατιωτικό φλερτ» της χώρας με το NATO και τις υπόλοιπες σκανδιναβικές χώρες σε επίπεδο εξασφάλισης της σταθερότητας στο Βορρά, καθώς και η πραγματοποίηση ορισμένων εκπαιδευτικών ασκήσεων από τον ισλανδικό στρατό για ενδεχόμενη πειρατεία στα βόρεια σύνορα της χώρας, αποδεικνύει το νέο ισλανδικό ενδιαφέρον για την ασφάλεια των αρκτικών συνόρων της χώρας. Εντούτοις, με βάση την ερευνήτρια του Πανεπιστημίου του Βερολίνου Kathrin Keil, η κατάρρευση του τραπεζικού συστήματος της χώρας το φθινόπωρο του 2008 ανάγκασε τη νέα κυβέρνηση το 2009 να θέσει στην κορυφή της πολιτικής της ατζέντας την κοινωνική και οικονομική σταθερότητα εις βάρος της εξωτερικής πολιτικής και της ενίσχυσης της εδαφικής της άμυνας και να τεθεί εκ των συνθηκών η χώρα στο γεωπολιτικό περιθώριο του αρκτικού παιχνιδιού.²⁷⁷ **Ωστόσο, η Ισλανδία ήταν η χώρα η οποία είχε διαμαρτυρηθεί έντονα μαζί με τη Φινλανδία και τη Σουηδία για την εξαίρεσή της από τις συναντήσεις των «Α5» στο Ilulissat της Γροιλανδίας το 2008 και στην Chelsea του Καναδά το 2010, στάση που αποδεικνύει το στρατηγικό ρόλο που θέλει να προβάλλει η χώρα, αν όχι στη γεωπολιτική επιρροή, σίγουρα στη θαλάσσια ασφάλεια της χώρας και στην ενεργειακή αξιοποίηση της περιοχής.**

²⁷⁶ An executive summary of the report of ÖSSUR SKARPHÉDINSSON, minister for foreign affairs (2010), ό.π., σελ. 3.

²⁷⁷ Keil, Kathrin. (2010), ό.π. σελ. 24.

Η ενεργειακή και εμπορική «υπεραξία» της Ισλανδίας: Ενέργεια και Αλιεία

Μία προσεκτικότερη εξέταση της γεωγραφικής θέσης του νησιού θα μας οδηγήσει στο νέο, αφανές με την πρώτη ματιά, στρατηγικό στοίχημα της χώρας που δεν είναι άλλο από την ανάδυση και καθιέρωσή του ως τον κατεξοχήν ενεργειακό τροφοδότη των Η.Π.Α μέσω της μεταφοράς πετρελαίου και φυσικού αερίου από τους ενεργειακούς αγωγούς της Ρωσίας και της Νορβηγίας. Δε θα πρέπει να λησμονηθεί επίσης ότι η Ισλανδία αποτελεί τον τρίτο εξαγωγέα της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε αλιεία μετά τη Νορβηγία και την Κίνα.²⁷⁸ Ωστόσο, η περαιτέρω τήξη των πάγων φαίνεται ότι πλήξει την αλιεία του νησιού σύμφωνα με το Ισλανδικό Θαλάσσιο Ινστιτούτο Ερευνών, καθώς οι συνθήκες στη θάλασσα θα αλλάξουν και μαζί με αυτές και οι μεταναστευτικές οδοί των ψαριών.

Το ισλανδικό πετρέλαιο και οι νέες ισλανδικές εμπορικές οδοί

Εν γένει, τα ισλανδικά ενδιαφέροντα που εγείρονται στην Αρκτική εξαρτώνται από τη γεωγραφική και κατεπέκταση τη γεωστρατηγική θέση της χώρας, και τις ελπίδες που εκείνη τρέφει για μελλοντικά μεταλλευτικά ανταλλάγματα με την αναγνώριση των αρκτικών της συνόρων από τη διεθνή κοινότητα και κυρίως τα κυρίαρχα πέντε αρκτικά κράτη. Εντούτοις, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, η Ισλανδία επίσημα δεν προβάλλει καμία εδαφική διεκδίκηση επί των φυσικών πόρων της αρκτικής περιοχής δεδομένου του διεθνούς προσδιορισμού της ως «υποαρκτικό κράτος». Μοναδική πρωτοβουλία του ισλανδικού κράτους αποτέλεσε η επίσημη παραχώρηση αδειών παράκτιας έρευνας και εξόρυξης σε μεγάλες εταιρείες πετρελαίου σε μία θαλάσσια έκταση 40.000 τετραγωνικών χιλιομέτρων βορειοανατολικά της χώρας. Η υπεραξία της Ισλανδίας μεγαλώνει κι άλλο αν αναλογιστεί κανείς τις νέες θαλάσσιες οδούς που διανοίγονται σταδιακά στο βορρά από την τήξη μεγάλων τμημάτων του αρκτικού πάγου, από τις οποίες η προοπτική μετατροπής του νησιού σε εμπορικό και τουριστικό κέντρο κρίνεται τεράστια.²⁷⁹

²⁷⁸ Εντούτοις, η χώρα δεν αποτελεί ακόμη επίσημο μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις ξεκίνησαν τον Ιούνιο του 2010. Πάραυτα, η Ισλανδία ήδη συνδέεται εμπορικά με το «οικονομικό άρμα» της Ένωσης μέσω της «Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελεύθερων Συναλλαγών» (European Free Trade Area/EFTA) και μέσω του «Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου» (European Economic Area/EEA).

²⁷⁹ **Keil, Kathrin. (2010), ό.π. σελ. 24.**

Η περιβαλλοντική ευαισθησία

Παρά την επιθυμία της πλειοψηφίας των ισλανδών πολιτών για άμεση ανάγκη ενίσχυσης της παραπαίουσας ισλανδικής οικονομίας, η ενεργειακή εκμετάλλευση του πετρελαίου και η ανάπτυξη της εμπορικής δραστηριότητας και των μεταφορών στο Βορρά προσκρούει από την άλλη πλευρά στις ίδιες τις ενστάσεις που προβάλλουν οι ίδιοι από το φόβο μιας ενδεχόμενης οικολογικής καταστροφής, μία ανησυχία που δεν αποτελεί μόνο ισλανδικό χαρακτηριστικό. Η περυσινή συζήτηση που είχε ξεσπάσει στο εσωτερικό της χώρας για το ζήτημα της κατασκευής περισσότερων μεταλλουργείων αλουμινίου, σε συνδυασμό με τα δημοσιευμένα κυβερνητικά έγγραφα για τους περιβαλλοντικούς κινδύνους από την αξιοποίηση της αρκτικής περιοχής από το 2004, μαρτυρούν μία ξεκάθαρη οικολογική στάση ενός κράτους που βρίσκεται πολύ κοντά στην «αρκτική πηγή», η οποία τοποθετείται πάνω από το εθνικό συμφέρον. **Αντιπροσωπευτική της ισλανδικής στάσης είναι η θέση του επικεφαλής του Μετεωρολογικού Γραφείου της Ισλανδίας Dr Arni Snorasson, σύμφωνα με τον οποίο για να κατανοήσουμε καλύτερα όλο το φάσμα της αλλαγής του φυσικού περιβάλλοντος θα πρέπει να παραμεριστούν τα εμπόδια που ανακύπτουν από τα εθνικά συμφέροντα. Σύμφωνα με τον ίδιο το εθνικό συμφέρον περιορίζει την επιστήμη, ενώ ενδυναμώνει ταυτόχρονα τον στρατιωτικό τομέα.**

ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ → ένας «εν δυνάμει» αρκτικός παίκτης- - Ισχυροποίηση παρόντος διεθνούς νομικού πλαισίου και αρκτικών φορέων- Προώθηση διακρατικής συνεργασίας- «Βιώσιμη αξιοποίηση» αρκτικών πόρων

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει χαρακτηριστεί από αρκετούς μελετητές ως μία ιδιαίτερη περίπτωση αρκτικού παίκτη, καθώς αποτελεί μία «συνομοσπονδία διαφορετικών κρατών»²⁸⁰, και όχι μία ενιαία κρατική οντότητα. Εντούτοις, ορισμένοι πολιτικοί και μελετητές έχουν αναφερθεί στην ευδιάκριτη τάση πολιτικών ολοτήτων όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση να ενδυναμώνουν τις πολιτικές τους στην Αρκτική.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως «διεθνής δρών» - απόκτηση νομικής προσωπικότητας

Προκειμένου να εξετάσουμε το ρόλο που διαδραματίζει η Ευρωπαϊκή Ένωση στην Αρκτική και να ερευνήσουμε ενδελεχώς την Αρκτική Πολιτική που έχει διαμορφώσει, θα δεχθούμε ως προϋπόθεση την επικρατούσα άποψη πολλών ερευνητών, οι οποίοι τη χαρακτηρίζουν ως «διεθνή δρώντα».²⁸¹ Συγκεκριμένα, ο σουηδός ερευνητής Bertil Kilian εξηγεί την ιδιάζουσα περίπτωση της Ε.Ε, της οποίας η έννοια προσδιορίζεται μεταξύ των χαρακτηρισμών ως «μερικώς κρατική οντότητα» στις διεθνείς σχέσεις και άλλοτε ως «μερικώς διεθνής οργανισμός». Κατά τον ίδιο, η συγκεκριμένη αδυναμία προσδιορισμού της διεθνούς προσωπικότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης απορρέει από την παραδοχή ότι η Ε.Ε αποτελεί μία «γεωπολιτική οντότητα εν τη γενέσει της» και για αυτόν το λόγο συχνά συμπεριφέρεται ως ενιαία κρατική ολότητα, ενώ δεν είναι κράτος.²⁸² Άλλωστε, είναι αρκετές φορές που η Ευρωπαϊκή Ένωση περιγράφεται ως ένας ζωτικός παίκτης στις διεθνείς διαπραγματεύσεις και κατέχει μία κυρίαρχη θέση στη διαμόρφωση μιας παγκόσμιας πολιτικής κατεύθυνσης, κυρίως στους τομείς του εμπορίου και του περιβάλλοντος, γεγονός το οποίο επαληθεύει το χαρακτηρισμό της Ε.Ε ως «διεθνούς δρώντα». Κυριότερο θεσμικό όργανο της ευρωπαϊκής πολιτικής αναδεικνύεται η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. **Επιπλέον, με την πρόσφατη εφαρμογή της «Συνθήκης της Λισαβόνας», η Ευρωπαϊκή Ένωση αποκτά πλέον διεθνή νομική προσωπικότητα ως συμπαγής ολότητα στις διεθνείς διαπραγματεύσεις και στις συνάψεις συμφωνιών.**

²⁸⁰ Keil, Kathrin. (2010), *ό.π. σελ. 25.*

²⁸¹ Kilian, Bertil J. (2009). *A Genuine Green Giant? The European Union's role as a leader in international climate politics*, Lund, Lund University, Department of Political Science, *σελ. 5.*

²⁸² Kilian, Bertil J. (2009), *ό.π. σελ. 5.*

Η περιβαλλοντική δράση της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Ιστορική αφετηρία

Η Ευρωπαϊκή Ένωση χαρακτηρίζεται από μία παράδοση στις δράσεις της υπέρ της προστασίας του περιβάλλοντος. Ήδη από τις αρχές του 1990 με τη «Διακήρυξη του Δουβλίνου», η Ε.Ε. επίσης εξέφρασε την επιθυμία της να αποκτήσει την πρωτοκαθεδρία στη διαμόρφωση της διεθνούς περιβαλλοντικής πολιτικής. Η αντιμετώπιση της «κλιματικής αλλαγής» πλέον εντάσσεται στη σύγχρονη ατζέντα των ευρωπαϊκών θεσμών, με κυριότερη την Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την «Ευρωπαϊκή Ένωση και την περιοχή της Αρκτικής» το Νοέμβριο του 2008 και επίσης τη συμμετοχή της στη Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή στην Κοπεγχάγη το Δεκέμβριο του 2009 (COP15). Η Ευρωπαϊκή Ένωση άλλωστε μέχρι πρότινος αποτελούσε τη μόνη οικονομική δύναμη παγκοσμίως που ακολουθούσε μία περιβαλλοντική πολιτική (εισαγωγή περιβαλλοντικών προτύπων και προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης) στους τομείς της βιομηχανίας, των μεταφορών, της γεωργίας και της κατανάλωσης, και η συμβολή της στην επικύρωση του Πρωτόκολλου του Κιότο κρίνεται από πολλούς μελετητές ως πολύ σημαντική.²⁸³ Κυριότερο στοιχείο της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής πολιτικής αναδεικνύεται η πολυμέρεια, καθώς κύριο δόγμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελεί η πολυμερής συνεργασία για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών ζητημάτων.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Αρκτική

Σύμφωνα με τη γερμανίδα ερευνήτρια Antje Neumann, η Αρκτική έχει αποτελέσει μία περιοχή περιφερειακής σημασίας για την Ευρωπαϊκή Ένωση, της οποίας το ενδιαφέρον έως σήμερα στρεφόταν κυρίως στην κεντρική και νότια Ευρώπη. Το ευρωπαϊκό ενδιαφέρον για ολόκληρη την αρκτική περιοχή είναι σχετικά πρόσφατο και κυρίως σχετίζεται με τον αναδυόμενο γεωπολιτικό της ρόλο εξαιτίας των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στο αρκτικό περιβάλλον.²⁸⁴ Η ερευνήτρια κατηγοριοποιεί σε δύο ομάδες τις ευρωπαϊκές δράσεις στην Αρκτική. Στην πρώτη ομάδα συγκαταλέγονται οι πολιτικές προτάσεις της Ε.Ε. για την αρκτική περιοχή αναφορικά με την προστασία του περιβάλλοντος, και στη δεύτερη η λήψη

²⁸³ **Kilian, Bertil J. (2009), ό.π. σελ. 27.**

²⁸⁴ **Neumann, Antje (2010). *The EU – A relevant actor in the field of climate change in respect to the Arctic?*, Berlin, German Institute for International and Security Affairs, Research Division EU External Relations “Stiftung Wissenschaft und Politik”, σελ. 11.**

συγκεκριμένων μέτρων για την κλιματική αλλαγή που έχουν αντίκτυπο στην Αρκτική, συμπεριλαμβανομένων συγκεκριμένων ευρωπαϊκών προγραμμάτων και εγχειρημάτων.

I. Πώς νομιμοποιείται η δράση της Ε.Ε στην Αρκτική

- Εταιρική σχέση στο πλαίσιο της Ένωσης με αρκτικά και υπο-αρκτικά κράτη (Δανία, Φινλανδία, Σουηδία, Ισλανδία)
- Οικονομικές συνεργασίες με αρκτικά κράτη (Η.Π.Α, Ρωσική Ομοσπονδία, Καναδάς)
- Θεσμική σχέση με τους αρκτικούς θεσμούς (Αρκτικό Συμβούλιο): Δανία, Νορβηγία, Σουηδία, Φινλανδία και Ισλανδία μέλη του Αρκτικού Συμβουλίου

Η Ευρωπαϊκή Ένωση διατηρεί εταιρικές και οικονομικές σχέσεις με όλα τα αρκτικά και υπο-αρκτικά κράτη μέσα από το θεσμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μέσα από τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο (ΕΟΧ), μέσα από το θεσμό της «Βόρειας Διάστασης» (Northern Dimension), μέσα από το «Ευρω-Αρκτικό Συμβούλιο του Μπάρεντς» (Barents Euro-Arctic Council) και μέσω διμερών οικονομικών συμφωνιών. Συγκεκριμένα:

- ❖ Τέσσερα κράτη (Δανία/Γροιλανδία, Φινλανδία, Σουηδία και Ισλανδία με την άμεση ένταξή της στην Ε.Ε) είναι όλα μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- ❖ Η Νορβηγία και η Ισλανδία ανήκουν στον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο (ΕΟΧ).
- ❖ Όλες οι παραπάνω χώρες αποτελούν Μόνιμους Παρατηρητές του Αρκτικού Συμβουλίου, από το οποίο προκύπτει η έμμεσα η θεσμική σχέση της Ε.Ε με το κατεξοχήν θεσμικό όργανο για την Αρκτική.
- ❖ Η Ρωσία αποτελεί τον κύριο εταίρο της Ε.Ε μέσω του φορέα της «Βόρειας Διάστασης».²⁸⁵
- ❖ Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με τη Δανία, τη Φινλανδία, την Ισλανδία, τη Νορβηγία, τη Σουηδία και τη Ρωσία αποτελούν μέλη του

²⁸⁵ Η «Βόρεια Διάσταση» αποτελεί φινλανδικής έμπνευσης ευρωπαϊκή πρωτοβουλία και εμφανίστηκε για πρώτη φορά στη Σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Λουξεμβούργου στις 12-13 Δεκεμβρίου 1997. Την ιδέα υιοθέτησαν προς συζήτηση για τις επόμενες Συνόδους του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου 11 χώρες της Βόρειας Ευρώπης: η Φινλανδία, η Σουηδία, η Δανία, η Γερμανία, η Εσθονία(κράτη-μέλη της Ε.Ε), η Λετονία, η Λιθουανία, η Πολωνία(υποψήφιος για ένταξη στην Ε.Ε χώρες), και τη Νορβηγία, Ισλανδία και Ρωσία.

διακυβερνητικού forum του «Ευρω-Αρκτικού Συμβουλίου του Μπάρεντς» (Euro-Arctic Barents Council), που έχει ως στόχο την προώθηση της σταθερότητας, της ευημερίας, της βιώσιμης ανάπτυξης μέσω της ενδυνάμωσης της συνεργασίας των ευρωπαϊκών κρατών στο βορρά.

- ❖ Ο Καναδάς και οι Η.Π.Α αποτελούν στρατηγικούς εταίρους της Ε.Ε μέσω διμερών οικονομικών συμφωνιών.

➤ Εφαρμογή ευρωπαϊκής νομοθεσίας σε τρία αρκτικά κράτη

Παρά τον οικονομικό χαρακτήρα που διέπει τις σχέσεις μεταξύ της Ε.Ε και των οκτώ αρκτικών κρατών, το ευρωπαϊκό δίκαιο εφαρμόζεται ευθέως μόνο σε τρία (Δανία, Σουηδία, Φινλανδία), και στην περίπτωση της Δανίας δεν περιλαμβάνει τη Γροιλανδία και τα νησιά Faroes.

➤ Γεωγραφικό σύνορο με αρκτική περιοχή;

Η Ευρωπαϊκή Ένωση συνορεύει με την αρκτική περιοχή μέσω των αρκτικών υδάτων της Νορβηγίας, αλλά κυρίως μέσω της Δανίας με το φυσικό αρκτικό γεωγραφικό σύνορο της Γροιλανδίας. Εντούτοις, οι αυτοδιοικούμενες περιοχές της Γροιλανδίας και των νησιών Faroes δεν ανήκουν στη Ε.Ε²⁸⁶ και επίσης η Δανία ήδη εμφανίζει τάσεις απόσχισης από την Ένωση με τα σχετικά δημοψηφίσματα τα οποία εξέταξε η απελθούσα κυβέρνηση, τα οποία ωστόσο δεν έλαβαν χώρα. Εκ των άνωθεν, **δεν είναι δυνατό να προσδιοριστεί με σαφήνεια η γεωγραφική επικράτεια της Ε.Ε και κατεπέκταση να καθοριστούν τα εδαφικά συμφέροντά της με την απουσία γεωγραφικής ακτογραμμής στον Αρκτικό Ωκεανό**, καθώς οι μόνες σκανδιναβικές ακτές στον Αρκτικό Ωκεανό ανήκουν στη Νορβηγία, και η Γροιλανδία δεν αποτελεί μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.²⁸⁷

²⁸⁶ Η Γροιλανδία αποχώρησε επίσημα από την Ε.Ε στις 1^η Φεβρουαρίου 1985. Στη συνέχεια απέκτησε το καθεστώς των «Υπερπόντιων Χωρών» (Overseas Countries Territories/OCT) που με βάση της ευρωπαϊκής νομοθεσίας εξαρτάται να μην από τη Δανία, αλλά **δεν αποτελεί μέρος της επικράτειας της Ε.Ε**. Η Γροιλανδία συνδέεται οικονομικά με την Ε.Ε μέσω αρκετών εταιρικών συμφωνιών και έχει αποκτήσει την ιδιότητα του «συνεργαζόμενου» με την Ένωση όπως ορίζει η «Συνθήκη της Λισαβόνας».

²⁸⁷ **Keil, Kathrin. (2010), ό.π. σελ. 7.**

➤ Η Αρκτική τμήμα της περιβαλλοντικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σύμφωνα με την ερευνήτρια Antje Neumann, η πολιτική για την κλιματική αλλαγή ως τμήμα της περιβαλλοντικής πολιτικής, εμπίπτει στο χώρο των «κοινών αρμοδιοτήτων» μεταξύ της Ε.Ε και των κρατών-μελών όπου μπορούν να θεσπιστούν νομικά δεσμευτικές πράξεις, οι οποίες θα πρέπει να ασκούνται αποκλειστικά από τα κράτη-μέλη μόνο όπου δεν εμπίπτει η αρμοδιότητα της Ε.Ε.²⁸⁸ **Εν προκειμένω, ο τομέας αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής ανάγεται πλέον σε κοινή αρμοδιότητα μεταξύ της Ε.Ε και των κρατών-μελών.** Ωστόσο, οι συγκεκριμένες δράσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προστασία της Αρκτικής δεν εμπίπτουν στις αποκλειστικές εσωτερικές αρμοδιότητες της Ένωσης, όπως είναι οι συμφωνίες εμπορίου, αλλά στις εξωτερικές της αρμοδιότητες.

II. Το επικερδές ευρωπαϊκό ενδιαφέρον στο Βορρά

➤ Αλιεία

Με βάση την περιβαλλοντική έκθεση της «Ευρωπαϊκής Περιβαλλοντικής Υπηρεσίας» (European Environment Agency) σε συνεργασία με την αντίστοιχη υπηρεσία των Ηνωμένων Εθνών το 2003, **το μεγαλύτερο μέρος των ψαριών που καταναλώνουν οι Ευρωπαίοι προέρχεται από τις θάλασσες του Βορρά.** Ειδικότερα, το 2002, σύμφωνα με την Έκθεση, το 54% των εξαγωγών της Νορβηγίας σε θαλασσινά είδη είχε ως βασικό εισαγωγέα την Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ το 2001, το 74% των εσόδων της Ισλανδίας από τις εξαγωγές θαλασσινών προϊόντων προέρχονταν από την ευρωπαϊκή αγορά.²⁸⁹

➤ Ενεργειακή αξιοποίηση φυσικών πόρων του Βορρά

Η Ευρωπαϊκή Ένωση ήδη από το 2003 είχε επισημάνει και επίσημα μέσω της άνωθεν περιβαλλοντικής της έκθεσης «τα σημαντικά κοιτάσματα του παγκοσμίου πετρελαίου και φυσικού αερίου που βρίσκονται στην πολιτικά σταθερή Αρκτική συγκριτικά με την πολιτικά ασταθή περιοχή της Μέσης Ανατολής».²⁹⁰ Ωστόσο, η Έκθεση δεν παραλείπει να τονίσει τους εκτεταμένους περιβαλλοντικούς κινδύνους

²⁸⁸ Neumann, Antje (2010), *ό.π.* σελ. 12-13.

²⁸⁹ European Environment Agency (EEA) (2003). *Arctic environment: European perspectives- Why should Europe care?*, Environmental issue report, No. 38, σελ. 20.

²⁹⁰ European Environment Agency (EEA) (2003), *ό.π.*, σελ. 27.

από την ενεργειακή αξιοποίηση της αρκτικής περιοχής και από τη διαμόρφωση των σχετικών εγκαταστάσεων και της ανάπτυξης ειδικού δικτύου μεταφορών. Εντούτοις, σύμφωνα με την επιστήμονα και διεθνολόγο Alyson Bailes, ο αρκτικός βορράς παρουσιάζεται ως μία σημαντική ευκαιρία για τις ευρωπαϊκές εταιρείες πετρελαίου και φυσικού στο να καταστούν διεθνώς ανταγωνιστικές στον ενεργειακό τομέα.²⁹¹ Οι ναυτιλιακές και ναυπηγικές εταιρείες της Ευρώπης αναζητούν νέες οικονομικές επενδύσεις εξαιτίας της απουσίας οικονομικού ενδιαφέροντος από εγχώριες επενδυτικές κινήσεις, και έχουν ήδη δαπανηθεί εκατομμύρια ευρώ σε έρευνες αξιοποίησης στην περιοχή της Αρκτικής.

III. Η ευρωπαϊκή «Αρκτική Στρατηγική» - Τα επίσημα έγγραφα της Ε.Ε

Παρόλο που η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν αποτελεί έναν «ενοποιημένο δρώντα στα αρκτικά ζητήματα», αναδεικνύεται ως «ένας παγκόσμιος δραστηριός ηγέτης ενάντια στη μάχη αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής, ενώ η συμβολή της στην αρκτική έρευνα είναι τεράστια», όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η ερευνήτρια Margaret Blunden στο άρθρο της «The New Problem of Arctic Stability» στο επιστημονικό περιοδικό "Survival".²⁹² Μολονότι όμως η κλιματική αλλαγή αποτελεί έναν από τους πιο σημαντικούς τομείς δράσης της Ε.Ε από το 1980, η ευρωπαϊκή εστίαση στις προκλήσεις της κλιματικής αλλαγής απέναντι στο αρκτικό περιβάλλον εκτιμώνται από τους αναλυτές ως σχετικά πρόσφατες,²⁹³ με την Αρκτική να λογίζεται πλέον ως μία σημαντική περιφέρεια για τον αγώνα κατά της κλιματικής αλλαγής.

²⁹¹ Για παράδειγμα, όπως έχει ήδη αναφερθεί και πιο πάνω, η γαλλική εταιρεία "Total" ανήκει στη ΡωσοΝορβηγική Κοινοπραξία εξόρυξης του ρωσικού φυσικού αερίου "Shtokman" στη θάλασσα του Μπάρεντς από τη χερσόνησο "Kola", και ήδη φημολογείται η περαιτέρω δραστηριοποίηση της εταιρίας στη Θάλασσα του Μπάρεντς, κυρίως μετά την οριοθέτηση των χωρικών υδάτων μεταξύ Ρωσίας και Νορβηγίας στη θάλασσα του Μπάρεντς τον Απρίλιο του 2010.

²⁹² **Blunden, Margaret (2009), ό.π., σελ. 136.**

²⁹³ **Neumann, Antje (2010), ό.π. σελ. 13.**

1. Ανακοίνωση του «Ύπατου Εκπροσώπου» και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο- Μάρτιος 2008

Το Μάρτιο του 2008, ο Ύπατος Εκπρόσωπος και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσαν στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο το έγγραφο με τίτλο: «*Η Κλιματική Αλλαγή και η Διεθνής Ασφάλεια*»²⁹⁴, όπου τονίζεται η νέα γεωστρατηγική δυναμική στην αρκτική περιοχή και οι πιθανές επιπτώσεις της στη διασάλευση της διεθνούς σταθερότητας, ενώ παράλληλα προβάλλονται τα ευρωπαϊκά συμφέροντα ασφάλειας. Η εν λόγω Έκθεση αναφέρει ρητά την προβληματική που έχει προκύψει για τις εδαφικές διεκδικήσεις και την πρόσβαση στις νέες εμπορικές διαδρομές από τις ενδιαφερόμενες χώρες, γεγονός που ενδέχεται να θέσει σε κίνδυνο την ικανότητα της Ευρώπης να προστατεύσει το εμπόριο και την ασφαλή ανάπτυξη των φυσικών της πόρων, ενώ ταυτόχρονα ενδέχεται να διασαλεύσει τις σχέσεις της με τους υπόλοιπους εταίρους της στο Βορρά. Η συγκεκριμένη Έκθεση διατυπώνει με σαφήνεια ότι η κλιματική αλλαγή στην αρκτική περιοχή αποτελεί πρόκληση όχι μόνο για την ευρωπαϊκή ασφάλεια, αλλά πρωτίστως για την ευρωπαϊκή οικονομία, και καταλήγει με την παράθεση ενδεικτικών προτάσεων για την ευρωπαϊκή δράση μεταξύ των οποίων συμπεριλαμβάνονται: η ανάγκη για ανάπτυξη μιας «ευρωπαϊκής αρκτικής πολιτικής», διασυννοριακή συνεργασία και ενίσχυση των σχετικών θεσμών για την αντιμετώπιση και διαχείριση κρίσεων.

2. Ανακοίνωση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου – Οκτώβριος 2008

Τον Οκτώβριο του 2008 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εξέδωσε ψήφισμα για την «*Αρκτική Διακυβέρνηση*»,²⁹⁵ όπου τονίζεται πρωταρχικά η βαθιά ανησυχία του Κοινοβουλίου για «τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στη ζωή των αυτόχθονων πληθυσμών της αρκτικής περιοχής, τόσο από πλευράς του γενικού περιβάλλοντος, όσο και του φυσικού οικοτόπου»²⁹⁶, υπογραμμίζοντας την απαραίτητη συμμετοχή και συνεκτίμηση των απόψεων όλων των λαών και χωρών της Αρκτικής στη λήψη οποιωνδήποτε αρκτικών αποφάσεων για τα αρκτικά ζητήματα. Ως αποτέλεσμα αυτών των ανησυχιών, το Κοινοβούλιο καλεί την Επιτροπή να προσθέσει «τις

²⁹⁴ CONSILIUM, COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES (2008). *Climate Change and International Security*, Brussels, Paper from the High Representative and the European Commission to the European Council, 14 March 2008, S113/08.

²⁹⁵ EUROPEAN PARLIAMENT (2008). *Arctic Governance*, Brussels, European Parliament resolution of 9 October 2008 on Arctic Governance, P6_TA(2008) 0474.

²⁹⁶ EUROPEAN PARLIAMENT (2008), *ό.π.*, σελ. 3.

πολιτικές της ενέργειας και της ασφάλειας στην Αρκτική»²⁹⁷ στο θεματολόγιό της, προτρέποντάς της να συμμετάσχει με το «Καθεστώς Παρατηρητή» στις διεργασίες του Αρκτικού Συμβουλίου.

Κύριο σημείο του εν λόγω ψηφίσματος αποτελεί η πρόταση εκ μέρους του Κοινοβουλίου για ανάπτυξη κοινής συνεργασίας μεταξύ της Ε.Ε και των κρατών της Αρκτικής κυρίως (αλλά όχι αποκλειστικά) στον τομέα της κλιματικής αλλαγής, ενώ τάσσεται ανοιχτά υπέρ της έναρξης διεθνών διαπραγματεύσεων με στόχο την έγκριση διεθνούς Συνθήκης για την προστασία της Αρκτικής, όπως είναι είναι η «Συνθήκη για την Ανταρκτική» (Πρωτόκολλο της Μαδρίτης του 1991).^{298 299}

3. Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στο Συμβούλιο – Νοέμβριος 2008

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε στις 20 Νοεμβρίου 2008 την Ανακοίνωση για την «Ευρωπαϊκή Ένωση και την περιοχή περιοχή της Αρκτικής» (*The European Union and the Arctic Region*)³⁰⁰, η οποία υπογραμμίζει τις επιπτώσεις της αλλαγής του κλίματος και των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στην περιοχή της Αρκτικής, Το εν λόγω κείμενο όχι μόνο καθορίζει τα συμφέροντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τους στόχους της ευρωπαϊκής πολιτικής και εγκαινιάζει τη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης θαλάσσιας πολιτικής, αλλά και προτείνει μια συστηματική απάντηση στις προκλήσεις που εμφανίζονται στο Βορρά με ταχύ ρυθμό. Κατ' επέκταση, η συγκεκριμένη ανακοίνωση αποτελεί το πρώτο βήμα της Ε.Ε για τη διαμόρφωση μιας πολιτικής για την Αρκτική και χαρακτηρίζεται από τους μελετητές ως το πιο εκτεταμένο και περιεκτικό στρατηγικό έγγραφο της Ένωσης.³⁰¹

²⁹⁷ EUROPEAN PARLIAMENT (2008), ό.π., σελ. 4.

²⁹⁸ EUROPEAN PARLIAMENT (2008), ό.π., σελ. 4-5.

²⁹⁹ Σύμφωνα με την πρόταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, η έγκριση μιας «διεθνούς Συνθήκης για την προστασία της Αρκτικής» θα λαμβάνει υπόψη το γεγονός ότι η Αρκτική συνιστά μια κατοικημένη περιοχή και ότι οι λαοί της έχουν συγκεκριμένα δικαιώματα και ανάγκες. Το Κοινοβούλιο προσθέτει ότι ως ελάχιστη αφετηρία μία τέτοια Συνθήκη θα μπορούσε τουλάχιστον να καλύπτει την ακατοίκητη και μη διεκδικούμενη περιοχή στο κέντρο του Αρκτικού Ωκεανού.

³⁰⁰ COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES (2008). *The European Union and the Arctic Region*, Brussels, Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, 20.11. 2008, COM(2008) 763 final.

³⁰¹ Neumann, Antje (2010), ό.π. σελ. 14.

A. «Φυσική» η εμπλοκή της Ε.Ε στην Αρκτική

Σύμφωνα με την Επιτροπή, η εμπλοκή της Ε.Ε στο αρκτικό ζήτημα προβάλλεται ως «φυσική» με αναφορά σε ιστορικά και γεωγραφικά χαρακτηριστικά. Όπως η Επιτροπή διατυπώνει στη «Διακήρυξή της για την Αρκτική», τα κοινά σημεία που συνδέουν την Ένωση με την εν λόγω περιοχή είναι η ιστορία, έμμεσα η γεωγραφία μέσω των αρκτικών παράκτιων κρατών που είναι μέλη της Ευρωπαϊκής οικογένειας, η οικονομία, η επιστήμη και η έρευνα.

B. «Ηθικό» καθήκον της Ένωσης η αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής→ εισαγωγή ενός κανονιστικού πλαισίου για τη μη εξάντληση των φυσικών πόρων στη βάση της Συμβασής για το Δίκαιο της Θάλασσας – ενεργή συμμετοχή στο Αρκτικό Συμβούλιο

Σύμφωνα με την «Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής», αφενός οι οποιοσδήποτε δράσεις των ευρωπαϊκών χωρών στους τομείς της ενέργειας, της αλιείας, των μεταφορών και της επιστημονικής έρευνας στο Βορρά επηρεάζουν το αρκτικό περιβάλλον, και αφετέρου οι οποιοσδήποτε κλιματικές αλλαγές συντελούνται στο Βορρά επηρεάζουν την ευρωπαϊκή και διεθνή σταθερότητα και ασφάλεια. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποδίδει στη συντελούμενη κλιματική αλλαγή το χαρακτηρισμό αυτού του «πολλαπλασιαστή απειλών» και υπερτονίζει «την επιτακτική σημασία» αντιμετώπισής τους «με συντονισμένο και συστηματικό τρόπο, σε συνεργασία με τα κράτη και τα εδάφη της Αρκτικής και τους λοιπούς ενδιαφερομένους».³⁰² Οι προτεινόμενες δράσεις για το σχεδιασμό μιας ολοκληρωμένης ευρωπαϊκής πολιτικής συνοψίζονται στους εξής τρεις κύριους στόχους, οι οποίοι με τη σειρά τους εξειδικεύονται σε συγκεκριμένους τομείς, όπου προσδιορίζονται ειδικότεροι στόχοι και προτάσεις συγκεκριμένων δράσεων:

- ✓ **Πρωώθηση και διατήρηση της Αρκτικής από κοινού με τον πληθυσμό της:** Κύριος στόχος είναι η πρόληψη και η άμβλυνση του αρνητικού αντικτύπου της αλλαγής του κλίματος και η υποστήριξη της προσαρμογής σε αναπόφευκτες αλλαγές μέσω κατάλληλων περιβαλλοντικών μέτρων.

³⁰²

COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES (2008), ό.π. σελ. 3.

Προτείνεται η αξιολόγηση του βαθμού αποτελεσματικότητας των τρεχουσών πολιτικών της Ένωσης και των πολυμερών περιβαλλοντικών συμφωνιών, η ενίσχυση της διεθνούς προστασίας του αρκτικού ωκεάνιου οικοσυστήματος³⁰³, η ενίσχυση της συνεργασίας στον τομέα της πρόληψης της ετοιμότητας και της απόκρισης της Ε.Ε στην αντιμετώπιση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης μέσα από το «Ευρω-Αρκτικό Συμβούλιο της Θάλασσας του Μπάρεντς» (BEAC), και η χρησιμοποίηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην αρκτική περιοχή. Επιπλέον, ιδιαίτερη μνεία γίνεται για τους αυτόχθονες πληθυσμούς των αρκτικών περιοχών που υπάγονται στην Ε.Ε, οι οποίοι εκτίθενται άμεσα στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής. Η Επιτροπή προτείνει τη συμμετοχή τους μέσω των σωματείων και φορέων τους.

- ✓ **Πρώθηση της βιώσιμης χρήσης των πόρων:** Η Επιτροπή αναφέρεται ρητά:
 - Στα «σημαντικά ανεκμετάλλευτα αποθέματα των **υδρογονανθράκων** που βρίσκονται εντός της ΑΟΖ των αρκτικών κρατών» που «θα μπορούσαν να συμβάλουν σε έναν ασφαλή ενεργειακό εφοδιασμό της Ε.Ε, υπό την προϋπόθεση ότι θα πληρούνται αυστηρά περιβαλλοντικά κριτήρια, όπου θα λαμβάνεται υπόψη ο ιδιαίτερα ευάλωτος χαρακτήρας της Αρκτικής».³⁰⁴ **Για αυτόν το λόγο ως κύριος στόχος της Ένωσης τίθεται η κατεξοχήν προτεραιότητα στην πρώθηση και εφαρμογή των τεχνολογιών βιώσιμης εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων σε πολικές συνθήκες.** Προτείνεται η εδραίωση της μακροπρόθεσμης συνεργασίας κυρίως με τη Νορβηγία και τη Ρωσική Ομοσπονδία για τη διευκόλυνση της αειφόρου και φιλικής προς το περιβάλλον εκμετάλλευσης, εξόρυξης και μεταφοράς των κοιτασμάτων υδρογονανθράκων της Αρκτικής, η άσκηση πίεσης εκ μέρους της Ένωσης για εισαγωγή δεσμευτικών διεθνών προτύπων που θα βασίζονται στις κατευθυντήριες γραμμές του Αρκτικού Συμβουλίου και των σχετικών διεθνών συμβάσεων, η χρησιμοποίηση της πείρας της ευρωπαϊκής βιομηχανίας στον τομέα της εκμετάλλευσης πετρελαίου και φυσικού αερίου στην ανοιχτή θάλασσα, και η έγκριση για εφαρμογή των κατευθυντήριων γραμμών του Αρκτικού Συμβουλίου για την ενεργειακή αξιοποίηση του Βορρά.

³⁰³ Μία από τις θεμελιώδεις αρχές της ολοκληρωμένης θαλάσσιας πολιτικής της Ε.Ε όπως αναφέρεται **???** είναι ότι **κάθε θαλάσσια περιοχή είναι μοναδική και χρήζει ειδικής προσοχής ώστε να εξισορροπούνται οι χρήσεις γης με βιώσιμο τρόπο.**

³⁰⁴ **COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES (2008), ό.π. σελ. 8.**

- ο Στις «σημαντικές αλιευτικές δραστηριότητες που πραγματοποιούνται προς το παρόν στη Θάλασσα του Μπάρεντς καθώς και νοτιοανατολικά της νορβηγικής θάλασσας», και στη μεγάλη πιθανότητα επέκτασης της αλιευτικής δραστηριότητας και σε άλλες περιοχές του Βορρά που «αποτελούν όμως ύδατα της αρκτικής θάλασσας και δεν υφίστανται ακόμη σε διεθνές καθεστώς διατήρησης και διαχείρισης».³⁰⁵ **Κύριος στόχος της Ε.Ε αναφέρεται η διασφάλιση της εκμετάλλευσης των αρκτικών αλιευτικών πόρων σε βιώσιμα επίπεδα με σεβασμό στα δικαιώματα των τοπικών παράκτιων κοινοτήτων.** Προτείνεται η απαραίτητη δημιουργία ενός κανονιστικού πλαισίου για την υπεύθυνη αλιεία στο τμήμα της ανοιχτής θάλασσας του Αρκτικού Ωκεανού που δεν καλύπτεται μέχρι πρότινος από διεθνές καθεστώς διατήρησης και διαχείρισης.
- ο Στην **ανάπτυξη της εμπορικής ναυτιλίας** στην Αρκτική. Η Ανακοίνωση κάνοντας λόγο για το μεγαλύτερο εμπορικό στόλο του κόσμου που διαθέτουν στο σύνολό τους τα κράτη –μέλη της Ε.Ε, αναφέρεται στο στόχο της Ένωσης που είναι η διερεύνηση και η βελτίωση των όρων για «τη βαθμιαία εισαγωγή της εμπορικής ναυτιλίας στην Αρκτική με την παράλληλη προώθηση αυστηρότερων κανόνων για την ασφάλεια και το περιβάλλον για την αποφυγή ζημιογόνων επιπτώσεων».³⁰⁶ Επιπλέον, η Επιτροπή τάσσεται ανοιχτά υπέρ της υπεράσπισης εκ μέρους των κρατών-μελών της Ένωσης της **«αρχής της ελεύθερης ναυσιπλοΐας και του δικαιώματος της αβλαβούς διέλευσης».** Η συγκεκριμένη πρόταση εκ μέρους της Επιτροπής αποτελεί κατά τη γερμανίδα ερευνήτρια Kathrin Keil «σημαντική πτυχή στον τομέα της αλιείας στα αρκτικά ύδατα»³⁰⁷, καθώς με αυτή την πρόταση η **Ευρωπαϊκή Ένωση προβάλλει εμμέσως πλην σαφώς, τη θέση της αναφορικά με το διεθνές καθεστώς που θα πρέπει να διέπει το «ΒορειοΔυτικό Πέρασμα» και τη «Βόρεια Θαλάσσια Διαδρομή» με αυστηρούς ωστόσο περιβαλλοντικούς όρους.**

³⁰⁵ COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES (2008), ό.π. σελ. 8-9.

³⁰⁶ COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES (2008), ό.π. σελ. 9.

³⁰⁷ Keil, Kathrin. (2010), ό.π. σελ. 8-9.

Στο πλαίσιο αυτού του στόχου η Επιτροπή προτείνει: την προώθηση της πλήρους εφαρμογής των υφιστάμενων υποχρεώσεων αναφορικά με τους κανόνες ναυσιπλοΐας, τη θαλάσσια ασφάλεια, την ανάπτυξη του θαλάσσιου εμπορίου με τα κατάλληλα περιβαλλοντικά πρότυπα όπως ορίζονται από το «Διεθνή Ναυτιλιακό Οργανισμό» (IMO)³⁰⁸, τη βελτίωση των ικανοτήτων ναυτιλιακού ελέγχου στο Βορρά μέσω της εφαρμογής του δορυφορικού συστήματος "GALILEO" στην Αρκτική, τη διατήρηση του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος των ευρωπαϊκών ναυπηγείων, και τη δημιουργία εταιρικών σχέσεων για τις μεταφορές και την υλικοτεχνική υποστήριξη στο πλαίσιο της «Βόρειας Διάστασης» (Northern Dimension) για την απαραίτητη βελτίωση των χερσαίων και εναέριων μεταφορών στις ευρωπαϊκές περιοχές της Αρκτικής που θα τη συνδέουν με τη Βορειοδυτική Ρωσία.

- Στην ανάπτυξη του **αρκτικού τουρισμού**, ιδίως αυτού που πραγματοποιείται με κρουαζιερόπλοια στα αρκτικά ύδατα. **Η Επιτροπή στοχεύει στην υποστήριξη του βιώσιμου αρκτικού τουρισμού με ορόσημο την προστασία του αρκτικού περιβάλλοντος, την προστασία και τα οφέλη των τοπικών παράκτιων κοινοτήτων.** Για αυτό το λόγο η Επιτροπή προτείνει την αύξηση της ασφάλειας των κρουαζιερόπλοιων, τη βελτίωση της καθοδήγησής τους με τον περιορισμό της πρόσβασής τους σε άκρως ευάλωτες περιοχές, και τη συνδρομή των τοπικών κοινοτήτων στην ανάπτυξη φιλικών προς το αρκτικό περιβάλλον δραστηριοτήτων και στην ξηρά.
- ✓ **Συμβολή στην ενίσχυση της πολυμερούς διακυβέρνησης της Αρκτικής:** Η Επιτροπή αναφέρει ρητά την ανυπαρξία ειδικού καθεστώτος διακυβέρνησης της Αρκτικής που να έχει θεσπιστεί με Συνθήκη, εφόσον καμία χώρα ή ομάδα χωρών δεν ασκεί την κυριαρχία της στο Βόρειο Πόλο ή στον Αρκτικό Ωκεανό που την περιβάλλει, και **εκφράζει δημοσίως τους προβληματισμούς της για τη διαφωνία στην οριοθέτηση των Αποκλειστικών Οικονομικών Ζωνών σε «πολλά θαλάσσια σύνορα» μεταξύ των παράκτιων κρατών, γεγονός που δημιουργεί αλληλοκαλυπτόμενες διεκδικήσεις**.³⁰⁹ Σε αυτό το σημείο η Επιτροπή αναφέρεται ειδικά στις αποκλίνουσες ερμηνείες

³⁰⁸ Βλ. σελ. 61-67 παρούσας εργασίας.

³⁰⁹ COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES (2008), *ό.π. σελ. 11.*

αναφορικά με τους όρους διέλευσης των πλοίων σε ορισμένα ύδατα της Αρκτικής, ιδίως στο «Βορειοδυτικό Πέρασμα». Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, επικαλούμενη τη δήλωση των πέντε παράκτιων κρατών στο «Illulissat» της Γροιλανδίας το Μάιο του 2008 και σεβόμενη τη συμβολή του Αρκτικού Συμβουλίου στην ανάπτυξη μιας περιφερειακής ταυτότητας για την Αρκτική μέσω της συνεργασίας κυρίως με τους φορείς της «Βόρειας Διάστασης» και του «ΕυρωΑρκτικού Συμβουλίου της Θάλασσας του Μπάρεντς», **υιοθετεί τη θέση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (Οκτώβριος 2008) για τη σημασία της «κοινοβουλευτικής διάστασης της αρκτικής συνεργασίας».**³¹⁰ Στο μόνο σημείο όπου η Επιτροπή διαχωρίζει τη θέση της από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο είναι στη μη διαμόρφωση εκ νέου μιας «Αρκτικής Συνθήκης».

Συνεπώς, η **Επιτροπή αναγνωρίζοντας τα βασικά προβλήματα που συνδέονται με τη διακυβέρνηση της Αρκτικής**, όπως καταδείχθηκε και από την παρούσα εργασία στο Κεφάλαιο 4,³¹¹ **υποστηρίζει την επίσημη συμβολή που θα πρέπει να έχει η Ευρωπαϊκή Ένωση για την περαιτέρω ανάπτυξη ενός συστήματος συνεργασίας διακυβέρνησης της Αρκτικής που θα βασίζεται στη «Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας» (UNCLOS)³¹² και θα διασφαλίζει: την ασφάλεια και τη σταθερότητα, την αυστηρή διαχείριση και προστασία του περιβάλλοντος, και την αειφόρο χρήση των πόρων καθώς και την ανοιχτή και ισότιμη πρόσβαση.**³¹³ Εντούτοις, η Επιτροπή δεν αποκλείει την περαιτέρω ανάπτυξη ορισμένων από τα υφιστάμενα κανονιστικά πλαίσια έτσι ώστε να προσαρμοστούν στις νέες συνθήκες ή ιδιαιτερότητες της Αρκτικής.

ο Σε υψηλότερη θέση τα αρκτικά ζητήματα στη διεθνή ατζέντα της Ε.Ε

Η Επιτροπή τονίζει τη σημασία της τοποθέτησης των αρκτικών ζητημάτων σε υψηλότερη θέση στο διεθνές της θεματολόγιο και για αυτόν το λόγο προβάλλει την ανάγκη να καταστεί η ίδια «Μόνιμος Παρατηρητής» στο Αρκτικό Συμβούλιο έτσι ώστε να αυξηθεί η συμβολή της στις διεργασίες του.³¹⁴

³¹⁰ COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES (2008), ό.π. σελ. 12.

³¹¹ Τα βασικά προβλήματα που συνδέονται με τη διακυβέρνηση της Αρκτικής αποτελούν: ο κατακερματισμός του υφιστάμενου νομικού πλαισίου, η έλλειψη αποτελεσματικών μέσων, η απουσία συνολικής διαδικασίας καθορισμού μιας ολοκληρωμένης αρκτικής πολιτικής, και τα κενά όσον αφορά τη συμμετοχή και το γεωγραφικό πεδίο.

³¹² Βλ. σελ. 44-60 παρούσας εργασίας.

³¹³ COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES (2008), ό.π. σελ. 12.

³¹⁴ COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES (2008), ό.π. σελ. 13.

- ο Διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης θαλάσσιας πολιτικής της Ε.Ε για την Αρκτική. Η Επιτροπή τάσσεται υπέρ του συνδυασμού της ανάπτυξης μιας ευρωπαϊκής πολιτικής με την παράλληλη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης θαλάσσιας πολιτικής για την Ε.Ε.. Η εν λόγω ευρωπαϊκή θαλάσσια πολιτική θα έχει ως σκοπό να συντονίσει όλες τις κοινοτικές πολιτικές με θαλάσσια διάσταση προκειμένου να διασφαλιστεί η περιβαλλοντική βιωσιμότητα και η ποιότητα των συνθηκών ζωής στις παράκτιες περιοχές, προωθώντας ταυτόχρονα το δυναμικό αύξησης των ναυτιλιακών βιομηχανιών.³¹⁵
- ο Ανάπτυξη επιστημονικής συνεργασίας με τα κράτη-μέλη και τα υπόλοιπα αρκτικά κράτη για τη δημιουργία σχετικών φορέων για την επιστημονική παρακολούθηση της Αρκτικής.

Υπό το πλαίσιο των παραπάνω βασικών στόχων της πολιτικής για την Αρκτική που τίθενται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, προτείνονται μεταξύ άλλων οι εξής δράσεις:

- Στενή παρακολούθηση των διαδικασιών σχετικά με τη θαλάσσια οριοθέτηση και τον καθορισμό των εξωτερικών ορίων των ηπειρωτικών υφαλοκρηπίδων προκειμένου να μη θιγούν τα ευρωπαϊκά συμφέροντα
- Ενσωμάτωση της αρκτικής θεματολογίας στο φορέα της «Βόρειας Διάστασης» (Northern Dimension) και επέκταση της εφαρμογής των Προγραμμάτων του σε ευρύτερες ευρωπαϊκές περιοχές της αρκτικής περιοχής
- Κατάρτιση περιφερειακών Προγραμμάτων με στόχο την προώθηση της συνεργασίας με τα κράτη της Αρκτικής
- Προώθηση μέτρων προστασίας της θαλάσσιας βιοποικιλότητας σε περιοχές που δεν υπάγονται σε εθνική δικαιοδοσία μέσω της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας
- Διερεύνηση από κοινού με τις σκανδιναβικές χώρες των δυνατοτήτων δημιουργίας ενός ευρωπαϊκού κέντρου πληροφοριών

³¹⁵

COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES (2008), ό.π. σελ. 13.

- **Ενδυνάμωση της απευθείας συνεργασίας μεταξύ Ε.Ε και Γροιλανδίας, η οποία θα πρέπει να αντιμετωπίζεται εφεξής ως σημαντικός εταίρος της Ένωσης για τη διαχείριση του εύθραυστου περιβάλλοντός της και των προκλήσεων που αντιμετωπίζει ο πληθυσμός της.**

Εν ολίγοις, εκ των άνωθεν συμπεραίνεται ότι το γενικό νόημα της Διακήρυξης αποτελεί η έμφαση **στη διεθνή συνεργασία** μεταξύ κρατικών και μη κρατικών δρώντων, και **στη βιώσιμη ανάπτυξη**, ως τα «εχέγγυα» αντιμετώπισης των μελλοντικών προκλήσεων και της ορθολογικής χρήσης των φυσικών πόρων του αρκτικού υπεδάφους.

4. Συμπεράσματα Συμβουλίου για τα αρκτικά ζητήματα – Δεκέμβριος 2008

Στα συμπεράσματά του το Δεκέμβριο του 2008, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης καλωσόρισε την Ανακοίνωση της Επιτροπής, θεωρώντας την ως ένα πρώτο στάδιο αρκτικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επιπρόσθετα, το Συμβούλιο συμφώνησε για τις σημαντικές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση, καταλήγοντας ότι **καθήκον της Ε.Ε είναι να προσδιορίσει τις προκλήσεις της αρκτικής περιοχής τόσο στο αρκτικό περιβάλλον όσο και στην αλλαγή του τρόπου ζωής των αυτόχθονων κατοίκων της περιοχής, με ένα «συστηματικό και συντονισμένο τρόπο»**.³¹⁶

³¹⁶

Neumann, Antje (2010), ό.π. σελ. 14.

5. Κίνηση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για Ψήφισμα μιας «διεθνούς Συνθήκης για την προστασία της Αρκτικής»– Μάρτιος 2009

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την αλλαγή του αρκτικού κλίματος εκδηλώθηκε ακόμη εντονότερα από την εισήγηση έξι Ομάδων Ευρωβουλευτών για τη διαμόρφωση μιας Διεθνούς Συνθήκης για την προστασία της Αρκτικής το Μάρτιο του 2009. Παρόλο που ήταν αδύνατη η εξασφάλιση της αναγκαίας πλειοψηφίας για τη δημιουργία του σχετικού Ψηφίσματος εκ μέρους του Κοινοβουλίου, η **Κίνηση αυτή απηύθυνε έκκληση στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και στο Συμβούλιο να εξασφαλίσουν ότι εκ μέρους της Ε.Ε δίδεται ιδιαίτερη προσοχή στην περιοχή της Αρκτικής εξαιτίας του μοναδικού φυσικού της περιβάλλοντος και των παγκόσμιων επιπτώσεων που έχει οποιαδήποτε αλλαγή συντελείται στο αρκτικό κλίμα.** Σύμφωνα με την αναλύτρια Antje Neumann, η άνωθεν έκκληση του Κοινοβουλίου διαμόρφωσε την επίσημη θέση που είχε η Ε.Ε στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων κατά τη διάρκεια της « 15^{ης} Διάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή» (COP 15 UN Climate Change Conference) στην Κοπεγχάγη το Δεκέμβριο του 2009.³¹⁷

6. Συμπεράσματα του Συμβουλίου για τα Αρκτικά ζητήματα– Δεκέμβριος 2009

Το Δεκέμβριο του 2009, το Συμβούλιο της Ε.Ε υιοθετεί τα επίσημα συμπεράσματά του για τα Αρκτικά ζητήματα, ενώ **αναγνωρίζει «τα νόμιμα συμφέροντα και δικαιώματα των Κρατών-Μελών στην Αρκτική» και υιοθετεί τις τρεις κατευθυντήριες γραμμές που προτείνει η Επιτροπή:**

- ✓ Προστασία και διατήρηση της Αρκτικής και του πληθυσμού της
- ✓ Προώθηση της βιώσιμης χρήσης των φυσικών πόρων
- ✓ Συμβολή στην αυξημένη διακυβέρνηση της Αρκτικής μέσω της εφαρμογής συγκεκριμένων συμφωνιών, κανόνων και διακανονισμών, καθώς και της περαιτέρω ανάπτυξής τους.³¹⁸

³¹⁷ Neumann, Antje (2010), *ό.π.* σελ. 15.

³¹⁸ COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION (2009). *Council conclusions on Arctic issues, Brussels, 8 December 2009, 2985th FOREIGN AFFAIRS Council meeting.*

Αναφορικά με την κλιματική αλλαγή, το Συμβούλιο αναγνώρισε επίσημα την ιδιαίτερη ευαισθησία της αρκτικής περιοχής και τη σπουδαιότητα για την προστασία της έναντι των επιπτώσεων από τη διασάλευση της ισορροπίας του παγκόσμιου κλίματος. Για αυτό το λόγο το Συμβούλιο τονίζει την ανάγκη να δοθεί μεγάλη μέριμνα στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην Αρκτική στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων των Ηνωμένων Εθνών και υποστηρίζει ανοιχτά τις κατάλληλες περιβαλλοντικές δράσεις από διεθνείς φορείς και οργανισμούς³¹⁹ Σχετικά με τους αυτόχθονες πληθυσμούς, το Συμβούλιο υπογραμμίζει τη σημασία της προώθησης της βιώσιμης ανάπτυξης των αρκτικών περιοχών τους με παράλληλο σεβασμό του παραδοσιακού τρόπου ζωής τους. Επιπλέον, το Συμβούλιο καλωσορίζει τις κοινές δεσμεύσεις και προσπάθειες των αρκτικών κρατών για τη μείωση των αρνητικών συνεπειών της αξιοποίησης των φυσικών πόρων στην Αρκτική, και προσκαλεί την Επιτροπή και τα Κράτη-Μέλη να εγκρίνουν τις «Αναθεωρημένες Κατευθυντήριες Γραμμές του Αρκτικού Συμβουλίου το 2009 για την παράκτια έρευνα και εξόρυξη Πετρελαίου και Φυσικού Αερίου στην Αρκτική».³²⁰ Ιδιαίτερης μνείας χρήζουν οι προτάσεις του Συμβουλίου για το καθεστώς ελεύθερης ναυσιπλοΐας και της αβλαβούς διέλευσης που θα πρέπει να διέπουν τις νέες θαλάσσιες εμπορικές οδούς στην Αρκτική, καθώς και η επίσημη αναγνώριση του Αρκτικού Συμβουλίου ως του κατεξοχήν αρμόδιου φορέα προώθησης και επίτευξης της περιφερειακής συνεργασίας στην Αρκτική, στις διεργασίες του οποίου οφείλει να συμμετέχει πιο ενεργά η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ως «Μόνιμος Παρατηρητής» για τη στόχευση των παραπάνω προτάσεων.

³¹⁹ COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION (2009), ό.π., σελ. 2 και 4.

³²⁰ COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION (2009), ό.π., σελ. 2

7. Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για μία βιώσιμη πολιτική της Ε.Ε στο Βορρά – Ιανουάριος 2011

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο υιοθέτησε το Ψήφισμα για μία βιώσιμη πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο Βορρά³²¹ ως απάντηση της Ανακοίνωσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «Η Ε.Ε και η Αρκτική περιοχή» το Νοέμβριο του 2008.³²²

Στο εν λόγω Ψήφισμά του, το Κοινοβούλιο τονίζει **«την ανάγκη για μία εννοποιημένη, συντονισμένη πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Αρκτική, στην οποία τόσο οι προτεραιότητες της Ε.Ε όσο και οι πιθανές προκλήσεις και η στρατηγική είναι πλήρως προσδιορισμένες»**.³²³ Γίνεται υπενθύμιση των τριών ευρωπαϊκών κρατών (Δανίας, Φινλανδίας και Σουηδίας) που αποτελούν μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ταυτόχρονα είναι και αρκτικά κράτη, και μολονότι αναφέρεται ρητά ότι η ακτογραμμή της Ε.Ε δε συνορεύει μέχρι στιγμής με τον Αρκτικό Ωκεανό, το Κοινοβούλιο διαβεβαιώνει το νόμιμο δικαίωμα της Ένωσης να συμμετέχει στις αποφάσεις της Αρκτικής με βάση το Διεθνές Δίκαιο στους τομείς της προστασίας του κλίματος, των επενδύσεων, της έρευνας και των οικονομικών δραστηριοτήτων συμπεριλαμβανομένων της ανάπτυξης της ναυτιλίας και της αξιοποίησης των φυσικών πόρων. Επιπλέον, **η μελλοντική ένταξη του αρκτικού κράτους της Ισλανδίας «θα μετατρέψει την Ε.Ε σε μία παράκτια αρκτική ολότητα»**, ενώ ταυτόχρονα αποτελεί **«μία στρατηγική ευκαιρία της Ένωσης να αποκτήσει έναν πιο ενεργό ρόλο και να συμβάλει σε μία πολυμερή διακυβέρνηση της Αρκτικής»**.³²⁴ Επιπλέον, το Κοινοβούλιο προβάλλει το ευρύ γεωπολιτικό ενδιαφέρον που αποκτά σταδιακά η περιοχή της Αρκτικής αναφερόμενο στις πρόσφατες ενέργειες και μη αρκτικών κρατών όπως είναι η Κίνα, η Νότιος Κορέα, η Ιαπωνία και η Ιταλία.

Ένα από τα αξιοσημείωτα χωρία του Ψηφίσματος αποτελεί η έκκληση του Κοινοβουλίου προς την Επιτροπή για την δημιουργία ενός «Ευρω-Αρκτικού Κέντρου Πληροφοριών» (EU Arctic Information Centre), το οποίο θα αποτελεί ένα πολυμερές επιστημονικό πρόγραμμα που θα μειώνει τη γραφειοκρατία σε ερευνητικά θέματα με

³²¹ EUROPEAN PARLIAMENT (2011). *A sustainable EU policy for the High North*, Brussels, European Parliament resolution of 20 January 2011 on a sustainable EU policy for the High North, P7_TA-PROV (2011) 0024.

³²² Βλ. σελίδες 202-208 της παρούσας εργασίας.

³²³ EUROPEAN PARLIAMENT (2011), *ό.π.*, παράγραφος 8.

³²⁴ EUROPEAN PARLIAMENT (2011), *ό.π.*, παράγραφος 6.

πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την οικονομική συμβολή των Κρατών-Μελών.³²⁵

Αναφορικά με το ζήτημα της αρκτικής διακυβέρνησης, τα Κοινοβούλια τάσσεται υπέρ της ενίσχυσης του φορέα του Αρκτικού Συμβουλίου, το οποίο «θα πρέπει να κατέχει ηγετικό ρόλο στην προώθηση και εδραίωση της συνεργασίας στην Αρκτική»,³²⁶ ενώ ταυτόχρονα αναγνωρίζει για άλλη μια φορά την εφαρμογή του θεσμικού πλαισίου και των κανονισμών που απορρέουν από το διεθνές δίκαιο όπως είναι «η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας» (UNCLOS), και διεθνών οργανισμών όπως του «Διεθνούς Ναυτιλιακού Οργανισμού» (IMO), και άλλων στην αρκτική περιοχή. Ειδικότερα, το Κοινοβούλιο προτείνει τη βελτίωση των γραφειοκρατικών διαδικασιών του Αρκτικού Συμβουλίου μέσα από το σχηματισμό της «Μόνιμης Γραμματείας», πρόταση που υιοθετήθηκε κατά την τελευταία Διάσκεψη του Αρκτικού Συμβουλίου στο «Nuuk» της Γροιλανδίας το Μάιο του 2011, καθώς και υπερτονίζει για άλλη μια φορά τη θέση του για την ανάγκη ενεργής συμμετοχής της Ε.Ε στις διεργασίες του Αρκτικού Συμβουλίου με το καθεστώς του «Μόνιμου Παρατηρητή». Επιπρόσθετα, χαρακτηρίζει το θεσμό της «Βόρειας Διάστασης» κομβικό σημείο για την περιφερειακή συνεργασία στη Βόρεια Ευρώπη και προτάσσει την ανάγκη για ευθυγράμμιση των πολιτικών του φορέα με την ευρωπαϊκή αρκτική πολιτική, ενώ παράλληλα προβάλλει το «Ευρω-Αρκτικό Συμβούλιο του Μπάρεντς» ως έναν σημαντικό κόμβο για εδραίωση αποτελεσματικότερης συνεργασίας μεταξύ της Δανίας, της Φινλανδίας, της Νορβηγίας, της Ρωσίας, της Σουηδίας και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.³²⁷

Επιπλέον, το Κοινοβούλιο τονίζει την ξεχωριστή θέση που θα πρέπει να έχουν οι αυτόχθονες πληθυσμοί της Αρκτικής και κάνει έκκληση για μεγαλύτερη συμμετοχή και εμπλοκή τους στη διαμόρφωση της αρκτικής πολιτικής από τα παράκτια κράτη και ιδιαίτερα τη Ρωσία.

Τέλος, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δεν αποφεύγει να υπογραμμίσει την τεράστια σημασία της ασφάλειας των νέων θαλάσσιων οδών παγκόσμιου εμπορίου διαμέσου της αρκτικής θάλασσας, κυρίως για την οικονομία της Ε.Ε και των Κρατών-Μελών της, από το σύνολο των οποίων ελέγχεται το 40% της

³²⁵ EUROPEAN PARLIAMENT (2011), *ό.π.*, παράγραφοι 59 και 60.

³²⁶ EUROPEAN PARLIAMENT (2011), *ό.π.*, παράγραφος 52.

³²⁷ EUROPEAN PARLIAMENT (2011), *ό.π.*, παράγραφοι 53 και 55.

παγκόσμιας εμπορικής ναυτιλίας. Τονίζεται η σπουδαιότητα του καθεστώτος διεθνούς ναυσιπλοΐας που θα πρέπει να διασφαλιστεί για τις νέες αυτές θαλάσσιες οδούς εκ μέρους των ευρωπαϊκών κρατών, και την εφαρμογή ενός υποχρεωτικού «Κώδικα των Πόλων» , όπως έχει προταθεί από το «Διεθνή Ναυτιλιακό Οργανισμό» (ΙΜΟ).

V. Συγκριτική και συνολική ανάλυση: Ποια η θέση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Αρκτική

➤ Ενέργεια

Η Ε.Ε καθίσταται ως ολόκληρη ευνοημένη από την αξιοποίηση των νέων κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου από την περιοχή της Αρκτικής, ανεξάρτητα σε ποιο καθεστώς ιδιοκτησίας και εξόρυξης ανήκουν.

Ενεργειακός εταίρος με Ρωσία: Η Ευρωπαϊκή Ένωση αναδεικνύεται ως σημαντικός στρατηγικός εταίρος για τη Ρωσία, στον τομέα της ενέργειας, στις υπόλοιπες οικονομικές σχέσεις και στη γειτνίαση, ενώ ο πρόσφατος θεσμός της Βόρειας Διάστασης ήδη εγκολπώνει μία ΡωσοΔυτική συνεργασία στην περιοχή του Βορρά. Ειδικότερα, **η Ρωσική Ομοσπονδία αποτελεί τον τρίτο μεγαλύτερο εμπορικό εταίρο της Ε.Ε**, καθώς είναι ο μεγαλύτερος προμηθευτής πετρελαίου, φυσικού αερίου, ουρανίου και άνθρακα της Ένωσης, και ο τρίτος μεγαλύτερος προμηθευτής ηλεκτρικής ενέργειας, **ενώ την ίδια στιγμή η Ε.Ε αποτελεί τον μεγαλύτερο εταίρο της Ρωσικής Ομοσπονδίας με το 45% των ρωσικών εισαγωγών να προέρχονται από την Ευρώπη** σε τρόφιμα και υλικά αγαθά. Η εξαγωγή ρωσικών πρώτων υλών στην Ε.Ε ανέρχεται στο ποσοστό 40% του ρωσικού προϋπολογισμού, ενώ αθροιστικά οι ευρωπαϊκές επενδύσεις στο ρωσικό έδαφος ανέρχονται σε ποσοστό 75%.³²⁸

Η ενεργειακή συνεργασία μεταξύ Ε.Ε και Ρωσικής Ομοσπονδίας εγκαινιάστηκε το 2001, όταν οι δύο πλευρές συμφώνησαν να εδραιώσουν έναν «Ενεργειακό Διάλογο» (Energy Dialogue) που θα συντελούσε στον προσδιορισμό των ευρω-ρωσικών εταιρικών σχέσεων στον τομέα της

³²⁸ **European Commission (2010). Joint Report EU-Russia Energy Dialogue 2000-2010: Opportunities for our future Energy Partnership, Brussels/Moscow November 2010, σελ. 2.**

ενέργειας με τη διαμόρφωση ενός σταθερού πλαισίου για τη δημιουργία εκατέρωθεν επενδύσεων, κοινοπραξιών και ελεύθερης σύνδεσης στα δίκτυα μεταφορών (αγωγοί) μεταξύ Ε.Ε και Ρωσίας.

Μελλοντικός ενεργειακός εταίρος με Η.Π.Α: Ως «ευσεβή πόθο» της Ε.Ε θα μπορούσαμε να αναφέρουμε την επιδίωξη της Ένωσης, μέσω μιας ολοκληρωμένης ενεργειακής ανάπτυξης με τη χρήση και των αρκτικών πόρων που θα προέρχονται από τα βόρεια ευρωπαϊκά κράτη μέσω της τελωνειακής ένωσης (Δανία, Σουηδία, Φινλανδία,) και των οικονομικής διασύνδεσης μέσω του ΕΟΧ (Νορβηγία) και εταιρικής σχέσης με Ρωσία, να είναι σε θέση να εξάγει σημαντικά ποσοστά ενέργειας στη μεγάλη αγορά των Η.Π.Α. Σε αυτό το σημείο αξίζει να θυμηθούμε τη μη ενεργειακή αυτονομία των Η.Π.Α.³²⁹

Γροιλανδία: Στην ευρωπαϊκή προοπτική η Γροιλανδία εμφανίζεται σαν μια ευρωπαϊκή χώρα, στους φυσικούς πόρους της οποίας αναπτύσσεται έντονο ευρωπαϊκό ενδιαφέρον εξόρυξης και αξιοποίησής τους. Δεν είναι τυχαία η ιδιαίτερη αναφορά στο τέλος της Ανακοίνωσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ότι «η Γροιλανδία είναι μέρος της Δανίας» και ως εκ τούτου αποτελεί «μία από τις Υπερπόντιες Χώρες και Εδάφη που συνδέονται με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα» και χαίρει «μέσω των ευρωπαϊκών ετήσιων προγραμμάτων δράσης σημαντική χρηματοδοτική βοήθεια».³³⁰ **Η προτεινόμενη δράση εκ μέρους της Επιτροπής κατευθύνεται στην ενισχυμένη συνεργασία προκειμένου να καταστεί η Ε.Ε ένας σημαντικός εταίρος της Γροιλανδίας** απέναντι στην ορθή περιβαλλοντική διαχείριση και στην προστασία των κατοίκων του νησιού, στοιχείο το οποίο μπορεί να χαρακτηριστεί βάση της έρευνάς μας ως «προειδοποίηση» για την άρση των πιθανών οικονομικών αξιώσεων ελέγχου των Η.Π.Α.

«Ενεργειακή Στρατηγική 2020» και αναβάθμιση της «Γενικής Διεύθυνσης Ενέργειας»: Την κεντρική σημασία που έχει η ενεργειακή ανάπτυξη και εν συνεχεία η ενεργειακή αυτονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελεί η επίσημη ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Ενέργεια με τον τίτλο **«Energy 2020»** από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το Νοέμβριο του 2010, η οποία προσδιορίζει τις προτεραιότητες της Ένωσης στον τομέα της ενέργειας για τα επόμενα δέκα χρόνια και ορίζει τις απαιτούμενες δράσεις για την εξοικονόμηση της ενέργειας, τη διαμόρφωση μιας αγοράς με ανταγωνιστικές τιμές και ασφαλείς προμήθειες, την προώθηση της τεχνολογικής καινοτομίας και πρωτίστως την καλλιέργεια

³²⁹ Βλ. σελ. 147-148 της παρούσας εργασίας.

³³⁰ COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES (2008), **ό.π. σελ. 15.**

αποτελεσματικών διαπραγματεύσεων με τους διεθνείς εταίρους. Επιπλέον, οι διακηρυγμένοι στόχοι της Ένωσης είναι η μείωση των εκπομπών αερίων που προκαλούν το φαινόμενο του θερμοκηπίου κατά 20%, αύξηση της χρήσης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας κατά 20%, και αύξηση της ενεργειακής απόδοσης κατά 20%.

Συγχρόνως, η πρόσφατη αναβάθμιση της «Γενικής Διεύθυνσης Ενέργειας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής» (Directorate General for Energy of the European Commission)³³¹ και η εξάρτηση αρκετών ευρωπαϊκών χωρών από ενεργειακούς πόρους, αποτελεί απόδειξη ενός ήδη αυξανόμενου ενδιαφέροντος στην Αρκτική, καθώς η αξιοποίηση των φυσικών πόρων του Βορρά θα συμβάλουν στην ενδυνάμωση της ευρωπαϊκής ενεργειακής αυτονομίας και στην εξασφάλιση πρώτων υλών. Αντιπροσωπευτική των συγκεκριμένων προθέσεων της Ε.Ε αποτέλεσε η πρόσφατη επίσημη πρόταση εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για εισαγωγή συγκεκριμένων προτύπων ασφαλείας για τις δραστηριότητες εκμετάλλευσης κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου στην ανοικτή θάλασσα στις 27 Οκτωβρίου 2011³³² με ευρύ πεδίο εφαρμογής όλη την ευρωπαϊκή επικράτεια. Ο λόγος για τον οποίο προτείνεται το συγκεκριμένο νομοθετικό πλαίσιο είναι «η πιθανότητα πρόκλησης μείζονος ατυχήματος σε υπεράκτια εγκατάσταση στα ευρωπαϊκά ύδατα»³³³, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η ίδια η Επιτροπή, με στόχο να «διασφαλίζεται ότι η ευρωπαϊκή παραγωγή πετρελαίου και φυσικού αερίου στην ανοικτή θάλασσα θα τηρεί παντού στην Ευρωπαϊκή Ένωση τα υψηλότερα παγκοσμίως πρότυπα ασφαλείας, υγείας και προστασίας του περιβάλλοντος».³³⁴ Από την πλευρά του ο αρμόδιος επίτροπος για την Ενέργεια Günther Oettinger εξήρε τη συγκεκριμένη πρόταση καθώς «το πετρέλαιο και φυσικό αέριο στην Ευρώπη παράγεται ως επί το πλείστον υπεράκτια, συχνά σε αντίξοες γεωγραφικές και γεωλογικές συνθήκες»³³⁵ όπως ανέφερε χαρακτηριστικά και ως εκ τούτου αποτελεί χρέος της Ένωσης να διασφαλίζει τις υπεράκτιες δραστηριότητες προς όφελος των ευρωπαίων πολιτών και του περιβάλλοντος.

³³¹ Από την Ιστοσελίδα: http://ec.europa.eu/energy/index_en.htm (τελευταία προσπέλαση 19 Μαΐου 2011).

³³² Από την Ιστοσελίδα: http://ec.europa.eu/energy/oil/offshore/standards_en.htm (τελευταία προσπέλαση 5 Νοεμβρίου 2011).

³³³ **EUROPEAN COMMISSION (2011). Energy: Commission sets out new safety standards for offshore oil and gas operations, Brussels, 27 October 2011.**

³³⁴ **EUROPEAN COMMISSION (2011), ό.π., σελ. 1.**

³³⁵ **EUROPEAN COMMISSION (2011), ό.π., σελ. 1.**

➤ Εμπόριο – Αλιεία

Η Ευρώπη κατέχει πάγιες αρμοδιότητες σχεδόν σε κάθε μέρος της αναδυόμενης αρκτικής ατζέντας, από το γεγονός και μόνο ότι η Ε.Ε είναι ένα νομικό πρόσωπο εμπορικού δικαίου. Γενικότερα, πίσω από τις δηλώσεις της Διακήρυξης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής εντοπίζεται το αίτημα για ισότιμη πρόσβαση στις ευκαιρίες που παρουσιάζονται στην Αρκτική για τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις και βιομηχανίες, όπως για παράδειγμα: ο κατασκευαστικός τομέας μεταφορών σε ξηρά και θάλασσα στην Ευρωπαϊκή γεωγραφικά περιοχή της Αρκτικής. Με αυτόν τον τρόπο προωθείται παράλληλα η ευρωπαϊκή τεχνολογική έρευνα εκτός των συνόρων της Ένωσης με μελλοντικό εφόδιο την ευρωπαϊκή εμπειρία στην εκμετάλλευση των ενεργειακών κοιτασμάτων.

Παράλληλα, η **Ε.Ε προλαμβάνει πρακτικές που εισάγουν διακρίσεις και ενδέχεται να προκληθούν από οποιοδήποτε αρκτικό παράκτιο κράτος απέναντι σε εμπορικά πλοία τρίτων χωρών, και κατ'επέκταση και ευρωπαϊκών.** Συγχρόνως, με τη δήλωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής το 2008 τότε δεν πρέπει να προωθούνται ρυθμίσεις που εξαιρούν οποιοδήποτε αρκτικό ευρωπαϊκό κράτος ή αρκτικό κράτος- μέλος του ΕΟΧ (Ευρ. Οικονομικού Χώρου) και της ΕΖΕΖ (Ευρ. Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών), η Ε.Ε φαίνεται να 'φωτογραφίζει' κατά την Alyson Bailes τις Σουηδικές, Φινλανδικές, και Ισλανδικές αντιδράσεις από τις "ιδιαίτερες" συναντήσεις και συνεδριάσεις των πέντε αρκτικών παράκτιων κρατών στο «Ilulissat» της Γροιλανδίας το 2008, και στο «Chelsea» των ΗΠΑ το 2010.

➤ Περιβάλλον και επιστημονική παρατήρηση

Μόνο η επιταγή της περιβαλλοντικής πραγματικότητας και ειδικά η κλιματική αλλαγή είναι ο τομέας στον οποίο η Ευρώπη είναι σε θέση να επιδιώξει τον πρωτεύοντα ρόλο στις ενέργειες που θα πρέπει να ληφθούν απέναντι στο οικοσύστημα της Αρκτικής. Κατ'επέκταση, η Ε.Ε μπορεί να ανταπεξέλθει στον πρωταρχικό ρόλο δράσης που καλείται να αναλάβει απέναντι στην κλιματική αλλαγή, δεδομένων των ταχύτατων εξελίξεων που λαμβάνουν χώρα στον αρκτικό χώρο. Ήδη εξετάζεται εκ μέρους του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου η εδραίωση του «Κέντρου της Αρκτικής Πληροφόρησης της Ε.Ε» (EU Arctic Information Centre) στην πόλη "Rovaniemi" της Φινλανδίας ως τμήμα του «Αρκτικού Κέντρου» του Πανεπιστημίου της Λαπωνίας.

Πηγή: [BarentsObserver](#)

Ο ίδιος ο πρώην επίτροπος Περιβάλλοντος της Ε.Ε Σταύρος Δήμας είχε δηλώσει το 2009: «Όλοι (φαίνεται να) αποδέχονται ότι η Ευρώπη ηγείται κατεξοχήν της μάχης ενάντια στην κλιματική αλλαγή».³³⁶

➤ Αρκτική Διακυβέρνηση → Η Ε.Ε ως διαμεσολαβητής της Ρωσοδυτικής συνεργασίας που εξισορροπεί τα αντίθετα «στρατόπεδα» γεωπολιτικών συμφερόντων

Σύμφωνα με την αγγλίδα ερευνήτρια Alyson Bailes Αναφορικά με το μέγα ερώτημα της διακυβέρνησης της Αρκτικής, όλη η Ένωση σαν μία πλούσια αλλά ευάλωτη κοινωνία με περιορισμένη αυτοπεποίθηση, έχει ένα βασικό πλεονέκτημα: το να αποτελέσει το διαμεσολαβητή μεταξύ των κυριότερων διεκδικητών έτσι ώστε να αμβλυθούν οι ανταγωνισμοί και να αποφευχθούν παρορμητικές στρατιωτικές ενέργειες». Επιπρόσθετα, η Ε.Ε έχει το προβάδισμα στη ρύθμιση κανονιστικού πλαισίου και νομοθεσίας μέσα από τον έλεγχο που ασκεί από τον ΕΟΧ στα σκανδιναβικά κράτη που είναι μέλη. Τέλος, σε αντίθεση με το NATO η Ε.Ε απολαμβάνει συγκεκριμένη ελευθερία δράσης δεδομένου του προφίλ της ήπιας ισχύος που διαθέτει. Συνεπώς, η Ευρώπη θα μπορούσε να λειτουργήσει σαν ένα

³³⁶

Kilian, Bertil J. (2009), ό.π. σελ. 37.

«μαξιλάρι», όπως χαρακτηριστικά αναφέρει και η ερευνήτρια Kathrin Keil³³⁷ ή διαφορετικά ως «διαμεσολαβητής» ανάμεσα στα συμφέροντα των μεγάλων δυνάμεων.

Άξιο σχολιασμού είναι επίσης το γεγονός ότι αρκετοί πλέον μελετητές, όπως ο φινλανδός ερευνητής Timo Koivurova, αναφέρεται στην Ευρωπαϊκή Ένωση ως «μία πολιτική οντότητα με δυνατότητα επιρροής στην Αρκτική»³³⁸, με το οποίο συνεπάγεται ότι η Ε.Ε πλέον νοείται σαν ισότιμο κράτος-δρων ανάμεσα στα παραδοσιακά αρκτικά κράτη.

Επιπλέον, ως τωρινή «Προσωρινός Παρατηρητής» στο Αρκτικό Συμβούλιο, η Ε.Ε θα μπορούσε να αποκτήσει ένα πιο ξεκάθαρο βήμα και επίσημη συμμετοχή στις αποφάσεις που αφορούν την Αρκτική μαζί με τις υπόλοιπες αρκτικές χώρες σε αντίθεση με την έως τώρα συμμετοχή της στους θεσμούς της «Βόρειας Διάστασης» και του «Ευρω-Αρκτικού Συμβουλίου του Μπάρεντς», όπου η συνεργασία περιορίζεται με τη Ρωσική Ομοσπονδία και τις βόρειες χώρες εκτος της Ένωσης. Χαρακτηριστική της επιδιωκόμενης συμμετοχής της Ένωσης στο αρκτικό τραπέζι των διαπραγματεύσεων αποτελεί η φράση του εκπροσώπου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Fernando Garces τον Οκτώβριο του 2009 ότι «η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί μία αρκτική οντότητα» και ότι «η Επιτροπή επιθυμεί να αποκτήσει Καθεστώς Μόνιμου Παρατηρητή στο Αρκτικό Συμβούλιο».³³⁹

Με βάση τα άνωθεν επίσημα έγγραφα της η Ε.Ε έθεσε στο διεθνές θεματολόγιο την πολιτική που θα πρέπει να ακολουθηθεί στην ευρύτερη περιοχή της Αρκτικής. Εντούτοις, η διαπιστωμένη καθυστέρηση στη διακήρυξη μιας ευρωπαϊκής αρκτικής πολιτικής είναι γεγονός, αλλά θα πρέπει να κατανοηθεί βάση της ανάλογης καθυστέρησης που παρουσιάζεται και σε άλλους τομείς πολιτικής της Ε.Ε (ανταγωνιστικότητα, οικονομική ανάπτυξη έως το 2010), όπου, κατά την Kathrin Keil η Ευρώπη δρα με την ίδια «πίστωση χρόνου»,³⁴⁰ δεδομένου και

³³⁷ Keil, Kathrin (2010), ό.π. σελ. 11.

³³⁸ Koivurova, Timo (2010). *Limits and possibilities of the Arctic Council in a rapidly changing scene of Arctic governance*, Cambridge, *Polar Record Journal*, Vol. 46, Issue: 02, pages 146-156, σελ. 152.

³³⁹ BarentsObserver (2009). *EU wants stronger role in Arctic*. Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα: <http://www.barentsobserver.com/eu-wants-stronger-role-in-arctic.4648618-16149.html> (τελευταία προσπέλαση 29 Μαρτίου 2011)

³⁴⁰ Keil, Kathrin (2010), ό.π. σελ. 13.

του ιεραρχικού 'consensus' που θα πρέπει να επιτευχθεί από τα θεσμικά όργανα της Ένωσης, όπως θα συμπληρώναμε εμείς.

V. Αδυναμίες ευρωπαϊκής αρκτικής πολιτικής

➤ Αποκλίνουσες θέσεις των θεσμικών οργάνων της Ένωσης- αδυναμία συμφωνίας ενός νομικού πλαισίου

Σε αδρές γραμμές, μία ευρεία θεματική ομοιότητα ανάμεσα στα τρία κείμενα των θεσμικών οργάνων της Ε.Ε (Επιτροπή, Κοινοβούλιο και Συμβούλιο) είναι ευδιάκριτη: Και τα τρία κείμενα δίνουν έμφαση στην κεντρική θεματική που είναι η κλιματική αλλαγή, η περιβαλλοντική και θαλάσσια ασφάλεια, η ορθή εκμετάλλευση των πλουτοπαραγωγικών πηγών του υποθαλάσσιου αρκτικού εδάφους, η προστασία των πληθυσμών και η διατήρηση της οικολογίας της περιοχής του Βορρά, καθώς επίσης η ανάγκη να προστατευθεί η αρκτική περιοχή από εντάσεις και στρατιωτικές συμπλοκές μέσω του Δικαίου, της διεθνούς συνεργασίας και της πολυμερούς διακυβέρνησης. Εντούτοις, **τα θεσμικά όργανα της Ε.Ε διαφωνούν στην ανάγκη δημιουργίας μιας πρωταρχικής διεθνούς Σύμβασης για την Αρκτική.**

➤ Διάσταση διακηρυγμένων δηλώσεων και πράξεων της ευρωπαϊκής αρκτικής πολιτικής

Αρκετοί αναλυτές καταλογίζουν ασυμφωνία πράξεων και έργων της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα της αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής που αφορά την Αρκτική,³⁴¹ τόσο στην εξωτερική πολιτική της δράση που κατευθύνεται μέσω της «Βόρειας Διάστασης» στις ευρωπαϊκές αρκτικές και υπο-αρκτικές περιοχές και αποτελεί ευρωπαϊκή προτεραιότητα, όσο και στην εσωτερική πολιτική της δράση.

Αναφορικά με την εσωτερική πολιτική της Ένωσης, η Αρκτική παρόλο που αναφέρεται στα περισσότερα από τα επίσημα έγγραφα της Ε.Ε ως μια περιοχή ιδιαίτερα ευάλωτη στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, αυτό δε φαίνεται να τονίζεται ιδιαίτερα στις σχετικές δημόσιες θέσεις στη διάρκεια διεθνών διαπραγματεύσεων για την κλιματική αλλαγή, όπως παρατηρήθηκε στην 15^η Διεθνή

³⁴¹

Neumann, Antje (2010), ό.π. σελ. 30.

Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το κλίμα στην Κοπεγχάγη το 2009. Επίσης, στην ευρωπαϊκή υιοθέτηση συγκεκριμένων περιβαλλοντικών και θαλάσσιων πολιτικών, παρόλο που η Αρκτική αναφέρεται σε ορισμένα από τα στρατηγικά έγγραφα της Ένωσης όπως παρατηρήσαμε παραπάνω, παραμένει εντούτοις ακόμα μία περιφέρεια στην εφαρμογή συγκεκριμένων ενεργειών. Μοναδική εξαίρεση αποτελεί ο τομέας της έρευνας, στον οποίο καταμετρώνται 38 ερευνητικά εγχειρήματα, και έχουν δαπανηθεί 120 εκατομμύρια δολάρια ευρώ εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Αναφορικά με την εξωτερική πολιτική της δράση, το ζήτημα της κλιματικής αλλαγής μολονότι δηλώνεται σαν ένα πρωταρχικό πεδίο εστίασης στο φορέα της «Βόρειας Διάστασης», αυτό δε φαίνεται να επαληθεύεται μέσω της εφαρμογής του σχετικού Προγράμματος «Περιβαλλοντική Εταιρική σχέση της Βόρειας Διάστασης» (Northern Dimension Environmental Partnership/NDEP), το οποίο σχεδιάστηκε για την αντιμετώπιση σοβαρών περιβαλλοντικών προβλημάτων στη βορειοδυτική Ρωσία. Μοναδικές εξαιρέσεις αποτελούν μόνο ορισμένα περιβαλλοντικά εγχειρήματα.

➤ **Ελλιπής και αόριστη πολιτική για το κλίμα- Απουσία δεσμευτικού χαρακτήρα προτεινόμενων πολιτικών**

Εκ των άνωθεν συμπεραίνεται ότι δεν υπάρχει μία συστηματική και συντονισμένη δράση εκ μέρους της Ένωσης για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στην Αρκτική, παρά παρατηρείται μία έλλειψη ολοκληρωμένης ευρωπαϊκής πολιτικής για το κλίμα και μία σχετικά αποστασιοποιημένη θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε στάση της Ε.Ε απέναντι στο αρκτικό ζήτημα. Ο νορβηγός επιστήμονας Astrid Grindheim στο πόνημά του «The Scramble for the Arctic?» εστιάζει μεταξύ άλλων στο νομικό χαρακτήρα των επίσημων ευρωπαϊκών εγγράφων, όπου σχολιάζει ότι **«τα μεν Ψηφίσματα του Κοινοβουλίου δεν οδηγούν απαραίτητα σε συγκεκριμένες κατευθύνσεις πολιτικής», ενώ οι Ανακοινώσεις της Επιτροπής αποτελούν «μερικώς διακηρύξεις και όχι ακριβή έγγραφα πολιτικής εξαιτίας του ότι στερούνται νομοθετικής ισχύος».** Ωστόσο, μεταξύ των δύο χαρακτηρίζει την προσπάθεια που συντελείται εκ μέρους του Κοινοβουλίου ως θετική, καθώς τα Ψηφίσματά του είναι μεν «μη δεσμευτικά έγγραφα, αλλά η επιθυμία από πλευράς του Κοινοβουλίου είναι η σταδιακή «διαμόρφωση μιας δεσμευτικής πρότασης».³⁴²

³⁴² **Grindheim, Astrid (2009). *The Scramble for the Arctic? A Discourse Analysis of Norway and the EU's Strategies Towards the European Arctic*, Lykaser, Fridtjof Nansens Institute, FNI Report 9/2009, σελ. 15.**

➤ «Εξωτερική» η δράση της Ε.Ε στο Βορρά

Βάση της ανάλυσης της Antje Neumann, **θα πρέπει να ληφθεί υπόψιν ότι από νομικής πλευράς η Ε.Ε δρα σαν «ένας εξωτερικός δρων» συγκριτικά με την πλειονότητα των αρκτικών κρατών**, εφόσον στην περίπτωση του αρκτικού ευρωπαϊκού κράτους της Δανίας δε λαμβάνει χώρα το ευρωπαϊκό καθεστώς στην αυτόνομη πλέον Γροιλανδία,³⁴³ και τα βόρεια κράτη-μέλη της δεν αποτελούν παράκτια αρκτικά κράτη (Σουηδία, Φινλανδία, Ισλανδία-προς ένταξη-). Επιπρόσθετα, τα υπόλοιπα τέσσερα αρκτικά κράτη (Η.Π.Α, Ρωσία, Καναδάς, Νορβηγία) συνδέονται με την Ένωση μέσω διαφορετικών εταιρικών σχέσεων.

Όπως καταλήγει και η ίδια, το γεγονός αυτό διακρίνει κατηγορηματικά την πολιτική της Ε.Ε στην Αρκτική από την πολιτική της απέναντι σε άλλες θαλάσσιες περιοχές, όπως στη Μεσόγειο και στη Βαλτική, και μπορεί να εξηγήσει τους χαρακτηρισμούς της «αδράνειας» και της «αδιαφορίας» που αποδίδονται στη σχετικά πρόσφατη διαμόρφωση της ευρωπαϊκής αρκτικής πολιτικής.

➤ Μικρή αναφορά στα ζητήματα των αυτοχθόνων

Παρόλο που η προστασία και η διατήρηση της αρκτικής περιοχής από κοινού με τον πληθυσμό της, συμπεριλαμβανομένης και της μείωσης του αρνητικού αντικτύπου της κλιματικής αλλαγής και της αναγκαστικής προσαρμογής στις αναπόφευκτες αλλαγές, αποτελεί κύρια μέριμνα σύμφωνα με την διατυπωμένη ευρωπαϊκή αρκτική στρατηγική, πολύ λίγη προσοχή δίδεται επί του πρακτέου.³⁴⁴

➤ Ενδογενής αντίφαση αξιοποίησης αρκτικών πόρων με προστασία περιβάλλοντος

Μία σημαντική αντίφαση που παρατηρείται στις διακηρυγμένες θέσεις της Επιτροπής είναι η προτεραιότητα που δίδεται για τη διατήρηση του αρκτικού περιβάλλοντος αφενός, και αφετέρου η ανάγκη για αειφόρο χρήση των αρκτικών πόρων, εφόσον οποιαδήποτε περαιτέρω αξιοποίηση των αρκτικών ορυκτών πόρων, ειδικά των υδρογονανθράκων, θα έχει ως αποτέλεσμα τη εκπομπή μεγαλύτερων

³⁴³ Neumann, Antje (2010), *ό.π.*

³⁴⁴ Μόνο δύο Προγράμματα της Ε.Ε ασχολούνται με τα ζητήματα των αυτοχθόνων: «Το Βόρειο Περιφερειακό Πρόγραμμα» (Northern Periphery Programme.NPP) και το «Έβδομο Πρόγραμμα για την Ανάπτυξη της Έρευνας και της Τεχνολογίας» (the Seventh Framework Programme for Research and Technology Development/FP7).

ποσοτήτων διοξειδίου του άνθρακα στην ατμόσφαιρα, γεγονός που επιταχύνει την κλιματική αλλαγή.

- **Μη αναφορά για συγκεκριμένη ευρωπαϊκή άμυνα στο Βορρά→ Άλλη μία Ευρωπαϊκή «πολυφωνία» - Αδυναμία διαμόρφωσης ενιαίας ευρωπαϊκής αμυντικής γραμμής**

Αξιοπρόσεκτο σημείο όλων των παραπάνω επίσημων εγγράφων της Ένωσης αναφορικά με τη διαμόρφωση μιας ευρωπαϊκής αρκτικής στρατηγικής αποτελεί η **απουσία συγκεκριμένης αναφοράς για μία συνολική ευρωπαϊκή άμυνα στο Βορρά που θα εξασφαλίζει την ειρήνη και τη σταθερότητα στην αρκτική περιοχή.**

Ωστόσο, σύμφωνα με τον канаδό στρατηγικό αναλυτή David Rudd, στα σχέδια όλων των βόρειων ευρωπαϊκών χωρών (Νορβηγία, Δανία, Ισλανδία, Σουηδία και Φινλανδία) είναι η ανάπτυξη στρατιωτικών δυνάμεων στο Βορρά, με διαφοροποιήσεις όσον αφορά την κλίμακα.³⁴⁵ Όπως εξετάσαμε και αναλυτικά στο παρόν κεφάλαιο, κάθε μία εξ αυτών τάσσεται επίσημα υπέρ της απαραίτητης καλλιέργειας διαλόγου και ανάπτυξης της συνεργασίας ανάμεσα σε όλα τα βόρεια ευρωπαϊκά κράτη των οποίων τα εδάφη συνορεύουν με την Αρκτική, συμπεριλαμβανομένης και της Ρωσίας, και όλες δίνουν έμφαση στη δραστηριοποίησή τους στην αρκτική περιοχή, όπου η κάθε μία ασκεί την κυριαρχία της. Συνεπώς, κοινός τόπος όλων των βόρειων χωρών αποτελεί η παρουσία στρατιωτικών δυνάμεων στο Βορρά, και ασαφές θα παρατηρούσαμε ότι είναι η «ομπρέλα» υπό την οποία θα αναπτυχθούν.

Ο ρόλος του NATO : Από τα ευρωπαϊκά κράτη-μέλη του Αρκτικού Συμβουλίου, η **Νορβηγία είναι η μόνη ευρωπαϊκή χώρα που έχει διατυπώσει δημοσίως τη στήριξη της για έναν μεγαλύτερο και πιο ενεργό ρόλο του NATO στο Βορρά** και τάσσεται ανοιχτά υπέρ μιας συλλογικής αμυντικής συμμαχίας συμμαχίας στο Βορρά και «του πρωταρχικού καθήκοντος των βόρειων κρατών απέναντι στην εδαφική τους υπεράσπιση».³⁴⁶ Στον αντίποδα, η **Δανία επιθυμεί περιορισμένη δράση του NATO**, οι μέχρι σήμερα «ουδέτερες» **σκανδιναβικές χώρες Φινλανδία/Σουηδία**- μολοντί δεν έχουν λάβει ξεκάθαρη θέση για το ρόλο του NATO στον ευρωπαϊκό Βορρά- **θεωρούν τη νατοϊκή συμμαχία έναν**

³⁴⁵ **Rudd, David (2010). Northern Europe's Arctic Defence Agenda, Calgary, Journal of Military and Strategic Studies, Centre of Military and Strategic Studies Vol. 12, Issue 3, Spring 2010, pages 45- 71, σελ. 46.**

³⁴⁶ **Rudd, David (2010), ό.π., σελ. 63.**

απαραίτητο δρώντα για την ασφάλεια στην Ευρω-Ατλαντική περιοχή, ενώ η Ισλανδία όντας μέλος της Ατλαντικής Συμμαχίας έχει ήδη προβάλει ανοιχτά τη στήριξή της απέναντι στη νατοϊκή παρουσία στα αρκτικά ύδατα.

Από την πλευρά της Ατλαντικής Συμμαχίας, δεν έχει αναπτυχθεί έως αυτή τη στιγμή, όπως είδαμε και παραπάνω, καμία θεσμική νομιμοποίηση της παρουσίας του στην Αρκτική.

Κατ'επέκταση, όπως αναφέρει και ο ίδιος ο David Rudd, **κανένα ευρωπαϊκό μέλος του NATO, ούτε όλη η Συμμαχία εξετάζουν ουσιαστικά την επαναστρατιωτικοποίηση του Βορρά.** Και οι δύο πλευρές φαίνεται να επιθυμούν εντέλει την εδραίωση της ασφάλειας στο Βορρά, αλλά με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά: «η συνεργασία» και «τη διαφάνεια».³⁴⁷ Εν ολίγοις, **και οι δύο πλευρές συγκλίνουν στο ότι εφόσον δεν υπάρξει μία ευθεία στρατιωτική επίθεση στην αρκτική περιοχή από οποιοδήποτε βόρειο κράτος, η Ατλαντική Συμμαχία θα τηρεί ένα χαμηλό προφίλ και θα δρα με γνώμονα «τις επιταγές» των διεθνών θεσμών, διατηρώντας με αυτόν τον τρόπο μια συγκρατημένη δράση και παράλληλα τηρώντας τις σχέσεις με τη Ρωσία σε ένα σταθερό επίπεδο απέναντι στην οποιαδήποτε κλιμάκωση.**

Ευρωπαϊκή «ήπια ισχύς» και προώθηση της πολυμερούς συνεργασίας στο Βορρά- Μη ολοκληρωμένη ευρωπαϊκή αμυντική πολιτική: Η Ε.Ε πέραν των δικών της ενεργειών στο Βορρά, επιδιώκει τη συμβολή και των μη αρκτικών κρατών για την εξασφάλιση της σταθερότητας στην Αρκτική προς όφελος όλων. Αυτό αποδεικνύει έμπρακτα την προσπάθεια της Ένωσης να καταμερίσει τις ευθύνες για την ασφάλεια στο Βορρά σε όλα τα εμπλεκόμενα μέρη σε διεθνές επίπεδο, ενώ παράλληλα **φαίνεται να διατηρεί για τον εαυτό της τον πιο μετριοπαθή ρόλο της «ήπιας ισχύος»,** όπως αναφέρει και ο μελετητής David Rudd. Πράγματι, στην τελευταία Έκθεση που δημοσίευσε η Ε.Ε σχετικά με «την εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής Ασφάλειας» το 2008, η Ένωση δεν έκανε καθόλου λόγο για την Αρκτική, παρόλο που αναφέρθηκε στην ανάγκη για καλύτερη θαλάσσια επιτήρηση, και για την αντιμετώπιση των κινδύνων που θα προκληθούν από την κλιματική αλλαγή μέσω της πολυμερούς συνεργασίας.³⁴⁸

Επιπλέον, η μη αποτελεσματική ενίσχυση του τομέα της «Ευρωπαϊκής Πολιτικής για την Ασφάλεια και Άμυνα» (European Security and Defence Policy/ESDP) με τις εξασθενημένες αρμοδιότητες του «Υπατου Εκπροσώπου

³⁴⁷ Rudd, David (2010), *ό.π.*, σελ. 65.

³⁴⁸ Consilium, *European Security Strategy (2008). Report on the Implementation of the European Security Strategy- Providing Security in a Changing World-*, Brussels, 11 December 2008 S407/08.

για την **Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική της Ασφάλειας**», παρά του διακηρυγμένου στόχου της επικυρωμένης «Συνθήκης Λίσαβόνας» και η συνεχιζόμενη παραμονή του ζητήματος της ασφάλειας στην αρμοδιότητα των ευρωπαϊκών κρατών, **αποδεικνύει επί της ουσίας την εγγενή αδυναμία της Ε.Ε να διαμορφώσει μία ενιαία ευρωπαϊκή πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας εν όψει της διστακτικότητας των κρατών-μελών.**

Άλλος ένας αρνητικός παράγοντας που δυσχεραίνει την προοπτική διαμόρφωσης μιας ενιαίας ευρωπαϊκής αμυντικής πολιτικής αναδεικνύεται η **τρέχουσα τεράστια οικονομική κρίση** που ταλανίζει σε πολύ μεγάλο βαθμό την Ε.Ε την τελευταία χρονική περίοδο. Και εάν οι περυσινές αναγκαστικές περικοπές των κρατικών προϋπολογισμών για θέματα άμυνας δυσχέραιναν τόσο σε εθνικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο την αύξηση της αμυντικής στρατηγικής της Ένωσης, πέραν από κάποιων πρωτοβουλιών μικρής κλίμακας, **σήμερα η υλοποίηση ενός ευρωπαϊκού συμπαγούς αμυντικού πυλώνα στον αρκτικό Βορρά φαντάζει ένα ακατόρθωτο εγχείρημα.**

Κοινή συνεργασία Ε.Ε και NATO: Η νορβηγική θέση, όπως ειπώθηκε από τον πρώην υπουργό Εξωτερικών της Νορβηγίας ήταν η πρόταση για ενίσχυση της «Βόρειας Στρατιωτικής Συνεργασίας» διά αέρος και διά θαλάσσης για την ασφάλεια στο Βορρά μεταξύ των σκανδιναβικών χωρών και της Δανίας, χωρίς όμως να διατυπώνεται τεχνηέντως πώς μπορεί να διαμορφωθεί ένα δεσμευτικό πλαίσιο για την άμυνα στην αρκτική περιοχή, εφόσον η Σουηδία και η Φινλανδία ακολουθούν το ουδέτερο δόγμα στην περίπτωση εκδήλωσης στρατιωτικής σύρραξης, ενώ επίσης δε διευκρινίζεται εκ μέρους της Νορβηγίας ούτε ο πιθανός ρόλος του NATO. Βάση των αναλυτών, **κρίνεται σκόπιμο να αναπτυχθεί μεταξύ Ε.Ε, Βόρειων Χωρών και NATO μία διαλεκτική σχέση για την από κοινού αποτελεσματική αντιμετώπιση των πολιτικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών δυναμικών του Βορρά, η οποία παράλληλα θα συμβάλει στην επιτυχή επίλυση των διασυνοριακών διαφορών τους για την εγκαθίδρυση της διακρατικής σταθερότητας.**³⁴⁹ Εξάλλου, όπως σχολιάζει η αγγλίδα αναλύτρια Alyson Bailes, εάν η Ευρωπαϊκή Ένωση πράγματι επιθυμεί να αντικαταστήσει το NATO ως «προστάτη όλης της Ευρώπης», θα πρέπει να αποδειχθεί ικανή των περιστάσεων, δηλαδή ικανή να δρα στρατιωτικά σε επίπεδο ασφάλειας ως «αντίπαλο δέος» απέναντι σε μία ισχυρή ρωσική παρουσία στην Αρκτική. «Η Ρωσία», προσθέτει η συγγραφέας, δεν μπορεί να καταλάβει τον ακριβή χαρακτήρα δράσης της Ευρώπης στον αρκτικό βορρά.. Για

³⁴⁹

Rudd, David (2010), *ό.π.*, σελ. 70-71.

αυτόν το λόγο η Ευρώπη θα πρέπει να προσδιορίσει δημοσίως και να προστατεύσει τα στρατηγικά της συμφέροντα, όπως ακριβώς κάνει ένα έθνος».³⁵⁰

VI. Διαφορές με αρκτικά κράτη

➤ E.E – Καναδάς και Ρωσία: Διαφωνία για ένταξη της Ένωσης ως «Μόνιμος Παρατηρητής» στο Αρκτικό Συμβούλιο

Οι παραπάνω ολοκληρωμένες ευρωπαϊκές προτάσεις για την Αρκτική συνοδεύτηκαν και από τη συνακόλουθη αίτηση της E.E για την επίσημη ένταξή της «στο καθεστώς του παρατηρητή» στις διεργασίες του Αρκτικού Συμβουλίου. Εντούτοις, η πρότασή της απορρίφθηκε από τη σύνθεση του Αρκτικού Συμβουλίου το 2009 εξαιτίας της εισαγωγής του μέτρου της απαγόρευσης των εισαγωγών προϊόντων φώκιας στους κόλπους της, κυρίως κατόπιν αντίδρασης από τον Καναδά, του οποίου οι κύριες εξαγωγές προϊόντων αλιείας προέρχονται από τις εξαγωγές προϊόντων φώκιας στην αγορά της E.E.³⁵¹ Η ίδια στάση τηρήθηκε και στην πρόσφατη συνάντηση των μελών του Αρκτικού Συμβουλίου στο Nuuk της Γροιλανδίας στις 12 Μαΐου 2011, κατά την οποία απορρίφθηκε εκ νέου από τα μόνιμα μέλη του Αρκτικού Συμβουλίου Μοναδική ευκαιρία να δοθεί το πράσινο φως για την ένταξη και της E.E στην ομάδα των «Μόνιμων Παρατηρητών» του Αρκτικού Συμβουλίου κρίνεται η τωρινή προεδρία της Σουηδίας από το Μάιο του 2011, η οποία αποτελεί και επίσημο μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Από την πλευρά της η E.E μέσω της Ευρωπαϊκής Επιτροπής δεν έκανε καμία επίσημη δήλωση μετά το πέρας της υπουργικής συνάντησης στην πόλη Nuuk, αλλά η Γαλλία ήδη έχει δημοσιεύσει τις έντονες αντιδράσεις της από αυτή την εξέλιξη.

Εντούτοις, με βάση των πρόσφατων δηλώσεων του υπουργού Εξωτερικών της Σουηδίας Carl Bidt το θέμα της επέκτασης των «Μόνιμων Παρατηρητών» του Αρκτικού Συμβουλίου θα εξεταστεί το αργότερο μέχρι την επόμενη υπουργική συνάντηση του οργάνου. **Πάντως αποτελεί κοινή αντίληψη ότι η Ρωσία και ο**

³⁵⁰ Bailes, Alyson J.K. (2010). *NATO and the EU in the North: What is at stake in current strategy development?* Vinius, Lithuanian Foreign Policy Review, Foreign Policy Research Center, issue: 23/2010, pages: 8-28, σελ. 27.

³⁵¹ «Diplomatic shifts in the warming Arctic». Από την Ιστοσελίδα: <http://www.iiss.org/publications/strategic-comments/past-issues/volume-16-2010/december/diplomatic-shifts-in-the-warming-arctic/> (τελευταία προσπέλαση 1η Μαΐου 2011).

Καναδάς αντιτίθενται στην είσοδο της Ε.Ε στους κόλπους του Αρκτικού Συμβουλίου, και εάν η τωρινή σουηδική προεδρία δεν κατορθώσει να βρει έναν κοινό τόπο συναίνεσης μεταξύ των οκτώ αρκτικών κρατών, το μέλλον της Ε.Ε χαρακτηρίζεται αβέβαιο. Η Φινλανδία αποτελεί το μόνο ένθερμο υποστηρικτή της ένταξης της Ε.Ε στο θεσμό των «Μόνιμων Επιτηρητών» του Αρκτικού Συμβουλίου³⁵².

³⁵² **BarentsObserver (2011).** *EU left in the cold.* Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα: <http://www.barentsobserver.com/eu-left-in-the-cold.4923605-16149.html> (τελευταία προσπέλαση 25 Μαΐου 2011).

VI. Αρκτική Πολιτική Ευρωπαϊκής Ένωσης → «Αβελτηρία» συγκεκριμένης δράσης- Προσπάθεια για «ήπια ισχύ» στη βάση εταιρικής και στρατιωτικής συνεργασίας με αρκτικά κράτη- Διεκδίκηση επίσημης ένταξης στους αρκτικούς θεσμούς (Αρκτικό Συμβούλιο)- Εξισορροπηστής γεωπολιτικών συμφερόντων- Διατήρηση «συστήματος ισορροπίας» σε Αρκτική

Εκ των άνωθεν, συμπεραίνουμε ότι η **Αρκτική παραμένει μία περιφέρεια για την Ε.Ε παρά μία περιοχή ενταγμένη στην πολιτική που διακηρύσσει η Ένωση για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής**. Συνεπώς, η διακηρυγμένη θέση της Ένωσης για την αντιμετώπιση των προκλήσεων και των ζητημάτων που ανακύπτουν στην Αρκτική με «συντονισμένο και συστηματικό τρόπο»³⁵³ απέχει παρασάγγας από την πραγματικότητα.

Αρκετοί μελετητές συνηγορούν στην ανάγκη πιο αποτελεσματικής αντιμετώπισης των περίπλοκων αρκτικών ζητημάτων που απορρέουν από την κλιματική αλλαγή μέσα από:

Έναν καλύτερο και συστηματικό συντονισμό των σχετικών ευρωπαϊκών προγραμμάτων και πρωτοβουλιών ένθεν και έξωθεν: Διαμόρφωση μια ενιαίας πολιτικής ολότητας με διεθνές κύρος: **Πρώτον**, η εξωτερική δράση της Ε.Ε στο θεσμό της «Βόρειας Διάστασης» θα πρέπει σταδιακά να αναβαθμιστεί και να αποκτήσει το χαρακτήρα «χαμηλής πολιτικής»³⁵⁴ μέσω της εισαγωγής κατάλληλων περιβαλλοντικών αρμοδιοτήτων στο Πρόγραμμα «Περιβαλλοντική Εταιρικότητα της Βόρειας Διάστασης» για την αντιμετώπιση των κλιματικών επιπτώσεων στις ευρωπαϊκές αρκτικές και υπο-αρκτικές περιοχές. **Δεύτερον**, άλλο ένα «αγκάθι» στη διαμόρφωση μιας ενιαίας περιβαλλοντικής πολιτικής της Ε.Ε αποτελεί η αντιμετώπιση του απαιτούμενου “consensus”, δηλαδή της απαιτούμενης συναίνεσης εκ μέρους των 27 κρατών-μελών έτσι ώστε να ακολουθηθεί μία συγκεκριμένη γραμμή περιβαλλοντικής πολιτικής από το σύνολο των χωρών της Ένωσης και να μετατραπεί η τελευταία σε έναν πιο ενεργό μελλονικά αρκτικό δρώντα. Αυτό αποτελεί άλλωστε και το ίδιο το στοίχημα της Ευρώπης, καθώς στο εσωτερικό της παρατηρείται μία απόκλιση θέσεων μεταξύ των δυτικών και κεντρικών- ανατολικών ευρωπαϊκών κρατών που φαίνεται να υιοθετούν μία πιο μετριοπαθή στάση απέναντι στη φύση των κανόνων μιας

³⁵³ COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES (2008), ό.π., σελ. 3.

³⁵⁴ Neumann, Antje (2010), ό.π. σελ. 32.

ευρωπαϊκής κλιματικής πολιτικής, γεγονός που δυσχεραίνει την ταχεία διαμόρφωση και ψήφιση της κατάλληλης αρκτικής πολιτικής. **Τρίτον, η Ε.Ε θα πρέπει να αποκτήσει μία ενιαία πολιτική οντότητα στις διεθνείς διαπραγματεύσεις για το κλίμα, και όχι «να αφήνεται στο περιθώριο και τελευταίο στάδιο των διαπραγματεύσεων, όπως συνέβη στη Διεθνή Διάσκεψη της Κοπεγχάγης το 2009», όπως παρατηρεί η Antje Neumann.³⁵⁵ Δυστυχώς, μολονότι κατόπιν της επικυρώσεως της Συνθήκης της Λισαβόνας κατά την οποία ολόκληρη η Ένωση θα εκπροσωπείται πλέον στις διεθνείς διαπραγματεύσεις από το κατεξοχήν της θεσμικό όργανο, δηλαδή την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, διαφορετική άποψη έχει το Συμβούλιο το οποίο δεν επιθυμεί τη μεταφορά της συγκεκριμένης αρμοδιότητας στην Επιτροπή, αλλά την παραμονή της στις πρωτοβουλίες των κυβερνήσεων των κρατών-μελών. Συνεπώς, ερχόμαστε στο **τέταρτο «μελανό» σημείο της Ένωσης που είναι η επίλυση των διαφωνιών των θεσμικών οργάνων για την απόκτηση μιας «ξεκάθαρης και ενιαίας φωνής» μέσω της πλήρους νομιμοποίησης της εφαρμογής της Συνθήκης της Λισαβόνας και αναβάθμισης του τομέα της εξωτερικής πολιτικής της Ε.Ε και μέσα από το θεσμό του «Υπατου Εκπροσώπου» (High Representative).³⁵⁶ Ως τελευταίο εμπόδιο, θα μπορούσαμε να αναφέρουμε, λαμβάνοντας υπόψη τα όσα διαδραματίζονται στους κόλπους της Ε.Ε το τελευταίο χρονικό διάστημα, το τεράστιο πρόβλημα της οικονομικής κρίσης που έχει να αντιμετωπίσει η Ένωση, γεγονός που φαίνεται να αναβάλλει την οποιαδήποτε άμεση χρηματοδότηση για την εφαρμογή της ευρωπαϊκής αρκτικής πολιτικής από τον ετήσιο προϋπολογισμό της, θέτοντας το συνολικό ευρωπαϊκό ενδιαφέρον για την Αρκτική σε «δεύτερη μοίρα».****

Ωστόσο, παρά την καθυστερημένη, ή και παρά του μικρού βαθμού, υλοποίηση των διακηρυσσόμενων πολιτικών της αρκετές φορές, θα συμπεραίναμε ότι μόνο και μόνο η επίσημη «δήλωση» της προαναφερθείσας αρκτικής πολιτικής από τα θεσμικά όργανα της Ένωσης και κυρίως από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, σε συνδυασμό με τις αρχικές ενέργειες που την ακολουθούν, αποτελεί μία ενθαρρυντική κατεύθυνση από την πλευρά της Ευρώπης, ακόμη και μέσω της ενίσχυσης της εξωτερικής διάστασης της ευρωπαϊκής πολιτικής ενάντια στην κλιματική αλλαγή για την προστασία της Αρκτικής. Εξάλλου, δεν είναι λίγοι οι μη αρκτικοί δρώντες, όπως η Κίνα, η Ινδονησία και η Ιαπωνία που έχουν εκδηλώσει ανοιχτά την εμπιστοσύνη τους για τις περιβαλλοντικές προτάσεις της Ευρώπης και

³⁵⁵ Neumann, Antje (2010), *ό.π. σελ. 32.*

³⁵⁶ Άρθρο 12.2 και Άρθρο 15 της Συνθήκης της Λισαβόνας.

για την εξειδίκευση και τεχνογνωσία που διαθέτει στην αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών ζητημάτων.³⁵⁷

Τέλος, αναφορικά με την εξωτερική αμυντική πολιτική της Ένωσης, κρίνεται άμεσα αναγκαίο να προσδιορίσει η Ευρώπη το χαρακτήρα της στρατηγικής της στο Βορρά ενισχύοντας την πολυμερή συνεργασία τόσο σε θεσμικό επίπεδο (Αρκτικό Συμβούλιο), όσο και σε στρατιωτικό (αποδοχή στρατιωτικής παρουσίας NATO ή εδραίωση ενός ευρωπαϊκού στρατιωτικού φορέα για την ασφάλεια στο Βορρά). Στοιχείο της Ένωσης αποδεικνύεται το κατά πόσο θα κατορθώσει ως θεσμός και «διεθνής δρών» να επιλύσει τις συνοριακές διαφορές στο Βορρά με όρους συνεργασίας και διπλωματίας και όχι με όρους «μηδενικού αθροίσματος που χώρισαν κάποτε τον κόσμο στα δύο».³⁵⁸

³⁵⁷ **Kilian, Bertil J. (2009), ό.π. σελ. 42.**

³⁵⁸ **Rudd, David (2010), ό.π., σελ. 71.**

Γ. Μη αρκτικά κράτη εν δυνάμει αρκτικοί παίκτες: Κίνα, Ιαπωνία, Νότιος Κορέα, Ινδία, Ιταλία, Ταϊλάνδη

Οι επιπτώσεις της αλλαγής του περιβάλλοντος στην Αρκτική δεν αποτελούν αποκλειστικά θέμα του Βορρά και δεν παραμένουν μόνο στο Βορρά, αλλά πρόκειται να έχουν παγκόσμιο αντίκτυπο. Συνεπώς, τα ζητήματα της Αρκτικής δεν απασχολούν μόνο την ευρύτερη περιοχή ή τα πέντε παράκτια κράτη που συνορεύουν με τον Αρκτικό Ωκεανό, αλλά ολόκληρον τον πλανήτη. Η ταχεία τήξη των πάγων και οι επιστημονικές ενδείξεις για ελεύθερες από πάγο αρκτικές θαλάσσιες διαδρομές ακόμη και από το 2013, τείνουν να αναδείξουν πιο έντονα το γεωπολιτικό ενδιαφέρον στην περιοχή και από περιφερειακές δυνάμεις της Ασίας. Και αυτό είναι έκδηλο από το γεγονός ότι η τεχνολογία ναυπήγησης καινούργιων παγοθραυστικών που χρησιμοποιείται πρόσφατα στην Αρκτική προέρχεται από περιοχές όπως η Νότιος Κορέα.

Σύμφωνα με την καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο του Ρέικιαβικ και ειδικευόμενη σε θέματα ασφαλείας του Βορρά Alyson Bailes, είναι ευρέως γνωστό ότι η Κίνα, η Ιαπωνία και η Νότιος Κορέα θα αποτελέσουν τα πρώτα πιο ισχυρά παγκοσμίως μη αρκτικά κράτη που θα ζητήσουν να εμπλακούν στο αρκτικό παιχνίδι διεκδικώντας μερίδιο από τις επικείμενες εμπορικές επενδύσεις στην περιοχή, και συγκεκριμένα από τη μελλοντική χρήση των νέων εμπορικών δρόμων. Η **Νότιος Κορέα**, αποτελεί ήδη έναν από τους μεγαλύτερους κατασκευαστές πλοίων διελεύσιμων μέσω πάγου³⁵⁹, ενώ μαζί με την **Κίνα** και την **Ιταλία** είχαν κάνει αίτηση για την ένταξη στο καθεστώς του «Μόνιμου Παρατηρητή» στο Αρκτικό Συμβούλιο, οι οποίες απορρίφθηκαν εκ πρώτους από την υπουργική διάσκεψη του Αρκτικού Συμβουλίου στο Tromsø της Νορβηγίας τον Απρίλιο του 2009, και τέθηκαν προς συζήτηση στις επόμενες υπουργικές διασκέψεις του Αρκτικού Συμβουλίου. Επιπρόσθετα, σημαντικός «δείκτης» της αύξησης του ενδιαφέροντος για την Αρκτική εκ μέρους των μη αρκτικών κρατών αποτελεί ο ο μεγάλος αριθμός τουριστών από τις χώρες της Κίνας, της **Ταϊλάνδης**, της Ινδίας και της Νοτίου Κορέας, με βάση τα στατιστικά στοιχεία ρώσων και νορβηγών τουριστικών πρακτόρων.

359 **Ebinger Charles K. and Zambetakis, Evie (2009). *The geopolitics of Arctic melt*, London, The Royal Institute of International Affaires, Vol. 85, page 1230.**

Ιαπωνία → Ενεργειακό ενδιαφέρον στη Θάλασσα του Barents

Το ορόσημο της ιαπωνικής τεχνολογίας, η ιαπωνική εταιρεία «Mitsubishi», δραστηριοποιείται ήδη επενδυτικά στην κατασκευή του εργοστασίου υδροποίησης φυσικού αερίου στο νησί Shakhalin στην ανατολική Ρωσία με ποσοστό 33, 5%, ενώ εκδήλωσε ανοιχτά το επενδυτικό της ενδιαφέρον για τη συμμετοχή της στην κατασκευή και στην παροχή του απαιτούμενου τεχνολογικού εξοπλισμού στο κομβικό ρωσικό έργο Shtokman στη Θάλασσα του Barents³⁶⁰ την άνοιξη του 2011.

Κίνα → Ο κατεξοχήν περιφερειακός παίκτης της Αρκτικής

Η δεύτερη πλέον οικονομική δύναμη παγκοσμίως φαίνεται να στρέφει ολοένα και περισσότερο την προσοχή της στις περιβαλλοντικές, οικονομικές, πολιτικές και στρατιωτικές επιπτώσεις που ενδέχεται να προκύψουν από την ταχεία τήξη των αρκτικών πάγων την τελευταία δεκαετία. **Η προοπτική μιας διελεύσιμης Αρκτικής τη θερινή περίοδο μέσω σύντομων θαλάσσιων οδών που θα μειώσουν τη χρονική διάρκεια μεταφοράς εμπορικών προϊόντων, αλλά και θα διευκολύνουν την πρόσβαση στα ορυκτά καύσιμα του αρκτικού βυθού, έχουν ωθήσει την κινεζική κυβέρνηση στη διάθεση οικονομικών κονδυλίων για την αρκτική επιστημονική έρευνα και στην κατασκευή καινούργιων παγοθραυστικών.**

α. Επιστημονική Έρευνα

Η Κίνα διαθέτει τέσσερα κυριότερα ερευνητικά Ιδρύματα για επιστημονική έρευνα που προσανατολίζονται στα αρκτικά ζητήματα. 1) Το Ινστιτούτο Πολικής Έρευνας της Κίνας (the Polar Research Institute of China/PRIC) στη Σανγκάη με επιστημονικό προσωπικό 142 ατόμων που ηγείτο τις πολιτικές επιστημονικές αποστολές του ερευνητικού παγοθραυστικού “Xuelong” από το 1994 έως το 2009, 2) Το Κινεζικό Ινστιτούτο Θαλάσσιων Υποθέσεων (the China Institute for Marine Affairs) που αποτελεί τμήμα της Ωκεάνιας Κρατικής Διοίκησης στο Πεκίνο και προσανατολίζεται στην έρευνα και στη μελέτη του διεθνούς ναυτικού δικαίου για τη διαμόρφωση της κινεζικής ωκεάνιας στρατηγικής, 3) Το Ινστιτούτο Ωκεανολογίας (The Institute of Oceanology) που προάγει τη διεπιστημονική θαλάσσια έρευνα υπό την αιγίδα της Κινεζικής Ακαδημίας Επιστημών (the Chinese Academy of Sciences),

³⁶⁰

Βλ. σελ. 110.

και 4) Το πρόσφατα ιδρυθέν (2006) Ερευνητικό Κέντρο για τη Θαλάσσια Ανάπτυξη της Κίνας (the Research Centre for Marine Developments of China) που διεξάγει στρατηγική και μακροσκοπική έρευνα αναφορικά με τα θαλάσσια προβλήματα της χώρας που ανακύπτουν παρέχοντας συμβουλευτικές κατευθύνσεις.

Εκ πρώτης αναλύσεως, η επιστημονική έρευνα της χώρας φαίνεται να εστιάζει αρχικά στις περιβαλλοντικές επιπτώσεις που θα έχει στο ηπειρωτικό και ωκεάνιο περιβάλλον της Κίνας η τήξη των αρκτικών πάγων. Εντούτοις, μολονότι δεν υπάρχει κάποιο επιστημονικό ίδρυμα στην Κίνα που να ασχολείται με την πολιτική διάσταση του αρκτικού ζητήματος, υπάρχει μία ομάδα ερευνητών που έχουν δημοσιεύσει άρθρα στον κινεζικό τύπο και σε κινεζικά επιστημονικά συγγράμματα για τη στρατηγική σημασία της Αρκτικής και τη γεωπολιτική της διάσταση.

Η κυβερνητική πρωτοβουλία

Ήδη, από τα μέσα του 2000 Κινέζοι ερευνητές και αξιωματούχοι έχουν αυξήσει τη συμμετοχή τους σε διεθνή σεμινάρια, αναφερόμενοι στην εμπορική, νομική και γεωπολιτική διάσταση της Αρκτικής. Επιπλέον, προκειμένου να γίνει περισσότερο κατανοητή η πολιτική, νομική και στρατιωτική πλευρά του αρκτικού ζητήματος, η Κινεζική κυβέρνηση προώθησε το Σεπτέμβριο του 2007 ένα ερευνητικό σχέδιο με τίτλο «Arctic Issues Research», στο οποίο μετείχε ένα σημαντικό επιστημονικό προσωπικό της χώρας και εκπονήθηκε από το Ίδρυμα «Αρκτική και Ανταρκτική Διοίκηση της Κίνας» (Chinese Arctic and Antarctic Administration) σε συνεργασία με τον τομέα Ωκεάνιας Διοίκησης της χώρας. Οι ερευνητικές θεματικές μεταξύ άλλων ήταν: *Οι Αρκτικοί πόροι και η εκμετάλλευσή τους, η Αρκτική επιστημονική έρευνα, οι Αρκτικές μεταφορές, το Αρκτικό Δίκαιο, η Αρκτική πολιτική και διπλωματία, οι στρατιωτικοί παράγοντες στην Αρκτική, και η Κινεζική Αρκτική Πολιτική*. Το ερευνητικό έργο ολοκληρώθηκε το 2009 αλλά οι επιστημονικές εκθέσεις δε δόθηκαν στη δημοσιότητα με την κυβέρνηση να προτιμά τη μυστικοπάθεια γύρω από τα επιστημονικά πορίσματα και τις επόμενες κινήσεις της στην αρκτική περιοχή.³⁶¹

³⁶¹ Jakobson, Linda (2010). *China prepares for an ice-free Arctic*, Stockholm, SIPRI, No.2010/2, March 2010, σελ. 5.

Οι κινεζικές ερευνητικές αποστολές στο Βορρά και η δημιουργία σχέσεων με τη Νορβηγία

Η Κίνα έχει παρουσιάσει τις πιο αξιόλογες ερευνητικές αποστολές στην Αρκτική. Ειδικότερα, το ερευνητικό ενδιαφέρον της χώρας στράφηκε για πρώτη φορά στο Βορρά το 1995 όταν μία ομάδα Κινέζων επιστημόνων και δημοσιογράφων ταξίδεψαν πεζοί στο Β. Πόλο και διεξήγαγαν έρευνα αναφορικά με τον πάγο, το κλίμα και το αρκτικό περιβάλλον. Η επίσημη πρώτη κινεζική ερευνητική αποστολή στη θάλασσα έλαβε χώρα το 1999 και από τότε έχουν ακολουθήσει τρεις ακόμη ερευνητικές αποστολές το 2003, το 2008 και το 2010. Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφερθεί και ο πρώτος κινεζικός ερευνητικός σταθμός που τοποθετήθηκε στον οικισμό Ny Alesund στο νησί Spitsbergen στο νορβηγικό Αρχιπέλαγος Svalbard τον Ιούλιο του 2004, υπογραμμίζοντας με αυτόν τον τρόπο τις επιστημονικές της σχέσεις της χώρας με τη Νορβηγία.

Η τοποθεσία του κινεζικού ερευνητικού σταθμού στο Ny Alesund στο Αρχιπέλαγος Svalbard.

Πηγή: vacationstogo.com

Από το 1994 έως το 2009 η Κίνα έχει διεξάγει θαλάσσιες επιστημονικές αποστολές με το ερευνητικό παγοθραυστικό «Xuelong» (Snow Dragon) που απέκτησε από την Ουκρανία το 1993, το οποίο χαρακτηρίζεται μέχρι στιγμής ως το μεγαλύτερο σε μέγεθος παγκοσμίως μη πυρηνοκίνητο παγοθραυστικό. Το 2009 η κινεζική κυβέρνηση έδωσε το «πράσινο φως» για την κατασκευή ενός καινούργιου εξελιγμένου τεχνολογικά ερευνητικού παγοθραυστικού στο ποσό των περίπου 300 εκατομμυρίων δολαρίων και αναμένεται να τεθεί σε λειτουργία το 2013.

Συνεργασία με άλλους διεθνείς φορείς

Εκτός από τις δικές της ερευνητικές αποστολές, η Κίνα έχει συνεργαστεί με διεθνείς εταίρους για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών αλλαγών στην Αρκτική. Χαρακτηριστικότερη όλων αποτέλεσε η ένταξη της χώρας ως μέλους στη «Διεθνή Επιτροπή για την Αρκτική Επιστήμη» (International Arctic Science Committee/IASC), ενός μη κυβερνητικού Οργανισμού που προωθεί τη διεπιστημονική ερευνητική προσέγγιση των αλλαγών που συντελούνται στην αρκτική περιοχή και στον αντίκτυπο που έχουν σε πλανητικό επίπεδο.

β. Τα εμπορικά και στρατηγικά συμφέροντα στην Αρκτική → σύντομοι εμπορικοί δρόμοι και πρόσβαση στον ορυκτό πλούτο

Η χώρα του ανατέλλοντος ηλίου, όπως και κάθε παράκτιο και μη αρκτικό κράτος, εκτός από την προώθηση της περιβαλλοντικής προστασίας της περιοχής, στρέφει πρωτίστως το ενδιαφέρον της στα οικονομικά οφέλη που θα προκύψουν υπέρ της από τη διάνοιξη των νέων θαλάσσιων αρκτικών διαδρομών, συγκεκριμένα της Βόρειας Θαλάσσιας Διαδρομής, καθώς και από την ευκολότερη πρόσβαση στους φυσικούς πόρους του αρκτικού υπεδάφους.

Η συντόμευση των εμπορικών διαδρομών

Εφόσον το 50% του κινεζικού ΑΕΠ στηρίζεται στο εξωτερικό εμπόριο μέσω της ναυτιλίας, η διάνοιξη της Βόρειας Θαλάσσιας Διαδρομής αρχικά τη θερινή περίοδο, θα προσφέρει στη χώρα μεγάλα οικονομικά οφέλη από την εξοικονόμηση χρόνου και κόστους μέσω της μεταφοράς των κινεζικών προϊόντων από τη Σανγκάη στα λιμάνια της Ευρώπης και της Βόρειας Αμερικής, αποδίδοντας αμεσότερα κέρδη μέσα από ασφαλέστερες διαδρομές συγκριτικά με τη σημερινή ακριβή και επικίνδυνη διέλευση των κινεζικών εμπορικών πλοίων από το Κανάλι του Σουέζ και τον Κόλπο του Άντεν. Ενδεικτικά, υπολογίζεται ότι η σημερινή διαδρομή από τη Σανγκάη στο Αμβούργο της Γερμανίας θα ελαττωθεί κατά 6.400 χιλιόμετρα.³⁶²

Οι κινεζικές θαλάσσιες διαδρομές. Πηγή: foreignpolicyblogs.com

³⁶²

Jakobson, Linda (2010), ό.π., σελ. 5.

Εντούτοις, οι συγκεκριμένες ελπίδες συνοδεύονται και από τον ρεαλισμό του όλου εγχειρήματος καθώς η μελλοντική ναυσιπλοΐα στα αρκτικά ύδατα κρίνεται ταυτόχρονα από την κινεζική πλευρά ως επικίνδυνη τις επόμενες δύο δεκαετίες εξαιτίας των μεμονωμένων κομματιών πάγου και των παγόβουνων που θα αποκολλώνται από τη Γροιλανδία, καθώς επίσης και οικονομικά ασύμφορη σε περίπτωση επιβολής τελών διέλευσης από τη ρωσική πλευρά, αλλά και την πιθανή ζημία στα νότια εμπορικά λιμάνια της χώρας από τη μεταφορά της εμπορικής κίνησης βορειότερα.

γ. Η κινεζική στρατηγική στην Αρκτική → Συγκρατημένη προώθηση συμφερόντων και ανάληψη ενεργειών στο πλαίσιο της συνεργασίας με τα αρκτικά παράκτια κράτη

Σύμφωνα με το πιο γνωστό επιστημονικό άρθρο για τη στρατηγική της Κίνας στην Αρκτική της σουηδής ερευνήτριας Linda Jakobson, η Κίνα προσπαθεί σταδιακά και με ασφαλείς διπλωματικές κινήσεις να εξασφαλίσει μελλοντικά έναν πιο ενεργό ρόλο στην Αρκτική πολιτικά και οικονομικά.

Ωστόσο, η ακαδημαϊκή κοινότητα της χώρας δε φαίνεται να συμμερίζεται την τακτική της κινεζικής κυβέρνησης για ήπια και προσεκτικά μελετημένη διεκδίκηση των κινεζικών συμφερόντων. Αντιθέτως, είναι αρκετοί οι ακαδημαϊκοί που φαίνεται να ασκούν πιέσεις προς την κυβέρνηση προκειμένου να «αδράξει την ιστορική αυτή ευκαιρία αναγνωρίζοντας την πολιτική, οικονομική και στρατιωτική αξία της Αρκτικής και να επανεξετάσει τα συμφέροντα της Κίνας στην περιοχή έτσι ώστε να προσαρμόσει το στρατηγικό της σχέδιο».³⁶³ Χαρακτηριστική είναι η φράση του Κινέζου ακαδημαϊκού Li Zhenfu ο οποίος αναφέρει σε μελέτη του: «Όποιος (κατορθώσει να) ελέγχει την αρκτική θαλάσσια διαδρομή, θα ελέγχει το νέο πέρασμα της παγκόσμιας οικονομίας και της διεθνούς στρατηγικής»³⁶⁴ θεωρώντας ότι η τωρινή επιστημονική έρευνα της χώρας αποτυγχάνει στο να συμβάλει αποτελεσματικά στη χάραξη μιας αρκτικής στρατηγικής που θα προωθεί τα κινεζικά συμφέροντα στο «αρκτικό παιχνίδι». Στον αντίποδα, με βάση τη συγγραφέα, η κινεζική πολιτική ηγεσία παρουσιάζεται επιφυλακτική απέναντι στην αποτελεσματική προώθηση των κινεζικών θέσεων επί της Αρκτικής με το φόβο

³⁶³ Jakobson, Linda (2010)., ό.π., σελ. 12.

³⁶⁴ Jakobson, Linda (2010)., ό.π., σελ. 6.

να μη χαρακτηριστεί η στάση της ως «προκλητική» απέναντι στα πέντε κυρίως αρκτικά παράκτια κράτη που κατέχουν νόμιμα το δικαίωμα υπεράσπισης και διεκδίκησης της κυριαρχίας τους επί της αρκτικής υφαλοκρηπίδας. «**Η Κίνα**», όπως αναφέρει η Jakobson, «**έχει πλήρη επίγνωση ότι η παγκόσμια οικονομική της ισχυροποίηση και η ανάδειξη της ως δεύτερη πλέον υπερδύναμη προκαλεί νευρικότητα, και σε αυτό το πλαίσιο μάχεται την ίδια στιγμή να ενισχύσει τη θέση της στο τραπέζι των διεθνών συζητήσεων του Αρκτικού Συμβουλίου**».³⁶⁵ Μάλιστα η Κίνα φαίνεται να τυγχάνει ευνοϊκότερης μεταχείρισης από τους Μόνιμους Παρατηρητές/Μέλη του Αρκτικού Συμβουλίου καθώς έχει ήδη συμμετάσχει σε δύο υπουργικές διασκέψεις του Αρκτικού Συμβουλίου το 2007 και το 2009 σαν ένας «Οιονεί Παρατηρητής» (Ad hoc Observer).³⁶⁶ Για αυτό δεν είναι τυχαία η φράση της ερευνήτριας όταν αναφέρει ότι η ομάδα «Α5» εμφανίζεται μεν σκεπτική, αλλά σχετικά «δεκτική» απέναντι στο αίτημα της Κίνας για ένταξη στους κόλπους του Συμβουλίου ως «Μόνιμος Παρατηρητής» δεδομένης της οικονομικής της ισχύος.

Ειρηνική Διευθέτηση των διαφορών → Η Αρκτική ως διαπεριφερειακό ζήτημα

Κύρια μέριμνα της κινεζικής πολιτικής ηγεσίας είναι η ειρηνική διευθέτηση των συνοριακών διαφορών των αρκτικών κρατών αναφορικά με τα κυριαρχικά τους δικαιώματα επί της αρκτικής υφαλοκρηπίδας μέσω εποικοδομητικού διαλόγου, καθώς η Αρκτική ναί μεν είναι ένα περιφερειακό ζήτημα αλλά αποτελεί ταυτόχρονα κι ένα δια-περιφερειακό ζήτημα εξαιτίας της κλιματικής αλλαγής και των νέων δεδομένων που προκύπτουν στη διεθνή ναυσιπλοΐα. Αυτή είναι η θέση του αναπληρωτή υπουργού εξωτερικών της Κίνας Hu Zhengyue όπως παρουσιάστηκε στο Αρκτικό Φόρουμ που διοργάνωσε η νορβηγική κυβέρνηση στα νησιά Svalbard τον Ιούνιο του 2009³⁶⁷, και αποδεικνύει την εφαρμογή μιας φιλελεύθερης προοπτικής στο αρκτικό ζήτημα από την κινεζική πλευρά, με την ίδια μάλιστα πρεσβευτή και υπέρμαχο των συμφερόντων των μη αρκτικών κρατών. «**Η Κίνα θα ήθελε να δει τα αρκτικά κράτη να αναγνωρίσουν και τα δικαιώματα στην περιοχή των μη αρκτικών κρατών**», αναφέρουν χαρακτηριστικά Κινέζοι αξιωματούχοι.³⁶⁸

³⁶⁵ Jakobson, Linda (2010), *ό.π.*, σελ. 12.

³⁶⁶ Ως ένας «Οιονεί Παρατηρητής» του Αρκτικού Συμβουλίου, μία χώρα πρέπει εκ των προτέρων να αιτηθεί εγγράφως τη συμμετοχή της στις συνεδριάσεις του Αρκτικού Συμβουλίου προκειμένου να γίνει δεκτή η παρουσία της.

³⁶⁷ Jakobson, Linda (2010), *ό.π.*, σελ. 9.

³⁶⁸ Jakobson, Linda (2010), *ό.π.*, σελ. 10.

Διμερείς συνεργασίες με αρκτικά κράτη για προώθηση της επιστημονικής έρευνας

Βάση της ανάλυσης της Linda Jakobson, **η Κίνα θα πρέπει να εδραιώσει καλές σχέσεις με τις σκανδιναβικές χώρες έτσι ώστε να διαβεί το οικονομικό κατώφλι της Ευρώπης**. Πράγματι, η Κίνα δε φαίνεται να προσεγγίζει διμερώς μόνο τις βόρειες ευρωπαϊκές χώρες όπως είναι η Νορβηγία και η Ισλανδία στον ερευνητικό τομέα, αλλά και τη Βόρεια Αμερική, με την Κίνα να συνάπτει διμερή συνεργασία στα αρκτικά ζητήματα με τον Καναδά.

Σεβασμός της «ισορροπίας ισχύος των αρκτικών δυνάμεων»

Χωρίς δημόσιες δηλώσεις, η Κίνα φαίνεται να αναγνωρίζει την ρωσική ισχύ και την προώθηση των κυριαρχικών δικαιωμάτων της Ρωσίας στον Αρκτικό Ωκεανό, εμμένοντας όμως σταθερή στη θέση της για προώθηση της πολυμερούς συνεργασίας για την επίλυση των αρκτικών συνοριακών διαφορών.³⁶⁹ **Παράλληλα, δε φαίνεται να μη συνειδητοποιεί και να μην προωθεί έμμεσα η ίδια τη διαμόρφωση ενός συστήματος ισορροπίας ισχύος των ασιατικών περιφερειακών αρκτικών δυνάμεων** με την Ιαπωνία, τη Βόρεια Κορέα και τη Νότιο Κορέα, καθώς και οι τρεις αυτές χώρες μαζί την Κίνα θα έχουν κοινά οικονομικά οφέλη από τη διάνοιξη των νέων αρκτικών εμπορικών διαδρομών. Συνεπώς, μία κοινή ασιατική στρατηγική, ιδίως μεταξύ και του παραδοσιακά ιαπωνικού ανταγωνιστή της όπως σοφά διαβλέπει η Κίνα, θα αποβεί οικονομικά συμφέρουσα για όλες τις πλευρές.

Πολιτική επενδυτικών συνεργασιών με αρκτικά κράτη

Η Κίνα στοχεύει στην απόκτηση τεχνολογικής εξειδίκευσης στην αρκτική έρευνα και στην εξόρυξη κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου, και για αυτό το λόγο προωθεί τη χρηματοδότηση με κινεζικά επενδυτικά κεφάλαια σχετικών έργων που πραγματοποιούνται στη Ρωσία και στις Σκανδιναβικές χώρες και τη δημιουργία Κοινοπραξιών. Ενδεικτική είναι η επενδυτική συνεργασία μεταξύ κινεζικών και νορβηγικών εταιρειών στο κοίτασμα Schtokman στη Ρωσία, καθώς και η επένδυση της κινεζικής εταιρείας πετρελαίου και φυσικού αερίου «China National Offshore Oil Company Limited/CNOOC» στην κατασκευή του σταθμού υδροποίησης φυσικού αερίου στην περιοχή Penchora της Ρωσίας, όπου η ετήσια παραγωγή υπολογίζεται με βάση τις εκτιμήσεις της κινεζικής

³⁶⁹

Jakobson, Linda (2010), *ό.π.*, σελ. 12.

εταιρείας να ανέρχεται στα 2,6 δισεκατομμύρια τόνους υγροποιημένου φυσικού αερίου.

δ. Οι ειρηνικές κατευθύνσεις της κινεζικής αρκτικής πολιτικής

Συμπερασματικά, θα συμπεραίναμε ότι μολονότι **το Πεκίνο** προχωρά με αργά και σταθερά βήματα προς το Βορρά προκαλώντας αντιδράσεις στο εσωτερικό για ηπιότητα των αρκτικών του διεκδικήσεων, **φαίνεται να γνωρίζει πολύ καλά ποιοι κατέχουν τα ηνία του «αρκτικού παιχνιδιού», να το σέβεται όντας μη αρκτικό παράκτιο κράτος και να προωθεί τα οικονομικά συμφέροντά του μέσα από το θεσμικό όργανο του Αρκτικού Συμβουλίου με ειρηνικό τρόπο, αποφεύγοντας οποιαδήποτε ευθεία σύγκρουση με τη γείτονα Ρωσία.**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

Συμπεράσματα - Αξιολόγηση

Φτάνοντας στο τελευταίο στάδιο της παρούσας έρευνας, τα συμπεράσματά μας αναφορικά με το ερευνητικό μας ερώτημα: «Συνεργασία στο κέντρο του κόσμου ή σύγκρουση στη μήτρα των ηπείρων;» θα μπορούσαν να παρατεθούν ως εξής:

Πρώτον, εξετάζοντας τους αρκτικούς δρώντες η φυσιογνωμία του χάρτη των διεδικομένων περιοχών της Αρκτικής μοιάζει να αλλάζει, αλλά θα λέγαμε με όχι τόσο δραματικό τόνο, όπως έχει κατά καιρούς ειπωθεί, από τον 20^ο αιώνα. Σύμφωνα με τη βραβευμένη συγγραφέα Shelagh D. Grant, παρόλο που κανένα κράτος δεν ενεπλάκη σε ευθύ πόλεμο με κάποιο άλλο στην Αρκτική, υπήρξαν μία σειρά από προκλήσεις θα λέγαμε για τη διατάραξη του αρκτικού «status quo» με χαρακτηριστικότερη όλων την τοποθέτηση στον αρκτικό βυθό της ρωσικής σημαίας τον Αύγουστο του 2007. Οι συμφωνίες που επακολούθησαν σε συνοριακό και οικονομικό επίπεδο, καθώς και η συνεργασία σε επίπεδο τεχνολογίας, πολιτικής και περιβάλλοντος, αποδεικνύει ότι το ζήτημα της αξιοποίησης του φυσικού αρκτικού πλούτου και των νέων θαλάσσιων οδών στο Βορρά έχει επιπτώσεις σε πολλαπλό διεθνές επίπεδο. Έξάλλου, αρκτικά αλλά και μη αρκτικά κράτη επιθυμούν την ελεύθερη διέλευση στις βόρειες θαλάσσιες διαδρομές και σε τμήματα της αμφισβητούμενης υφαλοκρηπίδας, με αποτέλεσμα να έχει δρομολογηθεί σε διεθνές θεσμικό και κρατικό επίπεδο ένας αριθμός νέων κατευθύνσεων συνεργατικής πολιτικής από τη μια πλευρά, ενώ από την άλλη να δημιουργούνται εκ νέου πιέσεις στα αρκτικές χώρες για τη λήψη μέτρων υπεράσπισης των συμφερόντων τους. Μάλιστα ορισμένες χώρες έχουν επιλέξει να ενδυναμώσουν τη στρατιωτική τους ισχύ στο Βορρά για την προστασία των συμφερόντων τους.

Τι ρόλο θα παίξει στις διακρατικές σχέσεις αυτό την επόμενη δεκαετία είναι ακόμη πολύ νωρίς για να εξάγουμε οποιοδήποτε ασφαλές συμπέρασμα, αλλά το σίγουρο είναι ότι θα αναγκάσει τις ηγεσίες των παράκτιων κρατών σε μία συντονισμένη συνεργασία για μια αποτελεσματική διευθέτηση των συνοριακών τους διαφορών με παράλληλη όμως προσπάθεια για διασφάλιση των συμφερόντων τους. **Δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως «τυχαίο» το γεγονός της σχεδόν ταυτόχρονης ανακοίνωσης καινούργιων ή αναθεωρημένων αρκτικών πολιτικών από τα τέσσερα μεγαλύτερα αρκτικά κράτη (Η.Π.Α, Καναδάς, Ρωσία, Νορβηγία), την Ισλανδία και την Ε.Ε τη χρονική περίοδο 2008-2009 ως επίσημα κυβερνητικά έγγραφα.**

Αναφερόμενοι στις εν λόγω αρκτικές στρατηγικές, τα μεν αρκτικά κράτη της Ρωσίας, του Καναδά, της Νορβηγίας και της Δανίας εστιάζουν και στην ενδυνάμωση των εθνικών στρατών τους στο Βορρά για τη διασφάλιση και προστασία των

συμφερόντων τους στο Βορρά, ενώ τα υπόλοιπα αρκτικά και υποαρκτικά κράτη Η.Π.Α, Ισλανδία, Σουηδία, Φινλανδία και η Ευρωπαϊκή Ένωση ως «διεθνής δρών» εστιάζουν στην αξία της διακρατικής συνεργασίας σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο μέσω των αρμόδιων θεσμών και φορέων. **Εντούτοις, κοινός τόπος όλων των κατευθύνσεων της αρκτικής πολιτικής που έχουν δημοσιευθεί τόσο από τα αρκτικά όσο και από τα μη αρκτικά κράτη παρατηρούμε ότι αποτελεί η κοινή δέσμευση για διακρατική και διαπεριφερειακή συνεργασία στη βάση της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας και του θεσμού του Αρκτικού Συμβουλίου για την απαραίτητη εδραίωση της ειρήνης και της ασφάλειας στο Βορρά, που θα το χαρακτηρίζαμε ως ενθαρρυντικό στοιχείο για την απομάκρυνση μέχρι στιγμής του ζοφερού σεναρίου της αναζωπύρωσης μιας πιθανής στρατιωτικής διαμάχης. Συγχρόνως, υπάρχει μεγαλύτερος βαθμός διακρατικής συνεργασίας για την εξερεύνηση και την επιστημονική έρευνα.**

Η οικονομική ανάπτυξη μέσω της αξιοποίησης των αρκτικών φυσικών πόρων και η εφαρμογή του δικαιώματος της διεθνούς ναυσιπλοΐας διαμέσου των νέων αρκτικών θαλάσσιων οδών μοιάζει να υπερτερεί το κόστος οποιασδήποτε εμπόλεμης κυριαρχικής προσπάθειας έναντι του οικονομικού οφέλους στη βάση της προστασίας του αρκτικού περιβάλλοντος.

Εντούτοις, τόσο η μερική αναφορά στους αυτόχθονες λαούς της αρκτικής περιοχής στις εν λόγω επίσημες κατευθύνσεις της αρκτικής πολιτικής των κρατών, όσο και η εγγενή αντίφαση-όπως θα τολμούσαμε να χαρακτηρίσουμε- της διακηρυσσόμενης προσπάθειας για την προστασία του περιβάλλοντος από τη μία πλευρά και της αξιοποίησης των ορυκτών καυσίμων από την άλλη που έχει επιστημονικά αποδειχθεί ότι επιταχύνουν την κλιματική αλλαγή, αποδίδουν μία συμφεροντολογική πτυχή επιδιωκόμενης δράσης εκ μέρους των παράκτιων και μη κρατών εις βάρος του αρκτικού οικοσυστήματος και των τοπικών πληθυσμών. Με άλλα λόγια, διαπιστώνεται ότι φαινομενικά λησμονείται ή διαφορετικά παραμερίζεται το γεγονός ότι μια οικονομία που βασίζεται σε μη ανανεώσιμες πηγές (χρήση υδρογονανθράκων στο υπέδαφος της Αρκτικής) δεν είναι βιώσιμη σε μακροπρόθεσμο επίπεδο και επιπλέον θα μπορούσε να οδηγήσει τις μικρές κοινότητες των αυτοχθόνων της Αρκτικής σε έναν φαύλο κύκλο οικονομικής ανάπτυξης με την πιθανότητα δυσμενών επιπτώσεων στο περιβάλλον τους.

Άλλη μία αδυναμία της αρκτικής πολιτικής των παράκτιων και μη αρκτικών κρατών αποτελεί, όπως προσέξαμε στην παρούσα εργασία αποτελεί η ανυπαρξία θέσπισης συγκεκριμένων διεθνών προτύπων για τις περιβαλλοντικές προϋποθέσεις που θα πρέπει να πληρούν οι δοκιμαστικές γεωτρήσεις που λαμβάνουν χώρα στα παράκτια αρκτικά ύδατα και του τρόπου αξιοποίησης του αρκτικού ενεργειακού πλούτου. Το ασαφές περιβαλλοντικό πλαίσιο αδειοδότησης για εξόρυξη και χρήση του φυσικού αρκτικού πλούτου έναντι μιας ταχείας οικονομικής ανάπτυξης, εάν προσθέσει κανείς και τις πιθανές έντονες πιέσεις παράκαμψης του περιβαλλοντικού παράγοντα από τις εταιρείες πετρελαίου και φυσικού αερίου και τους ναυτιλιακούς επενδυτές για άμεση αξιοποίηση των αρκτικών φυσικών πόρων εξαιτίας της παρούσας οικονομικής κρίσης, δε φαίνεται να προοιωνίζει την εγκαθίδρυση μιας υπεύθυνης διεθνούς ενεργειακής πολιτικής. Είναι άξιο προβληματισμού το γεγονός ότι ακόμη και τώρα, με την ανάπτυξη της επιστήμης και των τεχνολογικών μέσων, και δεδομένης της οικολογικής καταστροφής που συντελείται στην υδρόγειο με άμεσο περιβαλλοντικό αντίκτυπο στην Αρκτική, η θέσπιση κατάλληλων περιβαλλοντικών προτύπων άπτεται στις περιβαλλοντικές κυβερνητικές πρωτοβουλίες των κρατών και στα περιβαλλοντικά πρότυπα των εταιρειών πετρελαίου και φυσικού αερίου.

Συνεπώς, το στοίχημα το οποίο καλούνται να επιτύχουν τα παράκτια και μη αρκτικά κράτη είναι η απαιτούμενη περιβαλλοντική προστασία με την πραγματοποίηση της ανάπτυξης στο Βορρά. Σύμφωνα με τη Shelagh D. Grant, η αλλαγή του κλίματος μπορεί να παράσχει και ευκαιρίες για δημιουργικές διακρατικές και διαπεριφερειακές πρωτοβουλίες με κατεξοχήν προτεραιότητα στο περιβάλλον παρά στην οικονομική ανάπτυξη.

Δεύτερον, εξετάζοντας το επίπεδο των κυριότερων θεσμών, το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας εμφανίζεται να είναι επιτυχές στο να ενθαρρύνει την επίλυση των συνοριακών διαφορών των παράκτιων κρατών σε ένα πλαίσιο συνεργασίας και εποικοδομητικού διαλόγου. Επιπλέον, το Αρκτικό Συμβούλιο, ο κατεξοχήν υπεύθυνος φορέας για τη διευθέτηση των αρκτικών ζητημάτων, στον οποίο εκπροσωπούνται τα οκτώ αρκτικά κράτη, αναδεικνύεται ως ένα αποτελεσματικό διακυβερνητικό forum που αναδεικνύει τα αρκτικά ζητήματα και διαμορφώνει τα τελευταία χρόνια ένα κανονιστικό πλαίσιο με προοπτική μεγαλύτερου βαθμού δεσμευτικότητας για την εφαρμογή τους εκ μέρους των αρκτικών κρατών, προωθώντας παράλληλα Εκθέσεις για την περιβαλλοντική παρατήρηση της αρκτικής περιοχής.

Ωστόσο, ο μη δεσμευτικός χαρακτήρας εφαρμογής της Σύμβασης του Δικαίου της Θάλασσας, όπως καταδείξαμε αναλυτικά στο Κεφάλαιο 3 με αποτέλεσμα να μη φαίνεται να αποφεύγεται εκ πρώτοισ ο κίνδυνος μιας πιθανής πρόκλησης η οποία να μην έχει την κάλυψη του υπάρχοντος διεθνούς νομικού πλαισίου αλλά ακόμη και η πιθανότητα μιας απόρριψης των ιδίων των διεθνών κανόνων από ένα κράτος, σε συνδυασμό με την απουσία μιας συνολικής πολιτικής για την ασφάλεια στο Βορρά από τη δράση του Αρκτικού Συμβουλίου, φαντάζουν κατά τη γνώμη μας ως ικανές συνθήκες-ίσως όχι αναγκαίες- που μπορούν να οδηγήσουν σε μία διακρατική ή διαπεριφερειακή σύγκρουση.

Εντούτοις, το σενάριο για την πραγματοποίηση ενός αγώνα αγώνας κούρσας στρατιωτικών εξοπλισμών για τη μεγαλύτερη εξασφάλιση του ενεργειακού μεριδίου, ή το ξέσπασμα ενός νέου «Ψυχρού Πολέμου» στο Βορρά, φαίνονται να αποτελούν ζητήματα δευτερεύουσας σημασίας προς το παρόν για τα αρκτικά κράτη σε σχέση με τις συνεχιζόμενες συντεταγμένες προσπάθειες για την εξασφάλιση της περιβαλλοντικής, οικονομικής και ενεργειακής ασφάλειας. Αντανακλούν συνετή εθνικά μέτρα για την προστασία των συμφερόντων τους σε συμπόρευση με το υπάρχον διεθνές νομικό πλαίσιο, αλλά ταυτόχρονα προβάλλουν και την αδιαπραγμάτευτη προτεραιότητα διατήρησης του³⁷⁰.

Εν κατακλείδι, θα διαπιστώναμε ότι τελικά η αρκτική περιοχή, όπως έχει σχολιαστεί από αρκετούς μελετητές, αποτελεί μία ιδιαίτερη διεθνή περιοχή περιβαλλοντικής, οικονομικής και στρατιωτικής -αναφορικά με τη διατήρηση της ασφάλειας- σπουδαιότητας, στην οποία η διακρατική αλληλεπίδραση είναι μη αναπόφευκτη. **Ο πολύπλοκος χαρακτήρας της οδηγεί αναπόφευκτα σε μία αναγκαστική αλληλεπίδραση των αρκτικών κρατών και δρώντων στους τομείς του περιβάλλοντος, της οικονομίας και της στρατιωτικής συνεργασίας, γεγονός που μοιάζει να κατευθύνει τα εμπλεκόμενα μέρη στη διαμόρφωση ενός σταθερού πλέγματος διεθνών σχέσεων στο Βορρά προς όφελος όλων μέσω μιας πολυμερούς συνεργασίας που οδηγεί στη σταθερότητα και την ειρηνική συνύπαρξη. Ταυτόχρονα, θα προσθέταμε, αποτελεί απόδειξη ότι οι κρατικές σκοπιμότητες στη διεθνή κοινότητα μπορούν να αρθούν στη βάση της κοινής βούλησης για ειρήνη και σταθερότητα.**

370 Από την Ιστοσελίδα: <http://www.iiss.org/publications/strategic-comments/past-issues/volume-16-2010/december/diplomatic-shifts-in-the-warming-arctic/> (τελευταία προσπέλαση 1η Μαΐου 2011)

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑΣ